

การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงทางสังคมในช่วงคลื่นยักษ์สึนามิ

นายพิชญ์ รัตตะสังข์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทสาขาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-2421-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

NARRATION AND CONSTRUCTION OF REALITY
IN TSUNAMI NEWS COVERAGE

Mr. Phitsanurak Pitathasang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Journalism

Department of Journalism

Faculty of Communication Arts

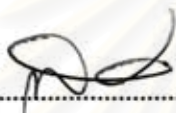
Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-14-2421-3

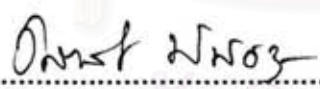
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงทางสังคมในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ
โดย นายพิษณุรักษ์ ปิตาทะสังข์
ภาควิชา วารสารสนเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาคตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณะบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุกบรรทัด)

พินธุรักษ์ ปิตาทะสังข์ : การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงทางสังคมในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ
 มี (NARRATION AND CONSTRUCTION OF REALITY IN TSUNAMI NEWS
 COVERAGE) อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร.วิลาสินี พิพิธกุล จำนวนหน้า 213 หน้า
 ISBN 974-14-2421-3

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. วิเคราะห์การรายงานข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของ
 หนังสือพิมพ์ตามแนวคิดการเล่าเรื่อง ในแต่ละช่วงเวลา 2. วิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์ของ
 การสร้างความหมายทางสังคมของการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ 3. ศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการ
 กำหนดรูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ของหนังสือพิมพ์ทั้งหมด 6 ฉบับคือ ไทยรัฐ ข่าว
 สด มติชน ไทยโพสต์ โพสต์ทูเดย์ และกรุงเทพธุรกิจ ตั้งแต่ธันวาคม 2547 ถึง มิถุนายน 2548 โดย
 สัมภาษณ์ตัวละคร (แหล่งข่าว) จำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. หนังสือพิมพ์มีโครงสร้างตามแบบแผนการเล่าเรื่องอย่างชัดเจน ประกอบด้วยการ
 ดำเนินเรื่องที่แบ่งตัวละครออกเป็นฝ่าย ใช้ฉากเข้าไปเข้ามา และกระตุ้นอารมณ์ด้วยภาษาที่
 เห็นภาพพจน์ราวกับอยู่ในเหตุการณ์ ทำให้ข่าวคลื่นยักษ์สึนามิเป็นข่าวที่เต็มไปด้วยอารมณ์
 เสรี ตื่นตะลึง และความหวาดกลัว มากเกินไป
2. การเล่าเรื่องมีส่วนในการสร้างความเป็นจริงให้กับหนังสือพิมพ์ ทั้งในแง่การนำไปสู่
 ความหมายที่ดีของชีวิต และสร้างความเข้าใจผิด ด้วยลีลาการใช้ภาษาที่เร้าความสนใจจาก
 การเล่าเรื่อง
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิมีทั้งปัจจัยภายนอกองค์กร ซึ่งแอบ
 อิงกับแหล่งข่าวที่คุ้นเคย เช่น แหล่งข่าวทางราชการ ปัจจัยภายในองค์กรเช่น วัฒนธรรมที่
 ปฏิบัติในที่ทำงาน ไปจนถึงปัจจัยจากตัวนักข่าวในการตัดสินใจเลือกนำเสนอข่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....วารสารสนเทศ.....
 สาขาวิชาวารสารสนเทศ.....
 ปีการศึกษา 2548.....

ลายมือชื่อนิสิต.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4785238928 : MAJOR JOURNALISM

KEY WORD : NARRATION / CONSTRUCTION OF REALITY / TSUNAMI

PHITSANURAK PITATHASANG : NARRATION AND CONSTRUCTION OF REALITY IN TSUNAMI NEWS COVERAGE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. WILASINEE PHIPHITKUL , Ph.D. , 213 pp. ISBN 974-14-2421-3

The objectives of this research were threefold : (1) to analysis the newspapers reporting of tsunami news according to narration in differenent timing . (2) to analysis the processes and the consequences of social construction of reality in narration tsunami news . (3) to study the factors that related to the presentation of tsunami news . Newspapers selected in this study were Thai Rath , Khao Sod , Matrichon , Thai Post , Post Today and Krungthep Turakij for the period of December 2004 to June 2005 , through 5 actors (news sources) .

The results showed that :

1. The newspapers were most likely to demonstrate the clear structure in narrative format which were separating the characters into group , creating the repetitive scene and emotionally arousing by using the dramatic picture as if the narrators confronted the real situation themselves . Therefore tsunami news was full of sadness ,chock and fear.
2. Narration in newspapers helped establish the truth of making better way of life on the other hand creating the misunderstanding by using exaggerate language to narrate.
3. Factors in narration of tsunami news were influenced by inside and outside organizations for example sources from the government officer , organization policy , culture of workplace and the decision of news reporters .

Department.....Journalism.....
 Field of Study.....Journalism.....
 Academic Year ...2005.....

Student's signature *Phit. R*
 Advisor's signature *Wilasinee Phitphikul*
 Co-Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากบุคคลหลายฝ่าย เริ่มจาก ผศ. ดร.วิลาสินี พิพิธกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้คอยให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด รศ.ดร.พีระ จิรโสภณ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ศ.สุกัญญา สุตบรรทัด ที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ผู้เปิดมุมมองด้านสื่อสารมวลชนให้กับผู้วิจัย และสามารถนำมาปรับใช้กับการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ พี่น้องผู้ประสบคลื่นยักษ์สึนามิในพื้นที่จังหวัดอันดามัน ทั้งที่ได้เอ่ยนามและไม่ได้เอ่ยถึงในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ พี่ตุ๊ก แห่งบ้านทับตะวัน จ.พังงา ผู้คอยให้คำปรึกษา ตลอดจนพี่ๆ นักข่าวทุกคนที่ตลอดเวลาให้ข้อมูล นอกจากนี้ กำลังใจจากพี่ๆ น้องๆ ที่ได้ระจูดประกาย กรุงเทพธุรกิจ ทำให้ผู้วิจัยซาบซึ้งยิ่งนัก

ที่สำคัญที่สุด ขอขอบคุณพ่อแม่ที่ให้ความห่วงใยและเป็นกำลังใจเสมอมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

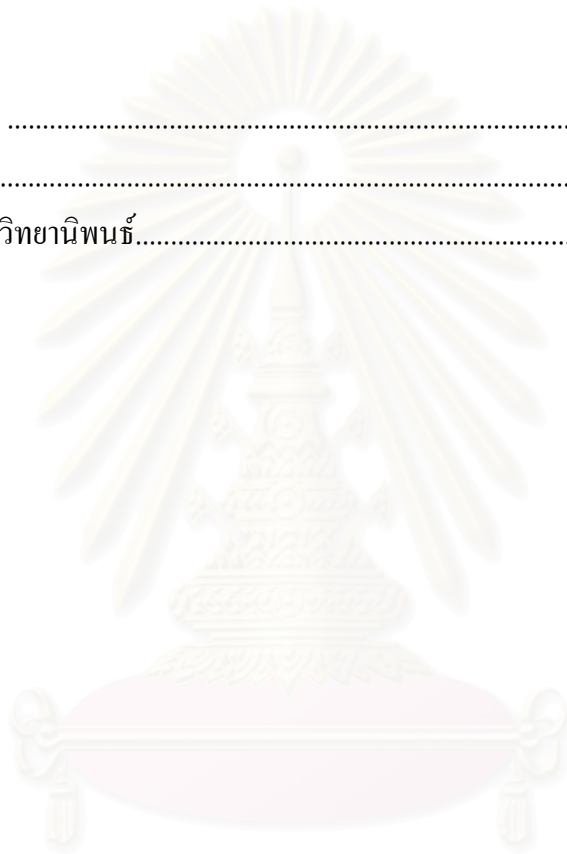
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ

บทที่

1. บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหาคำถามวิจัย	11
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	11
นิยามศัพท์	11
ขอบเขตของการวิจัย	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคม.....	14
แนวคิดการเล่าเรื่อง	21
แนวคิดโครงสร้างนิยมและสัญวิทยา	28
แนวคิดเกี่ยวกับข่าว	31
แนวคิดนายประจักษ์ข่าวสาร.....	35
แนวคิดการสื่อสารในภาวะเสี่ยงภัยทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น.....	43
กรอบแนวคิด.....	44

3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	45
แหล่งข้อมูล.....	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	48
การนำเสนอข้อมูล	51
4. ผลการวิจัย	52
ช่วงเวลาที่ 1	57
ช่วงเวลาที่ 2	71
ช่วงเวลาที่ 3	117
5. การสร้างความจริงผ่านการเล่าเรื่อง	149
ความจริงเชิงหายนะและความสูญเสีย	150
ความจริงเชิงกระบวนการช่วยเหลือ	152
- ประเด็นการพิสูจน์ศัพ	152
- ประเด็นอาสาศัมคร	155
ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน	157
ความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณ	159
ปัจจัยที่มีส่วนกำหนดรูปแบบการเล่าเรื่อง	162
- ปัจจัยภายนอก	162
- ปัจจัยภายใน	165
- การตัดสินใจของนักหนังสือพิมพ์	167
มุมมองของนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์	169

6. สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล.....	170
ข้อเสนอแนะ	188
รายการอ้างอิง	189
ภาคผนวก	191
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	213

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าเมืองไทยไม่เคยพบเจอกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง จนบ้านเรือนเสียหาย ผู้คนล้มตายดังเช่นประเทศปาเกีสถานประสพเมื่อเดือนตุลาคม 2548 แต่คนไทยก็รู้สึกถึงความเสียหาย ความน่ากลัว และเห็นภาพความเป็นไปของผู้คนที่ต้องเผชิญกับภาวะทุกข์ยากจากการขาดอาหาร ทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลไปสู่มวลชน

ตัวอย่างจากข่าวแผ่นดินไหวครั้งร้ายแรงที่ประเทศปาเกีสถานเมื่อเดือนตุลาคม 2548 สะท้อนให้เห็นอีกครั้งว่า สื่อมวลชนสามารถถ่ายทอดความเป็นจริงจากที่หนึ่งให้กับผู้คนได้ แม้ว่าเราคนไทยไม่เคยรับรู้ถึงความหายนะจากธรณีพิบัติภัยจากแผ่นดินไหวมาก่อนก็ตาม สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่สร้างโลกแห่งประสบการณ์ให้กับผู้คนที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องรวานั้นๆ

สิ่งเหล่านี้เป็นไปตามคำอธิบายของนักทฤษฎีสถำนก ‘การสร้างความเป็นจริงทางสังคม’ (Social construction of reality) ที่เชื่อว่า สื่อมวลชนมีส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นจริงทางสังคมขึ้นมาแวดล้อมบุคคล กล่าวคือ มนุษย์เรามีโลกแวดล้อมรอบตัวอยู่ 2 ระดับ คือ โลกทางกายภาพ (Physical world) ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น พื้นดิน ท้องฟ้า แม่น้ำ ฯลฯ ระดับที่สองคือ โลกทางสังคม (Social world) ซึ่งเกิดจากการการทำงานของสถาบันต่างๆ ในสังคมเช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ที่ทำงาน รัฐบาล และสื่อมวลชน โดยหลังจากที่โลกทางสังคมได้นิยามสิ่งต่างๆ เอาไว้แล้ว จะมีกระบวนการซึมผ่านเข้าไปในตัวบุคคล นิยามดังกล่าวจะกลายเป็นแผนที่ทางจิตใจ (Mental maps) ที่ทำหน้าที่ชี้ทิศทางการกระทำ ความคาดหวัง ระบบค่านิยม และระบบการรับรู้ ของคนๆ นั้น

ตัวอย่างเช่น ในฉากหนึ่งเรื่อง The god must be crazy เมื่อนักบินชาวตะวันตกกินโคล่าหมดขวดแล้ว ‘ขวดโคล่าเปล่าๆ’ ก็ถูกรับรู้ว่าเป็น ‘ขยะ’ และการกระทำต่อโลกสัญลักษณ์ดังกล่าวก็คือ

ทิ้งขยะไป ตามที่สถาบันทางสังคมแบบตะวันตกอบรมสั่งสอนมา แต่เมื่อขวดโคล่าเปล่าๆ ขวดเดียวกันลอยละล่องมาถูกศีรษะของนิเชา ชนเผ่าซุชแมน จากการเรียนรู้ทางสังคมของเขาคือว่า อะไรที่ตกมาจากท้องฟ้าต้องเป็น ‘ของวิเศษจากพระเจ้า’ ดังนั้นขวดโคล่าเปล่าๆ จึงกลายเป็นของวิเศษ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544)

ตัวอย่างฉากดังกล่าวในภาพยนตร์เรื่องนี้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวันของเราทุกคน โลกทางสังคมนั้นเกิดจากการให้คำนิยาม (definition of meaning) แก่สิ่งต่างๆ ที่เป็นโลกกายภาพรอบๆ ตัว อย่างที่ท่านคาโลลามะได้กล่าวไว้อย่างถูกต้องตามหลักการสร้างความเป็นจริงทางสังคมที่ว่า

“ชีวิตนี้มีความหมายอะไรไม่สำคัญ
สำคัญที่ว่า เราได้ให้ความหมายกับชีวิตไว้อย่างไร”

ในทุกวันนี้ บทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างความเป็นจริงทางสังคมได้ถูกสถาปนามากขึ้นทุกที เนื่องจากบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของสื่อคือการทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง (Mediating role) ระหว่างโลกที่เป็นจริง กับประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคล (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) หลายคนจึงเชื่อว่า สิ่งที่สื่อสะท้อนออกมาเป็น ‘ความจริงแท้’ ที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้ตั้งคำถามต่อสิ่งที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อ (Taken for Granted) คำถามที่ตามมาคือ บนเงื่อนไขที่เราสามารถเสาะหาประสบการณ์ตรงได้อย่างจำกัด การตรวจสอบประสบการณ์ที่ได้รับจากสื่อจะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะตัวอย่างที่ผ่านมาได้พิสูจน์ให้เห็นว่า โลกความเป็นจริงกับโลกที่สื่อสะท้อนออกมาเป็นคนละเรื่องกัน ดังตัวอย่างกรณีศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของพระเจ้าซาร์แห่งอิหร่าน ที่สื่อมวลชนตะวันตกสร้างขึ้นมาว่าทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเป็นที่รักของพสกนิกรมาโดยตลอด แต่ในวันหนึ่ง ประชาชนอิหร่านก็ลุกขึ้นมาโค่นล้ม เล่นเอาคนตะวันตกไม่อาจจะเข้าใจที่มาที่ไปได้เลย (รัตนา ประยูรรักรักษ์, 2545)

ภาพบิดเบี้ยวระหว่างโลกความจริงกับโลกของสื่อจึงทำให้แนวคิดเรื่อง ‘ข่าว’ ที่หลายคนคิดว่า เป็นการสะท้อนภาพความจริงนั้นถูกทบทวน อย่างที่นักทฤษฎีกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาเห็นว่าข่าวมิใช่การรายงานความเป็นจริงที่เกิดขึ้น หากแต่เป็น ‘การสร้างความเป็นจริง’ จากเหตุการณ์นั้นขึ้นมา กล่าวคือ ในขณะที่ตัวเหตุการณ์มีหลากหลายมิติ นักข่าวจะเป็นผู้เลือกเองว่าจะหยิบเอาเหตุการณ์ตรงจุดใดมาสร้างเป็นข่าว ความที่นักข่าวไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรอบด้าน หรือหากรับรู้ข้อมูลที่มากพอ แต่จะเลือกหยิบเพียงบางประเด็นที่ขายได้มานำเสนอ และตอกย้ำให้

สังคมรับรู้ว่าเป็น ‘ความจริง’ สิ่งที่น่ากังวลคือ จะเป็นเช่นไรหากข้อมูลที่สื่อมวลชนตัดทิ้งไป หรือ ไม่ได้นำเสนอ มีผลกระทบต่อสังคม

ในประเด็นการสร้างความเป็นจริงของข่าวนั้น Bird และ Dardenne (1988) ยืนยันว่า ในกระบวนการเขียนข่าว นักข่าวมีอำนาจในการเลือกที่จะจัดวางผู้คน และเหตุการณ์ โดยสามารถจัดประเภทว่าใครเป็น ‘ผู้ร้าย’ และ ‘วีรบุรุษ’ สิ่งใดคือ ‘ความดี’ และ ‘ความเลว’ ภายใต้อำนาจของ ‘มายาคติแห่งความเป็นจริง’ (mythological truth)

เมื่อลองขยายภาพมายาคติแห่งความเป็นจริงที่เบิร์ตและดาดินให้คำนิยามไว้ พบว่า ข่าวได้ถูกเรียบเรียงด้วยกลวิธีที่แบบเนียนซึ่งเรียกว่า ‘การเล่าเรื่อง’ (Narrative) แนวคิดนี้เชื่อว่า การสร้างความเป็นจริงทางสังคมสามารถครอบงำความคิดของคนในสังคมให้เชื่อว่า สิ่งประกอบสร้างขึ้นมาเป็นความจริงได้ อย่างที่ Fisher (อ้างใน รวมพร ศรีสุมานันท์, 2541) กล่าวว่า การเล่าเรื่องเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งซึ่งประกอบด้วยศิลปะการพูด การเขียน การตีความ การประเมินคุณค่า ข่าวสาร โดยดูว่าอะไรที่เปิดเผยได้ และมีความหมายต่อผู้ฟัง ผู้อ่าน ทั้งนี้การเล่าเรื่องมุ่งเชิญชวนให้ผู้อ่าน ผู้ฟังเชื่อและมีปฏิกิริยาตอบสนอง ดังนั้น ในการเล่าเรื่องจึงเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยเหตุผลที่ค้ำยันบนพื้นฐานความถูกต้อง ในการเล่าเรื่องจะต้องมีองค์ประกอบหลักอาทิ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก การลำดับเรื่องราว แก่นความคิด โดยมีการใช้สำนวนโวหารเปรียบเทียบ การสอดใส่สีสัน ซึ่งในการบรรยายของนักข่าวจะมีความแตกต่างกัน เพราะนักข่าวแต่ละคนมีพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องราวเหตุการณ์ที่ไม่เหมือนกัน นี่เป็นเหตุผลให้ผู้รับสารเกิดการสับสนกับข่าวสารที่นำเสนอได้ ดังนั้น ในขณะที่การเล่าเรื่องทำให้เราเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ ก็ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายเพราะความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน การเล่าเรื่องจึงเป็นเทคนิคอันทรงอำนาจที่อาจกำหนดสังคมได้

สำหรับความแตกต่างระหว่างการเล่าเรื่องในข่าว กับการเล่าเรื่องในงานประพันธ์ประเภทอื่นๆ มีผู้ให้ข้อสังเกตว่า การเล่าเรื่องในข่าวแตกต่างจากงานประพันธ์อื่นๆ ตรงที่ ข่าวนั้นมีตราประทับของคำว่า ‘ข้อเท็จจริง’ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในคำนิยามที่กล่าวว่า ‘ข่าว’ คือ การรายงานเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม อิทธิพลของการนิยามดังกล่าว มีส่วนอย่างมากต่อการสร้างค่าน่าเชื่อถือให้กับผู้อ่าน บวกกับในเนื้อหาของข่าวมีการอ้างถึงแหล่งข่าวหรือพยานหลักฐานทั้งในรูปแบบของบุคคลและวัตถุ ก็ยิ่งจะเพิ่มระดับความน่าเชื่อถือให้สูงมากขึ้น ดังนั้นจึงมีผลทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความสงสัยว่า ลักษณะการเล่าเรื่องในข่าวได้ใช้วิธีการนำเสนอเช่นเดียวกับการเล่าเรื่องในนวนิยาย หรือนาฏกรรม (ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, 2541)

อย่างไรก็ตาม การรายงานข่าวของสื่อมวลชนจำเป็นต้องพึ่งพาเรื่องเล่าอย่างเลี่ยงไม่ได้ เนื่องเพราะการเล่าเรื่องทำให้ข้อมูลที่กระจัดกระจายถูกปะติดปะต่อผ่านการเล่าของนักข่าว ซึ่งการเล่าเรื่องนั้นเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่มนุษย์ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ทั้งการเล่าด้วยน้ำเสียง รูปภาพ หรือการเขียนอย่างเช่นที่ปรากฏในนวนิยาย หรือหนังสือพิมพ์ ทำให้เห็นได้ว่าการเล่าเรื่องนั้นปรากฏอยู่ในทุกวัฒนธรรม ทุกสังคม บวกกับการแข่งขันด้านการรายงานข่าวของสื่อด้วยกัน ทำให้สื่อแต่ละประเภทต้องแข่งขันกันสูง อย่างที่อมรรรัตน์ เรื่องสกุล (2541) กล่าวไว้ว่า การรายงานข่าวต้องปรับลีลาชวนให้ติดตามมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ต่างก็อาศัยเทคนิคการเล่าเรื่องแทบทั้งสิ้น เนื่องจากการรายงานข่าวแบบเดิมไม่น่าสนใจ และที่สำคัญการเล่าเรื่องได้แทรกซึมไปกับข่าวทุกประเภท ทั้งข่าวเชิงสาระและข่าวสนองอารมณ์ อาทิ ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวอาชญากรรม ข่าวกีฬา ข่าวอุบัติเหตุ รวมถึงข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นต้น

ที่ผ่านมา มีการศึกษาวิจัยการเล่าเรื่องในข่าวหลายประเภท เช่น ข่าวการเมือง ข่าวบันเทิง ข่าวความขัดแย้ง ข่าวอาชญากรรม แต่ข่าวประเภทหนึ่งที่มีการศึกษาน้อยมากคือ ข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันนี้กำลังสร้างแรงสะเทือนไปทั่วโลก หากนับเฉพาะ 2 ปีที่ผ่านมาถือว่ามวลมนุษยชาติได้รู้จักภัยพิบัติทางธรรมชาติหลายประเภท เช่น พายุเฮอริเคนแคทรีน่าที่ถล่มสหรัฐอเมริกาหนักในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2548 หรือเหตุแผ่นดินไหวที่แคว้นแคชเมียร์ ประเทศปากีสถาน ในเดือนตุลาคม 2548 ซึ่งคร่าชีวิตผู้คนไปไม่น้อยกว่า 80,000 คน

สำหรับในเมืองไทย เหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติเกิดขึ้นเป็นระยะนับแต่อดีต และหนักมากยิ่งขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และการทำลายธรรมชาติจากน้ำมือมนุษย์ หากย้อนกลับไปในปี 2531 เกิดเหตุการณ์ดินถล่มที่หมู่บ้านกะทูนเหนือ อ.พิปูน จ.นครศรีธรรมราช ครั้งนั้นมีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตประมาณ 230 คน บ้านเรือนเสียหาย 1,500 หลัง มูลค่าความเสียหายครั้งนั้นไม่น้อยกว่า 1,000 ล้านบาท (ข้อมูลจากกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่หลายคนคงยังไม่ลืมคือ ดินถล่มที่ตำบลน้ำก้อ อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2545 ซึ่งคร่าชีวิตผู้คนไป 136 คน บาดเจ็บ 109 คน สูญหาย 4 คน (ข้อมูลจากกรมทรัพยากรธรณี) เหตุการณ์ครั้งนั้นถือเป็นเหตุการณ์ดินถล่มที่รุนแรงที่สุด และทำให้หลายหน่วยงานให้ความสำคัญกับพื้นที่เสี่ยงภัยอื่นๆ รวมถึงสำรวจวิจัยเพื่อรับมือดินถล่มที่อาจจะตามมาอีก

จนมาถึงเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิเมื่อเช้าวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ถือเป็นข่าวปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่รุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย รวมถึงประเทศในแถบเอเชียใต้และเอเชียอาคเนย์อีกหลายประเทศ ซึ่งต้องเผชิญกับธรณีพิบัติภัยอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ในขณะที่สึนามิก่อเกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ขณะเดียวกันสังคมก็ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ใหม่กับคลื่นยักษ์จากการนำเสนอของสื่อมวลชน

เหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิถูกบันทึกในประวัติศาสตร์โลกมานับครั้งไม่ถ้วน หากนับเฉพาะในรอบศตวรรษที่ผ่านมา ห้องทดลองสึนามิแห่งโนโยเบียร์สก็ ได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดสึนามิในพื้นที่มหาสมุทรแปซิฟิกในรอบทศวรรษที่ผ่านมาหรือระหว่างปี ค.ศ. 1900-2001 ว่าได้เกิดขึ้น 796 ครั้ง ในจำนวนนี้มี 117 ครั้งก่อความเสียหายและบาดเจ็บล้มตาย อีก 9 ครั้งเป็นสึนามิที่สร้างความเสียหายให้กับพื้นที่ริมฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกทั้งหมด ที่เหลือสร้างความเสียหายในระดับภูมิภาค (มดิชน,2548)

ปี 1938 เป็นปีที่เกิดสึนามิมากครั้งที่สุดในช่วงระยะเวลา 1 ปีคือ 19 ครั้ง แต่ทุกครั้งไม่ร้ายแรง 17 เปอร์เซนต์ของสึนามิทั้งหมดเกิดขึ้นในพื้นที่หรือใกล้กับพื้นที่ของประเทศญี่ปุ่น อีก 15 เปอร์เซนต์เกิดขึ้นในแอฟริกาใต้ ที่เหลือกระจายกันไปตามพื้นที่ต่างๆ เช่น เกาะโซโลมอน ไอส์แลนด์ ของนิวกินี ประเทศอินโดนีเซีย เม็กซิโก และฟิลิปปินส์

ในภาพรวมทั่วโลก แต่ละปีจะเกิดสึนามิประมาณ 2 ครั้ง โดยเฉลี่ย ทั้งนี้บริเวณที่เกิดสึนามิมากที่สุดจะอยู่ในเขตที่เกิดแผ่นดินไหวบ่อยที่สุด นั่นคือ แนวรอบแผ่นเปลือกโลกแปซิฟิก ซึ่งเรียกว่า วงแหวนแห่งอัคคี (Ring of Fire) เนื่องจากเป็นแนวที่เกิดของภูเขาไฟใหญ่น้อยทั่วไป ภูเขาไฟที่เกิดขึ้นตามแนววงแหวนแห่งอัคคีนี้ เกิดจากการที่แผ่นเปลือกโลก 2 แผ่นเบียดตัวเข้าหากัน เช่น แผ่นเปลือกโลกใต้มหาสมุทรชนกันเอง หรือชนกับแผ่นเปลือกโลกภาคพื้นทวีป โดยแผ่นเปลือกโลกหนึ่งจะมุดตัวลงใต้แผ่นเปลือกโลกอีกแผ่นหนึ่งและจมลงสู่เปลือกโลกชั้นในบริเวณที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกในลักษณะนี้จึงเรียกว่าเขตมุดตัวของเปลือกโลก ซึ่งทำให้เกิดแผ่นดินไหวและสึนามิได้ (บัญชา ธนบุญสมบัติ, 2548)

สำหรับสึนามิที่ถล่มภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามันของไทย ในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 นั้นเป็นผลมาจากแผ่นดินไหวขนาด 9.3 ริคเตอร์ (ข้อมูลเมื่อเดือนมีนาคม 2548) ที่เกิดขึ้นนอกชายฝั่งด้านตะวันตกทางเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อเวลา 7.58.50 น. (ตามเวลาในประเทศ

ไทย) โดยจุดศูนย์กลางของแผ่นดินไหวอยู่ลึก 10 กิโลเมตร ห่างจากอาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย ประมาณ 250 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 1,260 กิโลเมตร

แรงสั่นไหวของพื้นพิภพทำให้เกิดมวลน้ำขนาดมหึมาหลายแสนล้านตันเคลื่อนที่ด้วยความเร็วไม่น้อยกว่า 500 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ถ้าโถมเข้าใส่พื้นที่ริมฝั่งทะเล 12 ประเทศ ตั้งแต่มาเลเซียไปจรดโซมาเลียบนริมฝั่งด้านตะวันออกของทวีปแอฟริกาไกลออกไปกว่า 7,000 กิโลเมตร โดยเฉพาะหมู่บ้านในเอเชียใต้และเอเชียอาคเนย์ได้รับผลกระทบอย่างจัง มีผู้สังเวชชีวิตกว่า 2 แสนคน อีกอย่างน้อย 5 แสนคนได้รับบาดเจ็บ ที่สำคัญทำให้ผู้คนประมาณ 4 ล้านคนตกอยู่ในภาวะไร้ที่อยู่อาศัยและต้องได้รับการเยียวยาอย่างเร่งด่วน สำหรับประเทศไทยได้รับผลกระทบ 6 จังหวัด ได้แก่ พังงา ภูเก็ต กระบี่ ระนอง สตูล ตรัง มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 5,393 คน บาดเจ็บ 8,457 คน สูญหาย 3,062 คน (อ้างอิงกระทรวงมหาดไทย, 2548)

ส่วนความเสียหายเฉพาะหน้าด้านเศรษฐกิจแบ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ด้านการประมง ด้านปศุสัตว์ สถานประกอบการ สาธารณูปโภคต่างๆ คิดเป็นเงินประมาณ 5 หมื่นล้านบาท (อ้างอิงกระทรวงมหาดไทยและกรมประมง, 2548) ยังไม่รวมความเสียหายต่อเนื่องในภาคเศรษฐกิจที่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประมาณการไว้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

- อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คาดว่ามีนักท่องเที่ยวลดลง 25 เปอร์เซ็นต์ คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย 15,000-30,000 ล้านบาท
- ธุรกิจทั่วไปซึ่งรวมถึงการค้าปลีก ผลจากสินค้าทำให้อำนาจการซื้อลดลงประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ ธุรกิจต่างมียอดลดลงประมาณ 10,000 ล้านบาท
- อุตสาหกรรมประมง คาดว่าผลที่เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมประมงจะมีมูลค่าประมาณ 3,000-5,000 ล้านบาท

อย่างไรก็ดี ขณะที่ความเสียหายเกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้าง ในอีกด้านหนึ่งคลื่นยักษ์สึนามิได้ก่อเกิดคลื่นที่ยิ่งใหญ่ตามมา นั่นคือคลื่นน้ำใจของผู้คนทั่วโลก ผ่านความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินเงินทอง ข้าวของเครื่องใช้ กำลังใจ หรืออาสาสมัคร มีการระดมยอเงินบริจาคจากชาติต่างๆ ผ่านสหประชาชาติมียอดถึง 4,000 ล้านดอลลาร์ ไม่รวมเอกชนอีกกว่า 630 ล้านดอลลาร์ ซึ่งถือเป็นการช่วยเหลือครั้งยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์

นอกเหนือจากยอเงินบริจาคดูเหมือนเราได้เห็นภาพของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบที่พบเห็นได้ไม่ยากนัก เช่น การส่งกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ผ่านเว็บไซต์ต่างๆ เพื่อให้กำลังใจและส่งต่อความช่วยเหลือไปให้ไกลที่สุด ดังเช่น การโพสต์ข้อความบนเว็บไซต์ www.sarakadee.com ที่

อ้างคำพูดของฝรั่งเศสคนหนึ่งประทับใจในน้ำใจของคนไทย แม้ว่าคนไทยหลายคนได้สูญเสียคนรัก และทรัพย์สินไป แต่ก็ยังหยิบยื่นแรงกายและแรงใจมาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ลำบาก ฝรั่งเศสคนนั้น ถึงกับกล่าวว่า ‘อาวุธที่น่ากลัวของคนไทยคือ ความสามัคคี’

แง่มุมที่สวยงามท่ามกลางความโหดร้ายกลายเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงจากสื่อกระแสหลัก และกระแสรองอย่างอินเทอร์เน็ต กระทั่งสื่อต่างประเทศถึงกับรายงานข่าวว่า เหตุผลที่ความช่วยเหลือในเมืองไทยรวดเร็วเป็นเพราะน้ำใจและความช่วยเหลือของหลายฝ่าย ซึ่งบรรยากาศแบบนี้ไม่พบในประเทศอื่น

ศ.นพ.ประเวศ วะสี ราชครูอาวุโส กล่าวถึงพลังน้ำใจที่เกิดขึ้นว่า เหตุการณ์มหาวิปโยคแห่ง อันดามันได้แสดงให้เห็นมนุษย์ตระหนักรู้ว่า พลังน้ำใจมีได้จริง มนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจของตน ซึ่งสามารถหลั่งไหลออกมาเป็นพลังน้ำใจอันมหาศาล เป็นพลังที่สามารถเยียวยา โลกที่เจ็บป่วยได้

ในท่ามกลางแง่มุมของข่าวสารจากกรณีพิบัติภัยครั้งสำคัญนี้ ดูเหมือนสื่อมวลชนได้ทำหน้าที่สะท้อนภาพความเป็นไปในแง่มุมที่หลากหลาย สิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นจากภาวะวิกฤตทางธรรมชาติก็ได้เห็นในครั้งนี้ สำนักข่าว สำนักพิมพ์ต้นสังกัดของสื่อทุกแขนงต่างมุ่งหน้าสู่ 6 จังหวัด ที่ได้รับความเสียหาย เพื่อรายงานความเป็นไปได้มากที่สุด เราจึงได้เห็นบรรยากาศสดๆ ของข่าวโทรทัศน์จากพื้นที่ประสบภัย เสียงสดๆ ของข่าววิทยุ และการบรรยายอย่างเห็นภาพของนักข่าว หนังสือพิมพ์

หากมองลึกลงไปในเรื่องที่สื่อมวลชนนำเสนอสู่สาธารณะนั้น พบว่า เป็นไปในทำนองคล้ายๆ กัน เริ่มต้นจากความรุนแรงของคลื่นที่โถมเข้าสู่ชายฝั่งแต่ละจังหวัด การทำความรู้จักคลื่นยักษ์ ความเสียหายที่ประเมินค่ามิได้ การสัมภาษณ์ผู้รอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ เรื่อยไปถึงการขุดค้นร่างผู้เสียชีวิตของหน่วยงานต่างๆ ต่อจากนั้นสื่อพยายามหาแง่มุมที่แตกต่างด้วยการเสนอภาพของน้ำใจของผู้คนที่เข้ามาช่วยกันคนละไม้ละมือ การแข่งขันของข่าวสารทำให้สื่อบางส่วนพยายามค้นหาประเด็นที่ฉีกแนวออกไป รวมถึงลีลาการนำเสนอที่เร้าใจ เช่น ความเชื่อเรื่องผีของคนในศาสนาต่างๆ ผูกโยงเข้ากับพิธีโล้วิญญาณ หรือ สัมผัสพิเศษของสัตว์ที่แสดงออกก่อนเกิดคลื่นยักษ์ เป็นต้น

ขณะเดียวกัน สื่อมวลชนอีกส่วนหนึ่งก็พุ่งประเด็นไปกับการคาดการณ์อนาคต เช่น ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่งทั้งหมด มากน้อยแตกต่างกันไป

ตามสภาพภูมิประเทศ หรือประเด็นเรื่องการฟื้นฟูซึ่งแยกย่อยเป็นการฟื้นฟูในด้านต่างๆ ได้ดังนี้ ด้านที่พื้กอาศัย ชาวประมง ผู้ตกงาน ผู้ประกอบการ หรือการฟื้นฟูจิตใจของผู้ประสบภัย เป็นต้น ซึ่งการฟื้นฟูเป็นการช่วยเหลือผ่านโครงการของรัฐและเอกชน ที่ร่วมกันบริจาคทั้งโดยตรงและทางอ้อม

มีช่วงเวลาหนึ่งที่รัฐบาลถูกโจมตีว่าให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามชุมชนต่างๆ ค่าซ้ำและไม่เท่าเทียมกัน ในช่วงเวลานั้นเอง สื่อมวลชนก็ถูกวิจารณ์ว่านำเสนอแต่ประเด็นผลกระทบการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการมากเกินไป ในขณะที่การช่วยเหลือฟื้นฟูชุมชนต่างๆ กลับมีการนำเสนออยู่น้อยมาก บางชุมชนแม้ได้รับการช่วยเหลือแต่ก็ไม่สอดคล้องกับความต้องการ เช่น การนำบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปรสหมูกลับไปแจกในชุมชนมุสลิม จ.ตรัง และกระบี่ หรือการปล่อยให้เกิดปัญหาการแย่งชิงที่ดินในบางพื้นที่ เช่น ที่บ้านแหลมป้อม อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ทำให้หลายฝ่ายต้องออกมาแสดงความห่วงใย ดังเช่น แก้วสรร อติโพธิ วุฒิสมาชิก ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า รัฐต้องใช้กฎหมายอาคาร กฎหมายผังเมือง และกฎหมายจัดรูปที่ดินมาจัดการใช้ที่ดินในแหล่งท่องเที่ยวให้ปลอดภัย และเป็นระเบียบกว่านี้ อาคารชั้นเดียวประชิดหาดต้องถูกห้าม การช่วยเหลือพี่น้องประชาชนทั้ง 6 จังหวัดต้องไม่ไปรังแกขี้ไต้ผู้ประสบภัย

นอกจากนี้ แก้วสรร ยังเห็นว่า ไม่ควรไปเน้นให้นักการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ต้องช่วยประมงชายฝั่งและประมงเพาะเลี้ยงด้วย เรื่องท่องเที่ยวมันต้องอาศัยวิกฤติเป็นโอกาส ชักชวนผู้ประกอบการมาช่วยกันจัดรูปที่ดินเสียใหม่ อย่าให้วิกฤตกลายเป็นการฉกฉวยโอกาส อย่าให้เป็น การสร้างภาพ อย่าให้เป็นการกว้านซื้อที่ดินแย่งที่ดินจนมาสร้างเป็นท่าเลทอง หรืออย่าให้ เป็นโอกาสสร้างฝันสร้างแผนการเลื่อนลอยแล้วใช้เงินหลวง (พลังน้ำใจกอบกู้ภัยสึนามิ, 2548)

หลังจากกระแสข่าวเริ่มเบนความสนใจจากการท่องเที่ยวออกไป มีสื่อส่วนหนึ่งพยายามนำเสนอภาพของความช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การต่อเรือให้กับพี่น้องประมงชายฝั่ง การร่วมแรงกันสร้างบ้านโดยชุมชนเป็นผู้ออกแบบเอง เป็นต้น ในเวลานี้เอง ที่สื่อมวลชนเริ่มมีการนำเสนอภาพของการฟื้นฟูจิตใจของผู้ประสบภัยในรูปแบบต่างๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตเวชศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยดุ๊ก สหรัฐอเมริกา ได้มาสำรวจพื้นที่ประสบภัยพบว่า ร้อยละ 50-90 มีอาการผิดปกติทางด้านจิตใจ หรืออาการซึมเศร้า ซึ่งถ้าไม่ได้รับการรักษา อาจมีอาการเรื้อรังนานนับปี โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงมากที่สุด (ข้อมูลจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548)

กล่าวสำหรับกลุ่มเยาวชนที่กลายเป็นเด็กกำพร้า ข้อมูลจากกระทรวงพัฒนาสังคมฯ รายงานว่า มีเด็กกำพร้า 1,056 ราย แยกเป็น เด็กที่ได้รับผลกระทบใน 6 จังหวัดที่เกิดเหตุ 848 ราย พบมาก

ที่สุดในจังหวัดพังงา 466 ราย นอกจากนี้ยังมีเด็กที่ผู้ปกครองมาทำงานในพื้นที่เกิดเหตุเสียชีวิต 208 ราย พบมากที่สุดคือ จังหวัดบุรีรัมย์

อย่างไรก็ตาม เรื่องราวอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าสื่อมีบทบาทสำคัญในภาวะวิกฤตคือ การเป็นสื่อกลางรับเรื่องราวของผู้สูญเสีย ดังเช่น สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้ตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่สถานี รวบรวมข่าวของ และเงินบริจาคและสามารถนำไปสร้างบ้านพักถาวรให้ผู้ประสบภัย 115 หลัง งบประมาณ 11,500,000 บาท ที่ ต.กมลาและป่าตอง จ.ภูเก็ต และอีก 1,000 หลัง ด้วยงบประมาณ 100 ล้านบาท ในพื้นที่ต.บางนายสี จ.พังงา (พลังน้ำใจกอบกู้ภัยสึนามิ, 2548) นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์ช่องอื่นๆ ก็ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดตามผู้สูญหายให้ได้พบเจอกัน

ในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติจากธรณีพิบัติภัยครั้งนี้ สังกมไทยจึงได้เรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ โดยมีตัวกลางอย่างสื่อมวลชนทำหน้าที่ในหลายบทบาท หนึ่งในนั้นก็คือการสร้างความเป็นจริงทางสังคมให้มวลชนได้รับรู้ผ่านข่าวสาร เมื่อพิจารณารูปแบบการนำเสนอข่าวคลื่นยักษ์สึนามิแล้ว พบว่า กลวิธีการ ‘เล่าเรื่อง’ ถูกใช้ในการรายงานข่าวสารคลื่นยักษ์สึนามิอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่วันที่เกิดเหตุ ซึ่งผู้สื่อข่าวแต่ละสำนักพยายามเล่ารายละเอียดที่เกิดขึ้นในที่ต่างๆ ก่อนจะปะติดปะต่อภาพที่คล้ายดังจิ๊กซอว์ให้เป็นภาพใหญ่ยิ่งขึ้น ภาพแต่ละภาพที่ถูกปะติดปะต่อนี้ก็คือความเป็นจริงทางสังคมที่สื่อมวลชนสร้างขึ้นผ่านการเล่าเรื่อง ภาพจิ๊กซอว์ของบางสำนักข่าวจึงขาดแห้วแตกต่างกันไป มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่การคัดเลือกสรรประเด็นที่เห็นสมควร และขึ้นอยู่กับว่า สื่อจะเห็นความสำคัญของความเป็นจริงในแง่มุมใด

สำหรับการรายงานข่าวสารในภาวะวิกฤตของสื่อมวลชน นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนเห็นว่า สื่อมวลชนจำเป็นต้องตั้งสติและใช้วิจารณญาณในการรายงานข่าว เพื่อให้การสื่อสารเกิดความเข้าใจและส่งผลดีต่อผู้ได้รับความช่วยเหลือนับแสนชีวิต โดยการนำเสนอน่าจะเข้าถึงกลุ่มคนที่เดือดร้อนและมีความเป็นอยู่ลำบาก โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ และที่สำคัญคือ ไม่ซ้ำเติมพวกเขาเหล่านั้นด้วยการบิดเบือนข่าวสาร (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ อ่างจาก โปสตุศุเคย, 2548)

การนำเสนอข่าวสารในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นการเล่าเรื่องเช่นเดียวกับข่าวประเภทอื่นๆ จำเป็นต้องใส่สีสัน สร้างความขัดแย้ง และบีบคั้นอารมณ์จากสำนวนภาษา ด้วยอำนาจของเรื่องเล่าที่สามารถสร้างภาพลวงตาให้เรารู้สึกว่า ทุกอย่างมีความหมายและสามารถอธิบายได้ ทิศทางการเล่าเรื่องของข่าวในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติกรณีคลื่นยักษ์สึนามิ จึงเป็นไปแบบเร้าอารมณ์ด้วยสีสันของภาษา และตอกย้ำให้เชื่อว่าเป็น ‘ความจริง’ อยู่เสมอ

ตัวอย่างเช่น เมื่อองค์กรเอกชนแห่งหนึ่งซึ่งทำการสร้างบ้านให้ชาวบ้านแห่งหนึ่งในตำบล คีตก (ขอสงวนชื่อหมู่บ้าน) อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา เสร็จแล้วได้เชิญสื่อมวลชนไปทำข่าว โดยสื่อ รายงานบรรยายภาพความ ปิติดีใจของชาวบ้านหนึ่งครอบครัว และความเป็นอยู่ที่สุขสบายขึ้น จากการช่วยเหลือขององค์กรเอกชน แต่นักข่าวอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้ลงพื้นที่ในเวลาต่อมาพบว่า บ้านที่สร้าง ให้ดังกล่าวมีคนเข้าไปอยู่น้อยมาก เพราะไม่ได้สุขสบายอย่างที่สื่อกลุ่มแรกนำเสนอ เนื่องจากมีความคับแคบ ใช้แผ่นอิฐฉาบมาทำเป็นฝาผนัง ทำให้เวลากลางวันร้อนมาก ไม่เหมาะกับวิถีชีวิตของ ชาวบ้าน พวกเขาจึงพยายามจะหาเงินมาสร้างบ้านเอง

ตัวอย่างจากหมู่บ้านดังกล่าว เป็นเพียงหนึ่งบทเรียนที่สะท้อนให้เห็นอำนาจของการเล่า เรื่องอย่างชัดเจน ข่าวเพียงไม่กี่นาที แต่สามารถสร้างความเป็นจริงบางอย่างได้ นั่นคือ ข่าวได้สร้าง ภาพสื่อไว้ให้กับองค์กรเอกชนแห่งนั้น มีตัวละครสนับสนุนอย่างชาวบ้านเป็นผู้นำข่าวสารที่ต้องการ ความช่วยเหลือ ท่ามกลางฉากแห่งความสำเร็จคือบ้านหลังใหม่ ที่น่าจะนำมาซึ่งความสุขสบายหลัง เหตุการณ์ร้ายผ่านพ้นไป พลั้งของข่าวที่ผ่านการเล่าเรื่องจึงยืนยันคำกล่าวของกฤษณ์ ทองเลิศ (2540) ที่เห็นว่า ภาพรวมที่ปรากฏทางสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ในประเด็นต่างๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมีลักษณะของภาพซ้อนระหว่างความจริงและความไม่จริง อันเป็นสิ่งที่สื่อปรุง แต่งมีมากขึ้น โดยยากที่จะแยกแยะ

อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างของข่าวคลื่นยักษ์สึนามิในบางแง่มุม ที่ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องก็พบว่า นำไปสู่สิ่งที่ดีมีคุณค่าและความหมายแก่ชีวิต เช่น การนำเสนอภาพของอาสาสมัครและการ ช่วยเหลือของพี่น้องจากทั่วประเทศ การศึกษาการเล่าเรื่องในข่าวภาวะวิกฤตทางธรรมชาติจึงมี ความสำคัญในมุมที่ว่า ทำอย่างไรเราจึงจะประกอบสร้างเรื่องเล่าไปสู่เป้าหมายที่เป็นจริงได้ดีที่สุด อย่างน้อย การนำเสนอข่าวก็ไม่ควรทำให้ชีวิตบางชีวิตต้องวิกฤตซ้ำอีก จากการเล่าเรื่องที่ผิดพลาด

เพื่อเป็นการขยายขอบเขตของการศึกษาในประเด็นการเล่าเรื่องในข่าวที่เคยมีมา การ ศึกษาวิจัยเรื่อง ‘การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ’ น่าจะเป็นการต่อยอด องค์ความรู้เก่าๆ จากความสงสัยพื้นฐานที่ว่า ท่ามกลางรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่หลากหลาย และซับซ้อนมากขึ้นทุกวันนี้ หนังสือพิมพ์ไทยมีกลวิธีในการเล่าเรื่องในข่าวภาวะวิกฤติทาง ธรรมชาติอย่างไร และกลวิธีการเล่าเรื่องนั้นนำไปสู่การสร้างความจริงในสังคมอย่างไรบ้าง ผ่านการศึกษาจากหนังสือพิมพ์ไทย รวมถึงความคิดเห็นของคนที่มีส่วนในการ ‘สร้าง’ และตกเป็น ส่วนหนึ่งของข่าวในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติมาแล้ว

ปัญหานำวิจัย

1. การรายงานข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอตามแบบแผนการเล่าเรื่องอย่างไร ในแต่ละช่วงเวลา
2. การเล่าเรื่องมีส่วนในการสร้างความเป็นจริงทางสังคมให้กับข่าวคลื่นยักษ์สึนามิอย่างไร
3. ปัจจัยใดบ้างที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอตามแบบแผนการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์

วัตถุประสงค์

1. วิเคราะห์การรายงานข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดการเล่าเรื่อง ในแต่ละช่วงเวลา
2. วิเคราะห์กระบวนการและผลลัพธ์ของการสร้างความหมายทางสังคมของการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ
3. ศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ของหนังสือพิมพ์

นิยามศัพท์

การเล่าเรื่อง

หมายถึง การบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการถ่ายทอดเรื่องราวหรือเหตุการณ์ไปยังบุคคลอื่น โดยใช้วิธีการพูดการเขียน และการใช้ภาษาสัญลักษณ์เป็นสื่อกลางในการบรรยาย ผ่านการจัดลำดับเรื่องที่เป็นขั้นตอนคือ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และมุมมองของเรื่อง เพื่อสร้างความน่าสนใจและเติมจินตนาการให้เกิดขึ้นกับผู้รับสาร ในงานวิจัยนี้หมายถึง การนำเสนอข่าวเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ผ่านลีลาการเขียน การให้ความหมายที่เกิดจากการตีความ และประเมินคุณค่าของหนังสือพิมพ์รายวัน

การสร้างความเป็นจริงทางสังคม

การนำเสนอข่าวสารผ่านหน้าหนังสือพิมพ์เกิดจากการเลือกเพียงบางเหตุการณ์หรือความจริงบางแง่มุมมานำเสนอ ผ่านการประกอบสร้างด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น การเลือกสรรถ้อยคำ หรือ

ภาษา เพื่อสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจ ข่าวสารที่ถูกนำเสนอจึงเป็นการสร้างความเป็นจริงชนิดหนึ่ง ใน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการสร้างความหมายในประเด็นต่างๆ ของหนังสือพิมพ์ไทย ที่เกี่ยวข้อง

กับข่าวภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ ประเด็นที่ว่านั้นมีทั้งแง่มุมที่นำไปสู่สิ่งสวยงามในชีวิต และภาพ
 ลวงที่นำไปสู่ความเข้าใจผิดของสังคม

ข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ

หมายถึง ข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดจากแผ่นดินไหวขนาด 9.3 ริกเตอร์ นอกชายฝั่ง
 ด้านตะวันตกทางเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย ที่เกิดขึ้นเช้าวันที่ 26 ธันวาคม 2547
 ความแรงของแผ่นดินไหวก่อให้เกิดคลื่นน้ำขนาดมหึมา ก่อนจะโถมใส่ชายฝั่งประเทศในแถบเอเชีย
 อากเนซ เอเชียใต้ และตะวันออกของทวีปแอฟริกา โดยประเทศไทยได้รับความเสียหาย 6 จังหวัด
 ในแถบชายฝั่งอันดามัน สร้างความเสียหายอันประเมินค่าไม่ได้ ทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และ
 สภาพแวดล้อมที่ถูกทำลาย ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะการรายงานข่าวคลื่นยักษ์สึนามิที่
 เกิดขึ้นในเมืองไทย ของหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน 6 ฉบับ ไม่ว่าจะเป็นข่าวหน้าหนึ่งหรือข่าวหน้าใน
 ก็ตาม โดยหมายรวมถึงตั้งแต่พาดหัว โป๊ย และเนื้อหาข่าว

ปัจจัยที่มีผลต่อการเล่าเรื่อง

หมายถึง ปัจจัยทางสังคมและด้านวิชาชีพสื่อมวลชน ที่มีผลต่อการตัดสินใจนำเสนอ
 ข่าวด้วยการเล่าเรื่อง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้แบ่งปัจจัยเชิงวารสารศาสตร์ออกเป็นสามส่วนคือ

1. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งที่อยู่นอกองค์กรซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกข่าวของนักข่าว
 เช่น แหล่งข่าว นักโฆษณา นักประชาสัมพันธ์ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรรัฐบาล หรือ
 นักการตลาด ซึ่งมีส่วนชักจูงหรือให้ประเด็นแก่นักข่าวได้
2. สภาวะแวดล้อมในการทำงาน อาทิ ธรรมเนียมปฏิบัติ หรือวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันจน
 เคยชินในการทำงาน ซึ่งองค์กรมีส่วนในการหล่อหลอมโดยตรง
3. การตัดสินใจของนักข่าว ได้แก่ ความรอบรู้ กรอบความคิด การเข้าสังคม การเคา
 คุณค่า ทัศนคติ กลยุทธ์ในการตัดสินใจ บทบาทในการสร้าง และชนิดของงาน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์จากเอกสารเป็นหลัก ได้แก่ หนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ โดย
 กำหนดระยะเวลาในการศึกษาข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ นับตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2547 – 30 มิถุนายน
 2548 ซึ่งหลังจากนั้นข่าวที่เกี่ยวข้องกับคลื่นยักษ์สึนามิก็ยังคงถูกนำเสนอตามมา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์การสร้างความเป็นจริงทางสังคม ผ่านการเล่าเรื่องในข่าวภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ
2. เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะการเล่าเรื่องในการรายงานข่าวทางหนังสือพิมพ์
3. เป็นแนวทางในการวิจัยเกี่ยวกับการเล่าเรื่องในข่าว ในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ในครั้งนี้ ประกอบด้วยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังนี้

- แนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคม
- แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง
- แนวคิดโครงสร้างนิยามและสัญญาวิทยา
- แนวคิดเรื่องข่าว
- แนวคิดนายประจักษ์ข่าวสาร
- แนวคิดการสื่อสารในภาวะความเสี่ยง
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคม

แนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคม มีพื้นฐานความคิดที่ว่า ‘ความเป็นจริง’ ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (given) อย่างที่มักเข้าใจกันตามสามัญสำนึก หากแต่เกิดมาจากการถูกประกอบสร้าง (constructed) ขึ้นมา หรือถูกนิยามว่า อะไรเป็นอะไร จากการทำงานของสถาบันต่างๆ ในสังคม การนิยามนี้แม้ว่าเราอาจจะรู้สึกว่าเป็นนิยามส่วนตัวของเรา แต่นักทฤษฎีกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาเชื่อว่า การนิยามสิ่งต่างๆ นั้นเป็นเรื่องทางสังคม (public definition)

กล่าวกันว่า คำนิยามที่ถูกสร้างขึ้นจะไม่มี ความหมายใดๆ หากไม่ได้ถูกส่งต่อไปยังกลุ่มคนต่างๆ ได้รับรู้ และหนึ่งในผู้ทำการวาดแผนที่ทางจิตใจ (Mental map) ให้กับสังคมนั้นคือ สื่อมวลชน โดยบทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างความเป็นจริงทางสังคมให้แก่บุคคลนั้น ปรากฏอยู่ในการทำหน้าที่เป็นตัวสื่อกลาง (Mediating role) ระหว่างโลกที่เป็นจริง กับประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคล (กาญจนา แก้วเทพ, 2544)

แนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคม เริ่มต้นที่ Saussure นักภาษาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสได้ศึกษาถึงระบบภาษาด้านประโยคกับความหมายในเชิงทฤษฎีของประโยคที่ปรากฏ ซึ่งเป็น การศึกษาลำพังตัวตัวบท ไม่ใส่ใจบริบทของภาษาทั้งในแง่วัฒนธรรม สังคม จึงยังไม่รอบด้านมากนัก ต่อมา Barthes ผู้เป็นศิษย์ได้พัฒนาทฤษฎีนี้ให้มากขึ้น โดยศึกษาทั้งในระดับผิวและระดับลึก กล่าวคือ คำๆ หนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีความหมายประจำตัวเป็นความหมายร่วมที่ทุกคนในสังคม รับรู้และเข้าใจตรงกัน สิ่งนี้เป็นความหมายระดับผิวหรือ ความหมายตรง (denotation)

ส่วนความหมายในระดับลึก ซึ่งเป็นความหมายนัยประหวัด (connotation) เกิดจากบริบททางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม อคติ ความรู้สึกและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นหลัก มีข้อสังเกตว่า คำ ประโยค หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเดียวกัน อาจให้ความหมายต่อแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป และเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่างๆ อีกด้วย การเกิดความหมายนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของตัว วัตถุกับความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ตีความ

การอธิบายแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายทางสังคมมีแนวคิดหลักๆ 3 ทศนะ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) คือ

1. การอธิบายของภาษาศาสตร์ (Linguistic)

Whorf & Sapir ได้นำเสนอแนวคิดสำคัญๆ เกี่ยวกับบทบาทของภาษากับความเป็นจริงว่า ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแนวคิด (concept) เกี่ยวกับความเป็นจริง ทั้งนี้เริ่มต้นตั้งแต่ข้อเท็จจริงง่ายๆ ที่ว่า เมื่อเราเห็นโลกทางกายภาพที่เป็นวัตถุรูปร่างสูงๆ เติบโตได้มีส่วนที่เป็นสีเขียวและน้ำตาล มีส่วนที่กินได้ ฯลฯ เราจะใช้ภาษาเรียกว่า ต้นไม้ ในครั้งต่อไป ถ้าเราคิดถึงความเป็นจริงนี้ เราก็จะคิดออกมาเป็นภาษาว่า ต้นไม้

ผลงานศึกษาเปรียบเทียบอินเดียนแดงหลายเผ่าของ Sapir พบว่า ไม่เพียงแต่ภาษาของแต่ละเผ่าจะต่างกันไปตามภาษาที่ใช้ เช่น บางเผ่ามีความใส่ใจกับแมลง โลกสังคมแวดล้อมก็จะเกี่ยวข้องกับแมลง (พิธีกรรม คำพังเพย ธรรมเนียมประเพณี) ภาษาที่ใช้ก็จะเกี่ยวข้องกับแมลงอย่างมาก ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อโลกกายภาพแตกต่างกัน ทำให้เกิดโลกทางสังคมและทำให้เกิดระบบ ภาษาที่ต่างกันในระดับต่อไป จากการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ก็จะทำให้คนมีประสบการณ์กับความ เป็นจริงต่างกัน หรือกล่าวได้ว่า ภาษาทำหน้าที่เป็นกุญแจไขประตูไปสู่ความเป็นจริง

เมื่อย้อนมาดูบทบาทของสื่อมวลชน จะเห็นได้ว่ามีส่วนสำคัญที่สร้างความหมายของโลกทางสังคมโดยผ่านกลไกทางภาษา กระบวนการนี้อธิบายได้ด้วยการเปรียบเปรยคนส่วนใหญ่ที่เหมือนคนอยู่ในถ้ำ เราไม่ได้ออกไปเผชิญกับความเป็นจริงด้วยตัวเอง แต่ได้เห็นความจริงโดยมองดูภาพเงาที่ปรากฏบนผนังถ้ำ ซึ่งจะปรากฏภาพอย่างไรก็แล้วแต่รูปร่างของผนังถ้ำ ผนังถ้ำนั้นเปรียบเสมือนกับจอโทรทัศน์นั่นเอง

2. การอธิบายของทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม

Alfred Schutz นักทฤษฎีรุ่นแรกๆ ของสำนักปรากฏการณ์นิยม สนใจคำถามหลัก 3 คำถามคือ

1. คนเราสร้างความหมาย (make sense) กับโลกรอบตัวได้อย่างไร เช่น ทำไมเรารู้สึกว่าศักดิ์ศรีสำคัญกว่าเงิน หรือในทางตรงกันข้าม
2. คนเราก่อสร้าง/ตัดแปลง สร้างใหม่และรื้อซ่อม (construct/reconstruct/deconstruct) ชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างไร เนื่องจากนักปรากฏการณ์นิยมเห็นว่าวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดคือ วิถีชีวิต (way of life) ของคนเรานั่นเอง
3. คนเราสามารถทำอะไรไปได้โดยปริยายโดยไม่ต้องหยุดคิดหรือหยุดตั้งคำถามได้อย่างไร อย่างที่เรียกว่า (Taken for Granted) เช่น เรารู้โดยปริยายว่าขึ้นรถเมล์ก็ต้องจ่ายสตางค์ ถึงที่หมายก็ต้องลง เจ้านายคุณก็ต้องทำหน้าที่สลด เป็นต้น

จากคำถามทั้ง 3 ข้อนี้ นักปรากฏการณ์นิยมให้คำตอบว่า เราทำได้ทั้งหมดนั้นก็เพราะแต่ละคนต่างมี ‘คลังแห่งความรู้ทางสังคม’ (Stock of Social Knowledge) เอาไว้เป็นคู่มือ เมื่อเราเผชิญกับโลก เราจึงสามารถเปิดคลังแห่งความรู้ของเราออกมาใช้ภายในพริบตาจนคล้ายกับว่าทำได้โดยอัตโนมัติ

อัลเฟรด อธิบาย คำว่า ‘คลังแห่งความรู้ทางสังคม’ ให้เป็นรูปธรรมชัดเจนโดยเปรียบเทียบชีวิตประจำวันของเราคล้ายๆ กับระบบคอมพิวเตอร์ ประสบการณ์ที่เราสัมผัสเป็นเสมือนกระบวนการป้อนข้อมูลเข้าไปใน CPU รูปธรรมแต่ละครั้งที่ป้อนเข้าไปนั้นจะถูกจัดระบบไว้เป็นหมวดหมู่เหมือนการจัดแฟ้มที่เรียกว่า typification เช่น เรามีแฟ้ม (typification) ว่า ผู้หญิงเป็นอย่างไร เมื่อเราพบเจอ รูปธรรมใหม่ อันใหม่เราก็จะนำเอา typification ของเรามาเทียบแล้วอ่านออกมาว่า รูปธรรมนี้เป็นหญิงไซไหน คลังแห่งความรู้ดังกล่าว จะช่วยให้เราจัดระบบทุกอย่างในโลก และช่วยตีความรูปธรรมใหม่ๆ ประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วย

นักทฤษฎีปรากฏการณ์นิยมในรุ่นต่อๆ มาได้นำแนวคิดของ อัลเฟรด มาขยายต่อและพบว่า ในคลังแห่งความรู้ทางสังคมของเรานั้น รูปธรรมที่จัดหมวดหมู่แล้วจะถูกจัดเก็บอยู่ในรูปของภาษา และการเรียนรู้ระหว่างภาษากับความเป็นจริงจะเกิดในลักษณะการเชื่อมโยง (Correspondence) ซึ่งเป็นวิธีการพื้นฐานที่เราเรียนรู้ภาษา อย่างที่เด็กๆ เริ่มเรียนภาษาด้วยการเชื่อมโยงกับวัตถุด้วยการถามว่า “นี่เรียกว่าอะไร”

ด้วยเหตุนี้ เวลาเราพบรูปธรรมใหม่ๆ ที่ยังไม่มีภาษาใช้สร้างความเชื่อมโยง จึงเป็นการลำบากมากที่จะบรรจุเก็บเข้าไปในคลังแห่งความรู้ เช่น เมื่อคนไทยโบราณได้รู้จักกับปรากฏการณ์ที่มีแสงแปลบๆ คล้ายๆ แสงไฟที่เกิดมาจากก้อนเมฆ เรายังไม่รู้จะเก็บรูปธรรมดังกล่าวเอาไว้ในคลังความรู้ได้อย่างไร จนกว่าจะมีการตั้งชื่อ (เพิ่ม) ปรากฏการณ์แบบนั้นว่า ไฟฟ้า

มีการตั้งข้อสังเกตว่า ในการเก็บความรู้ที่เกี่ยวกับ วัตถุ เอาไว้ในคลังแห่งความรู้นั้น นอกจากเราจะเก็บเอาไว้ในรูปของการเชื่อมโยงกับรูปธรรม เช่น เก็บคำว่า ‘มีด’ เชื่อมโยงกับ ‘วัตถุรูปมีด’ แล้ว เรายังอาจจะเก็บเอาไว้ในแง่ ‘ภาพตัวแทน’ (representation) ซึ่งหมายความว่าตัววัตถุหรือเพียงส่วนเสี้ยวใดส่วนเสี้ยวหนึ่งของวัตถุจะยืนอยู่แทนความหมายที่มากไปกว่าตัวเอง เช่น หากเราตื่นขึ้นมาแล้วพบว่า มีมีดปักกระดาษเขียนข้อความบางอย่างอยู่บนโต๊ะทำงาน ในกรณีนี้มีดข้อมมีความหมายมากไปกว่าที่เคยมีมา

เมื่อหันมามองสิ่งที่ปรากฏตามสื่อ มักจะพบตัวอย่างการประยุกต์ใช้ภาษาและคลังความรู้ที่อยู่ตลอดเวลา เช่น กลยุทธ์ทางการโฆษณาที่เรียกว่า ‘positioning’ ก็คือการนำเอา ความเป็นจริง รูปธรรมใหม่ๆ สอดแทรกเข้าไปในคลังความรู้ของคนในสังคม และหากจะให้ความเป็นจริงใหม่นี้ มีที่ทางเกาะติดอยู่ได้ในคลังความรู้คน ก็จำเป็นต้องยึดโยงกับความเป็นจริงอื่นๆ ที่เกาะติดแน่นอยู่แล้ว เช่นเดียวกับเวลาที่ทางบริษัทได้ออกผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ๆ ก็มีความจำเป็นจะต้องบรรจุความเป็นจริงเหล่านี้ให้เข้าไปอยู่ในคลังความรู้ทางสังคม การสร้างภาษาเช่น ชื่อ คำขวัญ สโลแกน ฯลฯ จึงเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ดังหลักการที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

แนวคิดของอัลเฟรดสอดคล้องกันดีกับ Adoni & Mane (อ้างในจิรวรา อุษยากุล, 2536) ซึ่งแบ่งความเป็นจริงออกเป็น 3 ลักษณะ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. Objective social reality คือความจริงที่เราสัมผัสได้ด้วยประสบการณ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกภายนอก ซึ่งเราได้เผชิญในฐานะที่เป็นจริง

2. Symbolic social reality คือ ความเป็นจริงที่ถูกแสดงออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ เช่น ศิลปะ เอกสารหรือเนื้อหาในสื่อ ซึ่งความเป็นจริงชนิดนี้มีมากมาย สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ และแยกแยะสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง

3. Subjective social reality คือ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในทัศนะของตัวผู้มอง นั่นก็คือ ความเป็นจริงที่ได้รับแบบ Objective และ Symbolic มารวมกันเข้ากลายเป็นแบบ Subjective อาจกล่าวได้ว่า ความเป็นจริงจะถูกนำเสนอได้ในรูปแบบของสัญลักษณ์และนำไปสู่จิตสำนึกของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตาม ในโลกที่สลับซับซ้อน การรับรู้ความเป็นจริงของบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม และการสะสมคลังความรู้ของแต่ละคน ดังนั้น อย่างที่ Peter Berger (บงกช เสวตตามร์, 2533) ได้ตั้งข้อสังเกตเรื่องการยอมรับความเป็นจริงทางสังคมไว้ 4 ประการคือ

1. โลกหรือความเป็นจริงทางโลกไม่ได้แสดงปรากฏตนออกมาในเชิงวัตถุวิสัยต่อมนุษย์ แต่มนุษย์จะรับรู้ต่อความเป็นจริงเหล่านั้นผ่านประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้าไปโดยใช้ภาษา
2. ความเข้าใจความเป็นจริงของโลกโดยใช้ภาษาเป็นสื่อ ก็คือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นมาจากสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์กันของคนในกลุ่มในเวลาและสถานที่หนึ่งๆ
3. มนุษย์จะเข้าใจความเป็นจริงใดๆ ได้หรือไม่เพียงใด ย่อมเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยแบบแผนการสื่อสารมวลชนขณะนั้น ดังนั้น ความมั่นคงหรือไม่มั่นคงของความรู้จึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นอยู่ของคนในสังคมมากกว่าความเป็นจริงตามภาวะวิสัยภายนอกประสบการณ์ของมนุษย์
4. ความเข้าใจในความเป็นจริงของสังคมจะก่อรูปร่างจากแง่มุมสำคัญๆ หลายประการของมนุษย์ นั่นก็คือ วิธีการในการคิดของมนุษย์ วิธีการปฏิบัติกรดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวันย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจที่เรามีต่อ 'ความเป็นจริง' ของเรานั้นเอง

ทั้งหมดนี้ หมายความว่า ความหมายของสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น สังคม วัฒนธรรม จะเข้าไปในรูปแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับการเปิดรับความเป็นจริงจากโลกภายนอกและความสามารถในการรับรู้ และแยกแยะสิ่งต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งรวมถึงความเป็นจริง (reality) ด้วย

3. การอธิบายแบบทฤษฎีสื่อสารมวลชน

หากนำแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายทางสังคมมาอธิบายในด้านสื่อสารมวลชน อาจอธิบายได้ว่า การสร้างความหมายนั้นเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาวอย่างหนึ่ง

สื่อมวลชน โดยทั่วไป	ข่าวสารที่มี โครงสร้าง	ผลลัพธ์ ขั้นที่ 1	ผลลัพธ์ ขั้นที่ 2	ผลลัพธ์ ขั้นที่ 3
	- แน่นอน - มีระบบ	- สร้างคลัง ความรู้ - สร้างทัศนคติ - สร้างค่านิยม	- มีปฏิกิริยา ต่างๆ กัน	- สร้างโลก ทางสังคม แห่งความ เป็นจริง

ภาพที่แสดงข้างบนนี้แสดงให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างหลายๆ ชั้น ผลกระทบ
ระยะแรกก็คือ การเก็บข้อมูลเข้าสู่คลังความรู้ สร้างทัศนคติ และค่านิยมต่างๆ หลังจากนั้น ก็เป็น
ขั้นตอนที่มีปฏิกิริยาตอบสนอง และเมื่อเวลาค่อยๆ ผ่านไป ข้อมูลข่าวสารที่สะสมกันมากๆ เข้าก็จะ
ถูกจัดระบบและห่อหุ้มผู้รับสารจนกลายเป็น โลกแห่งความเป็นจริง

จากตารางแผ่นภาพ กาญจนา แก้วเทพ (2545) อธิบายเชื่อมโยงกับแนวคิดผลกระทบของ
สื่อมวลชนจากมุมมองของนักวัฒนธรรมศึกษาว่า ทุกครั้งที่สื่อมวลชนเผยแพร่ผลงานของตน จะ
สร้างผลกระทบได้ในหลายๆ ระลอก คือมีผลในหลายระยะ ทั้งสั้น กลาง และระยะยาว ส่วนที่
น่าสนใจคือ ผลระยะยาวที่เกิดจากการค่อยๆ สั่งสมและตกตะกอนทีละเล็กละน้อย จนก่อตัวเป็น
ผลึกทางวัฒนธรรมของผู้คน ดังนั้น เมื่อเวลาที่ผู้รับสารดูโทรทัศน์แต่ละชั่วโมง แต่ละวัน พวกเขา
จึงไม่เพียงรับ ‘สารสนเทศ’ เท่านั้น แต่พวกเขาทั้งหลายยังค่อยๆ เก็บสะสมภาพต่อของชีวิตแบบ
ต่างๆ (picture of life) และได้รับแบบจำลองของพฤติกรรมแบบต่างๆ ก่อนที่จะได้มีโอกาสไป
สัมผัสกับประสบการณ์นั้นอย่างจริงๆ

จากแนวคิดดังกล่าวก่อให้เกิดการศึกษาวิจัยด้านสื่อมวลชนเพื่อตรวจหาว่า มีภาพของโลก
ภาพของชีวิต และแบบอย่างพฤติกรรมอะไรบ้างบรรจุอยู่ภายใน ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของ
สื่อมวลชนมักจะพบว่า สื่อมวลชนได้นำเสนอภาพชีวิตและภาพของโลกที่สามารถจะหล่อหลอม
ความคาดหวัง ดังตัวอย่างของเด็กๆ จากชนบทต่างคาดหวังจะเข้ามาหางานทำที่สุขสบายกว่าใน
เมืองกรุง หรือการสร้างแรงบันดาลใจ ดังกรณีของสมรักษ์ คำสิงห์ ชกมวยชนะเลิศเหรียญทอง
โอลิมปิก ปรกาศความหวังของเด็กหนุ่มอีสานที่รุ่งโรจน์ขึ้นมาทันที

นอกจากนี้ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์มักจะพบว่า เนื้อหาที่ถูกใช้สร้างคลังแห่งความรู้ของคนในสังคมนั้นมักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เริ่มตั้งแต่เรื่องที่จะนำมาเสนอ มักจะเป็นเรื่องเดียวกัน ใช้แหล่งข่าวเดียวกัน เนื้อหาข่าวที่รายงานก็คล้ายๆ กัน รวมทั้งวิธีการให้ข้อสรุปก็ยังคล้ายคลึงกันอีกด้วย ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดแบบแผนที่เป็นไปในทางเดียวกัน ที่เรียกว่า มือคคิเชิงโครงสร้าง (Structure bias)

และเมื่อวิเคราะห์เจาะลงไปหาปัจจัยที่ทำให้การสร้างคลังแห่งความรู้มือคคิเชิงโครงสร้างดังกล่าว พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น

- แนวโน้มขององค์กร (organization tendency) วิธีการจัดตั้งองค์กร โครงสร้างองค์กร ระบบการแบ่งงานกันทำขององค์กรสื่อ จะมีแบบแผนหลักๆ ที่คล้ายกัน ดังนั้น กระบวนการทำงานและผลงานที่ออกมาจึงคล้ายกัน
- การฝึกฝนทางวิชาชีพ (occupational practice) เนื่องจากนักสื่อสารมวลชนมักจะได้รับ การฝึกฝนทักษะมาจากสถาบันเดียวกันหรือสถาบันประเภทเดียวกัน และเมื่อมาทำงานจริงก็ได้รับการฝึกฝนให้ปฏิบัติงานด้วยระบบที่คล้ายๆ กัน ทำให้ผลงานที่ออกมาไม่แตกต่างในองค์ประกอบใหญ่ๆ
- ขีดจำกัดด้านเทคโนโลยี (technology limitations) ระดับขีดความสามารถของเครื่องมือ และข้อจำกัดด้านเทคนิค ทำให้องค์กรที่ใช้เครื่องมือในระดับเดียวกันผลิตงานออกมาได้ในระดับใกล้เคียงกัน

สำหรับการศึกษาเรื่อง การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ จะใช้แนวคิดทั้ง 3 กลุ่มมาประยุกต์ให้เข้ากับการสร้างความเป็นจริงในข่าวภาวะวิกฤตธรรมชาติ โดยนำไปเป็นกรอบความคิดในการอธิบายที่มาที่ไปของความเป็นจริงทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้น แนวคิดส่วนหนึ่งนำไปใช้กับการวิเคราะห์และถอดความเนื้อหา ตลอดจนการอภิปรายปัจจัยที่มีส่วนในการประกอบสร้างความจริงของสื่อมวลชน อย่างมีแบบแผน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดเรื่องการเล่าเรื่อง

การสร้างความเป็นจริงทางสังคมผ่านสื่อสารมวลชนมีหลายรูปแบบ หนึ่งในนั้น คือ การเล่าเรื่อง (Narrative) โดยได้รับการพิสูจน์ผ่านการวิจัยในหลากหลายแง่มุม การวิจัยครั้งนี้จึงนำการเล่าเรื่องมาเป็นเครื่องมือในการสังเคราะห์ข่าว เพื่อศึกษาแบบแผนในการสร้างความเป็นจริงทางสังคมของข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ

การศึกษาตัวบทในฐานะการเล่าเรื่องนั้นมีมาเป็นเวลานานแล้ว และแนวคิดเรื่อง การเล่าเรื่องถือเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อ (content analysis) เนื่องจากแนวคิดนี้สามารถครอบคลุมประเภทของเนื้อหาสื่อได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ละคร โฆษณาหรือแม้แต่ข่าว ซึ่งมีนัยยะของความเป็นจริงซ่อนอยู่

หน้าที่หลักของการเล่าเรื่องคือ ทำหน้าที่ถ่ายทอดจินตนาการ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น การเล่าเรื่องจึงทำหน้าที่ค้นหาเปิดเผย เสนอเรื่องจริง รวมทั้งการโน้มน้าวใจ ซึ่งทำให้การเล่าเรื่องต้องเรียบเรียงถ้อยคำ มีรูปแบบและวิธีการเล่าที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ สำหรับผู้รับสาร การเล่าเรื่องช่วยให้ผู้รับสารสามารถสร้างความหมายด้วยการปะติดปะต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ละส่วนเสียให้รวมเข้ามาเป็นเรื่องเดียวกันจนเข้าใจได้ คล้ายๆ กับการเล่นรูปต่อจิ๊กซอว์ ซึ่งเมื่อต่อชิ้นส่วนทุกชิ้นเข้าด้วยกันจนสมบูรณ์ ก็จะอ่านความหมายออกว่าเป็นรูปอะไร ดังนั้นทั้งๆ ที่การดูละคร ข่าวหรือโฆษณานั้นล้วนแต่เป็นการนำเสนอเหตุการณ์ที่ละเหตุการณ์อย่างเป็นส่วนเสี้ยว แต่โดยอาศัยวิธีการเล่าเรื่องนี้เอง ทำให้ผู้รับสารสามารถทำความเข้าใจได้ (กาญจนา แก้วเทพ,2544)

อย่างไรก็ดี สำหรับนักคิดอย่าง John Fiske (อ้างจากขวัญเรือน กิตติวัฒน์,2541) เห็นว่า ในอีกมุมหนึ่งของการเล่าเรื่องนั้น มีการผลิตความหมายของสาร (Message) โดยนักสื่อสารมวลชนเป็นผู้สร้างสัญลักษณ์ สร้างความหมายเพื่อให้คนในสังคมเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นทุกมุมโลก ให้ทุกคนได้เห็นและเข้าใจในสิ่งที่ต้องการให้เข้าใจ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ นักคิดสำนัก Semiotic School ให้ความสำคัญอย่างมาก และเคยทำการศึกษาพบว่า ในบรรดาการสื่อสารหลากหลายรูปแบบนั้น ‘การเล่าเรื่อง’ นับเป็นวิธีการหนึ่งของ Semiotic Structure

Fiske จึงเห็นว่า การสื่อสารทุกรูปแบบเป็นเรื่องของการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม อย่างการเล่าเรื่องนั้น ผู้ทำงานข่าวเป็นคนประกอบสร้างเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคมทั้งหมด กระบวนการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม เป็นกระบวนการสร้างให้เกิดความ

เข้าใจในความหมายที่ต้องการจะเห็นได้ว่า การเล่าข่าวเกิดขึ้นได้จากการใช้ภาพ คำพูด แสง สี เสียง ตามไวยากรณ์ของแต่ละสื่อ โดยมีชุดของความหมาย (Set of Meaning) เป็นองค์ประกอบ ตัวอย่างเช่น ชุดความหมายของความเป็นจริงในเรื่องเกี่ยวกับจิปนาวรุทที่ใช้ในสงครามอ่าวเปอร์เซีย จากมุมมองของสหรัฐอเมริกา ที่พยายามบอกว่า สงครามครั้งนี้เป็นสงครามที่ clean clinical no blood บอกว่า การทิ้งระเบิดของฝ่ายพันธมิตร เป็น fireworks display คำพูดทั้งหมดเป็นคำพูดเชิงบวกเพราะฉะนั้นภาพข่าวโทรทัศน์ที่ออกมาจึงมีความหมายในแง่บวกที่ไม่ใช่ภาพหายนยะของคน (ขวัญเรือน กิติวัฒน์, 2541)

แนวคิดของ Fiske สนับสนุนความคิดของ Bird & Dardenne (1988) ที่กล่าวว่า กระบวนการเล่าเรื่องมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเข้ารหัสของสัญญาณโดยตรง ซึ่งผู้รับสารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบของความหมายนั้น จึงจะทำให้ผู้รับสารสามารถที่จะเข้าถึงการรับรหัส (encoding) ของผู้ส่งสารด้วยการถอดรหัส (decoding) ตามหลักตรรกะของระบบสัญญาณอันจะทำให้รู้ถึงการนำระบบสัญญาณมาใส่ความหมายตามกฎไวยากรณ์ภาษา หรือ ข้อตกลงร่วมกัน (interaction) ของความหมายในสังคมไทย การถอดรหัสนี้จะตรงหรือแตกต่างกับการใส่รหัสของผู้ส่งสารก็ได้ เพราะถือว่าการตีความส่วนหนึ่งนั้นเป็นเรื่องของอัตวิสัย (subjective) ขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้รับสารแต่ละคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตีความ

ทุกวันนี้เป็นเรื่องปฏิเสธได้ยากว่า การนำเสนอข่าวจำเป็นต้องอาศัยกลวิธีการเล่าเรื่อง อย่างที่ Linda Degh (อ้างจาก อมรรัตน์ เรื่องสกุล, 2541) เป็นผู้ที่หนึ่งที่ได้ค้นคว้าแยกแยะประเภทของเรื่องเล่าไว้อย่างมีหลักเกณฑ์ โดยกล่าวว่า เหตุที่การเล่าเรื่องเข้าไปอยู่ในการนำเสนอข่าวนั้น เนื่องจากเป็นสิ่งที่ไม่ล่าสมัย เพราะผู้เล่ามีแรงกระตุ้นในการที่จะเล่าเรื่อง และผู้รับสารก็มีความต้องการที่จะทำให้เรื่องเล่ามีลักษณะเสมือนเพื่อนสนิทใกล้ชิดมนุษย์ตลอดมา และเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งคือสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่แวดล้อมได้

คำกล่าวของ Linda Degh เป็นไปในทำนองเดียวกับนักคิดอย่าง Fiske และ Hartley (1978, อ้างจากศิริชัย สิริภาย และกาญจนา แก้วเทพ, 2531) ซึ่งเห็นว่า สื่อมวลชนแบบใหม่ต่างผนวกเอารูปแบบของการเล่าเรื่องประกอบเข้ากับการให้ข้อคิดทางด้านศีลธรรมว่า ‘เป็นหน้าที่แบบนักเล่านิทาน’ (Bardic Function) ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ลากเส้นแบ่งระหว่าง ‘ความเป็นจริง’ กับ ‘นวนิยาย’ ออกจากกัน

เมื่อหันมาพิจารณาการเสนอข่าว พบว่า ข่าวมีทั้งการบอกเล่าความจริงและการเล่าเรื่องผสมปนเปกันอยู่ในลักษณะที่นำเอาเรื่องที่เกิดขึ้นจริงมาเล่าตามความเข้าใจและความรู้สึกของผู้เล่าเอง

โดยผ่านการจัดระบบข่าวสารให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ เพื่อสื่อสารไปยังผู้อื่น การเล่าเรื่องทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นลดความเป็นจริงเป็นจลลง และเป็นที่น่าสนใจของคนมากขึ้น อย่างที่ Donahew (อ้างจากบงกช เสวตมรร,2533) ศึกษาพบว่า ข่าวสารที่เขียนในรูปของการเล่าเรื่องหรือการบรรยาย จะกระตุ้นและตอบสนองอารมณ์ของผู้รับได้ดีกว่าการเขียน เป็นการรายงานข่าวตามรูปแบบเก่าๆ คือ ในรูปการรายงานข้อเท็จจริง เพราะการเล่าเรื่องหรือการบรรยายจะทำให้เนื้อหาข่าวนั้นมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

Tuchman (อ้างจากอมรรรัตน์ เรื่องสกุล,2541) ได้ศึกษาการเสนอข่าวของสื่อมวลชนพบว่า แท้จริงแล้วข่าว คือความเป็นจริงที่ถูกสร้างขึ้นเนื่องจากผู้รายงานข่าวได้สร้างความหมายให้กับเรื่องหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งจะพิจารณาหยิบยกเรื่องที่น่าจะเป็นข่าวขึ้นมา และเป็นผู้กำหนดรูปลักษณะของข่าว และวิธีการนำเสนอ ข่าวที่ปรากฏแก่สาธารณชนจึงไม่ใช่เฉพาะข้อเท็จจริงของเหตุการณ์เท่านั้นหากแต่เป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ โดยผ่านกระบวนการสร้างความหมายของผู้รายงานข่าวมาแล้ว

ในเรื่องการสร้างความเป็นจริงนี้ McGinnis (อ้างจากสุภาพร โพธิ์แก้ว,2541) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า มีโอกาสเป็นไปได้มากที่การหาข่าวเหตุการณ์ประจำวันจะประกอบไปด้วยเหตุการณ์ชุดหนึ่งซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้าก่อนแล้วว่าจะสามารถสร้างความประทับใจของมหาชนให้เกิดขึ้น โดยที่ความประทับใจนั้นย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างแน่นอน ข่าวประจำวันที่สามารถครอบครองความคิดของประชาชนส่วนใหญ่ได้มากที่สุดก็คือ ข่าวของกลุ่มคนที่มีอำนาจมากที่สุดนั่นเอง และย่อมจะต้องมีอคติเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าจะมาจากความไม่ตั้งใจของสื่อมวลชนก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ข่าวแต่ละประเภทก็นำกลวิธีการเล่าเรื่องไปใช้อย่างแนบเนียน จนผู้รับสารเองก็ไม่สามารถแยกแยะว่าส่วนใดคือความเป็นจริง ส่วนใดเป็นความคิดเห็นของผู้เล่า เมื่อลองพิจารณาการเล่าเรื่องของข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันนั้น ข่าวหน้าหนึ่งมีเทคนิคและวิธีการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจของผู้รับสารให้ติดตาม เช่น มีการใช้คำพูด การตั้งสมมุติฐานให้กับบุคคลในข่าว มีการเสนอภาพตัดแต่งลักษณะกราฟฟิกแทนการรายงานข้อเท็จจริงอย่างเดียว เป็นการปรับตัวท่ามกลางสถานการณ์การแข่งขันของสื่อแต่ละประเภท

ขณะที่ข่าววิทยุ มีรูปแบบการรายงานที่ดึงดูดความสนใจ อย่างที่ O'Donnell (อมรรรัตน์ เรื่องสกุล,2541) เคยทำการศึกษาพบว่า ผู้รายงานจะใช้รูปแบบใดก็ได้ขึ้นอยู่กับทรรศนะของเขเอง แต่การนำเสนอข่าวจะต้องทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างชัดเจน โดยมีเทคนิคบาง

ประการในการรายงานข่าวคือ ผู้รายงานต้องอธิบายเหตุการณ์ด้วยจินตนาการของตนเอง ใช้เสียงประกอบจากเหตุการณ์จริง เปลี่ยนอารมณ์ตามเหตุการณ์ข่าวได้อย่างถูกต้องจังหวะ โดยการใช้เสียงที่แตกต่างออกไป เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์และเมื่อเปลี่ยนข่าว เพื่อให้ผู้ฟังมองเห็นภาพและเข้าใจได้โดยง่ายให้ความสำคัญกับชื่อของบุคคลที่นำมากล่าวอ้าง และสามารถสรุปเนื้อหาข่าวให้กระชับหรือสั้นเข้าโดยไม่เสียเนื้อความ

ส่วนข่าวโทรทัศน์ต้องรายงานทั้งภาพเคลื่อนไหวและน้ำเสียงที่เร้าความสนใจ รวมถึงการใช้เทคนิคการสร้างภาพที่เหมือนจริง จังหวะรอยต่อของภาพการเสนอความคมชัดของภาพ การเสนอภาพเหมือนกับการเข้าไปอยู่ร่วมกับเหตุการณ์จริง และหากเป็นการรายงานสดด้วยแล้ว ถือว่าการเล่าเรื่องในข่าวครั้งนั้นย่อมได้รับการยอมรับนับถือมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความสดเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของการสร้างความเป็นจริง (สุภาพร โพธิ์แก้ว, 2541) เมื่อนำมาบวกรวมกับ บทบาทของคนรายงานข่าว ที่ดูเหมือนว่ากำลังอยู่ในพื้นที่ที่เกิดเหตุด้วยแล้ว ข่าวโทรทัศน์จึงมีนัยยะของความเป็นจริงสูงมาก

อย่างไรก็ดี เมื่อนำลีลาการเล่าเรื่องในข่าวมาเปรียบเทียบกับนวนิยายหรือเรื่องแต่ง ทำให้พบความคล้ายคลึงในประเด็นดังนี้

1. ตัวละคร (charecter) เป็นองค์ประกอบที่เน้นไปที่ตัวบุคคลหรือผู้ตกเป็นข่าว
2. ฉาก (setting) เป็นองค์ประกอบที่เน้นบรรยายถึงเวลาและสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์อย่างละเอียด
3. บทพูด (dialogue) เป็นองค์ประกอบที่เน้นไปที่คำพูดของตัวละคร ซึ่งต้องการที่จะถ่ายทอดประสบการณ์ของเรื่องที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากขึ้น การใช้บทพูดในการเขียนข่าวเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร ได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น
4. การกระทำ (action) เป็นการกล่าวถึงการแสดงพฤติกรรมของตัวละคร องค์ประกอบนี้ ผู้เขียนจะเน้นบรรยายโดยพยายามเลือกใช้คำที่สามารถทำให้ผู้อ่านเห็นถึงอากัปกริยาต่างๆ ของผู้แสดงได้ชัดเจน

ตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนการเล่าเรื่องในข่าวได้อย่างชัดเจนคือ คดี Watergate โดย Michael Confield (อ้างจากอดิสา วงศ์ลักษณะพันธ์, 2541) เคยศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องในข่าวหนังสือพิมพ์ของคดีวอเตอร์เกตพบว่า ผู้สื่อข่าวของสหรัฐมีการรายงานเหตุการณ์ตามแนวทางการเล่าเรื่องกล่าวคือ มีส่วนเริ่มเรื่อง (beginning) ตอนกลางของเรื่อง (middle) และตอนจบ (end) การเล่าเรื่องมี

ส่วนทำให้ข่าวมีความน่าสนใจมากขึ้น ทั้งนี้เพราะรูปแบบของการเล่าเรื่องมีการนำเสนอตามแนวละคร (dramatic) หนังสือพิมพ์สามารถเชื่อมั่นในหลักการของการเล่าเรื่องได้ว่า จะสามารถช่วยให้ข้อมูลที่ปรากฏในข่าวสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ ได้

แนวคิดของ Rich (1994, อ้างจากอดิสา วงศ์ลักษณ์พันธ์, 2542) ยอมรับอย่างชัดเจนว่าเทคนิคการเขียนข่าวแบบการเล่าเรื่อง (Storytelling techniques) กำลังได้รับความนิยมและยอมรับจากบรรณาธิการใหญ่ๆ แม้ว่าผู้สื่อข่าวส่วนใหญ่จะคิดว่าเทคนิคการเล่าเรื่องจะสงวนไว้เฉพาะการเขียนข่าวในเชิงสารคดีเท่านั้น แต่สิ่งที่พบในปัจจุบันคือ Storytelling techniques ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการเขียนข่าวทั้งที่เป็นข่าวประเภทอาชญากรรม ข่าวศาล รวมถึงข่าวหนักทุกชนิดก็เช่นกัน

ทั้งนี้ Confield (1991) ได้แจกแจงองค์ประกอบการวิเคราะห์ข่าว ตามโครงสร้างของการเล่าเรื่องไว้ 6 ลักษณะ คือ

1. กรอบความคิด (Frame) ลักษณะการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวโดยทั่วไปแล้วมักจะเป็นการรายงานประเด็นข่าวภายใต้กรอบของเรื่องนั้น (story frame) ซึ่งกรอบดังกล่าวก็จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงแกนความคิด (theme) ของเรื่องที่กลายเป็นวัฒนธรรมของการเล่าเรื่อง ทั้งนี้วัฒนธรรมของการเล่าเรื่อง หรือแกนความคิด และกรอบของการเล่าเรื่องยังมีผลผลักดันให้เกิดผลกระทบต่อระบบความคิดของผู้รับสารได้ โดยผู้รับสารอาจจะเกิดความคิด หรือพูดถึงประเด็นข่าวตามแนวทางที่สื่อ นำมารายงาน ซึ่งเราเรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า ผลกระทบจากการกำหนดกรอบความคิด (framing effect)

2. แก่นเรื่อง (Theme) หมายถึง ความคิดรวบยอดที่ดำรงอยู่ในเรื่องราวที่ผู้เขียนสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการเล่าเรื่อง เป็นส่วนที่บรรจุความหมายของเรื่องของผู้เขียนต้องการจะสื่อไปยังผู้รับสาร การทำความเข้าใจถึงแก่นเรื่องสามารถสังเกตได้จากองค์ประกอบต่างๆ ในการเล่าเรื่อง เช่น ชื่อเรื่อง ลักษณะตัวละคร คำนิยาม คำพูด หรือสัญลักษณ์พิเศษที่ปรากฏในเรื่องที่นำมาเล่า แก่นเรื่องถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเล่าเรื่อง ทั้งนี้แก่นเรื่องสามารถใช้ได้ในสองความหมาย คือ ความคิดที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องและจุดมุ่งหมายอันเป็นศูนย์กลางของเรื่อง

มีการตั้งข้อสังเกตว่า แก่นเรื่องหมายรวมถึงความคิดเห็นของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องนั้น และความคิดเห็นดังกล่าวก็คือ ความหมายที่นักเขียนประสงค์จะสื่อไปยังผู้อ่าน แก่นเรื่องไม่ใช่สิ่งที่ได้มาด้วยการคิดไว้ล่วงหน้าเพียงอย่างเดียว แต่อาจจะได้จากการค้นพบระหว่างกระบวนการทำงาน

ทั้งนี้ แก่นเรื่องจะไม่ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่จะสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ ของเรื่องด้วยไม่ว่าจะเป็นตัวละคร โครงเรื่อง ฉาก มุมมอง และวิธีการเขียน (เพลินตา, 2534)

3. **โครงเรื่อง (Plot)** โครงเรื่องเป็นวิธีการที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการเล่าเรื่อง และจัดแจงกับเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้น โดยปกติแล้วโครงเรื่องโดยทั่วไปจะมีการลำดับเหตุการณ์ในการเล่าเรื่อง 5 ขั้นตอน คือ 1.เริ่มเรื่อง 2.พัฒนาเหตุการณ์ 3.ภาวะวิกฤต 4.ภาวะคลี่คลาย 5.การยุติเรื่อง แต่สำหรับโครงเรื่องพื้นฐานในการเล่าเรื่องในข่าวจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1.เริ่มเรื่อง 2.พัฒนาเรื่อง 3.การยุติเรื่อง

สำหรับการลำดับเหตุการณ์เพื่อประกอบเข้าเป็นเรื่อง ฌอง ปิแอร์ (อ้างจากวัลยา วิวัฒน์ศร, 2532) กล่าวว่า วิธีการลำดับเรื่องโดยส่วนใหญ่ที่นิยมนำมาใช้นั้นมี 3 วิธีคือ

3.1 ลำดับเรื่องโดยแบ่งเป็นฉัวบท คือ การแบ่งเรื่องออกเป็นตอนๆ ตามความต้องการของผู้แต่ง ดังนั้นจึงสามารถเห็นความต่อเนื่องขององค์ประกอบต่างๆ ที่ชัดเจน ซึ่งประกอบขึ้นเป็นโครงเรื่อง โดยในแต่ละตอนจะกำหนดขอบเขตความสอดคล้องและความขัดแย้งของตอนนั้นๆ

3.2 ลำดับเรื่องตามสาเหตุ เป็นการลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอน มีความเป็นเหตุเป็นผล โดยเหตุการณ์หนึ่งนำมาซึ่งผลสืบเนื่องสู่อีกเหตุการณ์ เป็นเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ

3.3 ลำดับเรื่องตามลำดับเวลา การดำเนินเรื่องตามวิธีนี้สามารถพบเห็นได้ในชีวิตจริงและงานเขียนที่เป็นการบันทึกเหตุการณ์

3.4 ลำดับเรื่องโดยวิธีประสานเรื่อง เป็นการนำเสนอเหตุการณ์หลักเหตุการณ์หนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์รองหลายเหตุการณ์ ตัวเอกในเรื่องจะมีหลายตัว โครงเรื่องจะแบ่งย่อยออกตามเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้เรื่องมีความซับซ้อนมากขึ้น

4. **ฉากของการเล่าเรื่อง (Scene)** หมายถึงสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ เวลา โดยฉากจะมีความสำคัญในการให้ความหมายบางอย่างกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และมีอิทธิพลต่อความคิดหรือการกระทำของตัวละคร ทั้งนี้ฉากสามารถอาศัยภาษาเขียน และสัญลักษณ์เพื่อขยายความชัดเจน ทั้งนี้สัญลักษณ์ที่นำมาใช้ในการเล่าถึงฉากในข่าว เป็นส่วนที่มีความสำคัญมากสำหรับการบรรยายฉากในข่าวในแง่ของการเสริมความเข้าใจ และช่วยผู้อ่านให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น

5. **ตัวละครของการเล่าเรื่อง (Character)** ความหมายโดยทั่วไปของตัวละคร คือเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องราวที่นำมาเล่า ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครนั้นด้วย กล่าวสำหรับการเล่าเรื่องในข่าว บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องราวที่นำมาเสนออีกคือ ผู้ตกเป็นข่าว (อดิสา วงศ์ลักษณะพันธ์, 2541) โดยแยกเป็น 2 ประเภทคือ ตัวละคร

สำคัญ ได้แก่ตัวละครที่เกี่ยวข้องกับโครงเรื่องมากที่สุด และตัวละครรอง ซึ่งเป็นตัวประกอบที่ช่วยในการดำเนินเรื่อง

โดยการบรรยายถึงพฤติกรรมของตัวละครมี 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 ผู้เขียนจะเป็นผู้บอกแก่ผู้อ่านโดยตรงเกี่ยวกับลักษณะของตัวละครนั้นๆ และอาจจะแสดงความคิดเห็นส่วนตัวเข้าไปด้วย วิธีการพรรณนาตามลักษณะดังกล่าวเป็นวิธีที่ง่ายและไม่อ้อมค้อม แต่จะมีจุดด้อยคือ เป็นวิธีที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้มีส่วนร่วมในทางจินตนาการ ผู้อ่านจะไม่ปฏิบัติกริยาต่อตัวละครโดยตรง และผู้อ่านก็จะไม่เกิดการตัดสินใจด้วยตัวเอง

วิธีที่ 2 ผู้เขียนจะเผยให้เห็นลักษณะของตัวละครโดยถ่ายทอดผ่านตัวละครในเรื่องนั่นเอง จากคำพูดและการกระทำ ผู้อ่านจะสามารถมีส่วนร่วมกับเรื่องราวที่นำมาเล่าได้

วิธีที่ 3 เป็นการพรรณนาด้วยเนื้อหาคำพูดที่ล้อมรอบตัวละครเหล่านั้นอยู่ ทั้งนี้ผู้อ่านจะสามารถเข้าใจได้ว่า ผู้เขียนต้องการที่จะสื่ออะไร

6. มุมมองในการเล่าเรื่อง หมายถึง (Point of view) หมายถึง การมองเหตุการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องผ่านสายตาของตัวละครใดตัวหนึ่ง หรือการมองเหตุการณ์จากตัวผู้เล่าเอง โดยอาจใช้ประสบการณ์หรือการเข้าไปคลุกคลีอย่างใกล้ชิดกับเหตุการณ์ที่จะนำมาเล่า หรือเฝ้าคอยสังเกตห่างๆ แล้วนำมาเล่าก็ได้ ทั้งนี้มุมมองในการเล่าเรื่องนั้นเป็นส่วนที่สำคัญเนื่องจากว่าการนำเสนอของผู้เล่าจะมีการสอดใส่อุดมการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม และการตัดสินใจบางอย่างของผู้เล่าลงในเนื้อหา ซึ่งมุมมองนั้นมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่าน และสามารถชักจูงใจให้ผู้อ่านเชื่อหรือไม่เชื่อก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพรสวรรค์ในการนำเสนอของผู้เล่าแต่ละคน และมุมมองของแต่ละคนในข่าวเดียวกันยังให้ความหมายที่แตกต่างกันด้วย

เวลานี้จึงเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การรายงานข่าวต้องพึ่งพาการเล่าเรื่อง แม้ว่าการวิจัยหลายชิ้นอาจจะทำให้เห็นข้อผิดพลาดและมุมมองเชิงลบกับเรื่องเล่า หากแต่ความจริงแล้ว ยังมีเรื่องเล่าอีกไม่น้อยที่สามารถนำผู้คนไปสู่สิ่งที่เป็นคุณค่าของชีวิตและมีความหมาย เพียงแต่ก่อนจะรู้ว่า การเล่าเรื่องแบบใดที่สามารถสร้างความเป็นจริงทางสังคมที่เป็นจริงได้ดีที่สุด คงต้องศึกษาทฤษฎีการเล่าเรื่องว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร

การศึกษาการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ เพื่อดูว่าการเล่าเรื่องในข่าวภาวะวิกฤตทางธรรมชาตินั้นมีกลวิธีในการเล่าเรื่องอย่างไร จึงน่าจะทำให้เห็นกลวิธีการเล่าเรื่องที่เข้าไปรับใช้การ

รายงานข่าวในภาวะวิกฤตได้ชัดเจนขึ้น และยืนยันได้อย่างดีว่าการเล่าเรื่องสามารถสร้างหมายให้กับข่าวในภาวะวิกฤติธรรมชาติได้เช่นกัน โดยการศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดการเล่าเรื่องของ Confield มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โครงสร้างข่าว เพื่อดูกลวิธีการเล่าเรื่องของข่าวคลื่นยักษ์สึนามิในแต่ละช่วงเวลา

แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างและสัญวิทยา

พัฒนาการของการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีโครงสร้างนิยม มีต้นกำเนิดมาจากสาขาวิชาภาษาศาสตร์ โดยนักวิชาการคนสำคัญของสาขานี้คือ F. de Saussure (1915,อ้างจากกาญจนา แก้วเทพ,2545) และได้มาบวกผสมกับสาขาวิชามานุษยวิทยาเชิงโครงสร้าง (Structural Antropology) ในเวลาต่อมา

คำว่า 'โครงสร้าง' ที่ใช้ในด้านภาษาศาสตร์นั้น หมายถึง วิธีการที่ความหมายถูกสร้างขึ้นมาในตัวตน ไม่ว่าจะด้วยวิธีการเรียงลำดับที่ของคำ การใช้สัญลักษณ์แบบต่างๆ การเล่าเรื่อง โดยที่โครงสร้างดังกล่าวนั้นจะนำเอาองค์ประกอบย่อยๆ (คำ/สัญลักษณ์ ตัวละคร ฉาก ฯลฯ) มารวมกันเป็นอย่างมีแบบแผนที่แน่นอน เช่น ในภาษาไทย ประธานต้องมาก่อนกริยา หนังสือแม่เณรพระโขนงต้องใช้ฉากกลางคืน ต้องมีเสียงหมาหอนก่อน แล้วผีแม่เณรจึงจะปรากฏตัว เป็นต้น โครงสร้างดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นจับต้องไม่ได้ แต่นักวิเคราะห์ก็มีหน้าที่ค้นหาเพื่อนำออกมาแสดงให้เห็น

แม้ว่าการวิเคราะห์ตัวบทหรือเนื้อหาสารแนวโครงสร้างนิยม จะมีต้นกำเนิดมาจากวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ แต่ทว่าการวิเคราะห์แนวนี้ก็มิใช่แตกต่างจากภาษาศาสตร์อยู่ 2 ประการคือ

1. การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างนิยมไม่ได้จำกัดตัวเองอยู่ที่การวิเคราะห์ 'ภาษา' เท่านั้น หากแต่ได้ขยายขอบเขตการศึกษาออกไปถึงวัตถุบทุกอย่างที่อยู่ใน 'ระบบสัญลักษณ์' (Sign System) อันหมายถึง ทุกอย่างที่มีความหมายแฝงฝังอยู่ในเนื้อใน เช่น แหวนแต่งงาน การกิน อาหาร อาการเจ็บป่วย กล้ามเนื้อ ฯลฯ
2. ในการวิเคราะห์นั้น โครงสร้างนิยมมิได้ใจจดใจจ่ออยู่ที่ตัวบท ดังเช่นวิชาภาษาศาสตร์ หากแต่จะให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ระหว่าง 3 สิ่งคือ

ตัวบท * ความหมายของตัวบท * วัฒนธรรมบริบทของตัวบท

ซึ่งน่าจะหมายความว่า ตัวบทหนึ่งๆ จะถูกอ่านความหมายออกมาเป็นแบบใดนั้น จำเป็นต้องสัมพันธ์หรือขึ้นอยู่กับบริบทและวัฒนธรรมที่ตัวบทนั้นเกิดขึ้นมา เช่น ตัวบทเป็นที่ ‘หมู’ อาจจะมี ความหมายว่า ‘เป็นอาหาร’ ในวัฒนธรรมจีน แต่มีความหมายว่า ‘เป็นอาหารไม่ได้’ ในวัฒนธรรมมุสลิม และมีความหมายว่า ‘เป็นของหมั่น’ ในวัฒนธรรมของชนเผ่าบางเผ่า

กล่าวได้ว่า จุดประสงค์หลักของแนวคิดเชิงวิเคราะห์โครงสร้าง คือ การค้นหาโครงสร้าง ความคิดของมนุษย์ อย่างที่ Claude Levi-Strauss นักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้เขียนบทความโดยตั้งข้อสงสัยว่า เหตุใดนิยายปรัมปราของคนทั่วโลกจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันอยู่หลายอย่าง ทั้งๆ ที่เขาเหล่านั้นอยู่ต่างสังคมกัน และไม่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแต่อย่างใด เขาได้คำตอบว่า ในนิยายนี้มีระเบียบแบบแผนที่ทำให้นิยายต่างๆ มีลักษณะเด่นที่คล้ายกันอยู่ ระเบียบนี้คือ โครงสร้างพื้นฐานของจิตใจมนุษย์ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ที่ใดต่างก็มีโครงสร้างจิตใจแบบเดียวกัน หากวิเคราะห์ส่วนประกอบย่อยๆ ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กันในนิยาย ก็จะทำให้ทราบถึงโครงสร้างของวัฒนธรรมได้ เนื่องจากส่วนประกอบนี้เกิดจากจิตไร้สำนึกของมนุษย์

สำหรับวิธีการวิเคราะห์วิธีการสร้างความหมายของตัวบทนั้น Vladimir Propp (ชูตส์กี ภัทรกุลวณิชย์, 2541) นักคิดจากรัสเซีย นำเสนอไว้ 2 ลักษณะคือ

1. การวิเคราะห์เชิง Synchronic Analysis คือ การศึกษาตัวบทโดยพิจารณาความสัมพันธ์ที่เกิดจากสัญลักษณ์ต่างๆ ภายในตัวบทนั้น เพื่อศึกษาถึงรูปแบบที่เป็นคู่ตรงกันข้าม เช่น ดี-เลว , สูง-ต่ำ เป็นต้น จัดว่าเป็นการค้นหา Paradigmatic Structure นั่นเอง เป็นการให้ความหมายแฝงเร้นในระดับลึกแก่ตัวบท (Latent Meaning) และอธิบายว่าตัวบทนั้นเกี่ยวกับเรื่องอะไร

2. การวิเคราะห์เชิง Diachronic Analysis คือ การศึกษาการดำเนินเรื่องหรือการเล่าเรื่อง โดยเน้นไปที่การโยงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเข้าไว้ด้วยกันจนสามารถเล่าเรื่องได้ ซึ่งเรียกว่าการค้นหา Syntagmatic Structure ลำดับก่อนหลังของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเล่าเรื่อง เนื่องจากถือว่าเป็นตรรกะของตัวบทในการเล่าเรื่อง และการจัดลำดับของหน่วยเหล่านี้ก็มีผลต่อการสร้างความหมายให้กับผู้รับสารด้วย การวิเคราะห์ในลักษณะนี้จะให้ความหมายตัวบทในระดับผิวหน้า (Manifest Meaning) โดยที่จะอธิบายว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง

ส่วนวิธีการวิเคราะห์แบบสัญลักษณ์วิทยา (Semiology) หรือศาสตร์แห่งสัญลักษณ์นั้น ได้รับการอธิบายอย่างเป็นระบบโดย F. de Saussure ว่า สัญลักษณ์คือ สิ่งที่สัมผัสได้ด้วยอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า และเป็นสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งได้ตกลงใช้สิ่งนั้นเป็นเครื่องหมาย (Mark) แทนอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่ได้ปรากฏ

อยู่ในสัญญะนั้น เช่น เขียนอักษรคำว่า ‘ช้าง’ โดยที่หมายถึง ‘ตัวช้างจริงๆ’ ส่วนที่อยู่ในเครื่องหมาย ‘ม้า’ นี้เรียกว่า ‘ตัวหมาย’ (signifier) ส่วนตัวม้าจริงๆ นั้น เรียกว่า ‘ตัวหมายถึง’ (signified) กระบวนการทั้งหมดนี้เรียกว่า การสร้างความหมาย (Signification)

F. de Saussure อธิบายว่า ระบบสัญญะนั้นจะทำการควบคุมการสร้างความหมายของตัวบทให้ไปอย่างสลับซับซ้อนและแฝงเร้น และต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งความหมายดังกล่าวมี 2 ระดับ คือ ระดับความหมายโดยอรรถ (donative) และความหมายโดยนัย (connotative) ซึ่งความหมายโดยนัย หมายถึงกลุ่มของความหมายที่มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน (associations) และภาพลักษณ์ (image) ที่เกิดขึ้นในความคิดของแต่ละบุคคล จากการที่ถูกกระตุ้นและแสดงออกโดยการใช้ และการนำเอาสัญญะมาผสมกันเป็นแบบต่างๆ

สำหรับการอ่านความหมายจากตัวบทด้วยวิธีการสัญญวิทยา นั้น มีความแตกต่างจากการอ่านด้วยวิธีด้านภาษาศาสตร์ ซึ่งอาจจะใช้วิธีการเปิดพจนานุกรมเพื่อดูความหมายและคำแปลของแต่ละคำ หรือใช้วิธีการพลิกคู่มือไวยากรณ์ของแต่ละภาษา แม้ว่าวิธีการทางสัญญวิทยาจะมีเป้าหมายที่จะค้นหาไวยากรณ์/กฎ/รหัส ที่ควบคุมการสื่อความหมายของสัญญะในรูปแบบต่างๆ แต่ทว่า นักสัญญวิทยาจะไม่มี คู่มือไวยากรณ์หรือพจนานุกรมสำเร็จรูป ดัดมาให้เป็นคู่มือ หากทว่าผู้วิเคราะห์ต้องสร้างคู่มือและพจนานุกรมขึ้นมาเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2545)

นอกจากนั้น การวิเคราะห์ความหมายหรือรหัสที่ฝังอยู่ในเนื้อหาของสัญญะต้องใช้วิธีการอ่านรหัสและความหมายที่อยู่ใน ‘ตัวบท’ โดยพิจารณาให้สัมพันธ์กับ บริบททางวัฒนธรรมที่แวดล้อมตัวบทนั้น ทั้งนี้เพราะตัวบททุกตัวที่เป็นเนื้อหาของสื่อมวลชนนั้น ไม่อาจจะแยกตัวออกมาเป็นอิสระจากวัฒนธรรมที่ตนเองสังกัดอยู่ได้ หากใช้สมุทธศาสตร์คนละเล่มกับวัฒนธรรมที่สังกัดอยู่ ผู้รับสารก็จะไม่เข้าใจความหมายอย่างแน่นอน

แนวทางการศึกษาความหมายในสัญญะที่ปรากฏเป็นเนื้อหาทางสื่อมวลชนนั้น Strauss (อ้างจากอมรรัตน์ เรื่องสกุล, 2541) ได้เสนอแนวทางไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. Synchronic เป็นการมองหารูปแบบของความตรงกันข้ามด้วยการศึกษาในตัวแบบหรือรูปแบบ (Paradigmatic Structure) ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้องค์ประกอบทั้งสองอันเป็นความสัมพันธ์ที่ให้กำเนิดความหมายบนเหตุผลที่ว่า ความหมายตั้งอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ที่กำหนดขึ้น และความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดคือ ความตรงกันข้าม

ตัวแบบ (Paradigm) เป็นกลุ่มของรูปแบบ (Form) ที่มีการเลือกภายในกลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยรูปแบบต่างๆ ที่แยกออกเป็นหน่วยย่อย ซึ่งแต่ละหน่วยย่อยมีโอกาสที่จะถูกเลือกออกมาเป็นตัวแทนแต่ละตัว ลักษณะพื้นฐาน 2 ประการของ paradigm คือหน่วยย่อยทั้งหมดของตัวแบบจะต้องมีลักษณะที่เป็นตัวของตัวเอง และต้องมีลักษณะร่วมกันภายในของหน่วยย่อยนั้น

2. Diachronic เป็นวิธีเข้าถึงความหมายที่มุ่งศึกษาความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ที่อยู่ในเนื้อหานั้น ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงแต่ละหน่วยย่อยของตัวแบบ จึงเป็นแนวทางที่ต้องการโยงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเข้าไว้ด้วยกันจนสามารถสื่อความได้ และยังมีผลต่อการสร้างความหมายให้กับผู้รับสาร

3. Code ระบบนั้นเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อคุมความประพฤติของมนุษย์หรือให้ปฏิบัติตามซึ่งเกิดจากการรวบรวมกฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับของสังคม (social convention) ที่บอกว่า อะไรควรทำหรือไม่ควรทำในสถานการณ์ต่างๆ แสดงให้เห็นประสบการณ์ด้านวัตถุวิสัยที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับโลกที่เป็นโครงสร้างเกิดขึ้นในใจของเรา แล้วส่งผลกระทบต่อแนวทางการแปลความหมายของสัญลักษณ์ และสัญลักษณ์ (Symbolic) ระบบ (Code) มีลักษณะเฉพาะชัดเจน สามารถมองเห็นได้ และมีหลายประเภทเช่น เครื่องหมายที่เป็นอาณัติสัญญาณ เป็นต้น อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงวิธีการดำรงชีวิตของบุคคลได้ด้วยการทำหน้าที่ทางด้านการสื่อสาร และทางสังคมด้วยการถ่ายทอดผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยต้องการที่จะค้นหาความหมายของข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ อันจะนำไปสู่การสร้างความเป็นจริงในประเด็นต่างๆ จึงจำเป็นที่จะต้องใช้กรอบแนวคิดทางด้านโครงสร้างนิยมและสัญลักษณ์วิทยา เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีของข่าว ซึ่งแฝงไปด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ ที่มีความหมาย โดยแนวคิดดังกล่าวจะทำให้ค้นหาความหมายในข่าวได้อย่างมีแบบแผนและรัดกุม

แนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าว

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะไม่สมบูรณ์เลยหากขาดแนวคิดเกี่ยวกับข่าว เนื่องจากเป็นการศึกษาเรื่องข่าวโดยตรง นั่นคือ ข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ซึ่งเป็นข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติ กล่าวกันว่า ข่าวภัยพิบัติธรรมชาติมักจะเกี่ยวโยงกับข่าวแนวอื่นๆ อย่างเลี่ยงไม่ได้ เช่น โยงกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือข่าวเชิงอารมณ์ เช่น ปราบฏุกาณ์เหนือธรรมชาติอย่างผี เป็นต้น แนวคิดเกี่ยวกับข่าวนี

จะช่วยให้ผู้วิจัยนำมาประกอบการอธิบายเรื่องเหตุผลในการนำเสนอประเด็นข่าวตามแบบแผนการเล่าเรื่อง

หากพูดถึงความหมายโดยทั่วไปแล้ว มาลี บุญศิริพันธ์ (2537) ได้ข้อสรุปจากการรวบรวมนิยามของข่าวในรูปแบบต่างๆ ว่า ข่าวคือ รายงานเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่มีความน่าสนใจที่มีใช้ เป็นเพียงเฉพาะเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น แต่ข่าวจะเป็นเรื่องราวที่มีรายงานเกี่ยวกับเรื่องนั้นให้เราได้ทราบถึงสาระสำคัญของข่าว และจะต้องเป็นการรายงานเหตุการณ์ปัจจุบันที่ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการเห็นพ้องต้องกันว่า คนในสังคมควรที่จะได้รับทราบถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวนั้น

รัตนา ประยูรรักษ์ (2545) รวบรวมมาตรฐานของข่าวจากนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนหลายคน โดยสิ่งที่เรียกว่า ข่าวนั้นควรจะมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้ง (Conflict) ได้แก่ ความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมืองและสมาชิกรัฐสภา
2. ความก้าวหน้า (Progress) ได้แก่ การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับชัยชนะ หรือความสำเร็จ
3. ความหายนะ (Disaster) ได้แก่ การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความปราชัย หรือการทำลาย
4. ผลกระทบ (Consequence) ได้แก่ การนำเสนอเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่สามารถส่งผลกระทบต่อผู้อ่านทั้งในระดับบุคคลหรือระดับมวลชนได้ ไม่ว่าจะเป็นข่าวด้านชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งข่าวที่เกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ วิทยาการ การแพทย์ สาธารณสุข ฯลฯ
5. ความเด่น (Eminence) ได้แก่ ความเด่นเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ สถานการณ์ ตำแหน่งหน้าที่การงาน กาลเวลา
6. ความใหม่ (Novelty) ได้แก่ การนำเสนอข่าวหรือเหตุการณ์ที่มีลักษณะของความแปลกประหลาด และไม่เคยปรากฏ หรือมีลักษณะของความผิดปกติ ซึ่งเป็นลักษณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ
7. ปุณชนวิสัย (Human Interest) ได้แก่ การรายงานข่าวที่ผู้อ่านให้ความสนใจ และเร้าอารมณ์ของผู้อ่านได้ ซึ่งมักเป็นเรื่องปุณชนวิสัยที่มนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็น และเป็นเรื่องที่สามารถส่งผลกระทบต่ออารมณ์ให้เกิดกับผู้อ่านได้ในทันที เรื่องดังกล่าวมักประกอบด้วยองค์ประกอบของข่าวอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายองค์ประกอบ
8. ความรวดเร็ว (Timeliness) ได้แก่ การนำเสนอข่าวที่มีความรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ความใหม่ ความสด ความเป็นปัจจุบัน

9. ความใกล้ชิด (Proximity) ได้แก่ การนำเสนอข่าวที่สร้างความรู้สึกใกล้ชิดให้กับผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านได้อ่านข่าวนั้น ไม่ว่าจะ เป็นความใกล้ชิดด้านร่างกาย หรือจิตใจ สุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ข้างเคียง เพื่อนร่วมงาน ฯลฯ
10. ความมีเงื่อนงำ (Suspense) ได้แก่การนำเสนอข่าว หรือเหตุการณ์ที่กำลังดำเนินอย่าง ต่อเนื่องโดยมีเงื่อนงำหรือปมที่น่าสงสัย และเป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจ อยากรู้และ ใฝ่ติดตามอย่างใกล้ชิด การคลี่คลายเงื่อนปมนี้นี้อาจใช้ระยะเวลา มากหรือน้อย แล้วแต่ ลักษณะของเหตุการณ์นั้นๆ เช่น ใครคืออาชญากร หรือใครคือผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น เป็นต้น

จากคุณลักษณะดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ข่าวพิบัติภัยทางธรรมชาติอย่างข่าวกลิ้นยักษ์สีนามิ นั้นตรงกับองค์ประกอบในหลายข้อ โดยเฉพาะความรุนแรงของคลื่นยักษ์ที่คร่าชีวิตผู้คนจำนวนมากนั้น ทำให้ข่าวกลิ้นยักษ์นี้ถูกเชื่อมโยงไปสู่ข่าวแนวอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลกระทบของคลื่นยักษ์สีนามิ

ตามหลักวารสารศาสตร์ ข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติถูกจัดแบ่งไว้ว่าเป็นหนึ่งในประเภทของ ข่าวหนัก เช่นเดียวกับ ข่าวอาชญากรรม อุบัติเหตุ การเมือง หรือข่าวเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยข่าวหนัก จะให้ความสำคัญต่อสภาพการณ์ดำรงชีพของประชาชนในสังคม โดยจะมุ่งให้ข้อมูล ความรู้ ความ เข้าใจมากกว่าที่จะมุ่งสนองอารมณ์ และความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ทั้งนี้ข่าวหนักมักจะมีอັด ลักษณะในการใช้ลีลาเขียนแบบตรงไปตรงมา ซึ่งจะต้องประกอบจากข้อเท็จจริงล้วนๆ ไม่มีการโยง เข้ากับเหตุการณ์หรือสถานการณ์อื่นๆ (อดิสา วงศ์ลักษณ์พันธ์,2542)

อย่างไรก็ดี สิริทิพย์ ชันสุวรรณ (2539) ตั้งข้อสังเกตว่า การนำเสนอข่าวหนักตามแบบแผน และกรอบกติกาดั้งเดิมนี กลับมิได้ให้ภาพที่ชัดเจนแก่ผู้อ่านอย่างเพียงพอ ทั้งนี้เพราะข้อมูลข่าวสาร ที่สำคัญๆ บางอย่างที่ผู้อ่านต้องการทราบหรือจำเป็นที่จะต้องรู้ไม่ได้ถูกนำมาเสนอในเนื้อข่าว เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องความรวดเร็วในการนำเสนอซึ่งเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางอยู่

อย่างไรก็ดี นิยามของข่าวอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจไม่น้อย และช่วยเชื่อมโยงการ สร้างความเป็นจริงทางสังคมกับการเล่าเรื่องในข่าวไว้อย่างชัดเจน คือ การให้ความหมายของข่าว จากกลุ่มวัฒนธรรมศึกษา โดย Lippmann (อ้างจากสิรินทิพย์ ชันสุวรรณ , 2539) บิดาแห่งการก่อตั้ง สังคมวิทยาว่าด้วยข่าว ให้คำจำกัดความของข่าวว่า เป็นวิถีแห่งชีวิตของปัจเจกชน เหตุการณ์หนึ่งจะมีคุณค่าเป็นข่าวก็ต่อเมื่อการกระทำของปัจเจกชนหรือสิ่งที่อุบัติขึ้นแก่เขาได้ปรากฏเป็นสาระสำคัญ

ในบันทึกสาธารณะ และการที่สิ่งเหล่านี้จะปรากฏในบันทึกสาธารณะได้นั้น จะต้องเป็นการกระทำที่เปิดเผย ซึ่งมีคุณค่าต่อความสนใจของสาธารณด้วย

แม้ว่า ข่าวผูกโยงกับเป็นความจริง (truth) อย่างแยกไม่ออก ทว่า Lippmann ชี้ให้เห็นว่า ข่าวกับสัจจะหรือความจริงก็หาใช่สิ่งเดียวกันไม่ กล่าวคือ สิ่งที่ทำให้ข่าวกับสัจจะแตกต่างกันคือ ภาระหน้าที่ของมันเอง เนื่องจากภาระหน้าที่ของข่าวคือ การทำให้อุบัติการณ์ถูกเห็นเด่นชัดขึ้น ส่วนภาระหน้าที่ของสัจจะอยู่ที่ การนำข้อเท็จจริงที่ถูกชุกซ่อนไว้ออกมาเปิดเผย โดยจัดวางให้ข้อเท็จจริงเหล่านี้อยู่ในลักษณะเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แล้วสร้างเป็นภาพแห่งความเป็นจริงที่มนุษย์สามารถปฏิบัติได้

Schudson (1991) ให้คำนิยามของข่าวควบคู่ไปกับการรายงานข่าว โดยกล่าวว่า การรายงานข่าวคือ การเล่าเหตุการณ์อันใดอันหนึ่ง โดยที่ในโลกแห่งความเป็นจริง ทุกนาที ทุกชั่วโมงมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ทว่าจะมีบางเหตุการณ์เท่านั้นที่ถูกเลือกนำมาเอามาเล่า แม้ว่าการคัดเลือกเหตุการณ์จะมีเกณฑ์ต่างๆ เป็นกรอบอ้างอิงก็ตาม และในความจริงการคัดเลือกเป็นไปอย่างบังเอิญและสุ่มเอา แนวคิดนี้เป็นไปตามความคิดของนักวัฒนธรรมศึกษาที่มองว่า ข่าวเป็นเพียงการสร้างภาพความเป็นจริงทางสังคม โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้กำหนด คัดเลือก กระบวนการเขียน การเรียบเรียง ตามโครงสร้างการรายงานข่าวหรือโครงสร้างการเล่าเรื่องของแต่ละคน ก่อนจะส่งไปยังผู้รับสาร

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันจึงไม่มีสิ่งใดเรียกว่าความเป็นจริง จนกว่าจะมีสื่อมวลชนเข้ามาสร้างความเป็นจริงด้วยภาษาของสื่อ เรื่องราวที่เกิดขึ้นจึงเป็นภาพซ้อนระหว่างความเป็นจริงและมายภาพของความลวง อย่างที่ Lippmann เรียกว่าเป็นสภาพแวดล้อมเทียม (Pseudo Environment) ซึ่งเป็นสิ่งที่แทรกอยู่ระหว่างตัวเรากับสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่นเดียวกับ D.J.Boorstin (อ้างจากฤกษ์ ทองเลิศ,2539) ที่กล่าวว่า คนเรามักจะคิดว่า สิ่งที่เห็นจากสื่อเป็น ‘ความเป็นจริง’ ที่แท้จริง ทั้งที่เหตุการณ์นั้นเป็นเสมือน ‘เหตุการณ์เทียม’ (Pseudo Event)

งานวิจัยชิ้นหนึ่งของ Helen Megill Hughes (1940 ,อ้างจากศิริชัย ศิริกาษา และกาญจนา แก้วเทพ,2531) ได้ทำการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาข้อมูลที่เป็นจริง และเนื้อหาที่ผู้คนสนใจ ซึ่งได้โต้แย้งว่า หนังสือพิมพ์ของสหรัฐได้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจากข้อเขียนที่มีลักษณะสุ่มรอบคอบไม่มากก็น้อย มาสู่รูปแบบของงานเขียนแบบเอาใจชาวบ้าน เขาเห็นว่า เรื่องราวที่ผู้คนสนใจนั้นโดยเนื้อในแล้ว ก็ไม่แตกต่างไปจากเนื้อหาของข่าวรูปแบบอื่นๆ เพียงแต่ว่าเรื่องราวแบบนี้ปรากฏตัวอยู่ในรูปแบบของข่าวนั้น ผู้ที่จะเขียนข่าวประเภทนี้ จะต้องมิตักษณคติพิเศษแบบหนึ่ง คือ

จะต้องรับทัศนคติของผู้อ่านมาเป็นทัศนคติของตัวเอง ด้วยเหตุนี้แม้ว่า ผู้เขียนข่าวจะมีความตั้งใจจะให้ความเพลิดเพลิน แต่ก็ยังเชื่อกันว่าเป็นเรื่องที่มาจากทัศนคติของผู้อ่านเอง ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้ที่จะเขียนรายงานดังกล่าวได้ ต้องสามารถมองเห็นโลกได้อย่างที่ผู้อ่านมองเห็น ซึ่งทำให้ลักษณะของข่าวทำนองนี้เต็มไปด้วยการชุบชื้นนินทาและวณเวียนอยู่แต่เรื่องของชาวบ้าน

สำหรับเมืองไทยก็มีงานวิจัยหลายชิ้นที่พบข้อผิดพลาดของสื่อมวลชน ดังตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยในการเสนอข่าวสารผิดพลาด และการยอมรับของหนังสือพิมพ์ โดย อภิชาติ ศักดิ์เศรษฐ์ พบว่า มีลักษณะความผิดพลาดในการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้งสิ้น 3 กรณี ได้แก่ ความผิดพลาดในการใช้ภาษา หนังสือพิมพ์ตั้งใจที่จะใช้ภาษาในพาดหัวข่าว หรือเสนอเนื้อหาข่าวที่มีลักษณะกำกวม คลุมเครือ เสียดสี ประชด แดกดัน สะท้อนถึงความต้องการที่ให้เกิดความเข้าใจต่อผู้อ่าน นอกจากนี้ยังปรากฏประเด็นเรื่องความรู้หรือขาดทักษะการใช้ภาษาด้วย

อภิชาติ พบว่า ความผิดพลาดในการตีความหรือหยาบประเด้นในหลายกรณีชี้ให้เห็นว่า นักข่าว หัวหน้าข่าว หรือผู้อยู่ในกระบวนการผลิตข่าวของหนังสือพิมพ์ ในฐานะนายทวารข่าวสารมีส่วนสำคัญในการทำให้ข่าวสารผิดพลาด ด้วยการตีความหมายของเหตุการณ์หรือข้อมูลที่ได้รับมาบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะด้วยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ซึ่งแสดงออกให้เห็นทั้งในรูปของการพาดหัวข่าว หรือการเลือกให้รายละเอียดเนื้อหาข่าว ที่เป็นไปในทิศทางที่ผิดพลาด ทั้งหมดนี้ ล้วนมาจากการตัดสินใจของนักข่าวเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเรื่องข่าวมาเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอตามแบบแผนการเล่าเรื่องของข่าวสีนามิ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำไปประยุกต์ร่วมกับแนวคิดการเล่าเรื่อง เพื่อออกแบบการวิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวด้วยเช่นกัน

แนวคิดเรื่องนายประตูข่าวสาร

ก่อนที่สารจะถูกส่งต่อไปยังผู้รับสารผ่านช่องทางต่างๆ นั้น บุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่คัดแยกข่าวสารไปสู่สาธารณะคือ สื่อมวลชน ซึ่งหมายรวมถึงตั้งแต่ บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว ผู้ช่วยบรรณาธิการ หรือนักข่าว อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีอิทธิพลต่อเนื้อหาข่าวมากที่สุด และถูกจับตามากที่สุดคือ นักข่าว ความที่อยู่ในพื้นที่ และต้องตัดสินใจว่าจะเลือกนำเสนออะไร

หน้าที่ของนักข่าวเหมือนกับการทำหน้าที่นายประจักษ์ข่าวสาร ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่คัดกรอง เลือกรายข่าวสารเพื่อเสนอต่อสาธารณะ ผู้เฝ้าประจักษ์จึงอยู่ในฐานะที่ควบคุมข่าวสารต่างๆ เป็นผู้ตัดสินใจว่าข่าวอะไรควรจะส่งออกไป ข่าวไหนลงช้า เร็ว ตัดออก โดยอาศัยทักษะความชำนาญ ผ่านการเรียบเรียง คัดเลือก และการจัดลำดับความสำคัญ

วิลเบอร์ ชแรมม์ ได้กล่าวว่า นายประจักษ์ข่าวสารเป็นผู้มีสิทธิในการเปิดและปิดประจักษ์ข่าวสารต่างๆ ที่จะมาถึง ไม่เพียงเท่านั้น นายประจักษ์ข่าวสารยังทำหน้าที่คัดแปลงหรือจัดสารนั้น ให้อยู่ในรูปที่เขาต้องการ ตลอดจนนำเสนอข่าวสาร โดยคิดว่าจะนำเสนออย่างไร ช้าๆ หรือนำเสนอเพียงบางส่วน เหตุผลที่จะตัดสินว่านายประจักษ์ข่าวสารจะเลือกข่าวอย่างไรนั้น ข้อเขียนของ Bagdikian (อ้างจาก สิริวัฒน์ กลิ่นละมุน, 2545) บอกว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้ 1. หลักที่ยึดในการบริหาร 2. การมองโลกของความเป็นจริงและคว่าผู้อ่านต้องการอะไร 3. ค่านิยมภายในองค์กร 4. ค่านิยมส่วนตัวของบรรณาธิการ 5. ปัจจัยด้านเวลาและเนื้อที่หน้ากระดาษ

อย่างไรก็ตาม Pamela J. Shoemaker (1991) ได้เสนอแนวความคิดการเลือกข่าวสารขึ้นมาใหม่ โดยศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีผลต่อการคัดเลือกข่าวสารของตัวผู้เฝ้าประจักษ์ โดยมีการพิจารณาเกี่ยวกับสภาวะสิ่งแวดล้อมที่เข้ามามีผลกระทบต่อการเลือกข่าวได้แก่

1. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งทีอยู่นอกองค์กรซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกข่าวของนักข่าว เช่น แหล่งข่าว นักโฆษณา นักประชาสัมพันธ์ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรรัฐบาล หรือนักการตลาด ซึ่งมีส่วนชักจูงหรือให้ประเด็นแก่นักข่าวได้
2. สภาวะแวดล้อมในการทำงานในแต่ละวัน อาทิ การติดต่อสื่อสารกันทุกวัน (Communication routines) บทบาทเฉพาะขององค์กร (Organization characteristic) ปัจจัยที่สองนี้ เชื่อมต่อจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดการเลือกข่าว โดยเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในการทำงานเช่น การสื่อสารเป็นประจำ หรือบทบาทเฉพาะขององค์กร
3. รูปแบบการตัดสินใจจากภายในของนักหนังสือพิมพ์ ถือเป็นตัวแปรสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการเลือกข่าวสาร โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลได้แก่ ความรอบรู้ กรอบความคิด การเข้าถึงคม การเดา คุณค่า ทักษะคติ กลยุทธ์ในการตัดสินใจ บทบาทในการสร้าง และชนิดของงาน ว่าไปแล้ว ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นลักษณะของประสบการณ์ชีวิตของแต่ละผู้เฝ้าประจักษ์ข่าวสาร ธรรมชาติในตัวของพวกเขามีส่วนในการที่จะดึงทิ้ง หรือนำเสนอข่าวสารเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้เฝ้าประจักษ์ก็ไม่ได้ใช้การตัดสินใจอย่างอิสระเสียทีเดียว

พวกเขาจะต้องใช้กฎเกณฑ์ขององค์กรเป็นกรอบตัดสินใจ และปัจจัยภายนอกมา
กระทบเสมอ

แนวคิดนายประจักษ์ชาวสารจึงทำให้เห็นว่า ผู้เฝ้าประจักษ์ชาวสารมีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อ
การถ่ายโอน กลั่นกรอง คัดแปลง เปลี่ยนแปลง หรือแปลความหมายซ้ำต่อชาวสาร ทั้งนี้การคัดเลือก
ชาวสารที่จะนำเสนอต่อผู้รับสารก็มีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกรคัดเลือกชาวสาร ทั้งจากองค์กรและ
จากตัวนายประจักษ์ชาวสารนั้นด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำแนวคิดนายประจักษ์ชาวสารมาประยุกต์ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผล
ต่อการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ตามกรอบแนวคิดของ Pamela J. Shoemaker โดยใช้วิธีการ
สัมภาษณ์ผู้ที่ทำหน้าที่นายประจักษ์ชาวสาร นั่นคือ นักข่าว รวมถึง ผู้มีส่วนในการกำหนดทิศทางข่าว
อย่างหัวหน้าข่าว หรือบรรณาธิการ ก่อนจะเรียบเรียงตามแนวคิดดังกล่าว

แนวคิดการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิเมื่อปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 ทำให้สังคมไทยต่างหัน
กลับมาให้ความสำคัญกับมูลข่าวสารเกี่ยวกับธรรมชาติในมุมต่างๆ เนื่องจากมนุษย์กลัวและวิตก
กังวลกับความเสียหายทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง ที่ผ่านมามนุษย์ทำร้ายธรรมชาติอย่างบอบ
ซ้ำ และในวันหนึ่งข้างคงถึงวันที่ธรรมชาติต้องกลับมาทวงความยิ่งใหญ่คืน (บัญชา ธนบุญสมบัติ
,2548)

นอกจากนี้ ในภาวะเสี่ยงภัยทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่เพียงข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่
จำเป็นสำหรับกลุ่มบุคคลเท่านั้น หากแต่รวมถึงข้อมูลข่าวสารในทุกๆ ด้าน ทั้งการเตือนภัยอย่าง
เร่งด่วน การให้ข้อมูลความช่วยเหลือด้านสาธารณสุข โภค หรือการตีแผ่ความขัดแย้งในท้องถิ่น นับว่า
จำเป็นในภาวะวิกฤตไม่น้อย และผู้ที่หลีกเลี่ยงภาระหน้าที่นี้ไปไม่ได้คือ สื่อมวลชน

ว่าไปแล้ว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเอื้ออำนวยให้สื่อมวลชนกับบทบาทการให้ข้อมูล
ข่าวสารในภาวะเสี่ยงภัยในรูปแบบต่างๆ นั้นพัฒนามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเตือนภัยว่ามี
แผ่นดินไหวที่ใด และอาจจะมีคลื่นสูงในช่วงเวลาต่อมา แนวทางดังกล่าวได้รับความสนใจจาก
ต่างประเทศมาระยะหนึ่งแล้ว กรณีหนึ่งที่ถือว่าเห็นพัฒนาการของการสื่อสารในภาวะเสี่ยงภัยทาง
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ชัดเจนคือ การระเบิดของโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์เชอร์โนบีลส์ ในอดีต
สหภาพโซเวียต และการแพร่กระจายของสารเคมีจากการระเบิดของโรงงานเคมีที่มีเมืองโบปาล

ประเทศอินเดีย (วิลาสินี พิพิชกุล,2537) ซึ่งทำให้แนวคิดเรื่องการสื่อสารดังกล่าวได้รับการศึกษาอย่างจริงจังในสหรัฐอเมริกา ในช่วงปลายทศวรรษ 1980

Covello (1988,อ้างจากวิลาสินี พิพิชกุล,2537) จากมหาวิทยาลัยโคลอมโบ ได้อธิบายความหมายของการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงว่า หมายถึงการเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกลุ่มที่สนใจหรือเกี่ยวข้อง ในประเด็นที่เกี่ยวกับสุขภาพ ความปลอดภัย และพิษภัยทางสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการมองการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการของผู้ที่มีความสนใจหรือต้องตกอยู่ในสภาวะกัมมันต์เดียวกัน เป็นลักษณะของการสื่อสารกลุ่มและการสื่อสารระหว่างบุคคล อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางกลุ่มได้ขยายความหมายกว้างออกไปอีก โดยรวมถึงการสื่อสารที่ผ่านสื่อมวลชนเพื่อแจ้งหรือรายงานข่าวแก่สาธารณชน เกี่ยวกับเรื่องของภัยธรรมชาติ อันตรายด้านสิ่งแวดล้อม และอื่นๆ ว่าอยู่ในอัตราเสี่ยงหรือปลอดภัยในระดับใด

งานวิจัยของ วิลาสินี พิพิชกุล เรื่อง ‘บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง’ (2537) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า สื่อมวลชนจัดเป็นแหล่งข่าวสารอย่างเป็นทางการที่มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารเพื่อลดความวิตกกังวล เพราะสื่อมวลชนสามารถกระจายข่าวสารไปถึงผู้รับได้ในวงกว้างและครั้งละมากๆ โดยปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสารในภาวะวิกฤตนั้น (Covello,1988 อ้างจากวิลาสินี พิพิชกุล,2537) ได้แบ่งออกเป็น 4 เหตุผลดังต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดของข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้อธิบายเรื่องความเสี่ยง

เหตุผลข้อนี้กล่าวถึงความไม่แน่นอนและซับซ้อนของข้อมูลที่ว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อม สุขภาพและความปลอดภัย การระบุอัตราหรือประเมินค่าระดับความเสี่ยงที่ไม่แน่นอนตายตัว ทำให้การอ้างระดับมาตรฐานเพื่อการเปรียบเทียบเป็นเรื่องน่าลำบากใจสำหรับสื่อมวลชน ยังไม่รวมความขัดแย้งระหว่างค่ามาตรฐานที่เป็นของหน่วยงานรัฐบาล หรือเอกชน และกลุ่มพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน ยิ่งทำให้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ควรเชื่อถือได้ทางวิชาการ กลับสร้างความสับสนเพิ่มมากขึ้นไปอีก

2. ข้อจำกัดของการเปิดเผย หรือเผยแพร่ข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวกับความเสี่ยง

เป็นที่เข้าใจกันดีว่า ในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประชาชนย่อมต้องการข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อลดความวิตกและหวาดกลัว หากแต่แหล่งข้อมูลที่สำคัญอย่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนกลับเน้นการสร้างภาพลักษณ์ของหน่วยงานมากกว่าการให้ข้อมูลที่เป็น

ประโยชน์ ยืนยันได้จาก การสำรวจในสหรัฐอเมริกาที่พบว่า ความน่าเชื่อถือของสาธารณชนที่มีต่อรัฐบาลและเอกชนในฐานะแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ได้ตกลงอย่างรวดเร็วในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา (Kates & Hohnemser, 1985 อ้างจากวิลลาซีนี พิพิชกุล ,2537) ความไม่น่าเชื่อถือนี้ มีปัจจัยมาจากหลายสาเหตุ อาทิเช่น การโต้แย้งกันเองในเรื่องความเที่ยงตรง และการประเมินผลความเสี่ยง การประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบยังไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความสับสน แย่งงานกันทำ หรือเหตุผลที่ว่า หน่วยงานของรัฐและเอกชน มักขาดความเอาใจใส่หรือเฉื่อยชาต่อการรับรู้ปัญหาและความวิตกกังวลของประชาชน

อย่างไรก็ตาม เพื่อลดความรู้สึกไม่เชื่อถือของประชาชนและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารให้มากขึ้น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม เช่น สำนักคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (EPA) ของสหรัฐอเมริกา ได้จัดทำหลักและข้อแนะนำในการสื่อสารเพื่อลดความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพออกมาเผยแพร่ ดังนี้

1. ดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในกระบวนการทำงาน
2. วางแผนงานอย่างรอบคอบ และมีการประเมินผลการดำเนินงานทุกระยะ
3. เปิดรับฟังเสียงสะท้อนจากประชาชน
4. ต้องซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา และเปิดเผย
5. มีการประสานงานและให้ความร่วมมือกับแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่เชื่อถือได้
6. ตอบสนองความต้องการข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน
7. พูดด้วยภาษาที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย

3. ข้อจำกัดในเรื่องการรายงานข่าวในสื่อมวลชน

วิลลาซีนี (2537) ตั้งข้อสังเกตกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในภาวะความเสี่ยงและภัยพิบัติว่า ยังมีบางส่วนที่ขาดความถูกต้องสมบูรณ์ เช่น เลือกรับแง่มุมเพียงไม่กี่ประเด็นมานำเสนอ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกันของผู้เชี่ยวชาญ ความสูญเสีย และมักเป็นเรื่องเร้าอารมณ์ ลักษณะปัญหาเช่นนี้ Friedman & Nelkin (1981,1989) ให้เหตุผลว่ามาจากข้อจำกัดหลายประการของสื่อมวลชน เช่น การทำงานที่บีบรัดด้วยเรื่องของเวลา ทำให้ตรวจสอบข้อมูลเป็นไปด้วยความยากลำบาก ความจำกัดของพื้นที่ในการนำเสนอก็มีส่วนทำให้อธิบายข้อมูลที่เป็นประโยชน์ได้น้อย ตลอดจนเหตุผลสำคัญที่ว่า สื่อมวลชนขาดความรู้พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ จึงสื่อสารข้อมูลด้านนี้ด้วยความไม่เข้าใจมากนัก

Friedman (1990,อ้างจากวิลลาซีนี พิพิชกุล,2537) ได้ศึกษาลักษณะการเสนอข่าวที่เกี่ยวกับความเสี่ยงต่างๆ ในสื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกา ได้ข้อสรุปว่า สื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกันในลักษณะการเสนอข่าวแนวนี้ คือ

1) จับจองอยู่แต่แหล่งข่าวเดียว

แหล่งข่าวเดียวที่เวลานั้นมักผูกขาดด้วยหน่วยงานรัฐบาล ยืนยันจากงานวิจัยด้านสื่อสารมวลชนที่สำรวจการเสนอข่าวภาคค่ำของโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ใหญ่ๆ หลายฉบับในปี 1989 พบว่า ร้อยละ 32 ของข่าวด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีที่มาจากแหล่งข่าวของรัฐบาล รองลงมาคือกลุ่มธุรกิจเอกชน ตามด้วยกลุ่มสิ่งแวดล้อม และผู้เชี่ยวชาญและนักวิทยาศาสตร์ เหตุผลที่หน่วยงานรัฐบาลมาเป็นอันดับหนึ่งเพราะครอบครองเนื้อหาไว้มากที่สุด และที่สำคัญคือเข้าถึงง่ายที่สุด

2) การหักเหแง่มุมของข่าว

ตามวิสัยของสื่อมวลชนนั้น ย่อมไม่มองข่าวเพียงประเด็นเดียว แต่จะแตกประเด็นออกไปโยงกับเรื่องอื่นๆ เช่น จากการระเบิดของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ก็สามารถโยงไปสู่เรื่องผลกระทบต่อด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ กระทั่งถึงเรื่องการเมือง เป็นต้น Friedman เห็นด้วยกับวิธีคิดเช่นนี้ แต่นักวิชาการด้านวารสารศาสตร์คนนี้ก็กังวลว่า การหักเหแง่มุมของข่าวมาสู่ประเด็นเศรษฐกิจและการเมือง โดยละเลยข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ประชาชนขาดความเข้าใจในความปลอดภัยในชีวิตและความเป็นอยู่

3) การเร้าอารมณ์

เนื่องจากข่าวความเสี่ยงภัยเหล่านี้มักมีเนื้อหาที่เร้าอารมณ์อยู่ในตัวเหตุการณ์ข่าว สาธารณชนจึงมักตื่นตกใจกับข่าวลักษณะนี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่บางครั้งสื่อมวลชนเองกลับเป็นฝ่ายกระพือข่าวให้ดูน่ากลัวเกินเหตุ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอันตรายต่อสุขภาพ ซึ่งข่าวบางเรื่องก็มุ่งไปที่ความเร้าอารมณ์ จนขาดข้อมูลทางวิชาการที่จะมาใช้อ้างอิงหรือยืนยันในระดับความเสี่ยง

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในภาวะวิกฤตนั้น แม้ปัจจัยภายนอกมีส่วนในการทำงานที่ผิดพลาดของสื่อมวลชน ทว่า สิ่งสำคัญกลับอยู่ที่ตัวของสื่อมวลชนเองที่ยังผูกติดอยู่กับระบบการทำงานแบบเดิมๆ ทำให้ข่าวแนวนี้ยังถูกนำเสนอในแบบข่าวรายวันทั่วไป ที่อิงแอบกับการเมือง และหน่วยงานราชการอย่างแยกไม่ออก

การศึกษาเรื่อง การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ซึ่งถือเป็นภาวะวิกฤตทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์เมืองไทยนั้น ได้อาศัยแนวคิดการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงภัยมาปรับใช้กับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอข่าวสารผ่านการเล่าเรื่อง ซึ่งมีผลต่อการสร้างความเป็นจริงทางสังคมในประเด็นต่างๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การสะท้อนอุดมการณ์ผ่านการเล่าเรื่องในข่าวกรณีความขัดแย้งโรงไฟฟ้าปอนอก ของ สิริवंท กลินละมุน (2545) ซึ่งศึกษากระบวนการประกอบสร้าง ผลิตซ้ำอุดมการณ์ผ่านวิธีการเล่าเรื่องว่าเป็นอย่างไร และมีปัจจัยอะไรที่ส่งผลต่อการนำเสนอเหตุการณ์โรงไฟฟ้าปอนอก โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์ไทย 6 ฉบับ พบว่า หนังสือพิมพ์มีโครงสร้างการเล่าเรื่องชัดเจน ประกอบด้วยการเริ่มเรื่อง การดำเนินเรื่องและจุดจบ โดยแบ่งแหล่งข่าวออกเป็นพระเอกที่มีแนวโน้มยกให้กับชาวบ้านในฐานะผู้เสียเปรียบ และผู้ร้ายคือโรงไฟฟ้าในฐานะผู้บุกรุก ทำให้ข่าวโรงไฟฟ้าปอนอกมีภาพการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบไปมา

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์มีแนวโน้มนำเสนออุดมการณ์ฝ่ายคัดค้านแต่เมื่อเหตุการณ์ยังไม่มีบทสรุป หนังสือพิมพ์กลับทำให้ข่าวหายไป และพบว่าหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวที่พลิกไปมาและไม่เข้าข้างใครอย่างแท้จริง โดยปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอได้แก่ นโยบายขององค์กร ข้อจำกัดแหล่งข่าว ความรู้และประสบการณ์ของนักข่าว และคุณค่าข่าว ซึ่งตัวละครมองว่า หนังสือพิมพ์ยังไม่มีความเป็นกลาง

งานวิจัยเรื่อง การประกอบสร้างความจริง และการตัดสินผู้ตกเป็นข่าวโดยการเล่าเรื่อง ในหนังสือพิมพ์ ของ รัตนา ประยูรรักษ์ (2545) เพื่อทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการประกอบสร้างความจริงในเชิงตัดสินผู้ตกเป็นข่าว โดยศึกษากรณีตัวอย่างจากข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันที่นำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่องใน ต่ละกรณี จำนวนทั้งสิ้น 6 กรณี ในช่วงระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ละสัมภาษณ์ผู้ตกเป็นข่าว ละบุคคลที่เกี่ยวข้อง 6 คน รวมถึงนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ 1 คน ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอข่าวมีการประกอบสร้างความจริงในเชิงตัดสินผู้ตกเป็นข่าวในทุกกรณี ด้วยวิธีการบรรยายเรื่อง ได้แก่ ฉาก ตัวละคร บทพูด และการกระทำ และจัดโครงเรื่องที่ได้อาจจากการเลือกนำเสนอเหตุการณ์

งานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน ของ อมรรัตน์ เรืองสกุล (2541) พบว่า รูปแบบของการเล่าเรื่องในข่าวเชิงสาระ และข่าวสนองอารมณ์ที่มีเหตุการณ์ข่าวเดียวกันของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และมติชน ต่างก็มีส่วนที่คล้ายคลึง และแตกต่าง ซึ่งไทยรัฐนิยมที่จะใช้วิธีการเล่าแบบเสมือนดำเนินอยู่จริงมากกว่าสรุปความ การเล่าเรื่องแบบนี้ทำให้เห็นว่า ไทยรัฐ ยังใช้รูปแบบการเล่าเรื่องในลักษณะเร้าความสนใจผู้อ่าน ให้ลีลาสนทนาของเหตุการณ์มากกว่ามติชน โดยมติชนนิยมเล่าเรื่องแบบสรุปความ ทั้งนี้ยังพบอีกว่า ไทยรัฐใช้กลวิธีการนำเสนอแบบขยายความหรือใส่ลีลาเหมือนเวลาเล่านิทานมากกว่ามติชนที่ใช้รูปแบบการสารคดี

หรือแสดงข้อเท็จจริง (constative) และไทยรัฐก็ยั่งยืนอยู่บนการสร้างความหมายนอกบริบทเดิมและให้สีสันในข่าวมากกว่ามติชน

งานวิจัยเรื่อง การเล่าเรื่องในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย ของ อติศา วงศ์ลักษณ์พันธ์ (2542) ซึ่งศึกษาข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์ 5 ฉบับ ทั้งหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพ และแนวปริมาณ พบว่า หนังสือพิมพ์ประเภทเน้นเสนอสาระมีแนวโน้มในการใช้รูปแบบการเริ่มเรื่องแบบภาพพจน์ (เริ่มเรื่องแบบสรุปความ โดยผู้เขียนมีการเพิ่มส่วนขยาย รวมถึงการใช้โวหารภาพพจน์) โดยเน้นบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบของการเล่าเรื่องแบบ Punch Lead (การเริ่มเรื่องโดยเลือกเอาใจความสำคัญที่สุดของเรื่องมาเริ่มต้น) โดยเน้นเหตุการณ์ ส่วนหนังสือพิมพ์ประเภทเน้นสนองอารมณ์พบว่า นิยมใช้รูปแบบการเริ่มเรื่องแบบภาพพจน์ และ Punch Lead โดยเน้นบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบการเริ่มเรื่องแบบภาพพจน์ และ Punch Lead โดยเน้นเหตุการณ์

นอกจากนี้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ข่าวการเมืองให้ความสำคัญกับตัวบุคคลในข่าวมากกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถสังเกตได้จากการเขียนความนำของหนังสือพิมพ์ มักเขียนโดยนำตัวบุคคลในข่าวขึ้นมาเสนอเป็นหลัก ซึ่งพบว่า หนังสือพิมพ์พยายามสร้างให้ตัวบุคคลในข่าวมีความโดดเด่นขึ้นมา ประกอบกับการใช้ภาษาทั้งในรูปแบบที่ให้ภาพพจน์ และในรูปแบบของการใช้ถ้อยคำที่หนักแน่น รุนแรง ก็ยังเป็นการทำให้ตัวบุคคลที่หนังสือพิมพ์นำมาเสนอมีจุดเด่นที่จะกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจที่อยากจะรู้เรื่องราวของบุคคลนั้น

งานวิจัยเรื่อง บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ของ วิลาสินี พิพิธกุล (2536) ซึ่งได้ศึกษาประเด็นลักษณะเนื้อหาของข่าวเสนอข่าว ตลอดจนศึกษากรอบนโยบาย กระบวนการกำหนดและเลือกสรรข่าวสารของหนังสือพิมพ์ เพื่อประเมินบทบาทของหนังสือพิมพ์ท่ามกลางความเสี่ยงภัยทางสิ่งแวดล้อม พบว่า หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของรายงานเหตุการณ์ที่คืบหน้าไปแต่ละวัน โดยมุ่งชูประเด็นของความขัดแย้งและผลกระทบมากกว่าการนำเสนอประเด็นที่ให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในความจำเป็นของการแก้ไขในระยะยาว มีผลให้สังคมตื่นตัวกับเหตุการณ์ความเสี่ยงเป็นครั้งๆ ไป

ทั้งนี้พบว่า มีปัจจัยและเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกองค์กรหนังสือพิมพ์ ที่เป็นข้อจำกัดในการสร้างประสิทธิภาพของการรายงานข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม เช่น นโยบายการเลือกสรรและกำหนดวาระข่าวสารของหนังสือพิมพ์ ประสิทธิภาพของนักข่าว ความจำกัดของข้อมูลข่าวสารและความขัดแย้งในบริบททางประวัติศาสตร์ระหว่างฝ่ายอนุรักษ์กับฝ่ายพัฒนาทางอุตสาหกรรม

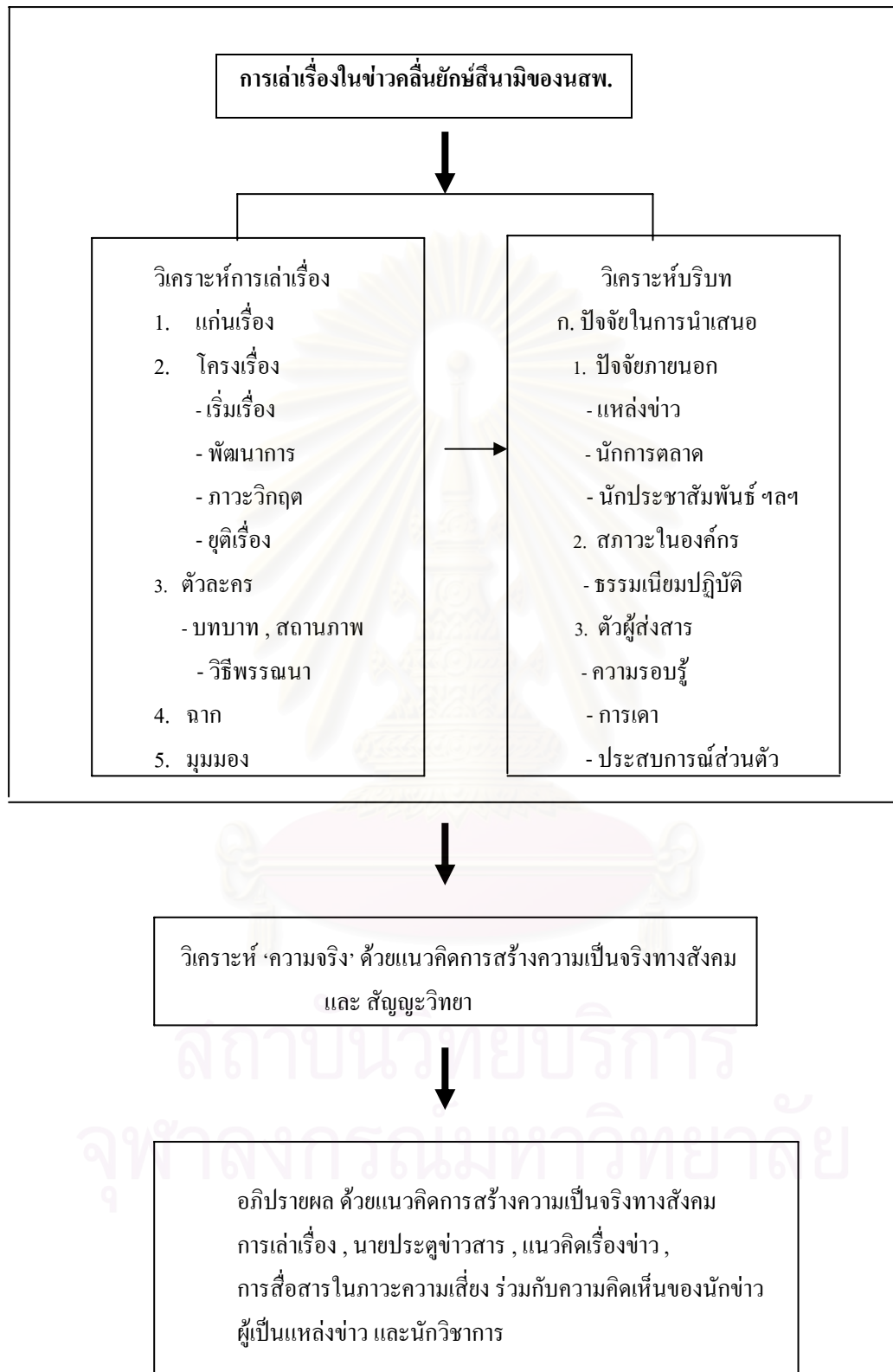
สมมุติฐานการวิจัย

1. การนำเสนอข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์เป็นไปตามแบบแผนการเล่าเรื่อง ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละช่วงเวลา
2. การเล่าเรื่องมีส่วนในการสร้างความเป็นจริงให้กับหนังสือพิมพ์ ทั้งในแง่การนำไปสู่ความหมายที่ดีของชีวิต และสร้างความบิดเบือนจากความเป็นจริง ด้วยลีลาการใช้ภาษาที่เร้าความสนใจจากการเล่าเรื่อง
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิมีทั้งปัจจัยภายนอกองค์กร ซึ่งแอบอิงกับแหล่งข่าวที่คุ้นเคย เช่น แหล่งข่าวทางราชการ ปัจจัยภายในองค์กรเช่น วัฒนธรรมที่ปฏิบัติในที่ทำงาน ไปจนถึงปัจจัยจากตัวนักข่าวในการตัดสินใจเลือกนำเสนอข่าว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง ‘การเล่าเรื่องและการสร้างความจริงในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ’ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์บริบททางสังคม ร่วมกับวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก งานวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแบบแผนการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ เพื่อค้นหาคำตอบว่า การเล่าเรื่องนั้นมีส่วนในการสร้างความจริงทางสังคมเกี่ยวกับข่าวสึนามิในประเด็นใดบ้าง ตลอดจนเพื่อหาคำตอบว่า ปัจจัยใดที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอด้วยกลวิธีการเล่าเรื่อง ซึ่งจะเป็นการวิจัยที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นหลัก ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผ่านการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยมีกรอบการดำเนินการวิจัยดังนี้

แหล่งข้อมูล

ประกอบด้วย แหล่งข้อมูล 2 ประเภทคือ แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่นำเสนอข่าวคลื่นยักษ์สึนามิจำนวน 6 ฉบับ ดังนี้คือ ไทยรัฐ ข่าวสด มติชน ไทยโพสต์ โพสต์ทูเดย์ และกรุงเทพธุรกิจ ซึ่งทั้ง 6 ฉบับมีกลุ่มคนอ่านที่ครอบคลุมหลากหลาย จากประชาชนระดับล่างไปถึงระดับบนของประเทศ โดยการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของการเล่าเรื่อง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 27-30 ธันวาคม 2547 ถือเป็นช่วงช็อกความรู้สึกคนไทย รวมถึงการทำงานของสื่อมวลชนที่ยังตั้งตัวไม่ทันกับเหตุการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น โดยไม่มีใครคาดคิดและไม่มีการเตือนภัยล่วงหน้า นอกจากนี้นับเป็นช่วงที่สื่อมวลชนให้พื้นที่อย่างมากกับข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติครั้งใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ช่วงที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2547 - 26 กุมภาพันธ์ 2548 เป็นช่วงที่คนไทยและสื่อมวลชนเริ่มตั้งสติได้กับเหตุการณ์และความโกลาหลวุ่นวาย กระทั่งไปจนถึงครบ 2 เดือนแห่ง

ความสูญเสีย มีกิจกรรมมากมายที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ ทั้งการกักกันการค้นหาศพ การช่วยเหลือผู้ประสบภัย ความหวาดวิตกในเนื่องจากข่าวลือเรื่องคลื่นระลอกที่สอง ฯลฯ อีกทั้ง ภาพรวมของการทำงานของสื่อเป็นไปแบบเข้มข้น และหลากหลายมากขึ้น

ช่วงที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2548 ถึง วันที่ 30 เดือนมิถุนายน 2548 ถือว่าเป็นช่วงที่กิจกรรมหลายอย่างเริ่มเห็นผลลัพธ์มากขึ้น เช่น การกักกัน การช่วยเหลือ จนกระทั่งถึงการลงไปเยี่ยมเยียนผู้ประสบภัย สำหรับสื่อมวลชนบางประเภทก็เริ่มลดพื้นที่การรายงานข่าวลง หรือถอยออกจากกระแสความเข้มข้นๆ จนถึงขั้นไม่นำเสนอแล้ว แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีสื่อที่เกาะติดข่าวนี้ โดยเกี่ยวข้องไปถึงประเด็นเรื่องความขัดแย้ง ข้อพิพาทกรณีที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ กรณีสิทธิคนไร้สัญชาติ การฟื้นฟูชุมชนและเศรษฐกิจ เป็นต้น

2. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

แหล่งข้อมูลนี้จะช่วยตอบคำถามวิจัยข้อที่ 2 ที่กล่าวถึงลักษณะของความเป็นจริงทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการเล่าเรื่อง และคำถามวิจัยข้อที่ 3 ที่ต้องการหาคำตอบเรื่องปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่อง โดยแบ่งบุคคลออกเป็น 3 กลุ่มที่สำคัญคือ

กลุ่มที่ 1 นักข่าวที่มีส่วนในการรายงานข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ บางคนเป็นนักข่าวจากส่วนกลางที่ถูกส่งไปในพื้นที่ บางคนเป็นนักข่าวท้องถิ่น รวมถึงหัวหน้าข่าว และบรรณาธิการข่าวที่มีส่วนในการกำหนดทิศทางข่าว ดังนี้

- นายวันชัย พุทธทอง นักข่าวภูมิภาค (ภาคใต้) หนังสือพิมพ์ข่าวสด
- นายพิเชษฐ ใจชื่น นักข่าวหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์
- นายอดิศร มาเกื้อ นักข่าวหนังสือพิมพ์มติชน
- นายวิทย์ฤทธิ์ สนเนียม นักข่าวภูมิภาคหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
- นายไพศาล รัตนะ นักข่าวภูมิภาคหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ
- นางสาวสิรินาฏ ศิริสุนทร หัวหน้าข่าวสิ่งแวดล้อมหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิในแง่การเป็นแหล่งข่าว และถือเป็นผู้ใกล้ชิดกับชุดความจริงในประเด็นต่างๆ ของข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ มีดังต่อไปนี้

- นายสมิทธ ธรรมสโรช ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- แพทย์หญิงคุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ รองผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์
- นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา

ทั้งนี้ ชุดความจริงทั้ง 4 กลุ่มนี้ ผู้วิจัยจะนำมาเป็นแกนสำหรับการวิจัยในแต่ละช่วงเวลา โดยศึกษากระบวนการเล่าเรื่องของชุดความจริงทั้ง 4 กลุ่มว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ในแต่ละช่วงเวลานั้น ชุดความจริงใดได้รับความสนใจมากและน้อยที่สุด

2. ข้อมูลประเภทบุคคล เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) แบ่งคำถามตามลักษณะของกลุ่มคนดังนี้

กลุ่มที่ 1 ‘นักหนังสือพิมพ์’ ใช้คำถามที่สะท้อนถึงการทำงานของนักข่าวและกองบรรณาธิการ ที่มีผลต่อการสร้างความเป็นจริงทางสังคมผ่านการเล่าเรื่อง โดยครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมตัวก่อนทำข่าว การคิดประเด็น การติดต่อแหล่งข่าว มุมมองที่มีต่อข่าว ขั้นตอนการรายงานข่าว การตรวจสอบข้อมูลข้อจำกัดในการทำข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ รวมถึงปฏิกิริยาของสื่อต่อเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ

กลุ่มที่ 2 ‘แหล่งข่าว’ ใช้คำถามที่เปิดมุมมองจากการเป็นแหล่งข้อมูลของหนังสือพิมพ์ ว่าความจริงในมุมมองของคนกลุ่มนี้เป็นอย่างไร อาจจะเหมือนหรือแตกต่างจากความจริงที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ โดยผู้วิจัยจะแบ่งตามชุดความจริงในด้านต่างๆ นอกจากนี้ ยังรวมถึงข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอข่าวสารในอนาคต

กลุ่มที่ 3 ‘นักวิชาการ’ ใช้คำถามที่สะท้อนความคิดเห็นในเชิงวารสารศาสตร์

- แนวคิดจากการเล่าเรื่องในข่าว และการสร้างความเป็นจริงทางสังคมผ่านการเล่าเรื่อง
- ปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความเป็นจริงผ่านการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ไทย
- ข้อเสนอแนะ

ทั้งนี้ การสัมภาษณ์จะดำเนินหลังจากได้มีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มต่างๆ แล้ว ต่อจากนั้น ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบทั้งเรื่องรูปแบบการเล่าเรื่องในข่าว สึนามิ การสร้างความเป็นจริง ตลอดจนปัจจัยที่มีส่วนกำหนดรูปแบบการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ เพื่อตอบคำถามวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการพิจารณาดังนี้

1. วิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์

ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดการเล่าเรื่องของ Confield มาปรับใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหารวมกับแนวคิดด้านคุณค่าข่าว ดังนี้

1. **แก่นเรื่อง** เป็นการวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทของแก่นเรื่องในประเด็นต่างๆ โดยพิจารณาประเด็นข่าวหลักที่จะปรากฏในส่วนของพาดหัวข่าวเท่านั้น ทั้งนี้ได้แบ่งประเภทของแก่นเรื่องในข่าวสึนามิตามลักษณะคุณค่าข่าวดังนี้

- ก. แก่นเรื่องประเภทปฏิกุณสนใจ (Human Interest Theme) หมายถึงการนำเสนอประเด็นหลักเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับอารมณ์ของตัวละครในข่าว อันได้แก่ ความรักชอบ เกลียดกลัว เสรีา ยินดีปรีดา อัจฉาริษา ทะเยอทะยาน ขบขัน และเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลที่มีชื่อเสียง
- ข. แก่นเรื่องประเภทความขัดแย้ง (Conflict Theme) หมายถึงการนำเสนอประเด็นหลักที่เกี่ยวกับการต่อสู้ แข่งขัน ปะทะกันหรือความไม่ลงรอยทางความคิดระหว่างบุคคลสองฝ่าย
- ค. แก่นเรื่องประเภทผลกระทบ (Consequent Theme) หมายถึง การนำเสนอประเด็นหลักที่เกี่ยวกับการมีชีวิตความเป็นอยู่ของสาธารณชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม
- ง. แก่นเรื่องประเภทความมีเงื่อนงำ (Suspense Theme) หมายถึง การนำเสนอประเด็นหลักที่เกี่ยวกับการเกิดข้ขึ้นแล้ว แต่ยังไม่สามารถคลี่คลายหรือหาสาเหตุที่แท้จริงได้ เหตุการณ์นั้นมีความสลับซับซ้อน ซึ่งอาจจะเกี่ยวพันกับคนที่มีชื่อเสียง หรือผลประโยชน์มหาศาล
- จ. แก่นเรื่องประเภทความใหม่ (Novelty Theme) หมายถึงการนำเสนอประเด็นหลักที่เกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ที่มีลักษณะของความแปลกประหลาดและไม่เคยปรากฏมาก่อน หรือมีลักษณะของความผิดปกติ ซึ่งประชาชนให้ความสนใจ

2. **โครงเรื่อง** (Plot) หมายถึง การจัดวางเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยผู้เล่าเป็นผู้กำหนด โดยโครงเรื่องเป็นการนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมานำเสนอด้วยการวางรูปแบบเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างราบเรียบ โดยมี 4 ขั้นตอนที่สำคัญคือ

1. การเริ่มเรื่อง มีจุดเริ่มต้นชักจูงความสนใจ โน้มน้าวให้ติดตาม
2. พัฒนาการของเหตุการณ์ มีการแสดงปมปัญหา ความขัดแย้ง
3. ภาวะวิกฤติ เป็นจุดที่มีความรุนแรงเกิดขึ้นในเหตุการณ์ หรือตัวละครเริ่มตัดสินใจทำอะไรลงไป เช่น การประท้วงเรียกร้องความช่วยเหลือจากรัฐบาล
4. การยุติเรื่องราว เป็นการสิ้นสุดเรื่องราว หรือทิ้งปมไว้ให้คิดต่อ

3. **ตัวละคร** (Character) เป็นการวิเคราะห์บุคคลที่ปรากฏอยู่ในข่าว โดยศึกษาว่าหนังสือพิมพ์ให้บทบาทอะไรแก่ตัวละคร และมีการสร้างความหมายของตัวละครในบทบาทนั้นอย่างไรบ้าง โดยประเภทของตัวละครในข่าวคลื่นยักษ์สึนามินั้น แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- พระเอก หมายถึง ตัวละครหลักของเรื่องที่ถูกนำเสนอ ซึ่งมีนัยยะที่หนังสือพิมพ์พยายามยกย่องว่ามีความชอบธรรมกว่าอีกฝ่าย
- ผู้ร้าย หมายถึง ตัวละครที่อยู่คนละฝ่ายกับพระเอก อาจจะเป็นคนกลุ่มน้อยที่มีความคิดขัดแย้งกับอีกฝ่าย หรือกับสังคมส่วนร่วม ซึ่งสื่อกำหนดบทบาทให้มีความชอบธรรมน้อยกว่าอีกฝ่าย
- ผู้ช่วย หมายถึง ตัวละครที่ช่วยเสริมความน่าสนใจของเหตุการณ์นั้นๆ อาจจะเป็นฝ่ายตัวพระเอก หรือผู้ร้ายก็ได้ หรืออาจจะไม่อยู่ฝ่ายใดเลย

4. **ฉาก** (Scene) หมายถึง สภาพแวดล้อม เวลา และสถานที่ที่ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์เหล่านั้น ข่าวคลื่นยักษ์สึนามิถือว่าให้ความสนใจกับฉากอย่างมาก เพราะเป็นตัวบ่งบอกถึงอารมณ์ของตัวละครได้อย่างดี ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาฉากที่นำมาใช้ในการสร้างอารมณ์ในประเด็นต่างๆ ว่ามีอะไรบ้าง

5. **มุมมองในการเล่าเรื่อง** (Point of View) หมายถึง การมองเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นของผู้สื่อข่าว ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ

1. มุมมองแบบรอบด้าน คือ การมองจากสายตาของผู้ใกล้ชิดเหตุการณ์ ที่สามารถเล่าเรื่องได้อย่างไม่มีข้อจำกัด

2. มุมมองแบบจำกัด คือ มองจากสายตาของคนที่อยู่วงนอกแล้วนำมาเล่าถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่าน ข่าวของหนังสือพิมพ์จะมีความแตกต่างกันหรือไม่ จึงอาจจะดูได้จากมุมมองของข่าว การศึกษาครั้งนี้จะดูว่า ข่าวที่นำเสนอ นั้น ผู้สื่อข่าวใช้มุมมองในการเล่าเรื่องอย่างไร

ทั้งนี้ การวิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ผู้วิจัยได้แยกความจริงออกเป็นชุดความจริงในด้านต่างๆ และแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเล่าเรื่องในแต่ละช่วงเวลาไปพร้อมกัน

2. วิเคราะห์ความเป็นจริงทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการเล่าเรื่อง

หลังจากวิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวสึนามิเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคมเป็นหลัก บวกกับแนวคิดการเล่าเรื่อง และสัญวิทยา รวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลกลุ่มที่ 2 เพื่อศึกษาทิศทาง ‘ความจริง’ ของบุคคลที่เป็นแหล่งข่าว โดยแยกเป็นประเด็นต่างๆ ตามที่ได้แจกแจงไปแล้วในตอนต้น ทั้งนี้ ความจริงของแหล่งข่าวอาจจะแตกต่างหรือคล้ายคลึงกับความจริงที่ผ่านการเล่าเรื่องของนักหนังสือพิมพ์ก็ได้ โดยการวิเคราะห์นี้ไม่ได้มุ่งหาคำตอบว่าความจริงของใครเป็นความจริงที่ถูกหรือผิด

3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดรูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ

ใช้วิธีศึกษาจากบทสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังได้แจกแจงไปในตอนต้นแล้ว โดยนำมาเรียบเรียงและร้อยเรียงตามประเด็นข่าวที่แบ่งไปในแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้ทราบขั้นตอนความคิด และการตัดสินใจของผู้สื่อข่าวและกองบรรณาธิการในการนำเสนอข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ตามแบบแผนการเล่าเรื่อง รวมถึงความคิดเห็นจากคนที่ตกเป็นแหล่งข่าว และนักวิชาการ ซึ่งคำสัมภาษณ์จากทั้ง 3 ฝ่ายจะให้ข้อมูลที่หลากหลาย นำไปสู่การเปรียบเทียบมุมมองและตรวจสอบข้อมูลของแต่ละฝ่ายอีกทั้งเป็นการปฏิสัมพันธ์การสื่อสารข้อมูลระหว่างกัน

การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ จะนำเสนอผลการศึกษาแยกเป็น 3 ส่วน ตามประเด็นการวิเคราะห์ และคำถามวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์
2. วิเคราะห์ความเป็นจริงทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการเล่าเรื่อง
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดรูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ
4. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ในหนังสือพิมพ์ไทยทั้งหมด 6 ฉบับ ประกอบด้วย หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ข่าวสด ไทยโพสต์ มติชน โพสต์ทูเดย์ และ กรุงเทพธุรกิจ

ผู้วิจัยพบว่า ประเด็นที่ถูกนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องนั้นมีด้วยกันไม่ต่ำกว่า 20 ประเด็น เช่น ความเสียหายจากคลื่นยักษ์ การช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชน การกู้ภัย ภาพชีวิตของผู้รอดชีวิต การก่อเกิดพลังอาสาสมัครจากทั่วสารทิศ การเตรียมแผนการฟื้นฟูของภาครัฐและเอกชนในเรื่องต่างๆ เจื่อนำของเงินบริจาค การฟื้นฟูจิตใจผู้ประสบภัย และ การเก็บตกปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข โดยในแต่ละประเด็นสามารถแตกย่อยออกไปได้อีก กระทั่งสามารถกล่าวได้ว่า ข่าวที่เกิดจากคลื่นยักษ์สึนามิครอบคลุมผลกระทบในทุกด้านของชีวิต เพียงแต่ว่า หนังสือพิมพ์จะสามารถเจาะลึกได้มากน้อยเพียงใด และรายงานได้ตรงตามข้อเท็จจริงหรือไม่

เพื่อให้การศึกษาเรื่องการเล่าเรื่องของข่าวคลื่นยักษ์สึนามิครอบคลุมประเด็นสำคัญ และลงลึกถึงรายละเอียดของประเด็นนั้น ผู้วิจัยนำประเด็นทั้งหมดมาจัดแบ่งหมวดหมู่ในการศึกษา ออกเป็นชุดความจริง 4 ชุด 5 ประเด็นข่าว แต่ละชุดได้เลือกประเด็นสำคัญเพื่อศึกษาการเล่าเรื่อง และเพื่อดูกระบวนการสร้างความเป็นจริงทางสังคมของหนังสือพิมพ์ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับประเด็นข่าวเป็นหลัก และใช้จำนวนชิ้นข่าวเป็นข้อมูลประกอบ

ทั้งนี้ สามารถแยกเป็น 5 ชุดความจริง และประเด็นที่จะศึกษาดังต่อไปนี้

1. **หายนะและความสูญเสีย** ประเด็น ความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพยากรหลังเกิดภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ
 - เหตุผลที่เลือกประเด็นนี้เพราะเป็นประเด็นใหญ่ ครอบคลุมภาพรวมของความเสียหาย

2. กระบวนการความช่วยเหลือ แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ

2.1 ความขัดแย้งเรื่องการศึกษา ระหว่าง พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ รองผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม และ พล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

- เหตุผลที่เลือกประเด็นนี้ เพราะเป็นประเด็นการช่วยเหลือที่มีความเกี่ยวข้องไปถึงประเด็นย่อยอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ประเด็นความขัดแย้งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม และประเด็นการ พิสูจน์ศพ เป็นต้น

2.2 การก่อเกิดกลุ่มอาสาสมัคร

- เหตุผลที่เลือกประเด็นนี้ เพราะ ถือเป็นปรากฏการณ์ครั้งสำคัญที่ประชาชนจากทั่วสารทิศมารวมตัวกันก่อเกิดพลังของอาสาสมัคร หลังจากนั้น แนวคิดเรื่องอาสาสมัคร ได้ถูกนำไปเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของกลุ่มคนและองค์กรต่างๆ

3. การฟื้นฟูชุมชน เลือกประเด็นปัญหาที่ดิน

- เหตุผลที่เลือกประเด็นนี้ เพราะเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นมานานก่อนเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ แต่ปัญหาไม่เคยได้รับความสนใจเลย กระทั่งเมื่อมีเหตุการณ์พิบัติภัยทำให้ปัญหานี้ถูกขยายภาพไปสู่วงกว้าง บุคคลสำคัญระดับจังหวัดและประเทศต่างลงมาสำรวจปัญหา และสื่อมวลชนส่วนหนึ่งให้ความสนใจมารายงานข่าวอย่างต่อเนื่อง

4. ความเชื่อเรื่องผี ประเด็น ผีสึนามิ

- เหตุผลที่เลือกประเด็นนี้ เพราะ มีความเกี่ยวข้องถึงวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องวิญญาณของคนไทย

จากการรวบรวมชิ้นข่าวทั้ง 5 ประเด็น พบว่า ตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2547 – 30 มิถุนายน 2548 มีข่าวเกี่ยวกับคลื่นยักษ์สึนามิ ดังนี้

ตารางที่ 1 ปริมาณข่าวคลื่นยักษ์สึนามิที่นำเสนอทางหนังสือพิมพ์ นับเฉพาะ 5 ประเด็นที่ศึกษา

หนังสือพิมพ์	จำนวนชิ้นข่าว	คิดเป็นร้อยละ
ไทยรัฐ	58	17.9
ข่าวสด	68	21.1
ไทยโพสต์	43	13.3
มติชน	50	15.4
โพสต์ทูเดย์	68	21.1
กรุงเทพธุรกิจ	36	11.2
รวม	323	100

จากตารางจะเห็นได้ว่า แม้การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเพียงแค่ 5 ประเด็น จากทั้งหมดกว่า 20 ประเด็น แต่ปริมาณของข่าวคลื่นยักษ์สึนามิใน 5 ประเด็นนี้มีมากถึง 323 ชิ้น จึงทำให้เห็นความแตกต่างในเชิงปริมาณของแต่ละหนังสือพิมพ์ได้ชัดเจน

ทั้งนี้ สามารถจำแนกการนำเสนอข่าวคลื่นยักษ์สึนามิในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ตามประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

หายนะ,สูญเสียชีวิต	การพิสูจน์ศพ	อาสาสมัคร	การจัดสรรที่ดิน	ความเชื่อเรื่องผี
32	10	7	2	9

หนังสือพิมพ์ข่าวสด

หายนะ,สูญเสียชีวิต	การพิสูจน์ศพ	อาสาสมัคร	การจัดสรรที่ดิน	ความเชื่อเรื่องผี
28	11	10	12	13

หนังสือพิมพ์มติชน

หายนะ,สูญเสียชีวิต	การพิสูจน์ศพ	อาสาสมัคร	การจัดสรรที่ดิน	ความเชื่อเรื่องผี
23	11	7	9	4

หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์

หายนะ,สูญเสียชีวิต	การพิสูจน์ศพ	อาสาสมัคร	การจัดสรรที่ดิน	ความเชื่อเรื่องผี
18	7	7	8	3

หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์

หายนะ,สูญเสียชีวิต	การพิสูจน์ศพ	อาสาสมัคร	การจัดสรรที่ดิน	ความเชื่อเรื่องผี
16	5	8	29	7

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

หายนะ,สูญเสียชีวิต	การพิสูจน์ศพ	อาสาสมัคร	การจัดสรรที่ดิน	ความเชื่อเรื่องผี
16	6	7	6	3

จากตารางย่อยทั้ง 6 แสดงให้เห็นสัดส่วนการให้ความสำคัญกับข่าวในประเด็นต่างๆ ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ฉบับ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

1. **ประเด็นหายนะและความสูญเสียชีวิต** หนังสือพิมพ์ไทยรัฐให้ความสนใจมากที่สุด ทั้งสามช่วงเวลานำเสนอทั้งหมด 32 ข่าว รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ข่าวสด ส่วนหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพให้ความสำคัญน้อยกว่าถึงครึ่งหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
2. **ประเด็นการพิสูจน์ศพ** หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณให้ความสำคัญในปริมาณเท่ากัน คือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและข่าวสด จำนวน 11 ข่าวเท่ากัน ส่วนหนังสือพิมพ์ในเชิงคุณภาพนำเสนอน้อยลงมาเกือบครึ่ง

3. **ประเด็นอาสาสมัคร** พบว่า หนังสือพิมพ์ทุกฉบับนำเสนอในปริมาณใกล้เคียงกัน
4. **ประเด็นการจัดสรรที่ดิน** พบว่า หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์นำเสนอมากที่สุดถึง 29 ข่าว มากกว่าหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นหลายเท่าตัว โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ 3 โพสต์ทูเดย์เป็นหนังสือพิมพ์หนึ่งในสองฉบับที่ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้อย่างต่อเนื่อง มีการส่งทีมเฉพาะกิจลงไปในพื้นที่เพื่อเกาะติดปัญหา
5. **ประเด็นความเชื่อเรื่องผี** พบว่าหนังสือพิมพ์ข่าวสดนำเสนอประเด็นนี้มากที่สุด ตามมาด้วยหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ส่วนหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพนำเสนอีน้อยมาก

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน คือ 1. วิเคราะห์การเล่าเรื่องตามชุดความจริงทั้ง 5 ประเด็น ตามแนวทางการเล่าเรื่องได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และมุมมองในการเล่าเรื่อง 2. วิเคราะห์การสร้างความจริงจากมุมมองตัวละครในข่าว 3. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนในเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ ในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ โดยการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา เพื่อศึกษาพัฒนาการของการเล่าเรื่อง จากวันที่ 27 ธันวาคม 2547 ถึง 30 มิถุนายน 2548

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ช่วงที่ 1

(27 ธันวาคม 2547 - 30 ธันวาคม 2547)

สถานการณ์ในช่วงเวลาที่ 1 เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 26 ธันวาคม 2547 เมื่อเกิดแรงสั่นสะเทือนบริเวณเหนือเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย มาถึงประเทศไทย เกิดเป็นคลื่นน้ำขนาดใหญ่โถมใส่ฝั่งอันดามัน เกิดเป็นความเสียหายใหญ่หลวงที่ไม่สามารถประเมินค่าได้กับชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพยากรชายฝั่ง ผู้คนต่างตกอยู่ในอาการช็อก ขณะที่การช่วยเหลือเป็นไปอย่างทุลักทุเล เพราะเหตุการณ์เกิดขึ้นด้วยความรวดเร็ว และไม่สามารถประเมินความเสียหายได้

ทั้งนี้ ในช่วงเวลาที่ 1 ผลจากการรวบรวมข่าวจากหนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ เพื่อนำมาศึกษาตามแนวคิดการเล่าเรื่อง ที่จำแนกการนำเสนอชุดความจริงออกเป็น 5 ประเด็น สรุปได้ตามตารางดังต่อไปนี้

นสพ.	หายนะ, ความสูญเสีย	ความขัดแย้งเรื่องพิสูจน์ศพ	อาสาสมัคร	จัดสรรที่ดิน	ความเชื่อเรื่องผี
กรุงเทพธุรกิจ	9	-	-	-	-
ไทยรัฐ	17	-	-	-	-
ไทยโพสต์	11	-	-	-	-
มติชน	13	-	-	-	-
ข่าวสด	15	-	-	-	-
โพสต์ทูเดย์	9	-	-	-	-
รวม	74	0	0	0	0

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณข่าวของหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาที่ 1

1. ความจริงเชิงหายณะ ประเด็น ความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพย์สิน

หากพิจารณาจากจำนวนชิ้นข่าวที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ในตารางข้างต้น ทำให้เห็นว่า ในช่วงเวลาที่ 1 ของการศึกษานั้น ความจริงเชิงหายณะ ประเด็นความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพย์สิน ได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด และกล่าวได้ว่าเป็นความจริงเพียงชุดเดียวที่สื่อมวลชนเลือกนำเสนอในช่วงนี้ จากความจริงทั้งหมด 4 ชุด 5 ประเด็น โดยหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณให้ความสนใจกับชุดความจริงเชิงหายณะอย่างมาก เห็นได้จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และข่าวสด ต่างให้พื้นที่กับชุดความจริงนี้อย่างมากทั้งในแง่จำนวน และในแง่ความยาวของข่าวแต่ละชิ้นกินพื้นที่มากกว่า 2 หน้า

ส่วนหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ ได้แก่ ไทยโพสต์ โพสต์ทูเดย์ มติชน และกรุงเทพธุรกิจ นำเสนอในปริมาณน้อยลงมา และความยาวของข่าวแต่ละชิ้นน้อยกว่าหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณเกือบเท่าตัว

สรุปสถานการณ์

ภาพรวมของความจริงเชิงหายณะ ประเด็น ความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพย์สิน เป็นการบอกเล่าภาพความเป็นไปของเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ซึ่งถือเป็นธรณีพิบัติภัยครั้งร้ายแรงในประวัติศาสตร์ของเมืองไทย และมวลมนุษยชาติ เหตุการณ์นี้ได้คร่าชีวิตผู้คนใน 12 ประเทศไปไม่น้อยกว่า 200,000 คน นับเฉพาะประเทศไทยมีผู้เสียชีวิต กว่า 5,000 คน และสูญหายอีก เกือบ 6,000 คน ยังไม่รวมความเสียหายของทรัพย์สิน และทรัพย์สินชายฝั่ง ที่ไม่สามารถประเมินค่าได้

หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับบอกเล่าภาพเหตุการณ์ความสูญเสียหลังจากวันที่เกิดเหตุการณ์ทันที โดยรายงานเจาะลึกในทุกพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเข้าถึง และได้รับรายงานจากคนในพื้นที่ โดยเน้นจุดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวชื่อดัง กระทั่งเวลาผ่านไป 2 วัน ข่าวสารจากพื้นที่ในชุมชนเล็กๆ ได้เริ่มถูกเปิดเผยความสูญเสียมากขึ้น อารมณ์ของผู้คนทั่วประเทศในเวลานั้นจึงเต็มไปด้วยความเศร้าสลด โดยเฉพาะญาติพี่น้องของผู้ประสบภัยที่ต้องสูญเสียคนรักไปอย่างไม่มีวันกลับ

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

การพิจารณาแก่นเรื่องผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ตามหลักการคุณค่าข่าว พบว่า แก่นเรื่องที่หนังสือพิมพ์นำเสนอมากที่สุดในความจริงเชิงหายนะ ช่วงเวลาที่ 1 คือ แก่นเรื่องแบบ ‘ปลุชนสนใจ’ กล่าวคือ แก่นเรื่องที่เล่นล่อไปกับอารมณ์ของผู้คน ที่ตกตะลึงอยู่กับภาพความสูญเสีย ท่ามกลางจำนวนตัวเลขผู้เสียชีวิตและสูญหายที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ จำนวนผู้เสียชีวิตจึงเป็นแก่นเรื่องหลักที่พบเห็นมากที่สุด โดยหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งได้เลือกนำเสนอบุคคลที่มีชื่อเสียงที่ผ่านประสบการณ์เลวร้ายครั้งนี้ รวมไปถึงบางคนได้เสียชีวิต

นอกจากนี้ ในแก่นเรื่องแบบปลุชนสนใจ หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับพยายามเน้นความเป็นที่สุุดของความสูญเสีย ด้วยการใช้สถิติและตัวเลขที่ทำให้ดูน่าตกใจกลัวและแสดงให้เห็นขนาดของความสูญเสีย ตัวอย่างเช่น

- “คลื่นยักษ์ถล่ม 5 จังหวัดและ ตายเจ็บนับพัน” (ข่าวสด 27 ธ.ค. 2547)
- “ไทยเผชิญธรณีพิโรธ รุนแรงสุดรอบ 550 ปี” (กรุงเทพธุรกิจ 27 ธ.ค. 2547)
- “สึนามิ คร่าคนดังดับ-สูญหายนับสิบราย” (มติชน 27 ธ.ค. 2547)

รองลงมาจากแก่นเรื่องแบบปลุชนสนใจ หนังสือพิมพ์นำเสนอแก่นเรื่องแบบ ‘ผลกระทบ’ ในปริมาณใกล้เคียงกัน โดยผลกระทบที่ว่ามีทั้งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และต่อบุคคลในชุมชนต่างๆ ตัวอย่างเช่น

“ร่อนน้ำเปลี่ยน สึนามิทำพิช” (ไทยโพสต์ 29 ธ.ค. 2547) พาดหัวข่าวนี้อาจแสดงให้เห็นผลกระทบของร่อนน้ำที่เปลี่ยนไป ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า หากร่อนน้ำในทะเลเปลี่ยนจะทำให้สัตว์ทะเลดำรงชีวิตยากลำบากมากขึ้น

หรือตัวอย่างจาก “น้ำเค็มราบเป็นน้ำกลอง แม่हाลูกไม่เจอ” (มติชน 28 ธ.ค. 2547) และ “หายยกหมู่บ้าน คนระนองเร่งค้นหา” (ข่าวสด 28 ธ.ค. 2547) พาดหัวข่าวนี้อาจแสดงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนริมฝั่งอันดามัน ทำให้คนต่างพลัดพรากจากกัน บางแห่งหายไปทั้งหมู่บ้าน

อย่างไรก็ดี ท่ามกลางความโศกสลดครั้งยิ่งใหญ่ของคนไทย สื่อมวลชนได้นำเสนอข้อมูลอีกด้านหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ดีต่ออธิปไตยคุณนิยมนิเวศ นายสมิทธ ธรรมสโรช เคยเตือนเรื่องคลื่นยักษ์สึนามิบนชายฝั่งอันดามันมาแล้ว ราวๆ 8 ปีก่อน การนำเสนอแก่นเรื่องแบบ ‘มีเงื่อนไข’ จากประเด็นดังกล่าว จึงถือเป็นแก่นเรื่องอีกชนิดหนึ่งที่พบเห็นในเวลาถัดมา หลังจากหนังสือพิมพ์

มุ่งเน้นไปยังสภาพความสูญเสียในหลายพื้นที่ และมีผลให้เกิดการตั้งคำถามจากสาธารณชนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงอยู่มากพอสมควร

“เปิดคำเตือนสมิทท ในข่าวสด เมื่อปี 41” (ข่าวสด 28 ธ.ค. 2547)

“แผนกรมอตุไม่เตือนภัย” (ไทยโพสต์ 29 ธ.ค. 2547)

สรุปได้ว่า แก่นเรื่องในชุดความจริงเชิงหายนะ ในช่วงเวลาที่ 1 นี้ประกอบไปด้วยแก่นเรื่องหลัก 3 ประเภทคือ ปุถุชนสนใจ ผลกระทบ และแก่นเรื่องแบบมีเงื่อนไข ซึ่งแก่นเรื่องทั้ง 3 ประเภทเน้นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ ความเศร้าสลด บวกกับเงื่อนไขในความบกพร่องของการเตือนภัย

2. โครงเรื่อง

การวิเคราะห์โครงเรื่องแบ่งเป็น 3 ช่วงสำคัญ คือ การเปิดเรื่อง การเข้าสู่ปมปัญหา หรือพัฒนาการของเรื่อง กระทั่งถึงการยุติหรือคลี่คลายของเรื่องราว สำหรับโครงเรื่องของประเด็นความหายนะในช่วงแรกนี้ พบว่า หนังสือพิมพ์จัดวางโครงเรื่องให้เป็นไปตามแก่นเรื่องที่บีบคั้นและรื้ออารมณ์ผู้คน

การเริ่มเรื่อง เปิดภาพความเสียหายในแต่ละพื้นที่ทั้ง 6 จังหวัด ที่ได้รับความเสียหาย โดยพยายามลำดับภาพที่เกิดขึ้นจากเหตุแผ่นดินไหวขนาด 9.3 ริกเตอร์ เหนือเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย ความรุนแรงทำให้มวลน้ำมหาศาลม้วนตัวเกิดเป็นคลื่นยักษ์สึนามิในทะเลอันดามัน ต่อจากนั้น หนังสือพิมพ์เน้นไปที่ความรู้สึกของประชาชนอย่างละเอียด ซึ่งภาพที่สะท้อนออกมาส่วนใหญ่บอกเล่าว่า ประชาชนมีความตื่นกลัวอย่างไร และสูญเสียเพียงใด โดยที่หนังสือพิมพ์ก็พยายามเน้นย้ำให้เกิดความรู้สึกเช่นนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เช่น

“นักท่องเที่ยวในหาดป่าตองพากันวิ่งหนีตาย คนที่หนีไม่ทันก็ถูกคลื่นม้วนพัดหายไปทะเล กลายเป็นศพที่เกลื่อนหาดในเวลาต่อมา” (ไทยรัฐ 27 ธ.ค. 2547)

“ความรุนแรงของคลื่นยักษ์ที่เรียกกันว่าสึนามิได้กวาดเอาทุกสิ่งทุกอย่างบนชายลงทะเล ไม่ต่างจากคลื่นที่บ้าคลั่ง บ้านเรือนและทรัพย์สินสมบัติที่เคยมีอยู่หายวับไปกับตา” (ข่าวสด 28 ธ.ค. 2547)

การเริ่มเรื่องในชุดความจริงหายนะจึงเป็นการกระตุกความรู้สึกผู้คนให้ช็อกกับหายนะครั้งนี้ โดยบอกเล่าภาพรวมแบบสรุปความด้วยคำที่เห็นภาพ แบบพรรณนาโวหาร เช่น

“บริเวณหาดป่าตองมีคนตายเป็นเบือ นับไม่ถ้วน ศพแต่ละศพแทบจำเค้าโครงเดิมไม่ได้” (ข่าวสด 27 ธ.ค. 2547) หรือ “กวาดคนลงทะเลเกลี้ยง บางคนหนีตายกันจ้าละหวั่น อย่างไม่คิดชีวิต นักท่องเที่ยวหลายคนที่ยืนอยู่บนหาด หนีไม่ทันจึงถูกคลื่นดึงลงทะเลไป” (โพสต์ทูเดย์ 27 ธ.ค. 2547)

จากการเปิดเรื่องมาถึงการเข้าสู่ปัญหา หรือพัฒนาการของเรื่อง ผู้วิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์เล่าเรื่องด้วยการให้รายละเอียดที่ตอกย้ำภาพความสูญเสียเข้าไปซ้ำมาในสามประเด็นด้วยกัน คือ ประเด็นที่หนึ่ง ได้แก่ บุคคลที่มีชื่อเสียงที่รอดชีวิต สูญหาย หรือเสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนี้ เช่น

“ติก กลิ่นสี พิธีกรและนักแสดงชื่อดัง หนีตายจากเหตุการณ์ครั้งนี้ เพราะหนีน้ำขึ้นที่สูง แบบเฉียดฉิวพร้อมกับทีมงาน” (ข่าวสด 28 ธ.ค. 2547)

“บรม ต้นเถียร ดับพร้อมหลาน ขณะที่ลูกสาวสส.ชื่อดังปชป.รอดหวุดหวิด” (มติชน 28 ธ.ค. 2547)

ประเด็นที่สองที่ถูกกล่าวซ้ำไปซ้ำมาในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับคือ การไม่เตือนภัยของกรมอุตุนิยมวิทยา โดยหนังสือพิมพ์พยายามตรวจสอบข้อเท็จจริงจากหลายฝ่าย ทั้งอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจน อดีตอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยา นายสมิทธ ธรรมสโรช ซึ่งเคยเตือนถึงความเสี่ยงในการเกิดคลื่นยักษ์สึนามิไว้เมื่อปี 2541

“หลายฝ่ายได้ตั้งข้อสังเกตถึงการเตือนภัยโดยกรมอุตุนิยมวิทยา เพราะกว่าที่คลื่นจะเคลื่อนตัวมาถึงประเทศไทยใช้เวลาถึงหนึ่งชั่วโมง” (มติชน 29 ธ.ค. 2547)

“พบเหตุการณ์อุตุฯ ไม่เตือนภัย นายกฯ ตรวจสอบอธิบดี” (กรุงเทพธุรกิจ 29 ธ.ค.2547)

ส่วนประเด็นที่สามที่พบเห็นบ่อยครั้งในช่วงปมปัญหานี้ คือ การบรรยายภาพความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรระหว่างประเทศที่พยายามยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ โดยชี้ให้เห็นว่า องค์กรรัฐมีความล่าช้า และให้การช่วยเหลือไม่ทันสถานการณ์ ในขณะที่ภาคเอกชนยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือในทุกรูปแบบ กระทั่งขยายวงกว้างออกไปสู่การจัดตั้งกองทุนต่างๆ เช่น กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน กองทุนชับน้ำตาอันอามัน ขององค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

เมื่อเปิดปมปัญหา นำคนอ่านไปสู่อารมณ์หดหู่สูงสุดแล้ว โครงเรื่องในช่วงการปิดเรื่องนั้นพบว่า หนังสือพิมพ์ใช้วิธีปิดเรื่องในสองลักษณะ คือ การให้ภาพรวมของความหายนะในต่างประเทศ เป็นการขยายภาพไปสู่ความสูญเสียในระดับสากล ความเศร้าสลดจึงเป็นความทุกข์ร่วมกันของคนนับล้านชีวิต ประเทศในทวีปอื่นๆ ที่ไม่ได้รับความเสียหายจากคลื่นยักษ์สึนามิจึงถูกระตุ้นให้รับรู้ถึงความโหดร้ายของธรรมชาติ และรู้สึกถึงความสูญเสียไม่ต่างจากคนใกล้ตัว

การปิดเรื่องลักษณะที่สอง พบว่า เป็นการเรียกร้องไปสู่การจัดตั้งศูนย์เตือนภัยล่วงหน้าบริเวณชายฝั่งอันดามันทั้ง 6 จังหวัด ซึ่งคาดหมายว่า น่าจะช่วยเตือนภัยล่วงหน้าได้อย่างน้อย 1 ชั่วโมง กระทั่งนายกฯ ทักษิณ ชินวัตรได้แต่งตั้งให้นายสมิทธ ธรรมสโรช เป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อรับผิดชอบเรื่องศูนย์ภัยพิบัติแห่งชาติ

ทั้งนี้ ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ความแตกต่างในประเภทของหนังสือพิมพ์ไม่ได้มีส่วนกำหนดโครงเรื่องมากนัก เพราะหนังสือพิมพ์ทั้งหมดที่ศึกษานั้น ใช้โครงเรื่องแบบเดียวกันหมด คือ เริ่มต้นด้วยการสรุปความเสียหาย ทั้งตัวเลขผู้เสียชีวิต หรือการเสียชีวิตของคนมีชื่อเสียง นำไปสู่ปมปัญหาที่กล่าวถึงความสูญเสียในแต่ละพื้นที่อย่างละเอียดและการไม่เตือนภัยของกรมอุตุนิยมวิทยา และคำเตือนภัยของนายสมิทธ ธรรมสโรช ที่เคยกล่าวไว้ กระทั่งถึงบทสรุปของเรื่อง ที่ปิดท้ายด้วยการให้ภาพรวมของความสูญเสียในหลายประเทศ และการตั้งศูนย์ภัยพิบัติแห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม ประเภทของหนังสือพิมพ์จะทำให้การเล่าเรื่องคลื่นยักษ์สึนามิแตกต่างกันไปบ้าง ก็ตรงที่ให้พื้นที่สำหรับข่าวมากน้อยต่างกัน โดยพบว่า หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และข่าวสด ให้พื้นที่ข่าวคลื่นยักษ์สึนามิมากกว่าหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ มติชน กรุงเทพธุรกิจ และโพสต์ทูเดย์ การเน้นย้ำอารมณ์ความรู้สึกเศร้าสลดไปกับความหายนะ จึงปรากฏในหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณมากกว่า

การวิเคราะห์โครงเรื่อง ในชุดความจริงเชิงหายนะช่วงเวลาที่ 1 นี้ สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพต่างใช้โครงเรื่องในลักษณะเดียวกัน

3. ตัวละคร

ตัวละครคือองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของการเล่าเรื่อง เพราะเป็นตัวดำเนินเรื่องที่ผู้เล่าหวังจะนำไปสู่แก่นเรื่องที่วางไว้ ตัวละครที่พบในชุดความจริงเชิงหายนะช่วงที่ 1 นี้ พบว่า มีหลายกลุ่ม

ไล่ไปตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไป คนมีชื่อเสียงในแวดวงต่างๆ รัฐมนตรี นายกฯ รัฐมนตรี ไปจนถึง บุคคลในระดับราชวงศ์ คือ คุณพุ่ม เจนเซน ซึ่งเสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนี้เช่นกัน การรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้จึงให้นำหนักกับตัวละครที่ปรากฏในข่าวบ่อยครั้งที่สุด

ตัวละครเอก

ผู้ที่ถูกกล่าวถึงบ่อยที่สุดคือ ‘นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร’ ซึ่งปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ทุกวัน ในช่วงเวลาที่ 1 ภาพสะท้อนของนายกฯ จากหนังสือพิมพ์แสดงให้เห็นท่าทีกระตือรือร้นในการสั่งการให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ต่างๆ และได้ปลดปล่อยผู้สูญเสียไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ นายกฯ ได้กล่าวตำหนิการไม่เตือนภัยของกรมอุตุนิยมวิทยาอย่างรุนแรง กระทั่งกลายเป็นประเด็นสำคัญในการถกเถียงหาผู้รับผิดชอบ พบว่า การเล่าเรื่องผ่านตัวละครที่ชื่อทักษิณ ชินวัตร เป็นการเน้นย้ำถึงการทำงานที่รวดเร็วและถึงลูกถึงคนของผู้นำประเทศคนนี้ ทั้งการเล่าด้วยมุมมองของนักข่าวเองบวกกับการอ้างคำพูดที่แสดงความคิดเห็นของนายกฯ ทำให้ภาพลักษณ์ของนายกฯ ในภาวะวิกฤตธรรมชาติช่วงแรกนี้เป็นภาพในเชิงบวก

“นายกฯ ให้ทำใจ สีนามีมืออีก” (มติชน 28 ธ.ค. 2547)

“แม้ภาพของนายกฯ จะดูดี โจรแต่ได้รับปากกับผู้ที่เชื่อว่าจะไปบ้านน้ำเค็มในช่วงบ่ายของวันนี้” (ไทยโพสต์ 29 ธ.ค. 2547)

“เมื่อเดินทางไปถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ได้หยุดยืนดูซากปรังหักพังอยู่ชั่วเวลาหนึ่ง ก่อนจะเปรยกับคณะว่า เป็นความสูญเสียที่ประเมินค่ามิได้” (กรุงเทพธุรกิจ 29 ธ.ค. 2547)

ตัวละครเอกอีกตัวหนึ่งที่โดดเด่นไม่น้อยในช่วงเวลาวิกฤติทางธรรมชาติคือ อธิบดีอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยา ‘นายสมิทธ ธรรมสโรช’ ซึ่งเคยกล่าวเตือนให้จังหวัดในแถบชายฝั่งทะเลอันดามัน ระวังการเกิดคลื่นยักษ์สึนามิเหมือนที่หลายประเทศในแถบทะเลแปซิฟิกประสบกันมาแล้ว การเตือนภัยของนายสมิทธเกิดขึ้นเมื่อปี 2541 ทว่า การเตือนภัยในครั้งนั้นกลับทำให้อธิบดีอธิบดีฯ ท่านนี้ถูกสวนกลับอย่างรุนแรง จากผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต ด้วยเหตุผลที่ว่า การกล่าวเตือนของนายสมิทธทำให้นักท่องเที่ยวแตกตื่นและไม่กล้ามาเที่ยวทะเลอันดามัน

“การกล่าวเตือนของอธิบดีอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยาในครั้งนั้นทำให้ผู้ว่าฯ จังหวัดภูเก็ตไม่พอใจอย่างมาก และห้ามนายสมิทธมาเหยียบจังหวัดภูเก็ต” (ข่าวสด 28 ธ.ค. 2547)

ท่ามกลางวิกฤตทางธรรมชาติครั้งรุนแรง มุมมองของอดีตอธิบดีกรมอุตุฯ ท่านนี้ได้รับความสนใจจากสื่อ รวมทั้งหนังสือพิมพ์อย่างมาก โดยนายสมิทธคิดว่า ความสูญเสียมหาศาลเช่นนี้ ส่วนหนึ่งจึงมาจากความไม่พร้อมของระบบเตือนภัย ซึ่งหนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้นำประเด็นนี้ไปขยายต่อ และกลายเป็นประเด็นใหญ่ที่ได้รับความถกเถียงจากหลายฝ่าย กระทั่งนายสมิทธได้กลายเป็นตัวละครสำคัญในภาวะวิกฤตนี้ และปรากฏชื่อบนหนังสือพิมพ์ทุกวัน

“สมิทธแล คลื่นยักษ์สึนามิเกิดได้อีก” (ไทยรัฐ 28 ธ.ค. 2547)

ตัวร้าย

หากไม่นับว่า ตัวละครต้องนับเฉพาะสิ่งมีชีวิตเท่านั้น ‘คลื่นยักษ์สึนามิ’ น่าจะเป็นตัวร้ายในการเล่าเรื่องความจริงเชิงหายนะ ในช่วงเวลาที่ 1 การบรรยายถึงคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์ เป็นไปในแบบลบ มีการใช้คำเรียกแทนที่ย้ำถึงความโหดร้ายสารพัดรูปแบบ (ได้กล่าวถึงไปแล้วในการวิเคราะห์แก่นเรื่อง)

อย่างไรก็ดี สำหรับบุคคลที่หนังสือพิมพ์จัดแบ่งให้อยู่ในฝ่ายผู้ร้ายก็มีอยู่เช่นกัน คือ นายสุกฤกษ์ ต้นศรีรัตนวงศ์ อธิบดีกรมอุตุฯนิยมนิเวศวิทยาในขณะนั้น ซึ่งเป็นบุคคลที่สื่อจัดวางให้ต้องตอบคำถามประเด็นการไม่เตือนภัยล่วงหน้า โดยมีนัยยะของการตกเป็นจำเลยสังคมปรากฏอยู่ โดยเฉพาะในพาดหัวข่าว

“โทษเตือนไม่ทัน คลื่นยักษ์มาเร็ว” (ไทยรัฐ 27 ธ.ค. 2547)

“หาดันเหตุ กรมอุตุไม่เตือนล่วงหน้า (กรุงเทพธุรกิจ 28 ธ.ค. 2547)

“แผนกรมอุตุเตือนไม่ทัน” (มติชน 28 ธ.ค. 2547)

หลังจากนั้น นายสุกฤกษ์ ได้กล่าวผ่านสื่อว่า กรมอุตุฯ ได้พยายามเตือนภัยล่วงหน้า เมื่อตรวจสอบว่าจะเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ โดยได้พยายามประสานงานไปยังหน่วยแจ้งเตือนผ่านไปถึงสื่อมวลชนแขนงต่างๆ แต่ก็ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร ดังนั้น หากจะโทษว่าเป็นความผิดของกรมอุตุฯ นั้นคงเป็นสิ่งที่เข้าใจผิด

นอกจากนี้ พบว่า ในช่วงหนึ่งของการนำเสนอความจริงเชิงหายนะ หนังสือพิมพ์ได้นำประเด็นไปถึงกลุ่มผู้ไม่หวังดีที่เข้าไปโมยสิ่งของมีค่าในโรงแรมและบ้านเรือนที่ได้รับความเสียหาย และกลายเป็นการจัดวางคนกลุ่มนี้ให้อยู่ในสถานะของตัวร้าย ท่ามกลางความสูญเสีย

ตัวร้ายที่วานั้นคือ ‘แรงงานต่างด้าวชาวพม่า’ ซึ่งหนังสือพิมพ์ให้รายละเอียดความเป็นกระบวนการ และได้ขโมยทรัพย์สินมาหลายวันแล้ว

“สวมรอยช่วยเหลือ โจรสืบามิ จัดเซฟ-จกเพชร” (ข่าวสด 30 ธ.ค. 2547)

“ผู้สื่อข่าวรายงานว่า โจรสืบามิเป็นหนึ่งในแรงงานต่างด้าวชาวพม่า ที่เข้ามาทำงานก่อสร้างในเขตท่องเที่ยว ได้เข้ามาขโมยทรัพย์สินไปจำนวนมาก” (ข่าวสด 30 ธ.ค. 2547)

ผู้วิจัยตั้งคิดว่า การกล่าวอ้างถึงแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเป็นการกล่าวร้ายเกินไป โดยไม่มีข้อมูลมาสนับสนุนที่มากพอ เห็นได้จาก ในเนื้อข่าวรายงานว่า ผู้ขโมยส่วนหนึ่งเป็นแรงงานต่างด้าว ซึ่งมีจำนวนไม่กี่คน และยังมีคนกลุ่มอื่นๆ ซึ่งเป็นคนไทย แต่ในการพาดหัวข่าวและโปรยน้ำ ได้เน้นย้ำถึงแรงงานต่างด้าวอย่างชัดเจน จึงสะท้อนให้เห็นการมุ่งหวังจัดวางคนให้อยู่ในตำแหน่งต่างๆ ตามแก่นเรื่องที่หนังสือพิมพ์ได้วางไว้ ผ่าน โครงเรื่องที่กำหนดทิศทางของตัวละครไว้ตายตัว

ทั้งนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้สื่อข่าวได้ไปทำข่าวเหตุการณ์นี้ได้ลงพื้นที่ที่บ้านบางเนียง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา พบว่า แรงงานพม่าส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับการเข้าไปขโมยของ และคิดว่า หากเป็นแรงงานต่างด้าวจริง คงมีจำนวนน้อยมาก เพราะการจะออกจากที่พักไปไหนมาไหนสำหรับแรงงานพม่า เป็นเรื่องเสี่ยงไม่น้อย ผลกระทบที่จัดวางให้แรงงานพม่าเป็นตัวร้ายในข่าว ทำให้พวกเขาถูกรังเกียจจากชุมชนรอบข้าง และถูกตำรวจในพื้นที่ข่มขู่ นำไปสู่การไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆ เลยจากทางราชการ ทั้งๆ ที่รายงานจากองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับแรงงานพม่าในเมืองไทย รายงานว่า มีแรงงานพม่าเสียชีวิตในเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิราวๆ 2,000 คน (อ้างอิงจากโพสต์ทูเดย์ 13 มกราคม 2548)

ผู้ช่วย

สำหรับตัวละครที่ได้รับบทบาทผู้ช่วย พบว่า หนังสือพิมพ์จัดวางให้บุคคลหลายกลุ่มอยู่ในตำแหน่งนี้ ซึ่งล้วนแต่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในแวดวงต่างๆ เช่น ดารา นักแสดง นักวิชาการ การเมือง รวมถึงแวดวงราชการระดับผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด ที่มีส่วนขยายภาพความสูญเสียในพื้นที่ต่างๆ ให้ชัดเจนขึ้น เช่น การออกมาบอกเล่าเรื่องที่เสียชีวิตของดารานักแสดง อัน-สรวุฒิ มาตรทอง และ นาธาน โอมาร์ ด้วยการใช้คำที่เสมือนตัวนักข่าวอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วยตัวเอง

“สรวุฒิ หรือ อ้นบอกเล่าว่า ขณะที่กำลังถ่ายรูปชาวมอแกนอยู่นั้น น้ำได้ลดระดับลงอย่างรวดเร็ว ตอนแรกไม่ได้สนใจอะไร แต่เมื่อมีเสียงดังเหมือนฟ้าจะถล่มดังมาแต่ไกล ชาวบ้านได้ตะโกนเรียกให้รีบหนีขึ้นภูเขาด้านหลัง ตนจึงพยายามวิ่งหนีแบบไม่คิดชีวิต” (ไทยรัฐ 28 ธ.ค. 2548)

4. ฉาก

ฉากที่เกิดขึ้นในชุดความจริงเชิงหายนระครอบคลุม 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน กระจายกันไป ตามชุมชนน้อยใหญ่ แต่หากนับเฉพาะฉากที่ถูกเน้นย้ำเพื่อให้เป็นที่จดจำสำหรับคนทั่วไปนั้น พบว่า มีฉากที่ถูกกล่าวถึงบ่อยครั้งเพียงไม่กี่ฉาก ได้แก่ หาดป่าตอง เกาะพีพี เขาหลัก และหมู่บ้านน้ำเค็ม 3 ใน 4 ฉากที่ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับโลก จึงกล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับฉากที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว มากกว่าหมู่บ้านริมฝั่งอันดามัน

ทั้งนี้ การกล่าวถึงฉากสำคัญเหล่านี้มีการบรรยายสองลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรกคือ การบรรยายควบคู่ไปกับการเดินทางมาของตัวละครเอก เช่น นายท. ทักษิณ ชินวัตร ตัวอย่างเช่น

“เมื่อเดินทางไปถึง พ.ต.ท.ทักษิณได้หยุดยั้งดูซากปรังหักพังอยู่ชั่วเวลาหนึ่ง ก่อนจะเปรยกับคณะว่า เป็นความสูญเสียที่ประเมินค่ามิได้” (กรุงเทพธุรกิจ 29 ธ.ค. 2547)

และลักษณะที่สองคือ การบรรยายลักษณะของฉากนั้นๆ โดยเฉพาะ โดยการบรรยายแบบที่สองจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของการนำเสนอข่าว

“หาดป่าตองซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญนั้นมีเพียงเศษซากของเศษวัสดุบนานาชนิดกองทับถมบนชายหาด จนไม่สามารถเดินข้ามไปได้ง่าย เนื่องจากมีเศษตะปู เหล็ก และสังกะสีกองบนพื้นทราย” (ไทยรัฐ 27 ธ.ค. 2547)

นอกจากนี้ การบรรยายฉากแบบที่หนังสือพิมพ์มักจะใช้กันคือ การบรรยายแบบเปรียบเทียบให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงก่อนและหลัง โดยใช้คำที่เห็นภาพพจน์ของความหายนระชัดเจน เช่น ราวเป็นหน้ากลอง เขียน กวาดเรียบ เป็นต้น

“ภาพของหาดป่าตองที่คลาคล่ำไปด้วยนักท่องเที่ยวแทบไม่เหลือเค้าเดิม คนที่หาดป่าตองก็ต้องขวัญกระเจิง ทั้งที่เพิ่งผ่านเหตุวิปโยคมา ส่งผลให้ประชาชนแผ่นดินนี้เอาตัวรอดไปอยู่บนภูเขาสูงด้านหลังอย่างวุ่นวาย” (ไทยรัฐ 28 ธ.ค. 2547)

“บริเวณเกาะพีพีที่เคยสวยงามพบว่ามีสภาพผู้เสียชีวิตถึงขนาดหัวทิ่มจมดิน เถ้าชีฟ้า ลิ่งปลุกสร้างและวัสดุก่อสร้างถล่มลงมาทับคน” (มติชน 28 ธ.ค. 2547)

ผู้วิจัยพบว่า การกล่าวถึงจากทั้งสองประเภทแบบซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้ยากเหล่านั้นได้รับความสนใจจากองค์กรต่างๆ มากเป็นพิเศษ เช่น หาดป่าตอง มีการลงไปช่วยเหลือฟื้นฟูอย่างรวดเร็วจากคนระดับประเทศ โดยไม่รู้ว่ แท้ที่จริงแล้ว การแก้ปัญหาที่นั่นเหมาะสมเพียงใด แต่จำเป็นต้องแก้ไปก่อน เพราะสื่อให้ความสนใจ (อ้างอิงจากคำสัมภาษณ์ของรศ.ดร.อนุชาติ พวงสำลี ในมติชน 5 ม.ค. 2548) ตัวอย่างที่หาดป่าตองนั้น ในบางประเด็นจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเสียก่อน เช่น การแก้ปัญหาคาการจระเขียบชายหาด เป็นต้น

5. มุมมองการเล่าเรื่อง

ความจริงเชิงหายนะ ช่วงที่ 1 เน้นการเล่าเรื่องด้วยมุมมองแบบจำกัด กล่าวคือ การเล่าเรื่องด้วยการมองจากสายตาของคนนอก ผ่านคำบอกเล่าของตัวละคร (แหล่งข่าว) ในด้านต่างๆ เช่น

“บนเกาะพีพีได้รับความเสียหายอย่างหนักเช่นกัน แต่ได้รับความช่วยเหลืออย่างล่าช้า คำบอกเล่าของประชาชนบนเกาะที่มีชีวิตรอดพ้นเงื้อมมือมัจจุราชต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าทางการช่วยเหลือล่าช้า” (มติชน 28 ธ.ค. 2547)

ตัวอย่างดังกล่าวมาจากโปรยข่าวที่ใช้มุมมองของนักข่าวสรุปภาพความเสียหาย โดยอ้างอิงคำบอกเล่าของตัวละครมาช่วยขยายภาพความเสียหายให้เห็นชัดเจน แล้วต่อจากนั้น นักข่าวจะให้พื้นที่กับการโต้ตอบคำสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งคำสัมภาษณ์นั้นเป็นไปตามมุมมองการเล่าเรื่องที่ได้เกริ่นนำไว้ก่อนหน้านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้ภาพรวมหนังสือพิมพ์ใช้มุมมองแบบจำกัดในการเล่าเรื่อง ผ่านตัวละครสำคัญ แต่ในบางช่วงของข่าว ปรากฏว่า หนังสือพิมพ์พยายามเล่าด้วยมุมมองแบบ ‘รอบด้าน’ โดยการใส่ความคิดเห็นย้ำภาพความเสียหายเป็นระยะ ซึ่งการเล่าเรื่องทำนองนี้พบเห็นในหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณมากกว่าหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ เช่น

“เมื่อก้าวเท้าเดินไปได้ไม่เท่าไร ผู้สื่อข่าวก็พบกับความหดหู่ของศพที่กองทับถมกัน และกลิ่นที่โชยมาเข้าจมูกทำให้รู้สึกคลื่นขึ้นมาทันที จนต้องหาผ้ามาปิดจมูก” (ข่าวสด 28 ธ.ค. 2547)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า การใส่อารมณ์และสีสันทกลงไปในชุดความจริงเชิงหายณะนี้ ปรากฏอยู่บนหัวข่าวย่อย (Subhead) โดยจะแบ่งข่าวแต่ละประเด็น หัวข่าวย่อยนั้น ทำหน้าที่สรุปความด้วยคำพูดของนักข่าว ซึ่งโดยรวมแล้วพบว่า หัวข่าวย่อยจะสรุปความเกินจริง และเน้นคำที่เห็นภาพพจน์เกินไป ทั้งๆ ที่ในเนื้อหาข่าวบางข่าวกลับไม่พบรายละเอียดอย่างที่หัวข่าวย่อยสรุปความไว้ โดยพบทั้งในหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

บริบททางภาษา

สำหรับการใช้ภาษาที่แสดงถึงสัญญาในข่าวนั้น ผู้วิจัยพบว่า ในชุดความจริงเชิงหายณะและความสูญเสียมีการใช้ภาษาผ่านองค์ประกอบต่างๆ ของข่าว ที่แสดงถึงการเร้าอารมณ์ โดยส่วนที่พบมากที่สุดคือ พาดหัวข่าว รองลงมาคือ หัวข่าวย่อย

ผู้วิจัย พบว่า มีการใช้คำเรียกเหตุการณ์กรณีพิบัติภัยครั้งร้ายแรงนี้หลายคำ โดยแต่ละคำใช้คำบุพบท หรือคำขยายนามมาเติมอารมณ์ให้เด่นชัด ทุกคำดอกย้ำให้เห็นภาพความรุนแรงและโหดร้ายของมวลน้ำมหาศาลที่โถมเข้าใส่ชายฝั่งอันดามัน คำเหล่านี้มีส่วนกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัว หดหู่ และ พาลทำให้เกลียดแค้นธรรมชาติไปพร้อมกัน ตัวอย่างเช่น

- **‘ธรณีพิโรธ’** เป็นคำที่พบบ่อยในข่าวแผ่นดินไหว และเหตุการณ์กรณีพิบัติภัยครั้งนี้ หนังสือพิมพ์ได้นำคำนี้มาใช้เช่นกันในช่วงแรก เพื่อแสดงอารมณ์โกรธให้กับสิ้นพสุธา เช่น “ธรณีพิโรธครั้งร้ายแรง 9.3 ริกเตอร์” (ข่าวสด 27 ธ.ค. 2547)
- **‘ทะเลคลั่ง’** คำว่า ‘คลั่ง’ ตามพจนานุกรมให้ความหมายไว้สองลักษณะคือ การคลั่งในความหมายของการอาละวาด อยู่เหนือการควบคุมใดๆ กับ ‘คลั่ง’ ในความหมายของการหลงใหลสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมาก เมื่อดูบริบทของรูปประโยคแล้ว ‘ทะเลคลั่ง’ จึงมีความหมายอย่างแรกที่แสดงการอาละวาด ไร้การควบคุม โดยจะใช้คำนี้ในรูปประโยคที่เน้นการทำลายล้างของคลื่น เช่น “ทะเลคลั่งทำพิช กวาดเกลี้ยงคนเรียบหาดป่าตอง” (ไทยรัฐ 27 ธ.ค. 2547)
- **‘คลื่นมฤตยู’** คำว่า ‘มฤตยู’ เป็นคำนาม หมายถึง ความตาย เมื่อรวมกับคำว่าคลื่น ทำหน้าที่เป็นคำขยาย หมายถึง คลื่นน้ำแห่งความตาย คำนี้มักใช้ในกรณีเดียวกับคำว่า

‘ทะเลคลื่น’ ที่แสดงความพินาศของคลื่นน้ำ เช่น “คลื่นมฤตยูขยี้กว่า 500 ศพ” (27 ธ.ค. ไทยโพสต์ 2547)

- **‘สินามิวิปโยค’** คำว่า วิปโยคหมายถึง ความพลัดพราก กระจัดกระจาย จากกัน เมื่อนำมาใช้กับสินามิ จึงหมายถึง คลื่นสินามิที่พลัดพรากผู้คนให้ตายจากกัน เป็นคำที่แสดงความเศร้าสลดอย่างยิ่งใหญ่ คำนี้หนังสือพิมพ์มักใช้แสดงภาพความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับภัยธรรมชาติในภาพรวมที่ยิ่งใหญ่ เช่น “สินามิวิปโยค ตายเจ็บกว่า 2 แสน” (กรุงเทพธุรกิจ 28 ธ.ค. 2547)

สรุปการเล่าเรื่องของชุดความจริงเชิงหายนะ ในช่วงเวลาที่ 1 หนังสือพิมพ์บอกเล่าภาพหายนะที่รุนแรง ยิ่งใหญ่ และหดหู่ โดยสภาพความเป็นไปบางอย่างดูเกินจริง และเร้าอารมณ์ความรู้สึกมากเกินไป ทั้งๆ ที่ในเนื้อหาข่าวไม่ได้ให้รายละเอียดของความรุนแรงมากอย่างที่พาดหัวหรือ หัวข่าวย่อแนะนำเสนอ การสรุปความที่เกินจริงไปนั้น อาจจะไปสู่ผลกระทบที่คาดไม่ถึง เช่น การตอกย้ำมายาคติเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวชาวพม่า หรือการช่วยเหลือในชุมชนใดชุมชนหนึ่งมากเกินไป จนกระทั่งยังมีอีกหลายชุมชนที่ความช่วยเหลือยังเข้าไม่ถึง ซึ่งสรุปได้ว่า การกล่าวถึงฉาก หรือพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายในช่วงแรกนั้น หนังสือพิมพ์เน้นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจมากเกินไป จนละเลยพื้นที่อื่นๆ ที่ได้รับความเสียหายไม่แพ้กัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 สรุปเปรียบเทียบการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาที่ 1

ความจริง	สรุปสถานการณ์	วิเคราะห์การเล่าเรื่อง				
		แก่นเรื่อง	โครงเรื่อง	ตัวละคร	ฉาก	มุมมอง
1. ทยอยนะ	ไม่เคยมีเหตุการณ์ชนิดที่ผิดปกติครั้งรุนแรงเกิดขึ้นในเมืองไทม์มาก่อน ดังนั้นจึงไม่เคยมีแผนการป้องกันและการบรรเทาภัย จึงไม่มีการเตือนภัยล่วงหน้า สร้างความเสียหายที่ประเมินค่าไม่ได้	เน้นการบีบคั้นทางอารมณ์ด้วยเรื่องราวความท้อระบวกับประชาชนธรรมชาติที่โหดร้าย	เริ่มต้นด้วยสภาพความเสียหายเข้าสู่ปัญหาด้วยประเด็นความเคียดแค้นของผู้คนจบด้วยแนวทางการเตือนภัยล่วงหน้า	ตัวละคร : ทักษิณ ชินวัตร , สมัทธ ธรรมสโรจ ตัวร้าย : คลื่นยักษ์ , แรงงานต่างด้าว ผู้ช่วย : คนมีชื่อเสียงที่ประสบเหตุ	หาดป่าตอง เขาหลัก บ้านน้ำเค็ม เกาะพีพี เน้นความเสียหายที่ย่อยยับของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจ	เน้นมุมมองแบบจำกัดของนักข่าว ใช้การเล่าเรื่องผ่านตัวละครเป็นหลัก
2. การพิสูจน์ศพ	ยังไม่ปรากฏความชัดเจนระหว่างคุณหมอพรทิพย์ และพล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ เนื่องจากสถานการณ์โดยรวมยังวุ่นวาย	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
3. การฟื้นฟูที่ดิน	ยังไม่มีกรเล่าเรื่องปัญหาที่ดิน เพราะยังคงเน้นการช่วยเหลือเฉพาะหน้า	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
4. ความเชื่อเรื่องผี	ยังไม่มีกรเล่าเรื่องวิญญูชาติ เพราะค้ำเน้นการค้นหาศพผู้รอดชีวิต	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
5. อาสาสมัคร	มีการประกาศรับอาสาสมัครในวันที่ 30 ธ.ค. แต่หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ในวันที่ 31 ธ.ค.	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี

ช่วงที่ 2

(31 ธันวาคม 2547 - 26 ก.พ. 2548)

ในช่วงเวลาที่ 2 ของการวิจัย สถานการณ์ความวุ่นวายยังคงต่อเนื่องมาจากช่วงเวลาแรก ในหลายชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ปิด หรือเข้าถึงยาก พบว่าความช่วยเหลือยังเดินทางเข้าไปไม่ถึง ขณะที่บางชุมชนได้รับความช่วยเหลือเกินความจำเป็น โดยเฉพาะของบริจาคม พบว่า ในบางพื้นที่มีของบริจาคมเกินความต้องการ ขณะที่บางชุมชนยังคงขาดแคลน

ขณะที่การเก็บกู้ และฟื้นฟูชุมชนต่างๆ ดำเนินไปนั้น ประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่พอใจการช่วยเหลือของภาครัฐ ได้ออกมาเรียกร้องต่อนายกฯ ทักษิณ ชินวัตร ให้เข้ามาดูแลอย่างเร่งด่วน ไม่ว่าจะปัญหาบ้านพัก ที่ดิน การต่อเรือประมง รวมถึงความกลัวเรื่องผีที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ได้ถูกเรียกร้องจากองค์กรท่องเที่ยวอย่างพร้อมเพรียง

ท่ามกลางปัญหาที่รุมเร้า มีเรื่องที่น่ายินดีเกิดขึ้นเช่นกัน นั่นคือ การก่อเกิดของคนกลุ่มใหญ่ในนาม ‘อาสาสมัครสันามิ’ ซึ่งกระจายกันลงไปในพื้นที่ประสบภัยต่างๆ ผ่านรูปแบบการทำงานที่หลากหลาย เช่น ช่วยพิสูจน์ศพ ช่วยนำของบริจาคมไปส่งต่อ บางคนเป็นล่ามให้กับฝรั่งที่ได้รับบาดเจ็บ หรือแม้แต่การเก็บกู้สิ่งของใต้ทะเล

สถานการณ์ในช่วงเวลาที่ 2 จึงเป็นภาพของการเก็บกู้และฟื้นฟูชุมชนไปพร้อมๆ กัน ขณะที่ปัญหาที่หมักหมมมานานอย่างปัญหาที่ดิน ได้ถือโอกาสเปิดตัวสู่สาธารณะมากขึ้น

ทั้งนี้ ผลจากการรวบรวมชิ้นข่าวจากหนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ เพื่อนำมาศึกษาตามแนวคิดการเล่าเรื่อง สรุปได้ดังต่อไปนี้

นสพ.	หายนะ ,ความสูญเสีย	ความขัดแย้ง เรื่องพิสูจน์ศพ	การจัดสรร ที่ดิน	ความเชื่อ เรื่องผี	อาสาสมัคร
กรุงเทพธุรกิจ	5	3	2	2	3
ไทยรัฐ	10	6	1	3	4
ไทยโพสต์	6	4	3	2	3
มติชน	6	4	3	2	6
ข่าวสด	9	6	5	3	5
โพสต์ทูเดย์	4	3	4	3	5
รวม	40	26	18	15	26

ตารางที่ 4 แสดงปริมาณข่าวของหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาที่ 2

1. ความจริงเชิงหายนะและความสูญเสีย ประเด็น ความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพย์สิน

สรุปสถานการณ์

จากการนำเสนอความจริงเชิงหายนะในปริมาณสูงสุดในช่วงเวลาที่ 1 พบว่าเมื่อเหตุการณ์เคลื่อนเข้าสู่ช่วงที่ 2 ความจริงค่อยๆ ลดทอนความรุนแรงลงไปปริมาณมากกว่าครึ่งหนึ่ง ทั้งจำนวนชิ้นข่าวและปริมาณของพื้นที่การนำเสนอของแต่ละหนังสือพิมพ์ แต่พบว่าการเปลี่ยนแปลงลักษณะเป็นการนำเสนอในรูปแบบอื่นๆ มากขึ้น เช่น สกู๊ป บทความ อย่างไรก็ตาม ข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับยังให้ความสนใจกับความเสียหายและผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิ ประเด็นความสูญเสียจึงยังพบเห็นในช่วงต้นของช่วงเวลาที่ 2 ก่อนจะค่อยๆ หายไปในช่วงท้าย ซึ่งเป็นวาระครบรอบ 2 เดือนของการเกิดธรณีพิบัติภัย

ประเด็นหลักในช่วงนี้เป็นการรายงานจำนวนผู้เสียชีวิต และสูญหายที่เพิ่มขึ้น หนังสือพิมพ์บางฉบับยังให้ความสำคัญกับการเน้นย้ำภาพความสูญเสียอย่างต่อเนื่อง ขณะที่บางฉบับปรับเปลี่ยนการนำเสนอไปสู่ความเสียหายด้านอื่นๆ ในเชิงลึก เช่น ประเด็นการพิสูจน์ศพ ประเด็นการกู้ภัยที่ล่าช้า และประเด็นการไม่เตือนภัยล่วงหน้า เป็นต้น

อีกประเด็นหนึ่งซึ่งพบเห็นบ่อยในช่วงต้นของช่วงเวลาที่ 2 คือ ข่าวลือที่แพร่สะพัดออกไปว่าจะเกิดเหตุสึนามิระลอกสอง ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้องวิ่งหนีตายกันจ้าละหวั่น ยกตัวอย่างเช่น

“ลือสะพัดคลื่นมารอบสอง ชาวบ้านวิ่งอุตุตุ” (ข่าวสด 1 ม.ค. 2548)

การแตกประเด็นจากความหายนะไปสู่ประเด็นในเชิงลึกทำให้ช่วงเวลาที่สองเป็นช่วงที่หนังสือพิมพ์เริ่มจับทิศทางของข่าวอย่างเป็นระบบมากขึ้น หลังจากที่นำเสนอเพียงประเด็นความเสียหายในระดับผิวเท่านั้น

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องที่พบมากที่สุดของความจริงเชิงหายนะช่วงที่ 2 คือ แก่นเรื่องแบบ ‘ปลุชนสนใจ’ ซึ่งกล่าวถึงจำนวนตัวเลขของผู้เสียชีวิตที่พุ่งขึ้นไม่หยุด แก่นเรื่องในช่วงที่ 2 นี้อาจจะคล้ายกับแก่นเรื่องในช่วงแรก แต่ในรายละเอียดนั้น พบว่า มีพัฒนาการของการเล่าเรื่องในแง่การสรุปยอดความเสียหายในแต่ละวัน และหนังสือพิมพ์พยายามลดการเน้นย้ำภาพความสูญเสียจากที่ให้น้ำหนักกับประเด็นนี้ในช่วงแรก จนทำให้รู้สึกเศร้าสลดเกินไป ดังนั้นภาพความสูญเสียจึงพบน้อยลง ซึ่งหนังสือพิมพ์ก็ยังเล่นกับอารมณ์ความรู้สึกที่สูญเสียอยู่บ้างก็คือ หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ

“เหยื่อสึนามิพรวดเฉียด 7 พัน” (ข่าวสด 1 ม.ค. 2548)

“ยอดตายพุ่ง 2,394 เดือนภัยระว่างถ้า – ภูเขาถล่ม” (ไทยรัฐ 1 ม.ค. 2548)

“กองเต็มกันอ่าว สุสานรถ พิพิหายเรียบ” (ข่าวสด 2 ม.ค. 2548)

ในระยะต้นของช่วงเวลาที่ 2 นี้ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้มีหนังสือเตือนเตือนสื่อมวลชนในทุกแขนงให้ระวังถึงการนำเสนอภาพและเนื้อข่าวที่บิบบันอารมณ์จนเกินไป และหากเป็นไปได้ควรจะลดปริมาณข่าวทำนองนี้ให้น้อยลง การเตือนครั้งนั้นทำให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับตื่นตัวกับคำประกาศ และหันไปบอกเล่าอารมณ์ความสูญเสียผ่านคนดังกล่าวกลายเป็นแก่นเรื่องอีกแบบหนึ่งที่พบเห็นบ่อยครั้งในช่วงเวลานี้ ซึ่งแก่นเรื่องเช่นนี้ได้สร้างคุณค่าข่าวในแง่ปลุชนสนใจเช่นกัน

“ແມ່ມັກທຶຍາ ຫຼັງນ້ຳຕາ ສງສາຍເຍື່ອສີນາມີ” (ໄທຍຣຳຣູ 2 ມ.ຄ. 2548)

“ເບີຣ໌ດປລອບຂວັຍນ້ອຸ່ງຳ ຟີ່ໃຫ້ກຳລັງໃຈ” (ຂ່າວສດ 5 ມ.ຄ. 2548)

ສຳຫຼັບແກ່ນເຣື່ອງທີ່ຍັງຄົງພົບເຫັນຕໍ່ເນື່ອງຈາກຂ່ວງເວລາແກ່ ແຕ່ໄດ້ນຳເສນອລຄນ້ອຍລົງໄປຄື ກວາມເຄື່ອນໄຫວໃນກຳຈັດຕັ້ງສູນຍັກຍັພັດແຫ່ງຊາດ ໂດຍມີນາຍສມິທ ຫຣຣມສໂຣຫເປັຢູ່ຣັບຜິດຂອບ ຕ້ວຍ່າງເຫັນ

“ສມິທຣຍ້າ ສູນຍັເຕືອນຍັລ່ວງເນ້າລດປັຍຸຫາໄດ້” (ກຣຸ່ງເທພຣຸຣຸກິຈ 5 ມ.ຄ. 2548)

2. ໂຄຣງເຣື່ອງ

ໂດຍຣວມແລ້ວ ກຳນຳເສນອໃນຂ່ວງທີ່ 2 ນີ້ພົບວ່າ ກຳດຳເນີນເຣື່ອງຍັງໃຊ້ໂຄຣງເຣື່ອງຄ້ຳຍກັບກວາມ ຈຣືງເຊັງຫຍາະໃນຂ່ວງແກ່ ນັ້ນຄື ກຳເຣັມດັ້ນດ້ວຍຳພຣວມຂອງກວາມເສັຍຫຍາໃນແຕ່ລະຟື້ນທີ່ ແຕ່ມີ ກວາມແຕກຕ່າງຕຣງທີ່ມີກຳນຳຂໍ້ມູລຕ້ວລຸຂ ແລະກວາມສູຍເສັຍໂຫມ່່າ ທີ່ພົບເຫັນມຳນຳເສນອເພີ່ມເຕີມ ເຫັນ ກວາມເສັຍຫຍາຂອງຣດຍນຕໍ່ຈຳນວນມາກທີ່ກອ່ງກັນເຕັມກັນອ່ວ ສຸຟຈຳນວນມາກທີ່ຄຳວ່າຈະຢູ່ຣວມກັນໃນ ບ່ອນຳບັດນ້ຳເສັຍບເກະຟີ່ ຈື່ງເປັກຳນຳໃຫ້ນຳເນັກກັບກວາມເສັຍຫຍາຂອງຊີວິດແລະທຣັຢຸສິນ

ຄັດຈາກກຳເຣັມເຣື່ອງດ້ວຍຳພຣວມແລ້ວ ຫຼັງສື່ອຟິມຟີ່ໃຊ້ວິຣີເລ່າເຣື່ອງດ້ວຍກຳແຍກປຣະເດັ່ນ ປັຍຸຫາຕ່າງໆ ທີ່ໃຫ້ກຳຄັນຫຳສຸຟລ່ຳຊ້າ ເຫັນ ກຳຂາດກວາມຊຳນາຍ ແລະກວາມຣື່ອງເຣື່ອງມື່ອງຂອງ ເຈ້າເນ້າທີ່ ຣວມໄປຄື ກວາມຄືບເນ້າຂອງກຳຊ່ວຍເຫຼືອທັງໃນຳພຂອງອ່ງຄັກ ແລະບຸຄລ ເຫັນ ແມ່ມັກ ຕັທຶຍາ ມຳໃນນາມຂອງທູດຍູນີເຊຟ ເປັດັ້ນ

ອ່ງໄກຣັດ ນອກເນື່ອງຈາກກຳຊ່ວຍເຫຼືອເຣື່ອງກວາມເປັຍູ່ຂອງປຣະຊາຊນແລ້ວ ປຣະເດັ່ນໜື່ງ ທີ່ແຟ່ງໄປຢູ່ຣວມກັບຊຸດກວາມຈຣືງເຊັງຫຍາະນີ້ຄື ປຣະເດັ່ນຂອງຜລກຣະທບດ້ານກຳທ່ອ່ງເຫື່ວ ພົບວ່າ ຫຼັງສື່ອຟິມຟີ່ທຸກລັບຕ່າງໃຫ້ກວາມສຳຄັຍກັບປຣະເດັ່ນນີ້ ໂດຍເນັກກຳຄາດກຳຣັດຕໍ່ຜລກຣະທບທີ່ຈະ ເກີດຂື້ນຫຼັງຈາກຄື່ນຍັກຍັສີນາມີຜ່ານຟັ້ນໄປ ຈື່ງຄຳວ່າ ປຣະເທຣໂທຍຈະໄດ້ຣັບຜລກຣະທບໃນເບື້ອງດັ້ນ ປຣະມາຸ 30,000 ດ້ານບາຫ

ຫຼັງສື່ອຟິມຟີ່ໄດ້ຂ່າຍປຣະເດັ່ນນີ້ອອກໄປດ້ວຍກຳໄປສັມຳຍາຣັດ ນາຍກຳ ທັກຍິດ ຈິນວັຕຣ ເພື່ອ ຕອບຂໍ້ສງສັຍໃນປຣະເດັ່ນຜລກຣະທບກຳທ່ອ່ງເຫື່ວ ໂດຍນາຍກຳ ເຫັນວ່າ ໄມ່ນຳຈະມີຜລກຣະທບມາກນັກ ແລະນັກທ່ອ່ງເຫື່ວຈະຄືກັບມຳໃນໄມ່ຊ້າ ຫຼັງເດັຍກັນນັ້ນ ກຸ່ມອ່ງຄັກຣຸຣຸກິຈດ້ານກຳທ່ອ່ງເຫື່ວຕ່າງ

ออกมากกระตุ้นให้รัฐบาลเร่งประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างเร่งด่วน โครงการในช่วงเข้าสู่ปัญหา จึงมีประเด็นผลกระทบกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญรวมอยู่ด้วย

ขณะที่หนังสือพิมพ์เน้นย้ำประเด็นการท่องเที่ยวนั้น ฝ่ายองค์กรภาคประชาชนและสมาคม นักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้ออกมาเตือนสื่อมวลชนอีกครั้งว่า ไม่ควรนำเสนอ ผลกระทบด้านการท่องเที่ยวเพียงเท่านั้น เพราะยังมีความเสียหายที่ซ่อนอยู่ในชุมชนต่างๆ อีก มากมาย

หลังจากนั้นความเสียหายในเชิงการท่องเที่ยวจึงลดน้อยลงบนหน้าหนังสือพิมพ์ และมีความเคลื่อนไหวในชุมชนน้อยใหญ่มากขึ้น ภาพความเสียหายที่เศร้าสลดเกินไปก็ค่อยๆ ลดพื้นที่ลง

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบปริมาณข่าวความจริงเชิงหายณะช่วงเวลาที่ 1 และ 2

ช่วงเวลา	ปริมาณความจริงเชิงหายณะ
1	74
2	40

จากตารางอธิบายได้ว่า ช่วงที่ 2 หนังสือพิมพ์ลดปริมาณการนำเสนอความจริงเชิงหายณะ ไปมากกว่าร้อยละ 50 โดยการเล่าเรื่องในแต่ละข่าวที่ค่อนข้างยาวก็เหลือเพียงหนึ่งในสามของความ ยาวในช่วงแรก เห็นได้ชัดจากหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพที่ลดพื้นที่ของความสูญเสียไปเป็นข่าวรอง ลิด ส่วนหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ยังคงให้พื้นที่อยู่พอสมควร ทั้งข่าวลิดและรองลิด

นอกจากนี้ ในส่วนของโครงเรื่องของชุดความจริงเชิงหายณะในช่วงที่สองนี้ พบการ ได้ตอบกันไปมาของหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ แต่เป็นการโต้ตอบกันในช่วงสั้นๆ ก่อนที่หนังสือพิมพ์จะยุติการเล่าเรื่องด้วยภาพรวมของความช่วยเหลือของภาคเอกชน และ หน่วยงานจากต่างประเทศ

น่าสังเกตว่า ชุดความจริงเชิงหายณะในช่วงเวลาที่ 2 ถูกลดพื้นที่ลงไป และปรากฏบนหน้า หนังสือพิมพ์เพียง 6 วันในช่วงเวลาที่สอง นั่นเป็นเพราะหนังสือพิมพ์ได้ทุ่มเทพื้นที่ให้กับความจริง ชุดนี้มาแล้วหลายวัน ต่อเนื่องจากช่วงเวลาที่ 1 ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้เกือบ 100 เปอร์เซ็นต์

3. ตัวละคร

ตัวละครในชุดความจริงเชิงหายณะ ช่วงเวลาที่ 2 พบว่า มีจำนวนลดลงจากช่วงแรกอย่างมาก แต่ตัวละครที่ยึดพื้นที่ในหนังสือพิมพ์มาจากช่วงแรก ยังคงได้รับความสนใจอยู่เช่นเดิม โดยเฉพาะคนในรัฐบาล พร้อมๆ กับภาพภารกิจในพื้นที่ประสบภัย อย่างไรก็ตาม หนังสือนิตยสารส่วนหนึ่งได้ลดความสำคัญของตัวละครจากรัฐบาลลง และหันไปนำเสนอชีวิตของประชาชนในชุมชนที่ประสบปัญหา รวมถึงคนดังมีชื่อเสียงจากวงการบันเทิงที่มาเยี่ยมเยียนในพื้นที่มากขึ้น

ตัวละครเอก

การนำเสนอในช่วงนี้ พบว่า บุคคลในรัฐบาลยังยึดพื้นที่ตัวละครเอกในหน้าหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีซึ่งได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์ โดยภาพที่บอกเล่าผ่านหนังสือพิมพ์เน้นย้ำถึงกิจกรรมในพื้นที่ประสบภัย ไม่ว่าจะทำกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ก็ตาม ทำให้เกิดภาพว่า นายกฯ ได้ทุ่มเทช่วยเหลือผู้ประสบภัยด้วยตัวเอง ไม่ว่าจะพื้นที่นั้นจะเข้าถึงได้ยากเย็นเพียงใด

“นายกฯ จูงหมาลุยเกาะคอเขา ค้านหาศพด้วยตัวเอง” (ไทยรัฐ 8 ม.ค. 2548)

อย่างไรก็ตาม พบว่ามีกลุ่มบุคคลที่เริ่มเข้ามาช่วงชิงพื้นที่บนสื่อได้พอสมควรคือ พรรคฝ่ายค้าน ที่ทยอยลงพื้นที่ และจัดกิจกรรมช่วยเหลือชาวบ้านเช่นเดียวกัน ทำให้เห็นได้ว่า ทั้งคนจากรัฐบาลและฝ่ายค้านเข้ามาแบ่งพื้นที่ความเป็นข่าว ท่ามกลางความวิกฤตทางธรรมชาติ

ทั้งนี้ บทวิเคราะห์บางชิ้นในสื่อได้แสดงผลหนึ่งที่ทำให้พรรคฝ่ายค้านและรัฐบาลจำเป็นต้องลงพื้นที่ว่ามีนัยยะสำคัญทางการเมืองแฝงอยู่ไม่น้อย เพราะวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 เป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้การลงพื้นที่ของคนจากแวดวงการเมืองถูกหนังสือพิมพ์ตั้งข้อสังเกตว่า เพื่อเร่งทำคะแนนกับชาวบ้าน (อ้างจากหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ 13 ม.ค. 2548)

นอกจากนี้ คนดังจากแวดวงบันเทิงก็ได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์ เช่น แหม่ม-กัทลิยา แมคอินทอช เบิร์ด – ธงไชย แมคอินไตย์ กัทลิยามาในฐานะของทูตยูนิเซฟ ซึ่งได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในช่วงเวลาที่เธอเดินทางไปในพื้นที่ประสบภัย การปรากฏตัวของดารานักกร้องดังทั้งสองคน ทำให้โทนของข่าวที่กำลังเศร้าสลดหยุดชะงักลง

“ແມ່ມถึงกับน้ำตาคลอเบ้า เมื่อเด็กๆ และผู้ประสพภัยมาสวมกอด” (ข่าวสด 7 ม.ค. 2548)
 “เบิร์ตประคองเด็กน้อยคนนั้นในอ้อมกอดและปลอบโยนด้วยคำพูดสั้นๆ ว่า พี่เป็นกำลังใจให้” (ไทยโพสต์ 5 ม.ค. 2548)

อย่างไรก็ดี ความจริงเชิงหายนระหว่างเวลาที่ 2 ถือว่ามีความหลากหลายของตัวละครมากขึ้นกว่าช่วงแรก เพราะหนังสือพิมพ์ได้หยิบจับบุคคลที่สูญเสียคนใกล้ตัวมานำเสนอ หนึ่งในบุคคลที่ได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์อย่างมากคือ รศ.ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ซึ่งสูญเสียทั้งครอบครัวคือ พ่อแม่ และน้องสาว 2 คน จากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิที่เขาหลัก อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ความเป็นลูกสาวของปรมาจารย์กอล์ฟของเมืองไทย (ดร.ประสม สถาปิตานนท์) และเป็นนักวิชาการผู้สูญเสียคนในครอบครัวทั้งหมดไป ทำให้อาจารย์ปาริชาติเป็นตัวละครหนึ่งที่สื่อให้ความสนใจไม่น้อย

เมื่อให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนรวมถึงหนังสือพิมพ์ อาจารย์ปาริชาติได้ให้ข้อคิดดีๆ ที่คอยเตือนสติคนทั่วไป ให้รู้จักการใช้ชีวิตอย่างมีสติ ภาพของอาจารย์ปาริชาติที่สะท้อนผ่านสื่อ จึงเป็นภาพของผู้หญิงที่พบเจอกับความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ทว่า สามารถพยุงตัวเองให้เข้มแข็งได้อย่างนึ่งสงบ ตัวอย่างเช่น

“ความสูญเสียเกิดขึ้นได้กับทุกคน ซึ่งแน่นอนว่าทุกคนย่อมเสียใจ แต่คำถามที่กลับมายังตัวเราก็คือ เราสู้ท่าทันความสูญเสียที่ว่ามันน้อยอย่างไร” (มติชน 18 ม.ค. 2548)

นอกเหนือการเป็นแหล่งข่าวในชุดความจริงเชิงหายนช่วงที่สองแล้ว อาจารย์ปาริชาติจึงเป็นตัวอย่างของผู้สูญเสียที่สามารถประคองจิตใจให้ข้ามผ่านนาที่วิกฤตมาได้ หนังสือพิมพ์จึงนำเสนอชีวิตและความคิดของนักวิชาการท่านนี้ติดต่อกันในช่วงเวลาที่ 2

ตัวร้าย

การเดินทางมาของนครระดับประเทศทำให้เกิดการตรวจสอบการทำงานของข้าราชการในพื้นที่ ทำให้ข้าราชการในพื้นที่ถูกตรวจสอบการทำงานไปในตัว ในบางจังหวัดที่ให้การช่วยเหลือล่าช้าได้ถูกจัดวางให้เป็นตัวร้ายไปในที่สุด ตัวร้ายในชุดความจริงเชิงหายนช่วงที่ 2 จึงมีชื่อของผู้ว่าราชการจังหวัด 2 จังหวัดที่ถูกกล่าวถึงบ่อยครั้ง และหนึ่งในนั้นคือ นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา

4. ฉาก

พบว่า ในช่วงเวลาที่ 2 ยังคงเป็นฉากที่คล้ายคลึงกับชุดความจริงเชิงหายณะในช่วงแรก เช่น เกาะพีพี เขาหลัก หาดป่าตอง และที่ได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์มากขึ้นคือ บ้านน้ำเค็ม โดยผู้เล่าได้ใส่รายละเอียดของสถานที่ลงไปอย่างชัดเจน ทำให้บ้านน้ำเค็มกลายเป็นฉากสำคัญของความจริงเชิงหายณะในช่วงที่สอง ภาพที่สะท้อนออกมา ฉายถึงความสะท้อนใจของชุมชนริมฝั่งอันดามัน

“เหตุการณ์ครั้งนี้หมู่บ้านน้ำเค็มต้องเผชิญกับความวิบัติครั้งใหญ่หลวง ชุมเมืองที่ปิดตายไปนานกลับมาได้รับความสนใจอีกครั้ง เพราะถูกคาดหมายว่าเป็นหลุมศพขนาดใหญ่” (มดิชน 12 ม.ค. 2548)

เหตุผลที่บ้านน้ำเค็มได้รับความสนใจจากสื่อทุกแขนง รวมถึงหนังสือพิมพ์นั้น พบว่า เป็นเพราะต้นกำเนิดของหมู่บ้านน้ำเค็มแตกต่างจากชุมชนประมงแห่งอื่นๆ กล่าวคือ น้ำเค็มเกิดจากรวมกลุ่มของคนต่างถิ่นที่เข้ามาทำงานในเหมืองแร่ดีบุก ตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งตอนนั้นบริเวณแห่งนี้ยังเป็นป่ารกทึบ และมีเพียงชุมชนแรกกระจายอยู่บริเวณนั้น คนที่มาทำงานในเหมืองส่วนใหญ่เป็นคนอีสาน และปักหลักใช้ชีวิตอยู่ที่นี้ เมื่อนานวัน จากชุมชนเล็กๆ กลายเป็นชุมชนใหญ่ มีบ้านเรือนไม่น้อยกว่า 1,000 ครัวเรือน

หลังเกิดเหตุธรณีพิบัติภัย หนังสือพิมพ์ออกเล่าภาพของบ้านน้ำเค็มโดยให้ประวัติที่มาที่ไปของหมู่บ้าน พร้อมกับภาพความเสียหายที่เรียกได้ว่า ราบเป็นน้ำกลอง มีผู้เสียชีวิตเกือบหนึ่งพันคน และสูญหายอีกจำนวนหนึ่ง

“หมู่บ้านที่เคยเป็นแหล่งขนส่งสัตว์ทะเล ไม่เหลือสภาพเดิมอีกเลย ซากรถและบ้านเรือนที่พังลงมากองกันอยู่ในชุมชนเมือง ทำให้คาดการณ์กันว่า น่าจะมีผู้เสียชีวิตอยู่ในชุมชนเมืองทั้ง 4 แห่งนั้นหลายร้อยศพ” (ไทยรัฐ 2 ม.ค. 2548)

เมื่อหมู่บ้านน้ำเค็มได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์อย่างพร้อมเพรียง ทำให้องค์กรต่างๆ ทอยลงมาช่วยเหลือ รวมถึงบุคคลสำคัญระดับประเทศ คนในรัฐบาล ต้องเดินทางลงมาตรวจสอบสภาพความเสียหาย รวมถึงคนในแวดวงบันเทิง ทำให้บ้านน้ำเค็มกลายเป็นฉากที่คนดังต้องมาเยือน พร้อมกับกิจกรรมการช่วยเหลือนานารูปแบบ

“ทันทีที่ดาราสาวและพิธีกรคนดังได้เห็นภาพความเสียหายของหมู่บ้านน้ำเค็ม แหม่มถึงกับน้ำตาคลอเป้าและเป็นหน้าหนี พร้อมกับน้ำตารินเอ่อเป้าตา” (ข่าวสด 3 ม.ค.2548)

5. มุมมองในการเล่าเรื่อง

ในช่วงเวลาที่ 2 หนังสือพิมพ์ยังคงใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบจำกัด คือ การมองจากสายตาของคนนอกผ่านตัวละครสำคัญ เพื่อให้รายละเอียดในประเด็นต่างๆ แจ่มชัดขึ้น แต่ในบางช่วงของข่าวผู้เล่าพยายามเอาตัวเองเข้าไปตัดสินและใส่อารมณ์ความคิดเห็นเห็นมากเกินไป เพื่อให้การเล่าเรื่องดูมีสีสันและเป็นไปตามแก่นเรื่องที่จัดวางไว้

เช่น เมื่อแก่นเรื่องเน้นถึงความเศร้าสลดของดารานักร้องอย่างเบิร์ด – ธงไชย ที่ได้ลงพื้นที่ต.ตะกั่วป่า จ.พังงาแล้วสะเทือนใจอย่างยิ่ง การเล่าเรื่องจะเกริ่นนำด้วยการบรรยายฉากที่กินใจ ต่อด้วยการพรรณนาถึงความรู้สึกของตัวละครสำคัญอย่างเบิร์ดที่มีต่อเด็กๆ ในพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่า มุมมองการเล่าเรื่องแบบนี้พบเห็นบ่อยครั้งในความจริงเชิงหายนะและความสูญเสีย

“เบิร์ดพยายามให้กำลังใจเด็กๆ เหล่านั้นด้วยการเข้าไปสัมผัสด้วยตัวเอง เด็กๆ ต่างพากันรุมกอดซุบเปอร์สตาร์ ทำให้คณะที่ติดตามไปน้ำตาซึมกัน” (ไทยโพสต์ 3 ม.ค. 2548)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า แม้ส่วนใหญ่ นักข่าวใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบจำกัด แต่เมื่อเปรียบเทียบกับความจริงเชิงหายนะช่วงที่ 1 พบว่า นักข่าวใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านมากขึ้น มีการเล่าโดยใช้ความรู้สึกส่วนตัวมากขึ้น คล้ายกับอยู่ร่วมในเหตุการณ์นั้นๆ

บริบททางภาษา

สำหรับการใช้คำหรือสำนวนในชุดความจริงเชิงหายนะและความสูญเสียในช่วงเวลาที่ 2 พบว่า หนังสือพิมพ์ยังคงใช้คำที่หวิหวิ และเร้าใจ เน้นการสร้างความรู้สึกที่สูญเสียและหดหู่ต่อเนื่องจากช่วงเวลาที่ 1 เช่น

“ยอดตายพุ่ง 2,394 เตือนภัยระวังถ้า – ภูเขาถล่ม” (ไทยรัฐ 1 ม.ค. 2548)

“เหยื่อสึนามิพรวดเฉียด 7 พัน” (ข่าวสด 1 ม.ค. 2548)

“กองเต็มก้นอ่าว สุสานรถ พิพีหายเรียบ” (ข่าวสด 2 ม.ค. 2548)

คำที่ขีดเส้นใต้แสดงให้เห็นการใช้คำขยายตัวเลขที่เน้นภาพความสูญเสียอย่างยิ่งใหญ่ หนังสือพิมพ์เล่าด้วยคำทำนองนี้เพื่อให้เห็นภาพความหายนะอย่างชัดเจน ซึ่งในเนื้อข่าวเป็นการรวมยอดจากหลายประเทศ และส่วนหนึ่งเป็นการคาดการณืตัวเลข โดยไม่มีการยืนยันที่แน่ชัด

นอกจากนี้ คำที่ใช้ในรูปประโยคบอกเล่าในเนื้อข่าว มีการใช้คำที่ใช้ย้าถึงความโหดร้ายของธรรมชาติเป็นระยะ คล้ายกับคำที่ใช้ในช่วงเวลาที่ 1 เช่น

“นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร ยืนดูซากความเสียหายจากทะเลคลื่น พร้อมกับเปรยว่า เป็นหายนะครั้งยิ่งใหญ่” (มติชน 3 ม.ค.2548)

“มันเหมือนคลื่นที่มาจากนรก สูงเท่ายอดสน ตอนนั้นผมก็มองไม่เห็นอะไรอีกแล้ว นอกจากน้ำกับโคลนที่พัดเข้ามาอย่างแรง จนผมไปฟาดกับเสาและฝาบ้าน” (คำสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยจาก ไทยรัฐ 4 ม.ค. 2548)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ความจริงเรื่องการช่วยเหลือ มี 2 ประเด็นย่อยคือ

2.1 ความขัดแย้งในการพิสูจน์ศพ ระหว่าง พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ กับ พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์

สรุปสถานการณ์

การลงมาในพื้นที่ของพ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ รองผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนและคนในพื้นที่ อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา อย่างมาก เพราะภาพลักษณ์ของคุณหมอพรทิพย์ คือภาพของการช่วยเหลือสังคมอย่างทุ่มเท และเอาจริงเอาจังกับความยุติธรรม

เมื่อลงมาในพื้นที่ที่ประสบภัย คุณหมอพรทิพย์ได้ตั้งหลักที่วัดย่านยาว อ.ตะกั่วป่า เนื่องจากมีการขนศพไปรวมไว้ที่นั่นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงตั้งวัดย่านยาวเป็นจุดรับและพิสูจน์ศพ มีการพิสูจน์ศพทั้งคนไทยและต่างชาติอย่างต่อเนื่อง แต่ความคับแคบและแออัดของวัดย่านยาวทำให้ไม่สามารถเก็บศพที่พิสูจน์แล้วจำนวนมากมายันับพันศพได้ทั้งหมด จึงต้องแบ่งไปเก็บและฝังไว้ที่สุสานบางมรวน ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า

คุณหมอพรทิพย์กลายเป็นผู้นำในการพิสูจน์ศพ พร้อมทีมงานด้านนิติเวช และได้แรงงานสำคัญอย่างอาสาสมัครที่ประกาศรับจากทั่วประเทศ อาสาสมัครได้ทำการเก็บรายละเอียดเท่าที่จะทำได้ในตอนนั้น วิธีการคือ การถ่ายรูปศพ เก็บรายละเอียดเรื่องเครื่องแต่งกายทุกชิ้น เครื่องประดับที่พบเห็น ก่อนจะลงหมายเลขศพที่ขีดด้วยปากกาเมจิก และห่อกระดาษด้วยพลาสติกใส โดยอาสาสมัครต่างแบ่งหน้าที่กันทำเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การรับศพที่เข้ามาในแต่ละวัน การพิสูจน์ศพ กระทั่งถึงการจัดเก็บศพ ภาพเหล่านี้ถูกเผยแพร่ออกไปตามสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะคุณหมอพรทิพย์จะร้องขออะไรผ่านสื่อ ต่างก็ได้รับความสนใจและมีผลเกิดขึ้นทันทีทันใด

การพิสูจน์ศพที่วัดย่านยาวดำเนินไปได้ไม่นาน ตัวแทนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) พล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ในฐานะที่ปรึกษาด้านกฎหมายของสตช. ได้ออกมาวิจารณ์การพิสูจน์ศพของคุณหมอพรทิพย์ และทีมงานว่า ไม่เป็นไปตามหลักวิชาการนิติวิทยาศาสตร์ นำมาซึ่งความผิดพลาดในการพิสูจน์ศพหลายประการ เช่น ศพไม่ตรงกับข้อมูลของญาติ ไม่มีการวัด

ส่วนสูงของศพ เป็นต้น ซึ่งตัวแทนสวด. กล่าวว่า เป็นความผิดตามกฎหมายอาญา เพราะการพิสูจน์ศพคนตายจำเป็นต้องอยู่ในการพิจารณาของตำรวจ

การวิจารณ์ครั้งนั้นนำไปสู่วิวาทะระหว่างคุณหมอมรพิทย์ และพล.ต.อ.นพดลอย่างรุนแรงเลยเถิดไปถึงการดิ่งตัวแทนวิชาชีพแพทย์จากโรงพยาบาลต่างๆ มาร่วมวงสัพยุทธ์เช่นกัน เหตุการณ์ทำท่าจะบานปลายเมื่อคุณหมอมรพิทย์ประกาศหยุดการพิสูจน์ และจะลาออกจากราชการ เพราะท้อแท้ที่ถูกจับผิด ทั้งๆ ที่พยายามทำความดีมาโดยตลอด หลังจากนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เข้ามาพิสูจน์ศพต่อจากทีมงานของคุณหมอมรพิทย์ และยังคงมีวิวาทะต่อมา เมื่อทีมงานทั้งหมดของคุณหมอมรพิทย์ได้ถอนตัวกลับกรุงเทพฯ พร้อมกับข้อมูลที่ได้จัดเก็บมาตั้งแต่ต้น

ความจริงเรื่องกระบวนการช่วยเหลือ ประเด็นความขัดแย้งของคุณหมอมรพิทย์กับพล.ต.อ.นพดล ในช่วงที่สอง มาหยุดตรงที่ การลงมาทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำให้วิวาทะระหว่างคุณหมอมรพิทย์และที่ปรึกษาด้านกฎหมายสวด. หยุดลงชั่วคราว เหตุการณ์นี้ คนนอกวงการของทั้งสองฝ่ายต่างวิเคราะห์ว่า เป็นการความขัดแย้งที่สั่งสมมานานแล้ว ระหว่างสององค์กรใหญ่ ความที่ลักษณะการทำงานของทั้งสองคล้ายคลึงกัน

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องในประเด็นวิวาทะระหว่างคุณหมอมรพิทย์ และ พล.ต.อ. นพดล ถือว่ามีความซับซ้อนพอสมควร และมีแก่นเรื่องย่อยมากกว่า 2 แก่น แต่ทว่า ในแก่นเรื่องใหญ่หนังสือพิมพ์เน้น ‘ความขัดแย้ง’ ของสองฝ่ายมากที่สุด ในเชิงคุณค่าข่าวก็น่าคิดว่าความขัดแย้งมีผลเกี่ยวข้องถึงการผลประโยชน์บางอย่าง จากข่าวนี้น่าจะแฝงไว้ด้วยนัยยะที่ต่างฝ่ายต่างช่วงชิงความได้เปรียบด้านการทำงาน แก่นเรื่องทำนองนี้พบเห็นได้ในประเด็นทางการเมืองทั่วไป เพียงแต่ครั้งนี้ ปรากฏท่ามกลางเหตุการณ์ร้ายๆ ที่คร่าชีวิตผู้คนไปมากมาย

“ปิดกันเองเสียแล้ว 2 องค์กรใหญ่” (ไทยโพสต์ 12 ม.ค. 2548)

“ดร.แย่งศพขโมยชิ้นพรทิพย์” (โพสต์ทูเดย์ 12 ม.ค. 2548)

“นพดล ชนพรทิพย์ ทำงานล้มเหลว (มติชน 13 ม.ค. 2548)

“พรทิพย์ถลกผ้าถุงทำนพดล” (ไทยโพสต์ 15 ม.ค. 2548)

ช่วงแรกหนังสือพิมพ์เปิดประเด็นด้วยแก่นเรื่องที่ฝ่ายพล.ต.อ.นพดล ออกมาตำหนิการทำงานของคุณหมอพรทิพย์ ว่าผิดกฎหมายอาญา เพราะเป็นหน้าที่ของตำรวจในการพิสูจน์ศพ ต่อจากนั้นจึงเป็นการโต้ตอบกันสองทั้งสองฝ่าย โดยคุณหมอพรทิพย์ยืนยันในความถูกต้องจากการทำงานที่มีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งเวลา ความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือ และบุคลากร

ขณะที่ทั้งสองฝ่ายโต้ตอบกันไม่จบสิ้นในภารกิจพิสูจน์ศพ หนังสือพิมพ์ใช้แก่นเรื่องอีกประเภทหนึ่งในการเล่าเรื่อง นั่นคือ แก่นเรื่องที่เน้นอารมณ์ความรู้สึก หรือในเชิงคุณค่าคือ แก่นเรื่องแบบ ‘ปลุขชนสนใจ’ โดยเน้นอารมณ์ความรู้สึกของคุณหมอพรทิพย์เป็นหลัก ในฐานะที่เป็นผู้ลงมาทำงานในพื้นที่ประสบภัยตั้งแต่ช่วงแรก และจัดตั้งวัดย่านยาวเป็นศูนย์บัญชาการในการตรวจพิสูจน์ศพ

“หมอพรทิพย์ท้อ อยากออก ทำดี ยัง โคนด่า” (ไทยรัฐ 18 ม.ค. 2548)

“ชี้หมอพรทิพย์เถาเหลากับตร.แค่อารมณ์ส่วนตัว” (ไทยรัฐ 14 ม.ค. 2548)

ต่อมา เมื่อมีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาร่วมวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของ คุณหมอพรทิพย์มากขึ้น หนังสือพิมพ์เริ่มเปลี่ยนท่าที เห็นได้จากแก่นเรื่องที่เปลี่ยนไปอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับหมอพรทิพย์ แก่นเรื่องในช่วงต่อมาจึงไม่แสดงความเห็นใจคุณหมอพรทิพย์เหมือนช่วงก่อนหน้านี้

“แย่งศพสีนามิ ศิริราชร่วมวงถล่มพรทิพย์” (ไทยโพสต์ 12 ก.พ. 2548)

“ศิริราชจะพรทิพย์ เอาดีใส่ตัว” (กรุงเทพธุรกิจ 13 ก.พ.2548)

“ผอ.นิติวิทย์เบรกหมอพรทิพย์ สงบปาก-เลิกทะเลาะผ่านสื่อ” (มติชน 13 ก.พ.2548)

2. โครงเรื่อง

โครงเรื่องในช่วงแรก หนังสือพิมพ์เปิดปมปัญหาเรื่องการชันสูตรศพของทีมงานคุณหมอพรทิพย์ กลายเป็นข่าวใหญ่ท่ามกลางการเก็บกู้ซากศพและทรัพย์สินที่เสียหาย โดยให้น้ำหนักกับการออกมาเปิดเผยของพล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ที่หาญกล้าออกมาทำชนกับบุคคลที่มีชื่อเสียงอย่างคุณหมอพรทิพย์ ถือเป็นการเปิดเรื่องที่ร้อนแรง ตรงไปตรงมา และแสดงให้เห็นความไม่ชอบมาพากลหลายอย่าง

สด) เมื่อเปิดประเด็นแล้ว จะนำเสนอภาพความเคลื่อนไหวของคุณหมอพรทิพย์ในเชิงเล่นล้อกับอารมณ์ความรู้สึก เช่น

“หมอพรทิพย์ตัดผมแก้เครียด โดยไปตัดผมและทำสีผมกับช่างผมคู่ใจ ระหว่างนั้นผู้สื่อข่าวสังเกตเห็นว่า คุณหมอดูผ่ายผอมลงมาก ใบหน้าคุณดูเศร้าเพราะถูกแค้นเผา” (ไทยรัฐ 8 ม.ค. 2548)

“ชาวต่างชาติก็ถามไปอีกว่า แล้วทำไมนายกรมมาพบหมอคนนี้ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐก็ตอบไปว่า เพราะหมอเขาประชาสัมพันธ์ตัวเอง นี่คือนี่สิ่งที่เสียใจที่สุด” (คำพูดของพ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ จาก ไทยรัฐ 10 ม.ค. 2548)

“หากจะอ้างกฎหมาย กฎหมายมีมานานแล้ว มาเข้มงวดในตอนท้ายจะเกิดประโยชน์อะไร อย่างมาพูดผ่านทีวี ทำไมไม่ออกมาพูดคุยกับหมอโดยตรง” (คำพูดของคุณหมอพรทิพย์ จาก ไทยโพสต์ 13 ม.ค. 2548)

เมื่อดำเนินเรื่องมาถึงการโต้ตอบกันไปมาของทั้งสองฝ่าย ในเวลาต่อมา ได้มีการนำเสนอตัวละครอื่นๆ เข้ามาให้คำวิจารณ์ถึงความขัดแย้งของสองกลุ่ม เช่น วุฒิสมาชิก แพทย์จากโรงพยาบาลศิริราช หรืออาสาสมัคร ทำให้ปัญหาเพิ่มความรุนแรง และไม่สามารถยุติปัญหาได้

อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้มาถึงช่วงเวลายุติโดยการลดการโต้ตอบกันและกันผ่านสื่อ โดยการเข้ามาไกล่เกลี่ยอีกครั้งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม คุณพงศ์เทพ เทพกาญจนา และ นายกษ ทักษิณ มีคำสั่งให้สวีสไอ หรือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล ลงมาทำงานแทนในที่สุด

3. ตัวละคร

หนังสือพิมพ์แบ่งตัวละครในประเด็นความขัดแย้งของสองฝ่ายอย่างชัดเจน และตัวละครแต่ละตัวต่างก็มีบทบาทที่เด่นชัด ในการช่วงชิงความได้เปรียบของการทำงานผ่านสื่อ

ตัวละครเอก

แม้ท่าทีของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อตัวละครเด่นๆ นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ แต่หากเทียบในเชิงปริมาณแล้ว พบว่า ความถี่ในการจัดวางให้คุณหมอพรทิพย์เป็นตัวละครเอกนั้น มีมากกว่าอีกฝ่าย เริ่มต้นตั้งแต่ช่วงแรกก่อนที่ความขัดแย้งจะปะทุขึ้น หนังสือพิมพ์บรรยายภาพของ

คุณหมอปรีทีย์ในเชิงยกย่อง นับตั้งแต่สามารถจัดตั้งวัดย่านยาวเป็นสถานที่พิสูจน์ศพบ และรวบรวมอาสาสมัครนับพันชีวิตจากทั่วประเทศ กระทั่งเรียกได้ว่า หมอปรีทีย์เป็นสัญลักษณ์ของการพิสูจน์ศพบไปในที่สุด

กระทั่งมาถึงช่วงเวลาที่พล.ต.อ.นพดล ออกมาให้สัมภาษณ์วิจารณ์การทำงานของหมอปรีทีย์ ในช่วงนั้นสื่อก็ยังคงให้หมอปรีทีย์เป็นตัวละครเอกที่โดดเด่น สังเกตได้จากคำที่มีนัยยะของความเห็นใจ และเอาใจช่วย

“ดร.แย่งศพบ โมยชินพรีทีย์” (ไทยโพสต์ 13 ม.ค. 2548)

“ตำรวจหักหมอปรีทีย์ อ้างตรวจพิสูจน์ศพบเหยื่อสึนามิไม่ได้มาตรฐาน ต่างชาติไม่เชื่อถ้อยคำตรวจซ้ำ แต่ยังมีมุกจิ้นหายใจให้ตรวจดีเอ็นดี” (ไทยโพสต์ 14 ม.ค. 2548)

“พรีทีย์ท้อ อยากรอก ทำดียัง โคนด่า ไปเป็นครู-อยู่กับลูก” (ไทยรัฐ 10 ม.ค. 2548)

ตัวร้าย

แน่นอนว่า เมื่อคุณหมอปรีทีย์เป็นตัวละครเอก คนอย่าง พล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ และชื่อของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ถูกหนังสือพิมพ์จัดวางไว้ในฝ่ายตัวร้ายทันที ความที่มาจากหลังและออกมาวิจารณ์การทำงานของหมอปรีทีย์อย่างรุนแรง

ชื่อของพล.ต.อ. นพดล สำหรับข้าราชการตำรวจทั่วไปรับรู้ดีว่าท่านเป็นมือกฎหมายที่เชี่ยวชาญคนหนึ่ง ประวัติการทำงานก็ถือว่าขาวสะอาด (อ้างจากบทความในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 19 ม.ค. 2548) และได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาด้านกฎหมายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่สำหรับคนทั่วไปนอกวงการสีกากี ดูเหมือนชื่อของนายตำรวจผู้นี้จะไม่คุ้นเคยเท่าใดนัก

“ล้มผลชันสูตรศพบหมอปรีทีย์ ดร.ชี้ทำมาชดกม.อาญา” (โพสต์ทูเดย์ 12 ม.ค. 2548)

“ดร.แย่งศพบ โมยชินพรีทีย์” (ไทยโพสต์ 13 ม.ค. 2548)

อีกเหตุผลหนึ่งที่ หนังสือพิมพ์เลือกจัดวางพล.ต.อ.นพดลเป็นฝ่ายผู้ร้าย เพราะฝ่ายตำรวจต้องเผชิญกับคำถามจากสังคมที่ว่า “ที่ผ่านมามีตำรวจหายไปไหน” “ทำไมเพิ่งออกมา” (อ้างจากหนังสือพิมพ์มติชน 20 ม.ค. 2548) โดยเฉพาะช่วงเวลาที่บ้านเมืองกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตจากธรณีพิบัติภัย ดังนั้นคนที่ลงแรงมาช่วยก่อนจึงได้รับคำชมเชยมากกว่า ส่วนฝ่ายตำรวจที่ออกมาทีหลัง จึงทำให้ถูกครหาจากสังคม ตรงกับคำที่สังคมไทยคุ้นเคยคือ ‘ซุบมือเปิบ’ โดยสังเกตได้จาก

คำที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้กับตัวละครอย่างพล.ต.อ.นพดล ที่มีนัยยะเชิงลบอย่างชัดเจน เช่น ‘แย่ง’ ‘จโมยซีน’ ‘โยกศพ’ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดวางตัวละครเอก และตัวร้ายปรากฏชัดเจนในช่วงแรก แต่หลังจากนั้น เมื่อเริ่มมีการดึงบุคคลที่สามเข้ามาให้ความเห็นเกี่ยวกับความขัดแย้งของสองฝ่ายนั้น พบว่า หนังสือพิมพ์เริ่มเปลี่ยนท่าทีในการเลือกข้าง จากการเชิดชูคุณหมอพรทิพย์อย่างชัดเจนในช่วงแรก หนังสือพิมพ์เปลี่ยนเป็นท่าทีที่คลุมเครือไปตามสถานการณ์ และปรากฏว่าในช่วงท้ายของช่วงเวลาที่ 2 หนังสือพิมพ์ไม่เลือกข้างใครอย่างชัดเจน นั่นอาจจะเป็นเพราะข้อมูลจากหลายฝ่ายตรงกันที่ว่า การทำงานของคุณหมอพรทิพย์นั้นขัดกับกฎหมายอาญา และที่สำคัญ การพิสูจน์ศพคนจำนวนมาก จำเป็นต้องตรงตามหลักวิชาการ

ผู้ช่วย

สำหรับผู้ช่วยในประเด็นความขัดแย้งของสองฝ่าย พบว่า มีหลายกลุ่มคน แต่หลักๆ เป็นคนในรัฐบาล คือ นายฯ ทักษิณ ชินวัตร และ นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา รมว.ยุติธรรม ซึ่งทั้งสองคนเป็นคนที่หนังสือพิมพ์พยายามจะถามความคิดเห็นต่อกรณีนี้ และนำไปสู่การแบ่งฝ่าย โดยท่าทีของผู้ใหญ่ในรัฐบาลทั้งสองคนถือว่าโน้มเอียงไปทางพล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์

“นายกชี้หมอพรทิพย์เถาเหลากับตรงอารมณ์ส่วนตัว” (ไทยรัฐ 18 ม.ค. 2548)

“นายกได้เดือนไปยังทุกฝ่ายแล้ว โดยให้หลักว่าใครมีความสามารถเท่าไรก็ให้ตรวจสอบเท่าที่กำลังจะมี และต้องปล่อยให้เป็นไปตามหลักการที่มีอยู่แล้ว” (มติชน 19 ม.ค. 2548)

4. ฉาก

เมื่อตัวละครหลักที่เกิดขึ้นในประเด็นความขัดแย้งในการพิสูจน์ศพคือ คุณหมอพรทิพย์ ฉากหลักในเล่าเรื่องจึงได้แก่ วัดย่านยาว อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา จากวัดธรรมดาแห่งหนึ่งในตัวอำเภอ วัดแห่งนี้ได้กลายเป็นศูนย์บัญชาการในการพิสูจน์และจัดเก็บศพนับตั้งแต่วันแรกๆ หลังคลื่นยักษ์สึนามิผ่านไป

ก่อนที่ความขัดแย้งจะปะทุขึ้น วัดย่านยาวที่สะท้อนผ่านหนังสือพิมพ์เป็นภาพของวัดที่คร่ำคร่าไปด้วยศพนับร้อยที่กองกันระเกะระกะ โดยไม่มีการจัดระเบียบใดๆ กระทั่งคุณหมอพรทิพย์

และทีมงานจากสถาบันนิติวิทยาศาสตร์เดินทางมาถึงและสอบถามจากบรรดาพระในวัด จึงได้ลงความเห็นว่าจะใช้วัดแห่งนี้เป็นที่พิสูจน์ศพ และรับอาสาสมัครจากทั่วประเทศเข้ามาเป็นลูกทีม

เมื่อเกิดวิวาทะเรื่องการพิสูจน์ศพขึ้น วัดย่านยาวจึงกลายเป็นฉากที่นักข่าวบอกเล่าไปพร้อมๆ กับคำสัมภาษณ์ของคุณหมอท่านนี้ ซึ่งเพียงพอจะทำให้ภาพของคุณหมอพรทิพย์กับการกิจพิสูจน์ศพชัดเจนน และจริงจัง จนกล่าวได้ว่า เมื่อพูดถึงคุณหมอพรทิพย์ต้องมีภาพของวัดย่านยาวเป็นฉากใหญ่อยู่เบื้องหลัง

“ภายในวัดย่านยาว พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ที่เสร็จสิ้นภารกิจพิสูจน์ศพในช่วงเช้า ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวว่า รู้สึกท้อแท้ไม่น้อยกับการทำงานแล้วมีคนคอยจ้องจับผิด” (มติชน 13 ม.ค. 2548)

ขณะที่ฝ่าย พล.ต.อ.นพดล ใช้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งดูเป็นภาพที่เป็นทางการ และเหมือนพูดอยู่กับที่ทำงานอย่างเดียว หากเปรียบเทียบกันแล้ว ฝ่ายคุณหมอพรทิพย์จึงได้เปรียบกว่าในเรื่องฉาก ที่ฉายให้เห็นภารกิจที่ทำมาตั้งแต่ต้น

5. มุมมองในการเล่าเรื่อง

ภาพรวมการเล่าเรื่องประเด็นความขัดแย้ง ในช่วงเวลาที่ 2 ใช้มุมมองแบบจำกัดเป็นหลัก ด้วยการเล่าเรื่องผ่านตัวละครสำคัญของแต่ละฝ่าย แต่อย่างไรก็ตาม การเล่าเรื่องแบบรอบด้าน หรือการเล่าเรื่องแบบคู่ขนานเคียงกับสถานการณ์เป็นอย่างดีนั้น ปรากฏแฝงกับพาดหัวและโปรยข่าว สังเกตได้จากคำที่ใช้แสดงการกระทำของตัวละครสำคัญเช่น คุณหมอพรทิพย์จะใช้คำที่แสดงความเสียเปรียบ ในฐานะสตรี ส่วน พล.ต.อ.นพดล หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำที่แสดงถึงการแย่งยึด ซึ่งมีนัยยะทางลบ

“ตร.แย่งศพขโมยชินพรทิพย์” (ไทยโพสต์ 13 ม.ค. 2548)

“พรทิพย์ท้อ อยากออก ทำดียังโดนด่า ไปเป็นครู-อยู่กับลูก” (ไทยรัฐ 14 ม.ค. 2548)

“พรทิพย์ถลกผ้าถุงทำควลนภดล” (ไทยโพสต์ 15 ม.ค. 2548)

“หมอพรท้อเข้าวัด ไวยุธูกรม มีพวกจ้องทำลาย” (ข่าวสด 13 ก.พ. 2548)

แม้ว่าการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์พยายามจะแสดงให้เห็นการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน แต่ดูเหมือนตลอดช่วงเวลา 2 ของการวิจัย หนังสือพิมพ์นำเสนอประเด็นความขัดแย้งของสองฝ่าย

แบบปะทะโต้ตอบกันไปมาอย่างดุเดือด มุมมองในการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์จึงสอดคล้องกันดีกับแก่นเรื่องที่เน้นหนักไปที่การโต้ตอบกันไปมาของสองฝ่าย สลับกับความคิดเห็นของฝ่ายสนับสนุนแต่ละด้าน เป็นมุมมองการเล่าเรื่องที่พบเห็นในข่าวการเมืองทั่วไป เพียงแต่ครั้งนี้ เป็นการเมืองบนฉากปรักหักพังและศพผู้คนที่รอการพิสูจน์

บริบททางภาษา

สำหรับการใช้คำและสำนวนในประเด็นความขัดแย้งเรื่องการเมืองการพิสูจน์ศพ พบว่าหนังสือพิมพ์มีการประดิษฐ์คำใหม่ มาใช้เรียกตัวละครสำคัญ เพื่อสร้างสีสันให้เข้าถึงอารมณ์มากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะตัวละครเอกอย่างหมอพรทิพย์ มีการนำชื่อมาผสมกับอาการท้อแท้เบื่อหน่าย หลังจากโดนวิจารณ์เรื่องการทำงานมาอย่างหนัก ซึ่งพบในหนังสือพิมพ์ข่าวสดมากที่สุด และพบในตำแหน่งของพาดหัวข่าวเป็นหลัก

“พรที่อรับ ไม่ได้วัดส่วนสูงศพ” (ข่าวสด 10 ก.พ. 2548)

“หมอพรที่อเข้าวัด ไวยถุกรม มีพวกจ้องท่าลาย” (ข่าวสด 13 ก.พ. 2548)

“คุณหญิงพรทิพย์ หรือ พรที่อ โรจนสุนันท์ รองผอ.สถาบันนิตวิทยาศาสร์” (ข่าวสด 11 ก.พ. 2548)

ส่วนหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ แม้ไม่ประดิษฐ์คำใหม่ขึ้นมา แต่ได้ใช้คำที่บ่งบอกลักษณะขององค์กรที่ทั้งสองฝ่ายสังกัด โดยในรูปประโยคนั้นได้ใช้คำกริยาที่เน้นการพาดพิงอย่างเอาเป็นเอาตาย เช่น

“หมอฟืดตำรวจนวเนีย” (ไทยโพสต์ 9 ก.พ. 2548)

นอกจากนี้ การใช้คำแสดงกิริยาของคุณหมอพรทิพย์ ยังเน้นการอาการของความเป็นผู้หญิงที่กำลังโกรธจัด ซึ่งเป็นภาพของผู้หญิงเจ้าอารมณ์ปรากฏอยู่ ตัวอย่างเช่น

“พรทิพย์ถลกฝ้าถุงท่าควลนพดล” (ไทยโพสต์ 15 ม.ค. 2548)

“พรทิพย์ที่อ อยากออก ท่าดียัง คอนด่า ไปเป็นครุ-อยู่กับลูก” (ไทยรัฐ 10 ม.ค. 2548)

2.2 การก่อเกิดกลุ่มอาสาสมัคร

สรุปสถานการณ์

ท่ามกลางภาวะวิกฤตหลังเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ภารกิจมากมายรอการช่วยเหลือ เกือบผู้และฟื้นฟูของหน่วยงานต่างๆ แต่เพราะคลื่นยักษ์สึนามิเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในเมืองไทย และถือเป็นกรณีพิบัติภัยที่รุนแรงเกินกว่าจะป้องกันได้ ทำให้การช่วยเหลือหลังจากนั้นเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นระบบนัก ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือผู้ได้รับบาดเจ็บ การเก็บกู้ซากบ้านเรือน ระบบการค้นหาศพผู้เสียชีวิต เป็นต้น งานแต่ละชนิดต้องการคนจำนวนมากเข้ามาร่วมด้วยช่วยกัน เพราะลำพังเจ้าหน้าที่จากราชการไม่สามารถรองรับงานเหล่านี้ได้ทั้งหมด

การประกาศรับคนทั่วไปมาช่วยในส่วนต่างๆ จึงมีความจำเป็นอย่างมาก ในช่วงวันที่ 31 ธ.ค. 2547 จึงมีการประกาศรับสมัคร ‘อาสาสมัคร’ จากทั่วประเทศไม่จำกัดจำนวนมาช่วยเหลือ โดยบุคคลแรกที่ประกาศเชิญชวนอาสาสมัครลงมาช่วยเหลือ คือ พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ จากงานจัดการศพผู้เสียชีวิตที่มีปริมาณมากเกินกว่าทีมแพทย์จากสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรมจะรับมือได้ ต่อจากนั้น จึงหน่วยงานอื่นๆ จึงประกาศรับอาสาสมัครมาช่วยเหลือ โดยได้รับการอำนวยความสะดวกจากภาครัฐกิจช่วยเหลือเรื่องการเดินทาง และเงินช่วยเหลือ

การก่อเกิดอาสาสมัครเริ่มทำให้งานที่ล่าช้าในช่วงแรก ดำเนินไปอย่างคล่องตัวมากขึ้น เช่น การพิสูจน์ศพ การเก็บกู้บ้านเรือน การนำของบริจาคกระจายไปตามชุมชนต่างๆ หรือแม้กระทั่งงานล่ามแปลภาษา โดยอาสาสมัครที่มานี้ครอบคลุมบุคคลในหลายสาขาอาชีพ และเชื้อชาติ หลายคนยอมโทรไปรายงานประจำที่กรุงเทพแล้วช่วยงานอาสาสมัครต่อไปอีกเป็นเดือน ภาพเล็กๆ เหล่านี้ถูกต่อเติมเป็นภาพที่ยิ่งใหญ่ คนไทยได้เรียนรู้ถึงคำว่า น้ำใจ สร้างให้คำว่า ‘อาสาสมัคร’ หรือ Volunteer เป็นที่รู้จัก และสร้างความรู้สึที่ดีๆ ท่ามกลางภาวะวิกฤติทางธรรมชาติ

หนึ่งในงานอาสาสมัครที่ได้รับความสนใจไม่น้อยคือ อาสาสมัครในการพิสูจน์ศพ ซึ่งช่วยงานคุณหมอมพรทิพย์ที่วัดย่านยาว และสุสานบางมะรวน อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา งานพิสูจน์ศพมีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การรับศพ เช็คสภาพศพ ตรวจชิ้นส่วนต่างๆ ถ่ายรูป ตรวจฟัน ติดหมายเลขเก็บศพ และฝังศพ งานแต่ละขั้นตอนต้องใช้ความชำนาญในเนื้องานอย่างสูง โดยเฉพาะขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ และเก็บรายละเอียดของศพ เมื่องานเหล่านี้เป็นหน้าที่ของอาสาสมัครซึ่งขาดความชำนาญ จึงทำให้งานบางขั้นตอนตกหล่นไป เช่น การวัดส่วนสูง ชั่งน้ำหนักศพ สิ่งเหล่านี้กลายเป็น

ประเด็นที่โยงไปสู่วิาทะระหว่างคุณหมอปอททิพย์และ พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ เรื่องการพิสูจน์ศพ ซึ่งมีนัยยะความขัดแย้งทางการเมืองแฝงอยู่

แต่ถึงอย่างไร อาสาสมัครในสายตาคนทั่วไปก็คือ พลังที่ยิ่งใหญ่ นำไปสู่การถกเถียงเรื่องการสร้างพลังของอาสาสมัครที่ยั่งยืนในสังคมไทย โดยบุคคลสาขาต่างๆ กระทบเมืองไทยได้รับเสียงชื่นชมจากต่างประเทศว่า สามารถพาประเทศข้ามวิกฤตมาได้ ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากพลังของอาสาสมัคร

วันนี้อาสาสมัครสีนามิยังคงดำเนินการต่อไป ภายใต้การดูแลของมูลนิธิกระจกเงา มี สมบัติ บุญงามอนงค์ ผู้อำนวยการมูลนิธิกระจกเงา รับผิดชอบในตำแหน่ง ผู้อำนวยการ ‘ศูนย์อาสาสมัครสีนามิ’ ตั้งอยู่ที่หาดบางเนียง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ต่อจากนั้นมีการจัดทำเวปไซต์ทั้งภาษาไทยและอังกฤษเพื่อเผยแพร่กิจกรรมเหล่านี้ไปสู่คนทั่วโลก ทำให้มีอาสาสมัครจากต่างประเทศเข้าไปพลัดเปลี่ยนทำงานในชุมชนมากมายนับพันชีวิต

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องประเด็นอาสาสมัคร แบ่งเป็นแก่นเรื่องหลัก และแก่นเรื่องย่อยอีก 3 แนวทางที่มาเสริมให้ภาพหลักชัดเจนมากขึ้น สำหรับแก่นเรื่องหลัก หนังสือพิมพ์เน้นที่พลังของผู้คนจากทั่วสารทิศที่มารวมกันโดยมิได้นัดหมาย โดยทุกคนต้องการเพียงแค่มาร่วมช่วยในงานอะไรก็ได้ แม้ว่าไม่เคยทำงานนั้นมาก่อนก็ตาม ในเชิงคุณค่าข่าว เป็นแก่นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของปวงชนทั่วไป เพราะสร้างความรู้สึกร่วมๆ ท่ามกลางความโหดร้ายของธรรมชาติ

ส่วนแก่นเรื่องย่อยลำดับแรก หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับที่มาที่ไปของอาสาสมัครจากหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น วัยรุ่น ผู้หญิง เด็ก คนสูงวัย เด็กช่างกล ชาวต่างประเทศ ไฮโซ หรือการรวมกลุ่มของวัยรุ่นต่างศาสนา เป็นต้น คนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่สังคมส่วนใหญ่ไม่คิดว่าจะมาทำงานลุยๆ และใช้กำลังได้ หรือไม่พบการรวมกลุ่มของคนเหล่านี้บ่อยนัก พูดยตามภาษาหนังสือพิมพ์คือ มีจุดขาย หนังสือพิมพ์พยายามเจาะลึกความคิด ความตั้งใจของแต่ละคน จากตัวอย่างงานอาสาสมัครในหลายส่วน เช่น เป็นล่าม เก็บศพ ฟื้นฟูชุมชน สอนศิลปะเด็ก เป็นครู สร้างบ้าน เก็บขยะใต้ทะเล เป็นต้น

“เจาะใจดอกไม้กลางซากศพ” (ไทยรัฐ 2 ม.ค. 2548)

“อาสาสมัครวัยโจ๋ สร้างสรรค์ถูกที่ทาง” (มติชน 5 ม.ค. 2548)

ทั้งสองพาดหัวแสดงนัยยะสำคัญในการเชิดชูกลุ่มคนทั้งสองอย่างชัดเจน โดยใช้คำจำกัดความเรียกแทนกลุ่มคนเหล่านั้น กล่าวคือ ดอกไม้แทนกลุ่มผู้หญิง วัยโจ๋แทนกลุ่มวัยรุ่น โดยบริบทของประโยคแสดงความขัดแย้งอย่างเห็นภาพพจน์ ดังที่ประโยค ‘เจาะใจดอกไม้กลางซากศพ’ คำว่าดอกไม้ กับ คำว่า ซากศพ นำมาใช้ในประโยคเดียวกัน ซึ่งเป็นคำที่ไม่น่าจะอยู่ด้วยกันได้

นอกจากนี้ ในการเล่าเรื่องถึงคนกลุ่มต่างๆ หนังสือพิมพ์มักใช้คำนิยามที่สร้างขึ้นใหม่ คำเหล่านั้นอาจจะนำมาจากสถานที่ที่ไปรวมกลุ่ม ชุมชนที่เข้าไปช่วยเหลือ หรือลักษณะงานที่เข้าไปทำ เช่น

“อาสาสมัครวัดย่านยาว พลังของคนหนุ่มสาว” (โพสต์ทูเดย์ 5 ม.ค. 2548)

“อาสาสมัครเก็บขยะได้นำ ภารกิจเสี่ยงภัยที่ท้าทาย” (ข่าวสด 28 ม.ค. 2548)

“บala ความผูกพันทางใจ ในค่ายสีนามิ 9 มหาลัย” (ข่าวสด 8 พ.ค. 2548)

แก่นเรื่องย่อในลำดับที่สอง หนังสือพิมพ์เน้นไปที่ทำที่ของอาสาสมัครวัดย่านยาว ซึ่งเป็นลูกมือของคุณหมอมหาพรทิพย์ในการพิสูจน์ศพ โดยเจาะลึกถึงการทำงานที่ลำบาก ต้องทนกับกลิ่นเหม็น และสภาพที่น่าขยะแขยง แก่นเรื่องนี้ถูกนำเสนอติดต่อกันอย่างต่อเนื่องในทุกฉบับ เพราะมีตัวละครสำคัญอย่างคุณหมอมหาพรทิพย์เป็นผู้ชี้นำทิศทางของเรื่อง จนเกิดเป็นคำนิยามของอาสาสมัครกลุ่มนี้ว่า ‘อาสาสมัครวัดย่านยาว’ แก่นเรื่องนี้ได้เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กับแก่นเรื่องย่อลำดับแรก

มีข้อสังเกตว่า แก่นเรื่องย่อหนึ่งและสอง มีจุดร่วมกันอยู่ประการหนึ่งซึ่งทำให้หนังสือพิมพ์บางฉบับนำไปแตกประเด็น เป็นแก่นเรื่องย่ออีกแนวทางหนึ่ง คือ พลังของอาสาสมัครนำไปสู่การถกเถียงเรื่องการทำความคิด โดยตั้งคำถามกับสังคมว่า จะทำอย่างไรให้เมล็ดพันธุ์แห่งการทำความคิดแบบนี้ ได้เพาะหน่อเชื้อต่อไป และเติบโตเป็นรูปเป็นร่าง ซึ่งการตั้งคำถามเหล่านี้เกิดขึ้นในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ โดยพบว่า มีหนังสือพิมพ์เพียง 2 ฉบับคือ โพสต์ทูเดย์และมติชนที่นำแก่นเรื่องนี้มาเสริมแก่นเรื่องหลัก

ส่วนแก่นเรื่องย่อลำดับสุดท้าย เชื่อมโยงมาจากแก่นเรื่องย่อเรื่องอาสาสมัครวัดย่านยาว กล่าวคือ เมื่ออาสาสมัครวัดย่านยาวทำงานไปได้ถึงปลายเดือนมกราคม เริ่มมีผู้ร้องเรียนว่า มีการ

พิสูจน์ศัพพิศพลาด หญิงเป็นชาย ชายเป็นหญิง ช่วงเวลาเดียวกันนั้น พล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ที่ปรึกษาด้านกฎหมายสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ออกมาตำหนิการทำงานของทีมพิสูจน์ศัพ

ภายใต้การนำของคุณหมอมพรทิพย์ การตำหนิเท่ากับพวงเอาอาสาสมัครวัดย่านยาวเข้าไปเกี่ยวข้อง ด้วย ทั้งๆ ที่คนเหล่านี้มาช่วยด้วยความบริสุทธิ์ใจ

วิวาทะของสองฝ่ายดำเนินไปอย่างร้อนแรง อาสาสมัครส่วนหนึ่งเริ่มถอนตัว เพราะ กลายเป็นเครื่องมือให้ฝ่ายตำรวจกล่าวตำหนิ หลังจากนั้นคุณหมอมพรทิพย์ได้นำทีมงาน และอาสาสมัครวัดย่านยาวทุกคนกลับ รวมถึงข้อมูลที่ได้พิสูจน์มาตั้งแต่แรก สร้างความไม่พอใจให้กับฝ่ายตำรวจอย่างมาก

แก่นเรื่องย่อในลำดับที่สามจึงกล่าวถึงท่าทีของอาสาสมัครวัดย่านยาวที่มีต่อเหตุการณ์นี้ ซึ่งมีนัยยะการช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองปะปนอยู่ ซึ่งหนังสือพิมพ์ได้เน้นความรู้สึกของอาสาสมัคร โดยอาสาสมัครย้ำว่า ทุกอย่างเป็นการทำงานภายใต้ภาวะวิกฤต ความผิดพลาดย่อมเกิดขึ้นได้

“อาสาสมัครย่านยาวบ่นท้อ การเมืองเล่นกันแรง” (ไทยโพสต์ 25 ม.ค. 2548)

“พรทิพย์ได้ย่ำตำหนิอาสาสมัคร ขอรับผิดคนเดียว” (มติชน 27 ม.ค. 2548)

ภาพรวมของประเด็นอาสาสมัครสืนามิในช่วงที่ 2 แม้จะมีกลิ่นไอของการเมืองเข้ามาแทรกในช่วงท้าย แต่ทว่า แก่นเรื่องหลักยังคงย้ำที่ภาพสวยงามของอาสาสมัคร และประโยชน์ที่ก่อให้เกิดกับสังคมไทยอย่างมากมาย

2. โครงเรื่อง

การเล่าเรื่องประเด็นอาสาสมัครใช้โครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อนมากนัก เริ่มตั้งแต่การเปิดเรื่องที่ชัดเจนตรงไปตรงมาว่า มีการรวมกลุ่มของผู้คนที่มีความต่างมากมาย แต่สามารถรวมกลุ่มกันทำประโยชน์ให้กับสังคม โดยไม่คำนึงถึงความลำบากในการใช้ชีวิต ที่ผ่านมาสังคมไทยไม่เคยมีปรากฏการณ์ทำนองนี้มาก่อน ดังนั้น การเปิดเรื่องด้วยประเด็นใหม่ๆ จึงเท่ากับเปิดโลกการรับรู้ใบใหม่ให้กับสังคม โดยกระทำผ่านโครงเรื่อง

“อาสาสมัครนับพันถึงภูเขาคีเมอซันนี้ เริ่มงานเก็บกู้ทันที ท่ามกลางความต้องการแรงงานอีกเพียบ” (มติชน 1 ม.ค. 2548)

เมื่อเปิดเรื่องด้วยการเปิดประเด็นใหม่แล้ว หนังสือพิมพ์เข้าสู่ปัญหาด้วยการจัดวางประเด็นไปตามแก่นเรื่องย่อยทั้ง 3 แนวทาง นั่นคือ ที่มาที่ไปของอาสาสมัครกลุ่มต่างๆ อาสาสมัครวัดย่านยาว และการดึงกลุ่มอาสาสมัครวัดย่านยาวไปเกี่ยวข้องกับวิวาทะเรื่องการพิสูจน์ศพที่ผิดพลาด

ผู้วิจัยพบว่า แก่นเรื่องย่อยเรื่องที่มาที่ไปของอาสาสมัครกลุ่มต่างๆ ถูกให้พื้นที่อย่างมากมาย ในช่วงเวลาที่ 2 หลังจากอาสาสมัครกระจายตัวไปช่วยงานในส่วนต่างๆ ในขณะที่ภาพความหายนะกำลังค่อยๆ ลดพื้นที่ลง ภาพของอาสาสมัครจึงค่อยๆ เข้ามาทดแทนได้ส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ การให้พื้นที่กับอาสาสมัครกลุ่มต่างๆ นี้ ปรากฏในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ

โดยเฉพาะอาสาสมัครวัดย่านยาว หนังสือพิมพ์บอกเล่าถึงคนกลุ่มนี้อย่างหลากหลายเจาะลึกไปในทุกขั้นตอนของการทำงานพิสูจน์ศพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเหนื่อยยากของงานอาสาสมัครแต่ละคนย่ำถึงแนวคิดที่คนหมอพรทิพย์ให้ไว้เป็นแนวทางการทำงาน คือ ‘เราจะพาเขากลับบ้าน’ โครงเรื่องในประเด็นย่อยนี้ จึงต่อยอดภาพการทำงานเสียสละของคนหมอพรทิพย์ไปพร้อมๆ กัน

ส่วนประเด็นย่อยเรื่องการดึงกลุ่มอาสาสมัครวัดย่านยาวไปเกี่ยวข้องกับวิวาทะเรื่องการพิสูจน์ศพนั้น เกิดขึ้นในช่วงท้ายของเดือนมกราคม หลังจากอาสาสมัครกลุ่มนี้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป การเล่าเรื่องในช่วงเวลานี้ได้พัฒนาโครงเรื่องไปสู่ขั้นวิกฤตของปัญหา เพราะเริ่มมีคำถามถึงการทำงานอาสาสมัครในงานที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะด้าน กลายเป็นช่วงเวลาที่ยืดเยื้ออย่างมาก

แต่อย่างไรก็ตาม การเล่าเรื่องในช่วงนี้หนังสือพิมพ์ยังคงให้พื้นที่อาสาสมัครในการแสดงความเห็น โดยแต่ละคนย้ำว่า การทำงานในภาวะวิกฤตอาจจะมีข้อผิดพลาดบ้าง เพราะอาสาสมัครยังไม่มี ความชำนาญมากพอ แต่หากมองในภาพรวม อาสาสมัครแต่ละคนเห็นว่า งานพิสูจน์ศพก็ดำเนินไปได้ และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ว นั่นคือ ได้พา ‘เขา’ กลับบ้านแล้ว อาสาสมัครได้โยนคำถามมาถึงคนในสังคมให้ร่วมกันหาคำตอบ ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นบทเรียนที่สังคมต้อง

ร่วมกันเรียนรู้ และหากเกิดภาวะวิกฤตในวันหน้า จะทำอย่างไรให้เหตุการณ์ทำนองนี้น่าจะไม่เกิดขึ้นอีก

ประเด็นอาสาสมัครสึนามิในช่วงเวลาที่ 2 ถือว่าไม่ได้ปิดเรื่องอย่างชัดเจน มีเพียงประเด็นย่อยเรื่องอาสาสมัครวัดย่านยาวกับวิวาทะของคุณหมอมพรทิพย์และตัวแทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้นที่ปิดเรื่องไปในตัวเอง ด้วยการตั้งคำถามถึงสังคมว่า ในอนาคตจะทำอย่างไรให้บทเรียนที่ผิดพลาดนี้เกิดขึ้นได้น้อยที่สุด เพราะในภาพรวมแล้ว ถือว่าอาสาสมัครเหล่านี้เป็นพลังสำคัญที่ทำให้งานดำเนินไปอย่างรวดเร็ว

ส่วนแก่นเรื่องหลักนั้นที่บอกเล่าถึงความงดงามของอาสาสมัคร ยังคงมีการนำเสนอต่อไปโดยเจาะลึกในแต่ละพื้นที่ แต่ละเนื้อ ในช่วงเวลาที่ 2 โครงเรื่องประเด็นอาสาสมัครจึงยังไม่มีปิดเรื่อง

3. ตัวละคร

ตัวละครเอก

บุคคลแรกที่กล่าวถึงอาสาสมัครหลังจากเกิดเหตุการณ์สึนามิ และเป็นคนประกาศรับสมัครไม่จำกัดจำนวน คือ พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ รองผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม และได้รับการตอบรับจากภาคเอกชนในการอำนวยความสะดวกเรื่องการเดินทาง และให้ของบริจาคสำหรับดำรงชีวิต

เหตุที่การรับสมัครได้ผลตอบรับที่ดี ต้องพิจารณาจากบริบททางสังคมในสองประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรกคือ ภาพลักษณ์ของคุณหมอมพรทิพย์ถือเป็นภาพเชิงบวก เป็นภาพของความยุติธรรม และตรงไปตรงมา เช่น การไขปริศนาในคดีต่างๆ มาแล้ว เช่น การเสียชีวิตของแพทย์หญิงผัสพร บุญเกษมสันติ , การฆาตกรรมแฟนสาวของนักศึกษาแพทย์เสริม สาครราษฎร์ เป็นต้น ภาพลักษณ์เช่นนี้มีผลทำให้ผู้คนไว้วางใจ และพร้อมจะทำงานภายใต้การดูแลของคุณหมอนิติเวชท่านนี้

บริบททางสังคมลำดับถัดมาคือ หลังเกิดคลื่นยักษ์ ภาพที่ปรากฏผ่านสื่อมวลชน เป็นภาพของความหายนะ เศร้าสลด หลายคนช็อกโดยไม่จำเป็นต้องมีญาติพี่น้องหรือคนใกล้ตัวเสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้ อีกทั้งภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ในส่วนการเก็บกู้ซากศพ เป็นไปด้วยความทุลักทุเล

เพราะศพมีจำนวนมาก เมื่อคุณหมอพรทิพย์ประกาศว่า การช่วยเหลือในส่วนต่างๆ ต้องการคนจำนวนมาก ผู้คนจึงแห่ลงมาสมัครจำนวนมาก

“เจ้าหน้าที่ของเราที่ลงมามีแค่สิบกว่าคนทำงานไม่ทัน จึงอยากประกาศผ่านสื่อว่า ขอให้คนที่พอมีเวลามาช่วยกัน งานตรงนี้ต้องการแรงงานอีกมาก เจ้าหน้าที่รับมือไม่ไหวแล้ว โดยเฉพาะคนที่มียกย่องจิตอดทน ขอให้มาช่วยด่วนเลย เพราะเราไม่มีอุปกรณ์มากพอ” (มติชน 1 ม.ค. 2548)

หนังสือพิมพ์บอกเล่าคำพูดของคุณหมอพรทิพย์ท่ามกลางบรรยากาศที่วุ่นวายของการทำงานพิสูจน์ศพ วิธีบรรยายเช่นนี้ช่วยสร้างความวิกฤตในสภานั้นให้เห็นภาพชัดเจนมากขึ้น

ตัวร้าย

การออกมาวิจารณ์การทำงานของอาสาสมัครวัดย่านยาวเรื่องความบกพร่องในการพิสูจน์ศพ ทำให้ พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ถูกหนังสือพิมพ์จัดวางให้เป็นตัวละครร้ายในประเด็นอาสาสมัครในช่วงเวลาที่ 2 แม้ว่าการวิจารณ์นั้นจะอยู่บนพื้นฐานของหลักการนิติวิทยาศาสตร์ และหลักการทางกฎหมายก็ตาม แต่ทว่า ความมีน้ำใจของอาสาสมัครที่หลอมรวมเป็นภาพใหญ่นั้น ทำให้สังคมเชื่อว่า การช่วยเหลือกันในภาวะวิกฤตย่อมต้องมีข้อผิดพลาดกันเป็นธรรมดา

การจัดวางพล.ต.อ.นพดลเป็นตัวร้าย เกี่ยวโยงกับบริบททางสังคมในเวลานั้นอย่างแยกไม่ออก กล่าวคือ การออกมาวิจารณ์ของนายตำรวจท่านนี้ ออกมาหลังจากที่ระบบพิสูจน์ศพเดินหน้าไปไกลแล้ว และเป็นเวลาสิบกว่าวันแล้วหลังจากที่ทีมงานของคุณหมอพรทิพย์ลงมาในพื้นที่ ดังนั้นการออกมาวิจารณ์ของฝ่ายตำรวจจึงต้องเผชิญกับคำถามจากทีมงานวัดย่านยาว

ผู้สนับสนุน

ผู้สนับสนุนที่โดดเด่นเป็นพิเศษ คือ อาสาสมัครวัดย่านยาวและที่สุสานบางมะรวน อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา เนื่องจากเป็นตัวละครสนับสนุนให้คุณหมอพรทิพย์โดดเด่น และช่วยย้ำแก่นเรื่องหลักที่เน้นความร่วมมือร่วมใจของอาสาสมัคร โดยคำสัมภาษณ์ของอาสาสมัครหลังจากลงมือปฏิบัติงานแล้วต่างพูดไปในทำนองเชิดชูคุณหมอท่านนี้ว่า เป็นแรงบันดาลใจให้อยากมาช่วยทำงาน จากการตั้งสมมติฐานที่ดิของคุณหมอพรทิพย์

นอกจากนี้ ในช่วงเวลาหนึ่งที่เกิดปัญหาวิวาทะระหว่างคุณหมอพรทิพย์กับพล.ต.อ.นพดล พบว่า หนังสือพิมพ์เปิดพื้นที่ให้กับอาสาสมัครวัดย่านยาวและที่สุสานบางมะรวนแสดงความ คิดเห็นต่อเรื่องนี้ คำกล่าวของพวกเขาเป็นการโต้ตอบการวิจารณ์การทำงานของฝ่ายตำรวจ

โดยเฉพาะคำถามที่ว่า ‘ทำไมตำรวจเพิ่งออกมา’ คำพูดประโยคชี้ชวนให้สังคมย้อนกลับไปมองใน สภาวะที่สังคมกำลังวิกฤตอีกครั้ง

“อาสาสมัครคนเดิมแสดงความเห็นว่า พวกเราอยากให้มองการทำงานที่เสียสละของทุกคน มากกว่าจะมองถึงความผิดพลาด ซึ่งเป็นเรื่องสุดวิสัย ในเวลานั้นเราไม่มีความพร้อมในหลายอย่าง อุปกรณ์ก็ไม่ครบ ศพก็มีจำนวนมาก ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพเน่าอืดแล้ว” (โพสต์ทูเดย์ 1 ก.พ. 2548)

4. ฉาก

ฉากในประเด็นอาสาสมัครช่วงที่ 2 นั้นกล่าวถึงพื้นที่ที่อาสาสมัครลงไปช่วยเหลือหลายจุด เช่น บ้านน้ำเค็ม บ้านทับตะวัน อ.ตะกั่วป่า เกาะพีพี เกาะลันตา จ.กระบี่ หาดกะตะ กระรน จ.ภูเก็ต แต่ ฉากที่ได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด จากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ คือ วัดย่านยาว อ.ตะกั่ว ป่า จ.พังงา ด้วยเหตุผลสำคัญคือ เป็นศูนย์กลางรวบรวมศพผู้เสียชีวิตจำนวนมาก และเป็นจุดเริ่มต้น ของการกระจายงานในการพิสูจน์ศพและจัดเก็บศพออกไปสู่ที่อื่น

“สภาพของวัดย่านยาวในวันนี้เนื่องแน่นไปด้วยคนหนุ่มสาวจำนวนมากที่มาช่วยกันพิสูจน์ ศพ บางคนถ่ายรูป บางคนติดหมายเลขศพ แม้มักลิ้นศพได้ไซ้ขอยออกมาอย่างรุนแรง แต่อาสาสมัคร เหล่านั้นก็ทำงานกันอย่างขยันแข็ง” (ไทยรัฐ 6 ม.ค. 2548)

“อาสาสมัครคนเดิมกล่าวว่า ตอนแรกที่กำลังเดินเข้ามาในวัดย่านยาวได้กลิ่นเหม็นไซ้ ขอยออกมาจากกำแพงวัดจนต้องปิดจมูก เมื่อเดินเข้าไปในวัดภาพแรกที่พบเห็นคือ ศพจำนวนมากนอน เรียงรายกัน ศพส่วนใหญ่หงิกงอ อยู่ในสภาพน่ากลัว” (โพสต์ทูเดย์ 7 ม.ค. 2548)

คำบรรยายการทำงานของอาสาสมัครถูกโยงเข้ากับสถานที่อย่างวัดย่านยาวอย่าง ตรงไปตรงมา เริ่มตั้งแต่การเล่าภาพแรกที่พบเห็น อาสาสมัครทุกคนต้องพูดถึงวัดย่านยาวที่มีศพ เรียงราย และกลิ่นที่เหม็นคืดเสื่อผ้า ทำให้การเล่าเรื่องอาสาสมัครพิสูจน์ศพมีภาพของวัดย่านยาว เป็นฉากอยู่เบื้องหลัง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ในบรรดาคนที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมาคนั้น มีชื่อของ ‘สุสานบางมะรวน’ ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา อยู่ในลำดับถัดมา สุสานแห่งนี้ถือเป็นสาขาของวัดย่านยาวที่ใช้สำหรับจัดเก็บศพ หลังจากพิธีศพเบื้องต้นเสร็จแล้ว การจัดเก็บทำโดยการฝัง เพื่อรอญาติมารับ

หากกล่าวในเชิงปริมาณ สุสานแห่งนี้ถูกหนังสือพิมพ์กล่าวถึงน้อยครั้งกว่าวัดย่านยาว แต่ถือว่ามีค่ามากกว่าสถานที่อื่น

5. มุมมองการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องในประเด็นอาศาศมัครสินามิช่วงที่ 2 ถือว่าเป็นการผสมผสานมุมมองแบบจำกัด และรอบด้านไว้ด้วยกัน กล่าวคือ มุมมองแบบจำกัดเห็นได้จากการบอกเล่าผ่านตัวละครสำคัญอย่างคุณหมอปรีทีย์ โรจนสุนันท์ ในช่วงเริ่มต้นของโครงเรื่องมีการใช้มุมมองแบบนี้อย่างชัดเจน เพราะเรื่องอาศาศมัครในภาวะวิกฤตถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย การบอกเล่าจึงต้องใช้ตัวละครเป็นผู้ดำเนินเรื่อง

แต่หลังจากกลุ่มอาศาศมัครได้ลงพื้นที่มาช่วยงานแล้ว สังเกตได้ว่า หนังสือพิมพ์มีการเล่าเรื่องแบบรอบด้านมากขึ้น มีการเล่าด้วยคำพูดของนักข่าวเอง และมีการจัดวางให้ตัวละครบอกเล่าตามแก่นเรื่องที่จัดวางไว้ เช่น ในประเด็นความร่วมมือร่วมใจของอาศาศมัคร หนังสือพิมพ์เล่าด้วยการใช้ฉาก และการบรรยายตัวละครเข้ามาช่วยให้เห็นภาพชัด ว่าตัวละครทำอะไรอยู่ มีความเหน็ดเหนื่อยที่แสดงออกอย่างไร และในสภาวะนั้นแม้แต่นักข่าวเองก็รู้สึกอึดอัดกับกลิ่นเหม็นของศพเหมือนกัน

“กลิ่นเหม็นที่โชยมาแต่ละครั้ง แม้จะมีผ้าปิดจมูกกันไว้ชั้นหนึ่งแล้ว แต่ก็ไม่สามารถกันไว้ได้ทั้งหมด บางคนแก้ปัญหาด้วยการนำน้ำมันยูคาลิปตัสมาป้ายไว้ งานถ่ายภาพศพจึงดำเนินต่อไปได้” (มติชน 6 ม.ค. 2548)

การเล่าเรื่องด้วยมุมมองแบบรอบด้านยังแสดงออกให้เห็นในตอนท้ายของข่าว ซึ่งนักข่าวมีการสรุปบทท้ายถึงการช่วยเหลือกันคนละไม้ละมือ ซึ่งย้ำแก่นเรื่องหลักของประเด็นอาศาศมัครได้ชัดเจน

“การลงมาของอาสาสมัครกลุ่มนี้ไม่ได้ต้องการอะไรมากไปกว่าช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สิ่งเหล่านี้คือหัวใจของมนุษย์ที่มอบให้แก่กันในเวลาคับขัน” (มติชน 6 ม.ค. 2548)

บริบททางภาษา

ในความจริงเรื่องอาสาสมัคร มีการใช้คำและสำนวนที่เน้นความหมายในเชิงบวก ในบางประโยคพบว่า มีการใช้คำที่มีความขัดแย้งสูง ทำให้คำที่ใช้เรียกอาสาสมัครกลุ่มนั้นๆ มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

“เจาะใจดอกไม้กลางซากศพ” (ไทยรัฐ 2 ม.ค. 2548)

“อาสาสมัครวัยโจ๋ สร้างสรรค์คุณที่ทาง” (มติชน 5 ม.ค. 2548)

“อาสาสมัครวัดย่านยาว พลังของคนหนุ่มสาว” (โพสต์ทูเดย์ 5 ม.ค. 2548)

“อาสาสมัครเก็บขยะได้นำ ภารกิจเสี่ยงภัยที่ท้าทาย” (ข่าวสด 28 ม.ค. 2548)

จะสังเกตได้ว่า ประโยคที่ยกตัวอย่างมานั้นแสดงให้เห็นความหมายในเชิงบวกกับอาสาสมัคร ในประโยคแรกมีการใช้คำที่มีความหมายขัดแย้ง ทำให้คำว่า ดอกไม้ ซึ่งหมายถึงอาสาสมัครเพศหญิง มีความโดดเด่นขึ้นมา โดยคำว่า ดอกไม้ จะใช้แทนความหมายที่กล่าวถึงสิ่งสวยงาม และมีความน่าสนใจ

นอกจากนี้ คำว่า ดอกไม้ ยังหมายรวมถึงความเบิกบานเติบโตของดอกไม้ที่กระจายอยู่ทั่วแผ่นดิน อันหมายถึงพลังอันมีชีวิตชีวาของเยาวชนคนหนุ่มสาวที่ลงไปเป็นอาสาสมัครในเหตุการณ์ครั้งนี้ ดังที่หนังสือที่ถ่ายทอดเรื่องราวอาสาสมัครคลื่นยักษ์สึนามิของพระไพศาล วิสาโล ได้ใช้ชื่อหนังสือว่า ‘เมื่อดอกไม้บานสะพรั่งทั้งแผ่นดิน’

ส่วนตัวอย่างต่อมา มีการใช้คำขยายต่อท้ายการกล่าวถึงกลุ่มอาสาสมัครกลุ่มต่างๆ คำขยายเหล่านั้นล้วนมีความหมายในแง่บวกของภารกิจอาสาสมัคร แสดงให้เห็นการเชิดชูการทำงานที่เสียสละในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ

ผู้วิจัยพบว่า การเลือกใช้คำในเชิงบวกเป็นการหล่อหลอมโลกความจริงของการทำงานอาสาสมัครในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ ในเวลานั้น สื่อต่างๆ ได้นำเสนอการก่อเกิดกลุ่มอาสาสมัครหลายรูปแบบ และหนังสือพิมพ์เป็นอีกสื่อหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ และมีทิศทางไปในเชิงบวกเช่นกัน ดังเช่นประโยคที่ว่า

“การลงมาของอาสาสมัครกลุ่มนี้ไม่ได้ต้องการอะไรมากไปกว่าช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ สิ่งเหล่านี้คือน้ำใจของมนุษย์ที่มอบให้แก่กันในเวลาคับขัน” (มติชน 6 ม.ค. 2548)

“อาสาสมัครวัดย่านยาวเป็นเพียงหนึ่งตัวอย่างของคนอาสา ที่แบ่งปันน้ำใจมาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน” (กรุงเทพธุรกิจ 9 ม.ค. 2548)

สังเกตได้ว่า คำว่า ‘น้ำใจ’ ถูกใช้ในบริบทของประโยคคล้ายๆ กัน นั่นคือ การแบ่งปันความช่วยเหลือด้วยการลงแรงมาในพื้นที่ คำว่า น้ำใจจึงเป็นคำที่ควบคู่ไปกับภาพของอาสาสมัคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน ประเด็น การจัดสรรที่ดิน

สรุปสถานการณ์

กรณีปัญหาที่ดินในเขตประสาธน์สนามิเกี่ยวข้องกับกรณีฟื้นฟูสภาพชุมชนริมฝั่งอันดามัน เพราะการฟื้นฟูชุมชนมีสองแนวทางคือ หนึ่ง ไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ที่หน่วยงานราชการจัดสรรไว้ให้ ซึ่งอาจจะไกลจากชุมชนเดิมออกไป และอย่างที่สอง คือ จัดให้อยู่ในพื้นที่เดิม ความเห็นของชาวบ้านมีสองส่วนคือ ไปอยู่ในที่ใหม่ และกลับไปอยู่ในที่ดินเดิม สำหรับคนที่เลือกไปอยู่ในที่ดินเดิม ส่วนใหญ่พบว่ายังไม่มียกเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน เนื่องจากที่ดินส่วนใหญ่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษนานหลายสิบปี ซึ่งไม่รู้ว่ายกเอกสารสิทธิ์สำคัญอย่างไร จึงไม่ได้ไปขอยกเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมาย ใดๆ ที่อยู่มาหลายปีแล้ว

เมื่อไม่มีเอกสารสิทธิ์มายืนยันความเป็นเจ้าของที่ดินเดิม ทำให้ชาวบ้านหลายครัวเรือนไม่สามารถกลับไปตั้งถิ่นฐานที่เดิมได้ ชำร่าย มีนายทุนหลายกลุ่มเข้าไปในชุมชนที่ได้ประสบเหตุคลื่นยักษ์สึนามิ และทำการจับจองความเป็นเจ้าของ โดยร่วมมือกับทางราชการในการออกเอกสารสิทธิ์กลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ประสาธน์กับนายทุน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทางราชการ เนื่องจากหน่วยงานราชการเองก็ต้องการจัดสรรที่ดินในชุมชนประสาธน์เสียใหม่ จึงได้อาศัยภาวะวิกฤตนี้ไถ่หรือชุมชนออกจากพื้นที่ไปพร้อมกัน

ตัวอย่างปัญหาแย่งชิงกรรมสิทธิ์ที่ดินเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในหลายชุมชนริมฝั่งอันดามัน โดยเฉพาะในจังหวัดพังงา หนึ่งในนั้นคือ หาดแหลมป้อม หมู่บ้านน้ำเค็ม ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ซึ่งพบว่า ชุมชนมีข้อพิพาทที่ดินทับซ้อนกับเอกชน คือ บริษัท ฟาร์อีส เทรคคิง คอนสตรัคชั่น จำกัด มานานนับสิบปีแล้ว บริษัทดังกล่าวมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับนักการเมืองระดับประเทศ ที่ผ่านมามีการฟ้องร้องกันเป็นคดีความ และที่สุดศาลได้ตัดสินให้ชาวบ้านเป็นฝ่ายชนะ แต่นายทุนกลุ่มนี้ก็ยังคงแฉ่ง พยายามแย่งยึดเป็นเจ้าของ ก่อนจะสบโอกาสในช่วงหลังคลื่นยักษ์สึนามิ

กรณีบ้านน้ำเค็ม ถือเป็นกรณีตัวอย่างที่สะท้อนการคุกคามคนตัวเล็กๆ ท่ามกลางมรสุมลูกใหญ่ที่รุมเร้าชีวิตพวกเขา ข้อมูลจากพื้นที่ระบุว่า ชาวบ้านน้ำเค็มต้องเผชิญกับการถูกทำร้ายถึงชีวิตบ่อยครั้ง เนื่องจากยืนยันจะกลับมาสร้างบ้านในบริเวณเดิม บางคนถูกยิงปืนจู่ๆ ที่ยังค้นหาศพลูกไม่พบเจอ พวกเขาจึงต้องรวมกลุ่มกัน และต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมไปถึงนายฯ ทักมิดน และโชคคดีที่ได้รับการสั่งการจากคนในรัฐบาล

อย่างไรก็ดี ปัญหาที่ดินไม่เพียงเกิดขึ้นกับชุมชนในจังหวัดพังงาเท่านั้น รายงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เก็บข้อมูลปัญหาที่ดินมาโดยตลอด ยืนยันว่า ปัญหาลามไปถึงชายหาดชื่อดังในจังหวัดภูเก็ต อย่างหาดป่าตอง ซึ่งชาวบ้านที่หาเช่ากินค่าบริเวณนั้นถูกคุกคามจากอิทธิพลมืด อีกทั้งในหลายพื้นที่พบว่าที่ดินที่กำลังมีปัญหา นั้น กำลังมีความพยายามออกเอกสารสิทธิให้กับกลุ่มทุนทั้งนักการเมืองท้องถิ่น โรงแรม ผับ และ บาร์

ปัญหาที่ดินจึงไม่ต่างอะไรจากคลื่นระลอกใหม่ที่ชุมชนริมฝั่งอันดามันประสบ หลังจากสินามิทำลายบ้านเรือน และพรากชีวิตคนใกล้ตัวของพวกเขามาแล้ว กรณีพิพาทเรื่องที่ดินจึงเท่ากับได้รื้อชาวบ้านออกจากที่อยู่เดิมอย่างเบ็ดเสร็จ

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

เพราะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปของชุมชนริมฝั่งอันดามัน แก่นเรื่องที่ถูกนำเสนอในประเด็นเรื่องที่ดินจึงเน้นความเปลี่ยนแปลงชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คน ในทางคุณค่า ข่าวนับว่าเป็นแก่นเรื่องแบบ ‘ผลกระทบ’ ซึ่งสะท้อนออกมาท่ามกลางข่าวการฟื้นฟูชุมชน โดยแก่นเรื่องเปิดเผยถึงความล้มเหลวในการจัดสรรที่ดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและทำกิน ทำให้ประชาชนต้องออกมาเรียกร้องในช่วงเวลาที่ครบรอบ 1 เดือนของการเกิดคลื่นยักษ์สินามิ

“นายกตั้งจัดล็อกชายหาด แจกเอกสารสิทธิชาวบ้าน” (กรุงเทพธุรกิจ 3 ม.ค. 2548)

“มือบสินามิไว้อยช่วยไม่ทั่วถึงจัดที่ดินมั่ว” (ข่าวสด 8 ม.ค. 2548)

“อัครัฐพื้นที่ท่องเที่ยว เหมินประมง-ที่ดินชาวบ้าน” (ข่าวสด 12 ม.ค. 2548)

“แผนจัดระเบียบป่าตองเหลว เตียง-รมย์ยึดหาดเหมือนเดิม” (กรุงเทพธุรกิจ 22 ม.ค. 2548)

“เหยื่อสินามิร้องทักยิม 1 เดือนสินามิ ชาวบ้านไร้ที่อยู่อาศัย” (มติชน 27 ม.ค. 2548)

แม้หนังสือพิมพ์ได้นำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่ดินอย่างตรงไปตรงมา แต่น่าสังเกตว่า แก่นเรื่องในช่วงเริ่มต้น มุ่งเน้นไปยังชายหาดที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น หาดป่าตอง เกาะพีพี มีคนในระดับรัฐบาลออกมาสั่งการให้จัดระเบียบที่ดินชายหาดป่าตองให้เรียบร้อย โดยเร็ว เพราะต้องการกู้ภาพดีๆ ของชายหาดให้กลับคืนมา ขณะที่ปัญหาที่ดินในชุมชนอื่นๆ ถูกเพิกเฉย กระทั่งประชาชนจากพื้นที่ประสบปัญหาต้องออกมาเรียกร้องเรียนกับทางการด้วยตัวเอง

การให้ความสำคัญกับพื้นที่ท่องเที่ยวมากเกินไป ทำให้หนังสือพิมพ์ถูกดำเนินอย่างรุนแรง จากองค์กรด้านวิชาชีพสื่อมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการที่ติดตามปัญหาอย่างใกล้ชิด เพราะความรุนแรงของปัญหาที่ดินในชุมชนอื่นๆ กำลังคุ่เดือดถึงขั้นถูกขู่ฆ่าเอาชีวิต หลังจากนั้นหนังสือพิมพ์จึงหันไปเจาะปัญหาที่ดินในชุมชนอื่นๆ มากขึ้น โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ มีการเจาะลึกต่อเนื่องในแก่นเรื่องผลกระทบนี้มานานนับเดือน ส่วนหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ จัดวางประเด็นนี้ไว้ในหน้าในของหนังสือพิมพ์ แต่นับว่าให้ความสำคัญกับประเด็นนี้น้อยกว่าหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ

“มอแกนพระทอง วอนรัฐช่วยเหลือที่ดิน” (ไทยโพสต์ 18 ม.ค. 2548)

“ชนารักษ์จัดที่ 219 ไร่ สร้างบ้านเหยื่อคลื่นให้เช่า 20 บาท/เดือน (กรุงเทพธุรกิจ 12 ม.ค. 2548)

“มาตรการกู่ซาก สีนามิป่วน เจ้าหน้าที่ขาดการประสานงานทิ้งชาวบ้าน” (ไทยรัฐ 27 ม.ค. 2548)

อย่างไรก็ตาม เมื่อตีแผ่ประเด็นผลกระทบจากการจัดสรรที่ดินออกไปได้ระยะหนึ่ง หนังสือพิมพ์เริ่มใช้แก่นเรื่องที่เน้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้ประสบปัญหา เพื่อบอกเล่าถึงความทุกข์ยากที่กำลังประสบอยู่

“ชาวบ้านหวั่นจัดที่ดินไม่ลงตัว มาเพี้ยคุมทุกหาด” (มติชน 29 ม.ค. 2548)

“บ้านน้ำเค็มสะอื้น ปัญหาที่ดินเดือด” (กรุงเทพธุรกิจ 1 ก.พ. 2548)

ในช่วงครบรอบสองเดือนหลังเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ พบว่า หนังสือพิมพ์เริ่มลดพื้นที่ในการนำเสนอปัญหาที่ดินลง โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณได้ลดพื้นที่ในการนำเสนอปัญหาที่ดินไปทั้งหมด มีเพียงหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพเพียง 2-3 ฉบับ ไทยโพสต์ ภูเก็ต และมติชน ที่นำเสนอปัญหาข้อพิพาทอย่างต่อเนื่อง โดยแก่นเรื่องเน้นการพิสูจน์สิทธิความเป็นเจ้าของในพื้นที่ต่างๆ แก่นเรื่องในช่วงเวลานี้จึงสะท้อนความมีเงื่อนไขในการครอบครองที่ดินของกลุ่มนายทุน

2. โครงเรื่อง

โครงเรื่องที่หนังสือพิมพ์วางไว้ ถือว่าไม่ได้วางโครงเรื่องอย่างเป็นระบบมากนัก โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณให้ความสำคัญกับการเริ่มต้น และเข้าสู่ปมปัญหาเท่านั้น ส่วนหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพให้ความสำคัญทั้ง 3 ช่วง ทั้งนี้ สิ่งที่เหมือนกันของหนังสือพิมพ์ทั้งสองแนว

คือ การเริ่มต้นโครงการเรื่องด้วยปัญหาที่ดินที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ นั่นคือ หาดป่าตอง และหาดในยาง โดยกล่าวสรุปถึงปัญหาการจัดสรรที่ดินที่เกิดขึ้น จากการถูกคุกคามโดยอิทธิพลมืด

“นายกฯ ลงพื้นที่ตรวจสอบสภาพความเสียหายหาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต สั่งจัดการมาเฟียสุดขั้วที่ดิน จัดระเบียบชายหาด นำไปแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เปิดทางพ่อค้าแม่ค้าขายของต่อ (กรุงเทพธุรกิจ 3 ม.ค. 2548)

เมื่อถึงการเข้าสู่ปัญหา หนังสือพิมพ์ได้ให้น้ำหนักกับการเล่าเรื่องแบบเปิดประเด็นความขัดแย้งของมาเฟียกับชาวบ้านในพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นการปะทะกันของชาวบ้านที่กำลังประสบปัญหา กับเจ้าหน้าที่รัฐที่ต้องการควบคุมและปราบปรามชาวบ้าน

ในเวลาต่อมา การดำเนินสถานการณ์เริ่มเปลี่ยนไปเมื่อมีชาวบ้าน และองค์กรที่ติดตามปัญหานี้ได้ออกมาสะท้อนปัญหาการแก้ปัญหาที่ดินของรัฐว่าไม่ถูกทาง เพราะเน้นเพียงพื้นที่เศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เวลาเดียวกันนั้น องค์กรด้านสื่อสารมวลชนได้ออกมาดำเนินการนำเสนอข่าวของสื่อว่า ไม่ควรเล่นข่าวตามคนจากรัฐบาล ควรคำนึงถึงปัญหาเป็นที่ตั้ง เพราะสื่อมวลชนจะเป็นกระบอกเสียงที่นำไปสู่การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในภาวะวิกฤตได้ดี หากทำหน้าที่ให้ถูกทาง

การเล่าเรื่องดำเนินมาถึงจุดสำคัญของปัญหาคือ ความพยายามเข้ามาคลี่คลายและจัดแบ่งที่ดินอย่างเป็นธรรม และพยายามให้เอกสารสิทธิ์อย่างถูกต้องกฎหมายกับชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ แต่แนวทางนี้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทุกพื้นที่ เพราะไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เช่น หาดแหลมป้อม บ้านน้ำเค็ม บ้านทับตะวัน ด.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ทั้งสองหมู่บ้านได้ถูกนายทุนออกมาข่มขู่ชาวบ้าน และยืนยันสิทธิ์ในการครองที่ดิน ทำให้เกิดการโต้ตอบกันไปมาของสองฝ่าย โดยฝ่ายรัฐเป็นตัวกลางที่สอดแทรกเข้ามา

ผู้วิจัยพบว่า เมื่อมาถึงจุดวิกฤตของปัญหา การวางโครงเรื่องของหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพที่เกาะติดปัญหานี้มาตั้งแต่ต้น ได้พยายามให้รายละเอียดของปัญหามากขึ้น แต่ไม่ถือว่าลึกมากนัก โดยใช้การสัมภาษณ์เพียงคนในพื้นที่เท่านั้น ส่วนข้อมูลของเรื่อง หนังสือพิมพ์เล่าเรื่องผ่านบุคคลที่สามอย่างนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดสรรที่ดิน

ส่วนหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณยังคงเน้นประเด็นการแก้ปัญหาที่ดินในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น หาดป่าตอง โดยรายงานความคืบหน้าที่ได้รับการสั่งการจากนายฯ ทักษิณ ให้จัดการปัญหาที่ดิน หาดป่าตองอย่างรวดเร็วเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

“พ.ต.ท.ทักษิณ และคณะเดินทางต่อไปยังหาดป่าตอง อ.กระบุรี จ.ภูเก็ต เพื่อติดตามความคืบหน้าของการจัดระเบียบชายหาดป่าตอง พร้อมกับทักทายนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติอย่างเป็นกันเอง ที่พักผ่อนบริเวณนั้น” (ไทยรัฐ 3 ก.พ. 2548)

ทิศทาง การเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณทำให้เห็นว่า นายฯ เอาจริงเอาจังกับการจัดระเบียบชายหาดที่มีปัญหาที่ดิน โดยเร่งให้องค์กรท้องถิ่นปราบปรามอิทธิพลมืด ที่ขูดรีดประชาชน

การวางโครงเรื่องในช่วงเวลาที่สอง ของชุดความจริงในประเด็นที่ดินสีนามินี สามารถสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องปัญหาที่ดินในสองประเด็นย่อย ประเด็นแรก คือ ที่ดินที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ โดยหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับต่างให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ การลำดับเรื่อง มีการหาทางออกให้กับปัญหาถึงขั้นยุติ โดยการสัมภาษณ์องค์กรท้องถิ่นในการติดตามแก้ปัญหา สะท้อนถึงการวางโครงเรื่องที่ชัดเจน ตั้งแต่การเริ่มเรื่อง การเข้าสู่ปัญหา และการหาข้อยุติโดยคนระดับประเทศเข้ามาให้ทางออก

ประเด็นย่อยที่สองคือ ที่ดินสำหรับอยู่อาศัยของประชาชนอีกจำนวนมากที่ยังไร้ที่ซุกหัวนอน โดยหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพนำเสนอประเด็นนี้ ขณะที่หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณไม่นำเสนอเลย โดยพบว่า ในช่วงเวลาที่สองโครงเรื่องไม่สามารถหาข้อยุติหรือทางออกได้ โดยหนังสือพิมพ์ที่พยายามเกาะติดปัญหานี้มีน้อยลงไป เหลือเพียง 1-2 ฉบับเท่านั้น คือ หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ และไทยโพสต์

อย่างไรก็ดี พบว่า ที่ดินทั้งสองประเภทนั้น ถูกเล่าด้วยโครงเรื่องที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การเล่าเรื่องในระดับผิวของปัญหา ไม่สามารถเจาะลึกลงไปถึงรากปัญหา และนำเสนอเพียงภาพของการปะทะกันทางความคิดของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ ด้วยภาษาที่รุนแรง โครงเรื่องแบบนี้จึงทำให้เห็นเพียงความวุ่นวายและทะเลาะกัน ไม่จบสิ้นของคนสองฝ่าย

“ผู้สื่อข่าวรายงานว่า การโต้เถียงระหว่างเจ้าหน้าที่ที่ดินจังหวัดภูเก็ตกับชาวบ้านเป็นไปอย่างดุเดือด โดยไม่สามารถหาข้อยุติได้ สร้างความไม่พอใจให้กับชาวบ้านที่มารอฟังคำตอบ กระทั่งกลายเป็นการลุกฮือเข้าปิดล้อมวงสนทนา” (ข่าวสด 25 ม.ค. 2548)

3. ตัวละคร

แม้เป็นกรณีปัญหาที่เป็นเรื่องใหญ่ มีคนระดับประเทศเข้ามาร่วมให้ทางออกของปัญหา แต่การเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ ยังคงใช้วิธีการเล่าเรื่องโดยใช้การแบ่งตัวละครออกเป็นสองกลุ่ม และเน้นการโต้ตอบของแต่ละฝ่ายอย่างเผ็ดร้อน ภาพที่เห็นจากความจริงประเด็นที่ดิน ในช่วงที่สองนี้ จึงเป็นภาพของการปะทะกันไป ไม่นำไปสู่การทำความเข้าใจกับปัญหาเท่าที่ควร

ตัวละครเอก

การลงพื้นที่ของพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้รับการนำเสนอจากหนังสือพิมพ์แทบทุกย่างก้าว รวมถึงการลงไปติดตามปัญหาที่ดินในพื้นที่ประสบภัย กระทั่งได้รับการจัดวางไว้ในตำแหน่งพระเอกในประเด็นที่ดิน ช่วงเวลาที่ 2

เหตุผลสำคัญที่ทำให้กลายเป็นตัวเอกในโครงเรื่องนี้ มาจากการที่นายฯ ได้ลงตรวจเยี่ยมพื้นที่ที่ถือว่ามีความสำคัญทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว เช่น หาดป่าตอง เกาะพีพี รวมถึงพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายรุนแรง บ้านน้ำเค็ม นายฯ จึงเป็นตัวละครที่ได้รับความสนใจจากสื่อด้วยการเกาะติดอย่างต่อเนื่อง พร้อมๆ กับนำเสนอประเด็นปัญหาที่ดินไปพร้อมกัน

ภาพที่สะท้อนออกมาจึงเห็นว่า นายฯ ดูเอาจริงเอาจังและแก้ปัญหาแบบถึงลูกถึงคน บวกกับการลงพื้นที่แต่ละครั้ง นายฯ ทักษิณ ได้สั่งการและให้นโยบายอย่างรวดเร็ว เร่งด่วน ทันต่อสถานการณ์

“ไอ้มาเฟียทั้งหลาย ใครจะมานั่งเป็นมาเฟียจัดที่ต้องเจอดีแน่ ทิ้งถิ่นต้องร่วมมือกับรัฐ ถ้าท้องถิ่นจะทำได้จัดการกับไอ้พวกที่ขูดรีดประชาชนให้ได้ ไม่งั้นโดนแน่” (ไทยรัฐ 8 ม.ค. 2548)

“ทักษิณกร้าว จักระเบียบภูเก็ต สั่งลุยจักระเบียบชายหาดภูเก็ตไม่สนพวกบุงกรุก ข้าทุกคนมีงานทำแต่ต้องมีกติกากา” (ไทยโพสต์ 10 ม.ค. 2548)

ตัวร้าย

ในช่วงเวลาที่ 2 หนังสือพิมพ์จัดวาง ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการจัดที่ดินใหม่ เป็นตัวละครร้าย ความที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับภาครัฐ และภาพที่นำเสนอเป็นการบรรยายถึงการลุกฮือเพื่อต่อต้านภาครัฐ และทำทลายกลไกรัฐด้วยความก้าวร้าว

“มือปืนนามิไวโย ช่วยไม่ทั่วถึง” (ข่าวสด 9 ม.ค. 2548)

อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้คำอธิบายในเชิงลึกว่า ทำไมประชาชนเหล่านั้นจึงต้องลุกขึ้นมาเรียกร้องความเป็นธรรม แต่กลับนำเสนอภาพที่แสดงกิริยาโต้ตอบอย่างรุนแรง เช่น ฮือด่า ท้าชน ล้มแผน เป็นต้น มีเพียงหนังสือพิมพ์บางฉบับ ได้แก่ โพสต์ทูเดย์ กรุงเทพมหานคร และไทยโพสต์ ที่ให้พื้นที่ประชาชนได้อธิบายความคิดว่า ที่ต้องลุกฮือขึ้นมานั้นเป็นเพราะการช่วยเหลือเรื่องที่ดินของภาครัฐ เน้นที่ดินในเชิงเศรษฐกิจมากเกินไป ทำให้ชาวบ้านที่ประสบภัยหลายคนยังไม่มีที่อยู่อาศัย ทั้งๆ ที่กินเวลามานานเกือบหนึ่งเดือนหลังจากเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ มีหน้าข่าวชาวบ้านกลุ่มนี้ยังถูกไล่ที่ พวกเขาจึงต้องรวมตัวเพื่อเรียกร้องสิทธิ

แม้ว่าหนังสือพิมพ์พยายามให้พื้นที่กับประชาชนผู้เดือดร้อน แต่ทว่า พื้นที่สำหรับผู้เดือดร้อนนี้มีปริมาณน้อยกว่าคำอธิบายของฝ่ายรัฐ ซึ่งเห็นได้ชัดว่า หนังสือพิมพ์ให้พื้นที่รัฐในการอธิบายตั้งแต่ที่มาที่ไปของปัญหา ไปจนถึงเหตุผลที่ยังไม่ได้แก้ปัญหานั้น ส่วนพื้นที่ของประชาชนเป็นเพียงคำกล่าวแสดงความรู้สึก ซึ่งเน้นไปที่อารมณ์โกรธ ไม่พอใจการทำงานของรัฐ มากกว่าการบอกเล่าปัญหาที่ประชาชนเหล่านั้นพบเจอ

“ชาวบ้านที่มาชุมนุมต่าง โกรธแค้นปัญหาที่ดินยังไม่ได้รับการแก้ไข บางคนตะโกนด่าเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยคำหยาบคาย ก่อนจะถูกขอร้องให้กลับมาพูดคุยกันอีกครั้งอาทิตย์หน้า” (ไทยรัฐ 15 ม.ค. 2548)

ผู้สนับสนุน

ผู้สนับสนุนเรื่องปัญหาที่ดินมีหลายกลุ่ม แต่ที่โดดเด่นและเข้ามาช่วยฝ่ายรัฐคลี่คลายปัญหาในทุกครั้งคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับผู้สนับสนุนท่านนี้อย่างมาก และทุกครั้งที่เห็นข่าว คำสัมภาษณ์ของผู้ว่าฯ พังงาท่านนี้จะมีส่วนสนับสนุนความคิดของพระเอกอย่างนายกฯ ทักษิณ อย่างมาก และแน่นอนว่า เป็นการขำภาพลบให้กับฝ่ายประชาชนที่ออกมาเรียกร้อง

“ผู้ว่าพังงาย้ำ ชาวบ้านเรียกร่องมากเกินไป” (มติชน 18 ม.ค. 2548)

4. ฉาก

ประเด็นเกี่ยวกับที่ดินใน 6 จังหวัดอันดามันสามารถจำแนกออกเป็นสองส่วนใหญ่ๆ ประกอบด้วย ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว และเพื่อที่อยู่อาศัย ดังนั้นฉากของการเล่าเรื่องในชุดความจริงชุดนี้ จึงถูกแบ่งเป็นสองส่วนเช่นกัน โดยส่วนแรกนั้น หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับการบรรยายฉากที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว อันได้แก่ ‘หาดป่าตอง’ เป็นส่วนใหญ่

ในเชิงการท่องเที่ยว หาดป่าตองกลายเป็นเมืองหลวงของนักท่องเที่ยวที่นิยมฟ้าสวย ทะเลใส การบริการที่ดี เมื่อเกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิบนฝั่งอันดามัน หาดป่าตองจึงเป็นฉากแรกๆ ที่สื่อมวลชนให้ความสนใจ สังเกตได้จากมีรายงานจากบริเวณนี้แทบทุกวัน กระทั่งถึงการจัดระเบียบที่ดินชายหาดเพื่อการท่องเที่ยวถูกสั่งการมาจากส่วนกลาง หาดป่าตองจึงได้รับการหมายตาเป็นที่แรก มีคนสำคัญระดับนายกรัฐมนตรีและประธานาธิบดีจากต่างประเทศเดินทางมาติดตามปัญหาไม่ขาดสาย

ผู้วิจัยพบว่า แม้หาดป่าตองไปปรากฏในความจริงชุดอื่นๆ เช่นกัน แต่รายละเอียดของหาดป่าตองได้เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ภายในระยะเวลาไม่ถึงเดือน เห็นได้จากตารางต่อไปนี้

ความแตกต่างของการบรรยาย	ช่วงเวลาที่ 1	ช่วงเวลาที่ 2
การบรรยายจากหาดป่าตอง	“คลื่นเหิมเริ่มโถมมาจากด้านในตัวตึก สภาพความรุ่งเรืองของหาดป่าตองที่เคยเห็น วันนี้มีแต่ศพกองทับกัน และซากปรักหักพังของอาคารร้านค้า” (ไทยรัฐ 28 ธ.ค. 2548)	“ป่าตองในวันนี้เริ่มกลับสู่สภาพเดิมอย่างรวดเร็ว ซากปรักหักพังได้รับการเก็บกู้ไปเกือบหมดแล้ว รอเพียงการจัดระเบียบร่ม-เตียง ให้ชัดเจนขึ้น เวลาเกือบหนึ่งเดือนป่าตองจึงเป็นหาดแรกที่แทบไม่เหลือร่องรอยของหายนะ” (ไทยโพสต์ 25 ม.ค. 2548)

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของการบรรยายฉากในสองช่วงเวลา

สำหรับฉากในการเล่าเรื่องที่ดินเพื่ออยู่อาศัย พบว่า ฉากที่ใช้เล่าเป็นฉากบ้านน้ำเค็มมากที่สุด บ้านน้ำเค็มในช่วงเวลาที่สอง ถือว่าเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น หลังจากที่ได้รับ ความสนใจจากหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาที่ 1 มาแล้ว แต่ครั้งนี้ได้รับความสนใจมากขึ้น เมื่อนายกฯ เดินทางไปสำรวจปัญหาเรื่องที่ดินอีกครั้ง หลังจากได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้าน แต่ได้รับความสนใจไม่นานนัก หลังจากนั้นประเด็นที่ดินเพื่ออยู่อาศัยก็ลดความสำคัญของฉากลง

5. มุมมองการเล่าเรื่อง

หนังสือพิมพ์ใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบผสมผสานระหว่างการเล่าเรื่องแบบจำกัด และรอบด้าน กล่าวคือ หนังสือพิมพ์พยายามเล่าโดยใช้มุมมองของตัวเองมากขึ้น มีการใส่ความคิดเห็นและอารมณ์ส่วนตัว แต่โดยภาพรวมยังคงปล่อยให้ตัวละครดำเนินเรื่อง

ทั้งนี้ ส่วนที่สะท้อนการเล่าเรื่องแบบรอบด้านอย่างมากคือ แก่นเรื่อง และการบรรยายเรื่อง ด้วยคำพูดของตนเอง โดยแก่นเรื่องที่สะท้อนผ่านพาดหัวข่าวมิเป็นการชี้ชวนเข้าสู่ประเด็นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะแก่นเรื่องที่เน้นที่ดินเชิงเศรษฐกิจ ตัวอย่างพาดหัวเช่น

“นายกไล่ส่งมาเพียป่าดอง ชูดเลือดบนคราบน้ำตา” (ข่าวสด 6 ม.ค. 2548)

นอกจากนี้ ส่วนที่เป็นโปรยนำของข่าว หนังสือพิมพ์ใช้ภาษาที่แสดงความเห็นซึ่งน่าอย่างเด่นชัด เช่น

“มาเพียป่าดองสะเทือน นายกฯ ค่ากราดใครอยู่เบื้องหลังจัดการไม่เลียง ย้าองค์กรท้องถิ่น ต้องเอาจริง ไม่ปล่อยปัญหาบานปลายเหมือนที่ผ่านมา” (ข่าวสด 6 ม.ค. 2548)

มุมมองการเล่าเรื่องในปัญหาที่ดินสีนามิจึงเป็นการผสมผสานมุมมองทั้งแบบจำกัดและรอบด้านให้ไปด้วยกัน เพื่อบรรลุตามแก่นเรื่องที่วางไว้

4. ความจริงเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี ประเด็นความเชื่อเรื่องวิญญาณ

สรุปสถานการณ์

เหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิได้สร้างความเสียหายที่ประเมินค่ามิได้ให้กับชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้คร่าชีวิตคนไทยไปไม่น้อยกว่า 5,000 ศพ และสูญหายกว่า 4,000 ศพ ความตายของผู้คนจำนวนมากได้กระจายตัวไปในพื้นที่ต่างๆ สิ่งที่ตามติดมากับการเสียชีวิตของผู้คนคือ ความเชื่อเรื่องวิญญาณ เพราะหลังจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิผ่านไปได้ไม่กี่วัน ก็มีเสียงร่ำลือถึงวิญญาณที่โผล่มาให้เห็นตามสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะจุดที่เสียชีวิตจำนวนมากอย่าง เขาหลัก หาดป่าตอง เกาะพีพี เป็นต้น

หลังจากข่าวลือเรื่องวิญญาณแพร่สะพัดออกไป เตือนครื่อนถึงการท่องเที่ยวในจังหวัดประจวบฯ ทั้ง 6 จังหวัด เพราะนักท่องเที่ยวต่างหวาดกลัวไปตามๆ กัน กระทั่งต้องมีการทำพิธีทางศาสนา ทั้งพุทธ คริสต์ และอิสลาม โดยถือฤกษ์ครบรอบ 1 เดือนของการเกิดคลื่นยักษ์ แต่ทว่าหลังจากนั้นเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณยังมีให้ได้ยินทั่วไป

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

พบว่า แก่นเรื่องประเด็นความเชื่อเรื่องวิญญาณ หนังสือพิมพ์ได้สื่อให้เห็นถึงความหวาดผวารื่องผีจากสถานที่ต่างๆ เป็นหลัก แก่นเรื่องทำนองนี้ตรงกับความสนใจของคนทั่วไป เพราะสอดคล้องกันดีกับความเชื่อของคนไทยบางส่วนที่ยังเชื่อเรื่องวิญญาณ พิจารณาได้จากพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

“ซากศพเกลื่อนวัด พระกระเจิง ผวาผี-หนือพยพ” (ไทยรัฐ 3 ม.ค. 2548)

“รัฐบาลแก้เคล็ดจัดพิธีอภิเษกงานบุญ อ่างอาพาธวิบัติ” (โพสต์ทูเดย์ 10 ก.พ. 2548)

“คนไทยกลัว ผีสึนามิเลิกทัวร์” (มติชน 20 ม.ค. 2548)

น่าสังเกตว่า แก่นเรื่องที่เน้นความหวาดผวารื่องผีนี้ ได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งไม่พบเห็นบ่อยครั้งนักที่หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพจะเล่นข่าวที่มีแก่นเรื่องทำนองนี้

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ประเด็นเรื่องผีไม่จำเป็นต้องได้รับการพิสูจน์อย่างถึงที่สุด เพียงแค่เน้นอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครก็เพียงพอแล้ว ดังนั้นแก่นเรื่องตลอดช่วงเวลาทั้ง 2 นี้จึงเน้นความหวาดกลัวของคนกลุ่มต่างๆ จากสถานที่ที่หลากหลาย มีเพียงหนังสือพิมพ์บางฉบับที่พยายามโยงเรื่องผีไปสู่ผลกระทบด้านอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว หรือ การกู้ภัยที่ล่าช้า เป็นต้น

2. โครงเรื่อง

เพราะเป็นประเด็นที่ไม่สามารถพิสูจน์ความจริงได้ และเป็นความเชื่อส่วนบุคคล การวางโครงเรื่องประเด็นความเชื่อเรื่องวิญญาณ จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับนิยาย กล่าวคือ หนังสือพิมพ์เริ่มต้นจากการสรุปข่าวในภาพรวมถึงคำบอกเล่าของคนในพื้นที่ที่พบเจอเรื่องผีๆ หนังสือพิมพ์บอกเล่าในช่วงแรกนี้ด้วยภาษาที่เร้าอารมณ์ความรู้สึก กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของคนอ่าน ตามด้วยการบรรยายจากความเป็นไปจากปมปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเลือกจากที่วัดย่านยาวที่มีการขนศพเข้ามาในวัดมากเกินไป ทำให้พระเณรกลัว ไม่กล้าอยู่วัด โดยหนังสือพิมพ์พยายามเล่าเรื่องโยงไปกับการเชื่อของคนไทยที่ว่า คนตายโหง วิญญาณจะวนเวียนอยู่บริเวณนั้น เพราะตายแบบไม่รู้ตัว จนไปถึงบทสรุปที่เล่าถึงจำนวนพระสงฆ์ที่ลดลง ทำให้พระผู้ใหญ่ต้องขอร้องให้เลิกกลัว

“ผู้สื่อข่าวสังเกตเห็นว่า พระลูกวัดของวัดย่านยาวมีจำนวนน้อยลงไปอย่างผิดปกติ จึงได้สอบถามกับพระมหาจรัส ปัญญาธิโร พระลูกวัดย่านยาว ได้รับการเปิดเผยว่า เดิมพระสงฆ์วัดย่านยาวมีจำนวน 20 รูป แต่หลังจากศพผู้เสียชีวิตถูกนำมารวมอยู่ในวัดมากมาย ทำให้พระลูกวัดถึง 10 รูปต้องอพยพไปอยู่ที่วัดอื่น” (ไทยรัฐ 13 ม.ค. 2548)

“ควงปิ่นน้ำมันต์ รับมือผีสีนามิ” (โพสต์ทูเดย์ 22 ก.พ. 2548)

“ถึงเวลาอาจารย์ปราบผีสีนามิ” (โพสต์ทูเดย์ 23 ก.พ. 2548)

ผู้วิจัยพบว่า การนำเข้าสู่ปมปัญหาในช่วงกลางของโครงเรื่องนั้น หนังสือพิมพ์ได้พยายามอ้างอิงข้อมูลที่เป็นตำนานการเล่าขานของพื้นที่ต่างๆ ซึ่งการเล่าเรื่องตำนานนั้นทำให้มีส่วนคล้ายคลึงกับนิยายมากขึ้น เช่น ตำนานเขาหลัก หนังสือพิมพ์พยายามขุดค้นเรื่องเล่าทำนองนี้มาประกอบในโครงเรื่องหลัก ทำให้ประเด็นผีๆ มีน้ำหนักและได้รับความสนใจอย่างมาก

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า การเสริมโครงเรื่องด้วยตำนานของพื้นที่ประสบภัยนั้น จะพบในหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณเท่านั้น ขณะที่หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ แม้ได้นำเสนอประเด็นผีๆ เช่นกัน

แต่ไม่เน้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้เล่ามากนัก ให้น้ำหนักกับการขยายประเด็นไปสู่ผลกระทบด้านอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว เห็นได้จากตัวอย่างส่วนหนึ่งของข่าวจากหนังสือพิมพ์สองฉบับ

“ย้อนหลังไปเมื่อ 30 ปีก่อน บริเวณนี้มีชาวบ้านเรียกว่า บ้านสามร้าง ใครจะมาตั้งบ้านเรือนก็อยู่ได้ไม่นาน เพราะวันดีคืนดีจะได้ยินเสียงผู้หญิงกรีดร้อง โหยหวนตอนกลางดึกดังลั่นมาจากชายหาดท่ามกลางความเงียบสงัด” (ไทยรัฐ 14 ม.ค. 2548)

“ผู้โดยสารกลุ่มหนึ่งกำลังโบกรถ ไม่แน่ใจว่าคนไทยหรือฝรั่ง จอดรถรับทันที สักครู่หนึ่งเขาจึงหันกลับไปเพื่อตรวจสอบดูว่า ผู้โดยสารขึ้นรถเรียบร้อยหรือยัง จะได้ออกรถ เขากลับพบแต่ความว่างเปล่า ไม่มีใครนั่งโดยสารบนรถสักคนเดียว” (โพสต์ทูเดย์ 11 ก.พ. 2548)

3. ตัวละคร

ตัวละครเอก

พระสงฆ์วัดย่านยาว ถือเป็นตัวละครเอกของประเด็นความเชื่อเรื่องผี เพราะหนังสือพิมพ์เลือกให้เป็นผู้ดำเนินเรื่อง ให้อารมณ์เยือกตั้งแต่ต้นจนจบ นำไปสู่การถกเถียงของคนในสาขาอาชีพต่างๆ ที่นักข่าวเลือกไปสัมภาษณ์มาประกอบข่าว รวมถึงชาวบ้านละแวกนั้นที่มาพร้อมกับตำนานของเขาหลัก

การบรรยายถึงตัวละครเอกนี้มีส่วนสำคัญทำให้ภาพความน่ากลัวดูเด่นชัดมากขึ้น ตามแก่นเรื่องและโครงเรื่องที่หนังสือพิมพ์ได้วางไว้ โดยใช้คำที่เน้นความน่ากลัว เช่น ขนลุก หวาดผวา เป็นต้น

ตัวร้าย

ไม่พบตัวร้ายในประเด็นความเชื่อเรื่องวิญญาณ

ผู้ช่วย

บิณฑ์ บันลือฤทธิ์ เจ้าหน้าที่หน่วยกู้ภัยร่วมกตัญญู ที่พาเพื่อนมาเก็บศพในพื้นที่ต่างๆ แต่พระเอกคนนี้ถูกนักข่าวนำไปเป็นตัวละครหนึ่งที่ช่วยเสริมความจริงเชิงไสยศาสตร์ให้น่าตื่นเต้น

มากขึ้น ความที่พระเอกคนนี้ต้องคลุกคลีอยู่กับงานเก็บศพ และผ่านการเก็บศพในพื้นที่ประสบภัย มาหลายแห่ง เช่น เขาหลัก บ้านน้ำเค็ม เป็นต้น ดังนั้นคำบอกเล่าของเขาจึงมีพลังมากมาย

“บิณฑิเล่าว่า อาสาสมัครหน่วยกู้ภัยต่างพบเจอกับเรื่องประหลาดหลังจากเก็บศพที่บ้านน้ำเค็ม โดยคืนนั้น เพื่อนคนหนึ่งบอกว่าได้ยินเสียงคนมาเรียกที่ปลายเตียง เมื่อลืมตาตื่นขึ้นมาเป็นร่างของหญิงสาว จึงพยายามสะกดเรียกเพื่อนนอนอยู่ใกล้ แต่ไม่สามารถขยับตัวได้ หญิงสาวได้พูดกับเพื่อนคนนั้นว่า ขอให้ช่วยเก็บศพของเธอที่บ้านน้ำเค็มด้วย” (ไทยรัฐ 19 ม.ค. 2548)

4. ฉาก

ฉากสำคัญที่ถูกกล่าวถึงในประเด็นนี้ พบว่า มีสองฉากที่ได้รับความสนใจ เริ่มจาก วัดย่านยาว สถานที่ที่ต้องรองรับศพนับพัน ทำให้เรื่องเล่าเกี่ยวกับผีจากวัดแห่งนี้ถูกเล่าต่อๆ กันมา กระทั่งหนังสือพิมพ์เลือกวัดย่านยาวเป็นฉากสำคัญ ตามโครงเรื่องที่ได้วางไว้ตั้งแต่ต้น

“ศพที่เรียงรายอยู่ในวัดจำนวนมาก ส่งกลิ่นเหม็นและพลอยทำให้พระลูกวัดหวาดกลัวไปตามๆ กัน” (ไทยรัฐ 13 ม.ค. 2548)

เมื่อเปิดเรื่องด้วยวัดย่านยาว หนังสือพิมพ์ได้ขยายเรื่องผีๆ ไปสู่พื้นที่อื่นๆ โดยดินแดนที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือ เขาหลัก ก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิชื่อของเขาหลักเป็นที่รับรู้ในวงจำกัดสำหรับคนไทย ทว่า สำหรับชาวต่างประเทศ ที่นี่ไม่ต่างอะไรจากเมืองสวรรค์ นักท่องเที่ยวจำนวนมากจึงเลือกเดินทางมาดินแดนนี้ เมื่อเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ บริเวณนี้จึงมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก เพราะทำเลถือเป็นทำเลอับ ด้านหน้าติดทะเล และด้านหลังติดภูเขา เมื่อคลื่นซัดเข้ามาจึงไปอัดติดกับภูเขาด้านหลัง

หลังคลื่นยักษ์ผ่านไป เรื่องเล่าจากเขาหลักถูกเปิดเผยมากขึ้น ผสมไปกับความเชื่อเรื่องวิญญาณที่ปนเปไปพร้อมกัน ไม่ว่าเรื่องเล่าเหล่านั้นจะเป็นจริงแค่ไหน แต่หลังจากเกิดคลื่นสึนามิ เขาหลักในความรู้สึกของคนทั่วไปคือ ดินแดนอาถรรพ์ และเต็มไปด้วยเรื่องเล่ามากมายเกี่ยวกับวิญญาณ ซึ่งเรื่องเล่าเหล่านั้นส่วนหนึ่งมาจากการเล่าเรื่องโดยหนังสือพิมพ์

5. มุมมองในการเล่าเรื่อง

หนังสือพิมพ์ใช้มุมมองในการเล่าเรื่องแบบรอบด้านอย่างชัดเจน คือ เล่าเสมือนว่าอยู่ในเหตุการณ์นั้นอย่างใกล้ชิด มุมมองเช่นนี้พบเห็นได้ตั้งแต่แก่นเรื่อง และโครงเรื่องที่จัดวางการปลุกเร้าอารมณ์ความหวาดกลัวไว้ในทุกๆ ส่วน ตั้งแต่การเปิดเรื่อง การเข้าสู่ปมปัญหา และการยุติเรื่อง

“เขียนกันไปใหญ่แล้วสำหรับผีสีนํ้ามิ หลังจากพระวัดย่านยาวหนีกระเจิงแล้ว มีรายงานว่า มีผู้พบเห็นวิญญาณตามสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ เช่น หาดป่าตอง ซึ่งมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก” (ไทยรัฐ 18 ม.ค. 2548)

มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านนี้สะท้อนผ่านคำที่แสดงอารมณ์ชัดเจน จนบางครั้งดูมากเกินไป ดังเช่น คำที่แสดงออกถึงความกลัว หนังสือพิมพ์มักใช้คำว่า หนีกระเจิง ขวัญผวา หวาดวิตก ผ่น คำเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการไล่ความเหินของหนังสือพิมพ์ลงไปอย่างมาก โดยพบว่า ใช้คำเหล่านี้กับคนธรรมดา รวมถึงพระสงฆ์ ที่อยู่ในอาการหวาดกลัว

นอกจากนี้การเล่าเรื่องผ่านมุมมองแบบรอบด้าน มีการนำเรื่องผีๆ จากพื้นที่ประสบภัยอื่น มาเชื่อมโยงและขมวดเข้าด้วยกัน ด้วยการร้อยเรียงของหนังสือพิมพ์ ภาพเล็กๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ จึงถูกปะติดปะต่อร้อยเข้าไว้ด้วยกัน เสมือนการต่อจิ๊กซอว์ เห็นได้จากการเริ่มต้นโครงเรื่องด้วยการอพยพหนีออกจากวัดของพระกลุ่มหนึ่ง ต่อจากนั้นหนังสือพิมพ์นำความเชื่อเรื่องผีในเขาหลัก หาดป่าตอง และเกาะพีพี มาเสริมต่อ กระทั่งปิดเรื่องด้วยการทำพิธีทางศาสนาขององค์กรภาครัฐ การร้อยเรียงเช่นนี้เพื่อย้ำถึงแก่นเรื่องที่หนังสือพิมพ์ได้ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นที่มุ่งเน้นความหวาดผวาของผู้คน

บริบททางภาษา

ในชุดความจริงประเด็นความเชื่อเรื่องผี ถือเป็นชุดความจริงที่มีการใช้คำและสำนวนในเชิงเร้าอารมณ์อย่างเด่นชัดอีกประเด็นหนึ่ง โดยพบการใช้ภาษาใน 2 ลักษณะ

1. การใช้คำที่แสดงภาพพจน์ โดยเฉพาะการบรรยายให้เห็นทั้งภาพและกลิ่นของศพที่ผู้อ่านสามารถรู้สึกได้ แม้ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ก็ตาม การเล่าเรื่องด้วยภาษาเห็นภาพพจน์ช่วยต่อเติมจินตนาการที่มีอยู่ในใจของคนอ่าน มีภาพและกลิ่นของศพและผีได้อย่างไม่ยากเย็นนัก

“ศพที่เรียงรายอยู่ในวัดจำนวนมาก ส่งกลิ่นเหม็นและพลอยทำให้พระลูกวัดหวาดกลัวไปตามๆ กัน” (ไทยรัฐ 13 ม.ค. 2548)

“กลิ่นน้ำเหลืองที่โชยมาทำให้ผู้สื่อข่าวต้องนำผ้าเช็ดหน้ามาปิดจมูกไว้อีกชั้นหนึ่ง เพราะผ้าเพียงชั้นเดียวปิดกั้นกลิ่นเหม็นไม่ได้” (ข่าวสด 10 ม.ค. 2548)

2. เมื่อบรรยายสภาพแวดล้อมของวัดเรียบร้อยแล้ว หนังสือพิมพ์บรรยายภาพอาการหวาดกลัวของผู้คนในลำดับถัดมา

“ซากศพเคลื่อนวัด พระกระเจิง ผวาผี-หนือพยพ” (ไทยรัฐ 3 ม.ค. 2548)

“เมื่อเดินทางไปถึงภายในวัด บรรดาเณรและพระบางรูปได้จับกลุ่มพูดคุยเรื่องวิญญานที่กำลังได้รับความสนใจ โดยเณรบางรูปอยู่ในอาการขวัญเสีย และไม่กล้าอยู่ในวัดแห่งนี้ต่อไป” (คำสัมภาษณ์เณรวัดย่านยาว จาก ข่าวสด 5 ม.ค. 2548)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 สรุปเปรียบเทียบการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาที่ 2

ความจริง	สรุปสถานการณ์	วิเคราะห์การเล่าเรื่อง				
		แก่นเรื่อง	โครงเรื่อง	ตัวละคร	ฉาก	มุมมอง
1. ทายนะ	คนโทยอังกะซ็อกกับความเสียหายครั้งยิ่งใหญ่ การช่วยเหลือ ค้ำประกันไปอย่างค่อเนื่อง พบผู้รอดชีวิตน้อยมาก ขณะที่คนตายพุ่งไม่หยุด	เน้นการรายงานตัวเลขที่พุ่งไม่หยุด และความสะเทือนใจของผู้สูญเสีย	เริ่มต้นด้วยตัวเลขคนตายบาดเจ็บ เข้าดูปฐมพยาบาลด้วย ประเด็นความล่าช้าในการค้นหา จบด้วยการเข้ามาช่วยเหลือของภาคเอกชน	ตัวละคร : ทักยิม จินวัตร , เบิร์ด-ธงไชย ,ดร.ปาริชาติ ตัวร้าย : ผู้ว่าฯ พังงา ,กูเกิ้ล ผู้ช่วย : คนมีชื่อเสียงที่ประสบเหตุ	หาดป่าตอง เขาหลัก บ้านน้ำเค็ม เกาะพีพี แต่มีการเน้นบ้านน้ำเค็มมากขึ้นกว่าช่วงเวลา 1	เน้นมุมมองแบบจำกัดของนักข่าว แต่พบว่า มีการสลับมุมมองแบบรอบด้านเข้ามามากขึ้น เช่น ในโปรยนำของข่าว
2. การพิสูจน์ศพ	พล.ต.อ.นพพล ตัวแทนฝ่ายตำรวจ วิจารณ์การพิสูจน์ศพของกุดหมอกระทือ	เน้นความขัดแย้งของสองฝ่าย	เน้นการโต้ตอบกันของสองฝ่าย ก่อนเปิดเรื่องด้วยนายกฯ ลงมาแก้ปัญหา	ตัวละคร : หมอพรทิพย์ ตัวร้าย : พล.ต.อ.นพพล ผู้ช่วย : ทักยิม จินวัตร	วัดอานขาว	ผสมผสานมุมมองแบบจำกัดและรอบด้านไปด้วยกัน ผ่านตัวละครสำคัญทั้งสอง
3. การจัดสรรที่ดิน	ประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่พอใจการแก้ปัญหาที่ดิน ได้ออกมาเรียกร้อง	เน้นการจัดสรรที่ดินใหม่ที่ไม่น่าเป็นธรรม และปัญหาขายที่ดิน	โครงเรื่องไม่ชัดเจน มีเพียงการเปิดเรื่อง นำเข้าสู่ปัญหา แต่ไม่มีการตัก	ตัวละคร : ทักยิม จินวัตร ตัวร้าย : ประชาชนในพื้นที่ ผู้ช่วย : ผู้ว่าฯ พังงา	หาดป่าตอง	ผสมผสานมุมมองแบบจำกัดและรอบด้าน เพื่อบรรลุเป้าหมายตามแก่นเรื่องที่วางไว้
4. ความเชื่อเรื่องผี	ข่าวลือเรื่องผีๆ แพร่สะพัดออกไป ทำให้เกิดความหวาดกลัว	เน้นความหวาดกลัวเรื่องวิญญาณ	วางโครงเรื่องเหมือนนิยาย ใช้ภาษาที่เน้นอารมณ์ชัดเจน	ตัวละคร : พระวัดอานขาว ตัวร้าย : ไม่มี ผู้ช่วย : บิณฑ์ บ้านลือฤทธิ์	วัดอานขาว	เล่าด้วยมุมมองแบบรอบด้านอย่างชัดเจน ด้วยการใส่อารมณ์ของผู้เล่า
5. อาสาสมัคร	อาสาสมัครลงพื้นที่ประสบภัย ช่วยทำให้งานแต่ละส่วนคล่องตัวมากขึ้น	เน้นความร่วมมือร่วมใจของอาสาสมัคร	เน้นการเล่าเรื่องให้เห็นที่มาที่ไปของอาสาสมัครแต่ละพื้นที่ เป็นไปในแง่บวก	ตัวละคร : กุดหมอพรทิพย์ ตัวร้าย : พล.ต.อ.นพพล ผู้ช่วย : อาสาสมัคร	วัดอานขาว	ผสมผสานมุมมองแบบรอบด้านและจำกัด โดเน้นแบบรอบด้าน เพื่อสื่อถึงความรู้สึก

ช่วงที่ 3

(27 ก.พ.2548 – 30 มิ.ย. 2548)

ในช่วงเวลาที่ 3 หรือสองเดือนหลังจากเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ถือเป็นช่วงที่สถานการณ์การเก็บกู้ความเสียหายสำเร็จไปมาก โดยเฉพาะชายหาดสำคัญ มีการเก็บกวาดแทบไม่เหลือเศษซาก ที่เคยกองกลาดเกลื่อน บางชายหาดแทบมองไม่ออกว่าเคยมีคลื่นยักษ์สึนามิมาสร้างความเสียหาย

สำหรับการบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า หน่วยงานรัฐได้ระดมสรรพกำลังลงมาเยียวยาในชุมชนต่างๆ แต่ลำพังหน่วยงานรัฐไม่สามารถช่วยเหลือได้ทันเวลา ในช่วงเวลาที่ 3 จึงเห็นองค์กรเอกชน และองค์กรต่างประเทศเข้ามาเยียวยาทั้งทรัพย์สิน และสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างพร้อมเพรียง เช่น องค์กรด้านศาสนาจากต่างประเทศ องค์กรด้านเด็กของเอ็นจีโอ เป็นต้น

ทว่าในบางปัญหา เช่น เรื่องที่ดินที่เรื้อรังมานานนั้น ภาครัฐยังไม่สามารถบรรเทาปัญหานี้ได้ มีหน้าซ้ำปัญหา กลับบานปลาย เนื่องจากนายทุนที่มีปัญหากับชาวบ้านเข้ามาทำการข่มขู่ เตือนร้อนถึงนายกฯ ทักมิดิน ต้องลงมาสั่งการปัญหาด้วยตัวเอง ช่วงเวลาที่ 3 จึงเป็นการพิสูจน์การทำงานของภาครัฐที่จะเอาจริงกับปัญหาเหล่านี้

ทั้งนี้ ผลการรวบรวมชิ้นข่าวของหนังสือพิมพ์ตามชุดความจริงทั้ง 5 ในช่วงเวลาที่ 3 สามารถแจกแจงจำนวนได้ตามตารางดังต่อไปนี้

นสพ.	หายนะ, ความสูญเสีย	ความขัดแย้ง เรื่องพิสูจน์ศพ	การจัดสรรที่ดิน	ความเชื่อเรื่องผี	อาสาสมัคร
กรุงเทพธุรกิจ	2	3	4	1	4
ไทยรัฐ	5	4	1	4	3
ไทยโพสต์	1	3	5	1	4
มติชน	4	3	6	2	6
ข่าวสด	4	5	7	4	5
โพสต์ทูเดย์	3	2	25	7	3
รวม	19	20	48	17	25

ตารางที่ 8 แสดงปริมาณข่าวหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาที่ 3

1. ความจริงเชิงหายนะ ประเด็นความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพย์สิน

สรุปสถานการณ์

จากการมุ่งเน้นรายงานตัวเลขและสถิติผู้เสียชีวิตตามจุดต่างๆ ในช่วงเวลาที่ 1 เลยไปถึงช่วงที่ 2 ก่อนจะค่อยๆ ลดพื้นที่ของประเด็นความสูญเสียลงไป ในช่วงท้ายของช่วงเวลาที่ 2 ประเด็นความสูญเสียในช่วงเวลาที่ 3 กลับมาอีกครั้งในช่วงปลายเดือนมีนาคมกับการเกิดแผ่นดินไหวขนาด 8.7 ริกเตอร์ ทางด้านตอนบนของเกาะสุมาตรา ทำให้เกิดความเสียหายกับจังหวัดบันดาอาเจห์ มีผู้เสียชีวิตราวๆ 4,000 คน ส่วนประเทศไทยรู้สึกความสั่นไหวของแผ่นดินได้ดี ทำให้ประชาชนจำนวนมากวิ่งหนีตายกัน

โดยเฉพาะประชาชนใน 6 จังหวัดอันดามัน ที่เพิ่งผ่านพ้นเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิมา 3 เดือนก่อนหน้านั้น ชาวบ้านริมฝั่งทะเลอันดามันพากันวิ่งหนีไปยังที่ปลอดภัยด้วยความทุลักทุเล เพราะเกรงว่า จะเกิดคลื่นยักษ์ตามมา แต่ด้วยความไม่พร้อมของระบบเตือนภัยล่วงหน้า ทำให้บางคนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และไม่ได้เปิดรับสื่อไม่รู้เรื่องการเตือนภัยเลย อีกทั้งการอพยพคนจำนวนมาก ยังไม่มีแผนรองรับที่ชัดเจน เช่น หากมีประกาศว่าคลื่นยักษ์จะมา ต้องจัดการอย่างไรกับบ้านเรือน และจะพาตัวเองออกมาอย่างไรให้ปลอดภัย หรือผู้สูงอายุ เด็ก ที่ไม่สามารถวิ่งหนีได้ ควรจะทำเช่นไร

สิ่งที่น่าเห็นใจชาวบ้านริมฝั่งอันดามันอย่างมากก็คือ ก่อนหน้าที่แผ่นดินไหวระลอกใหม่จะเกิดขึ้นนี้ พวกเขาต่างเผชิญกับ ‘ข่าวลือ’ เรื่องคลื่นยักษ์มาโดยตลอด ทั้งจากผู้ไม่หวังดี และการเตือนภัยที่ผิดพลาดของหน่วยงานราชการในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้สะท้อนความเป็นอยู่ที่ต้องคอยหวาดระแวงไม่จบสิ้น ถึงกับมีเรื่องตลกร้ายที่กล่าวกันในหมู่คนได้ว่า “เวลานอนต้องใส่ชุดชีพและรองเท้ารอไว้จะได้หนีน้ำได้ทัน”

โชคดีที่แผ่นดินไหวครั้งนี้ ไม่สร้างความเสียหายให้กับเมืองไทย ไม่มีคลื่นยักษ์มาเยือนอีกครั้ง แต่เพียงเท่านี้ก็ประจักษ์ความอ่อนด้อยด้านระบบเตือนภัยล่วงหน้าได้ชัดเจน เพราะผ่านมาถึง 3 เดือนแล้ว ระบบเตือนภัยที่วาดฝันกันเอาไว้ ยังไม่คืบหน้าถึงไหน มีเพียงข่าวคราวของงบประมาณที่ทุ่มลงไปกับแผนการเตือนภัย

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

ตลอดการศึกษาตั้งแต่ช่วงที่ 1 และ 2 หนังสือพิมพ์เน้นย้ำแก่นเรื่องที่เล่นล้อไปกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนเป็นหลัก เพียงแต่เปลี่ยนรายละเอียดที่บอกเล่าแตกต่างกันไปตามความเคลื่อนไหวของข้อมูล สำหรับช่วงเวลาที่ 3 หนังสือพิมพ์ยังยึดแนวทางเดิม ด้วยการนำเสนอภาพความตื่นตระหนกของผู้คนที่อยู่ริมฝั่งทะเลอันดามันเป็นแก่นเรื่องใหญ่ และนำเสนอติดต่อกันหนึ่งสัปดาห์เต็ม หลังจากทีก่อนหน้านี้ ประเด็นความหายนะได้หายไปจากข่าวนำของหนังสือพิมพ์เกือบหนึ่งเดือน

“ระทึก แผ่นดินไหวใหญ่ 8.7 ริกเตอร์” (ไทยรัฐ 29 มี.ค. 2548)

“แผ่นดินไหว 8.2 ริกเตอร์ หนีตายโกลาหล” (ข่าวสด 29 มี.ค. 2548)

ตัวอย่างที่ยกมาแสดงรูปแบบที่ตายตัวของแก่นเรื่องที่แฝงอยู่ในพาดหัวข่าว จากช่วงเวลาที่ 1 และ 2 ที่เน้นย้ำถึงตัวเลข บวกกับความตื่นกลัวของผู้คน รูปแบบการนำเสนอแก่นเรื่องแบบนี้ได้ปรากฏในช่วงเวลาที่ 3 เช่นกัน โดยเน้นไปที่อารมณ์ตื่นตระหนกและความวุ่นวายของผู้คน เห็นได้จากคำที่ใช้แสดงอาการของประชาชน เช่น หนีตายโกลาหล ระทึก จำละหวั่น เป็นต้น

นอกจากนี้ ในแก่นเรื่องหลัก พบว่า มีแก่นเรื่องย่อยที่เข้ามาเสริมให้แก่นเรื่องใหญ่เด่นขึ้น กล่าวคือ การขออนุญาตไปยังข่าวลือที่ชาวบ้านริมฝั่งอันดามันต้องเผชิญมาตลอด และมีการหนีตายในทำนองนี้มาแล้วหลายครั้ง

“เผยโดนข่าวลือปลุกกระแสวิกฤต” (มติชน 31 มี.ค. 2548)

อย่างไรก็ดี ก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวเพียงหนึ่งวัน ผู้วิจัยพบว่า มีเพียงหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ฉบับเดียวที่ได้นำเสนอข่าวแผ่นดินไหวที่จะเกิดขึ้นในเร็วๆ นี้ แก่นเรื่องของหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์เน้นถึงการเตือนภัยเท่าที่หนังสือพิมพ์จะทำได้

“ระวังสีนามิ รอบ 2” (ไทยโพสต์ 27 มี.ค. 2548)

2. โครงเรื่อง

ประเด็นความหายนะในช่วงเวลาที่ 3 นี้ ไม่ซับซ้อนมากนัก กล่าวคือ หนังสือพิมพ์วางโครงเรื่องสอดคล้องกับแก่นเรื่องที่เน้นถึงอารมณ์ความตื่นตระหนกของผู้คน เริ่มตั้งแต่การเปิดเรื่องด้วยภาพความวุ่นวายและแตกตื่นของผู้คนริมฝั่งทะเลอันดามัน จากแรงสั่นสะเทือนขนาด 8.7 ริกเตอร์ หนังสือพิมพ์สรุปความเป็นไปอย่างรวดเร็วในโปรยข่าว ด้วยคำที่บ่งบอกกิริยาของผู้คนอย่างเห็นภาพพจน์

“รุ่งอพยพคนออกจากพื้นที่ หนีตายกันจ้าละหวั่น ดึกสูงเกิดรอยร้าว ส่วนในเมืองกรุง ตามตึกสูงได้รับแรงสั่นสะเทือน คนวิ่งหนีออกมก้นอกลหมาน” (ไทยรัฐ 29 มี.ค. 2548)

ในช่วงการเข้าสู่ปัญหา หนังสือพิมพ์ยังคงใช้วิธีการบรรยายภาพความหวั่นวิตกของประชาชนในอิริยาบถต่างๆ โดยเก็บรายละเอียดในหลายจังหวัด รวมถึงผู้คนในกรุงเทพฯ เพื่อเสริมให้แก่นเรื่องมีน้ำหนักมากขึ้น เหมือนกับการปะติดปะต่อภาพเล็กๆ ที่เกิดขึ้นมารวมกันเป็นภาพใหญ่ เพื่อย้ำว่า ประชาชนหวาดกลัวอย่างมาก ดังนั้นคำสัมภาษณ์ของประชาชนจึงต้องออกมาในโทนที่กลัว ตื่นตระหนก และสับสนกับชีวิต แม้ว่าประชาชนส่วนหนึ่งที่ให้สัมภาษณ์บอกว่า ไม่กลัวมากนัก แต่หนังสือพิมพ์ก็จัดวางคนที่มีความคิดเห็นเช่นนี้ไว้ในลำดับท้าย และให้พื้นที่น้อยกว่า แสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์วางตำแหน่งของคนที่กลัวมากไว้ก่อน และให้พื้นที่มาก ส่วนคนที่กลัวน้อย หรือไม่กลัวเลย ไว้ลำดับท้าย หรือหนังสือพิมพ์บางฉบับไม่นำเสนอความคิดเห็นของคนที่ไม่กลัวเลย

ส่วนขั้นตอนการยุติเรื่อง หนังสือพิมพ์แบ่งออกเป็นสองแบบคือ ไม่สรุปสถานการณ์ ปล่อยให้การดำเนินเรื่องที่ย้ำถึงความกลัวของผู้คนดำเนินไปจนจบข่าว ซึ่งรูปแบบการยุติเรื่องเช่นนี้พบในหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ขณะที่หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ ยุติเรื่องด้วยการหาทางออกของการเดือนกัยล่วงหน้า โดยยกตัวอย่างประชาชนบางส่วนตัดสินใจไม่เดินทางออกจากหมู่บ้าน เพราะไม่เชื่อว่าเป็นเรื่องจริง โดยได้แหล่งข่าวคนสำคัญ ซึ่งนายฯ ทักษิณ ชินวัตร ได้ออกมารับรองว่า เมื่อครบรอบ 100 วันสึนามิ เรื่องการเดือนกัยล่วงหน้าต้องมีความสืบหน้า

3. ตัวละคร

ตัวละครเอก

หนังสือพิมพ์จัดวางให้ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ เป็นตัวสำคัญ ประชาชนที่ว่าหมายรวมถึงผู้คนในพื้นที่ฝั่งอันดามัน และในจังหวัดอื่นๆ ที่รู้สึกถึงแรงสั่นสะเทือน โดยไม่มีใครเป็นตัวละครเดี่ยวที่โดดเด่นขึ้นมา แต่เป็นการกล่าวรวมๆ และกระจายออกไปในทุกพื้นที่มากกว่า แสดงให้เห็นว่า ประเด็นความสูญเสียในช่วงที่ 3 นี้ไม่เน้นความสำคัญของตัวบุคคลอย่างช่วงเวลา 2 ที่ได้หยิบจับคนดังในแวดวงต่างๆ มาเป็นตัวละครเอก

อย่างไรก็ตาม มีบุคคลคนหนึ่งโดดเด่นมาตั้งแต่ช่วงเวลาที่ 1 , 2 กระทั่งถึง 3 คือ นายสมิทธ ธรรมสโรช ซึ่งมาพร้อมกับมุมมองเรื่องการติดตามระบบเตือนภัยให้เป็นรูปธรรม ซึ่งคำสั่งสัมภาษณ์ของนายสมิทธ เป็นการฉีกประเด็นออกจากอารมณ์ความรู้สึกตื่นกลัวของผู้คน ไปสู่การตรวจสอบระบบเตือนภัยล่วงหน้า

ตัวร้าย

ไม่พบผู้ร้ายในช่วงเวลานี้

ผู้ช่วย

จากตัวละครเอก นายฯ ทักษิณ ชินวัตร ถูกลดบทบาทให้กลายเป็นเพียงผู้สนับสนุนตัวละครเอก คือ นายสมิทธ ธรรมสโรช โดยกล่าวสนับสนุนแนวคิดการเตือนภัยล่วงหน้า และเร่งรัดให้เกิดขึ้นโดยเร็ว เนื่องจากงบประมาณเตรียมไว้แล้ว แม้ถูกลดบทบาทลง แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ยังคงให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวระดับประเทศคนนี้ เพราะจะตรงกับโครงเรื่องที่ได้อ้างไว้ ที่ต้องปิดเรื่องด้วยคำกล่าวสรุปถึงความคืบหน้าของระบบเตือนภัย

4. ฉาก

ช่วงเวลาที่ 3 หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับฉากประเด็นความหายนะในหลายพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตาม ฉากหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในทุกฉบับ คือ ฉากเดิมๆ ที่ถูกกล่าวถึงมาตั้งแต่ช่วงที่ 1 และ 2 นั่นคือ หาดป่าตอง และบ้านน้ำเค็ม

“ชาวบ้านน้ำเค็มได้พากันวิ่งอย่างไม่คิดชีวิต ออกจากบ้านเรือน จนเกิดเหตุรถชนจนได้รับบาดเจ็บไปหลายราย” (ข่าวสด 29 มี.ค. 2548)

“บรรดาร้านค้าและประชาชนริมหาดป่าตองพากันปิดร้านและวิ่งขึ้นไปบนเนินเขาด้านหลัง และพากันอยู่บนนั้นเกือบถึงเช้าจึงทยอยลงมาในที่สุด” (โพสต์ทูเดย์ 29 มี.ค. 2548)

5. มุมมองในการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องในช่วงที่ 3 หนังสือพิมพ์ให้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้าน โดยนำตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเล่าเรื่อง พร้อมกับใส่ความคิดเห็น อารมณ์และความรู้สึกของตนเข้ามาอย่างชัดเจน แม้ว่า การเล่าเรื่องกระทำผ่านตัวละคร ทว่า ตัวละครนั้นเป็นไปตามการโปรยน้ำและจัดวางตัวละคร จาก ใ้ตามแก่นเรื่องแล้ว

สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นมุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านที่ชัดเจนคือ แก่นเรื่อง ที่เน้นภาพความหายนะของผู้คน โดยสะท้อนผ่านพาดหัวข่าว และโปรยข่าว ซึ่งเป็นการสรุปภาพความโกลาหล วุ่นวายของผู้คน ที่เป็นเช่นนี้เพราะหนังสือพิมพ์มีความคุ้นเคยกับการทำข่าวในสถานการณ์หายนะมาแล้ว จากช่วงเวลาที 1 และ 2 ซึ่งกว่าจะมาถึงเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งที่สองนี้กินเวลามาถึง 3 เดือน ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงถือว่าเคยชินกับการเล่าเรื่องเชิงหายนะแล้ว

บริบททางภาษา

การใช้ภาษาของความจริงเชิงหายนะและความสูญเสียในช่วงเวลาที่ 3 พบว่า มีการลดความเร้าใจของภาษาลง แต่การนำเสนอในการจุดประเด็นใหม่ที่เกิดจากแผ่นดินไหวรอบที่ 2 ยังมีการใช้คำเร้าใจ ชวนให้ตื่นเต้น เหมือนกับเมื่อครั้งเกิดคลื่นยักษ์สึนามิในครั้งแรก

“เร่งอพยพคนออกจากพื้นที่ หนีตายกันจ้าละหวั่น ดึกสูงเกิดรอยร้าว ส่วนในเมืองกรุง ตามตึกสูงได้รับแรงสั่นสะเทือน คนวิ่งหนีออกมากันอลหม่าน” (ไทยรัฐ 29 มี.ค. 2548)

“ระทึก แผ่นดินไหวใหญ่ 8.7 ริกเตอร์” (ไทยรัฐ 29 มี.ค. 2548)

“แผ่นดินไหว 8.2 ริกเตอร์ หนีตายโกลาหล” (ข่าวสด 29 มี.ค. 2548)

2. ความจริงเรื่องกระบวนการช่วยเหลือ

ประเด็นความขัดแย้งเรื่องการพิสูจน์ศพ ระหว่างพ.ญ.พรทิพย์ โรจนสุนันท์ กับ พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์

สรุปสถานการณ์

วิวาทะของพ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ กับ พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ดำเนินต่อเนื่องมาจากช่วงเวลาที่ผ่านมาทั้งหมดหนึ่งเดือนกว่าแล้ว และนานวันเข้าดูเหมือนยิ่งรุนแรงมากขึ้น เห็นได้จากการออกมาให้ความเห็นของผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมืองเพื่อยุติปัญหาของสองฝ่าย เพราะส่งผลกระทบต่อหน่วยงานของทั้งสองฝ่ายด้วย

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนศึกนี้ใหญ่หลวงนัก เพราะฝ่ายพล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ได้วิจารณ์คุณหมอพรทิพย์ในประเด็นใหม่ๆ เช่น การนำของบริจาคที่ประชาชนมอบให้กลับไปกรุงเทพฯ ด้วย รวมถึงการทำงานเพื่อประชาสัมพันธ์ตัวเอง ทำให้ฝ่ายคุณหมอพรทิพย์ต้องออกมาตอบโต้อีกครั้ง หลังจากที่พยายามเงียบไปสักพัก โดยกล่าวถึงของบริจาคว่า จะนำไปบริจาคให้กับองค์กรการกุศลต่อไป และอีกส่วนหนึ่งจะคืนให้กับจังหวัดพังงา

การทะเลาะกันไม่จบสิ้นทำให้นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร ต้องขอให้ทุกฝ่ายยุติการวิวาทะผ่านสื่อ เพราะไม่มีใครได้ประโยชน์เลย ในท้ายที่สุด นายกฯ ทักษิณ ได้ดำเนินสื่อว่า เรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างสองฝ่ายนี้ เป็นเพราะสื่อมวลชนพยายามจี้ให้ชนกัน และเป็นประเด็นให้ขายได้ เรื่องราวจึงค่อยๆ เงียบไป

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องในประเด็นนี้ถือว่าไม่ซับซ้อน หนังสือพิมพ์ยังคงเลือกใช้แก่นเรื่องที่แสดงถึงความขัดแย้งของสองฝ่ายอย่างตรงไปตรงมา เหมือนกับช่วงเวลา 1 และ 2 เห็นได้จากภาษาที่ใช้พาดหัวดูรุนแรง เกรี้ยวกราด ภาพที่ออกมาจึงเป็นการแบ่งแยกคนออกเป็นสองฝ่ายที่ไม่มีวันลงรอยกันได้เลย

“นพดลเผยแพร่ของบริจาศักดิ์ย่นยวหอย” (ไทยรัฐ 28 ก.พ. 2548)

“พรท้อจวกกลับไม่ทำงานด้วยปาก” (ข่าวสด 1 มี.ค. 2548)

หลังจากทั้งสองฝ่ายออกมาโต้ตอบกันแล้ว หนังสือพิมพ์ใช้วิธีการเน้นย้ำความขัดแย้งด้วยความคิดเห็นของบุคคลที่สาม ซึ่งคนที่เข้ามาใหม่จำเป็นต้องเลือกข้างอย่างชัดเจน เพราะหนังสือพิมพ์ได้จัดแบ่งข้างของหัวขบวนไว้เรียบร้อยแล้ว เช่น การให้ความเห็นของชมรมนิติเวช ถึงจรรยาบรรณของการทำงานนิติเวช

“ชมรมนิติเวชถกคว่น หมอออกโรงจะพรทิตย์” (ไทยโพสต์ 28 ก.พ. 2548)

สังเกตได้ว่า การใช้คำกริยาในประเด็นความขัดแย้งมักใช้คำที่แสดงออกถึงการปะทะกัน เช่น จะ จวก ได้ หรือคำว่า ออกโรง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ และจริงจังของตัวละคร ทั้งๆ ที่เนื้อหาข่าวเป็นเพียงการไปสัมภาษณ์ของนักข่าวที่ต้องการทราบความคิดเห็นของตัวแทนชมรมนิติเวชเท่านั้น การใช้คำเหล่านี้จึงเท่ากับส่งเสริมให้การเล่าเรื่องด้วยแก่นเรื่องแบบความขัดแย้งนี้บรรลุเป้าหมายมากขึ้น แม้ว่าได้อ่านเพียงแค่พาดหัวข่าวเท่านั้น เพราะแก่นเรื่องสะท้อนออกชัดเจนในพาดหัวข่าว

นอกจากนี้ ยังพบว่า ในบางช่วงของการเล่าเรื่องนั้น ตัวละครสำคัญเช่น คุณหมอพรทิตย์ และนายทศ ทักษิณ ได้พยายามกล่าวคำหยาบคายที่พยายามจะจับสองฝ่ายให้ทะเลาะกันตลอดเวลา แต่ทว่า ประเด็นนี้ไม่ถูกนำมาเป็นแก่นเรื่อง มีเพียงเนื้อข่าวสั้นๆ 2-3 ประโยคเท่านั้น

“ทักษิณจวกศึกแย่งศพ ย้ำทุกคนมีหน้าที่ทำงานให้จบ ต่อไปห้ามสร้างปัญหาเด็ดขาด เชื่อ นพดลไม่ขัดแย้งกัน” (ข่าวสด 27 ก.พ. 2548)

“พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวว่า เรื่องนี้บางทีพอพูดออกมาปุ๊บก็เอาเลย สื่อก็ตั้งเป็นประเด็นเลย ประเด็นอย่างนี้ไม่ค่อยสร้างสรรค์หรอก คนที่จัดรายการก็ได้ตั้งค้ใช้ โอเปอเรเตอร์ก็ได้ตั้งค้ใช้ ไม่ดีเลย” (ไทยโพสต์ 27 ก.พ. 2548)

2. โครงเรื่อง

ในช่วงเวลาที่ 3 โครงเรื่องของประเด็นนี้ ถูกวางไว้แบบไม่ซับซ้อนนัก เพราะแก่นเรื่องที่เด่นชัดเรื่องความขัดแย้งของสองฝ่ายถูกกำหนดมาไว้ตั้งแต่การพาดหัวข่าวแล้ว การเปิดเรื่องจึงเป็น

การถ่ายภาพความชัดเจนให้ดูหน้าหน้าวงเช่นเคย โดยเฉพาะในโปรยและการเริ่มต้นข่าว หนังสือพิมพ์ได้สรุปด้วยคำพูดของตัวเอง และใช้คำที่เร้าอารมณ์ให้คนติดตาม

“เหตุพิพาทศพสีนามิบาน หมอพรทิพย์ขนของบริจาคคืนแล้ว” (ข่าวสด 28 ก.พ. 2548)

เมื่อเข้าสู่ปัญหา หนังสือพิมพ์ใช้วิธีการสัมภาษณ์ตัวละครใหม่ๆ เพื่อให้เกิดประเด็นถกเถียงมากยิ่งขึ้น เช่น ชมรมนิติเวช ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา หรือแม้แต่ผู้อำนวยการศูนย์นิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือเป็นหัวหน้าของคุณหมอพรทิพย์ ทำให้เห็นภาพความไม่ลงรอยกันของคุณหมอพรทิพย์กับองค์กรอื่นๆ มากยิ่งขึ้น

“ขณะที่อดีตหัวหน้าภาควิชานิติเวช ศิริราช เตือนหมอพรท้อ เวลาถูกค้าย่าดั่งศิริราชไปเกลือกกลั้ว อย่าเอาดีใส่ตัว อะไรที่ผิดพลาดก็ควรยอมรับ หนูนสำนักงานตำรวจแห่งชาติทำถูกแล้ว” (ข่าวสด 27 ก.พ. 2548)

ผู้วิจัยสังเกตว่า คำบอกเล่าของตัวละครสำคัญทั้งสองฝ่ายต่างพยายามสะท้อนความหมายบางอย่างถึงสื่อมวลชนว่า อย่าพยายามปลุกกระแสให้แตกแยก อย่างที่นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร บอกว่า

“ทันผู้นำพาลคำสื่อ เสียมสิกสีนามิ” (ไทยโพสต์ 27 ก.พ. 2548)

อย่างไรก็ดี เมื่อวางแก่นเรื่องเอนเอียงไปทางพล.ต.อ.นพดลมากขึ้นกว่าช่วงเวลาที่ผ่านมา หนังสือพิมพ์จึงวางโครงเรื่องสนับสนุนแนวความคิดของนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ท่านนี้ ซึ่งเปลี่ยนแปลงจากช่วงเวลาที่ผ่านมา ที่หนังสือพิมพ์โน้มเอียงไปทางฝ่ายคุณหมอพรทิพย์มากกว่า แสดงให้เห็นชัดว่า แม้ภาพที่ออกมาจะเป็นการจับสองฝ่ายชนกัน แต่หนังสือพิมพ์ได้เลือกข้างที่สนับสนุนไปตามกระแส และข้อมูลที่ได้มา

ส่วนการยุติปัญหาในเวลาที่ 3 หนังสือพิมพ์เปิดพื้นที่ให้กับนายกฯ ทักษิณ ที่ออกมายุติเรื่องนี้ด้วยการสั่งการให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติรับหน้าที่ตรวจพิสูจน์ศพ ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการพิสูจน์ศพจากต่างประเทศมาดูแล ตามโปรแกรมดีวีไอ (หน่วยพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคลนานาชาติ) โดยย้ายศพที่เหลือไปไว้ที่สุสานไม้ขาวจังหวัดภูเก็ต และหลังจากนั้นอีกหนึ่งเดือนต่อมา ดีวีไอนานาชาติก็ได้ส่งมอบหน้าที่นี้ต่อให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพังงารับผิดชอบต่อไป

3. ตัวละคร

ตัวละครเอก

ตัวละครเอกประเด็นการเมืองในช่วงเวลาที่ 3 เปลี่ยนจากคุณหมอมหอปรีมาเป็นพล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ เห็นได้จากกำหนดแก่นเรื่องและวางโครงเรื่องที่เอนเอียงไปด้านนั้น มีการให้พื้นที่สำหรับพล.ต.อ.นพดลในการชี้ประเด็นมากกว่าคุณหมอมหอปรีมา และข้อมูลของนายตำรวจท่านนี้ถือมีท่าทีที่ดูจริงจัง ส่วนคุณหมอมหอปรีมาเป็นกาให้สัมภาษณ์ในเชิงความคิดเห็น และคำพูดของคุณหมอแสดงอารมณ์อยู่ในที จึงง่ายต่อการจัดแบ่งตัวละครเป็นฝ่ายๆ

นอกจากนี้ คำที่ใช้กับฝ่ายตำรวจแสดงให้เห็นนัยยะของความถูกต้องอยู่ในนั้น ผิดกับคำพูดของฝ่ายคุณหมอมหอปรีมาที่แสดงอารมณ์ฉุนเฉียว และโกรธ

“ย้ายตร.ทำถูกต้องแล้ว ทุกฝ่ายควรยุติ” (ข่าวสด 28 ก.พ. 2548)

“ศิริราชชนนพล.ต.อ.นพดลทำถูกต้องแล้ว” (ไทยโพสต์ 28 ก.พ. 2548)

ตัวร้าย

แม้ว่าในช่วงคลื่นยักษ์สึนามิ คุณหมอมหอปรีมาได้รับบทตัวละครเอกในชุดความจริงหลายชุดด้วยกัน แต่สำหรับประเด็นความขัดแย้งกับพล.ต.อ.นพดลนี้ คุณหมอถูกจัดวางให้เล่นบทตัวร้ายในช่วงเวลาที่ 3 ความที่หลายฝ่ายต่างออกมาโจมตีคุณหมอนิเวศท่านนี้อย่างพร้อมหน้า ไม่ว่าจะเป็นชมรมนิติเวชได้มีการประชุมกันก่อนจะออกมาตำหนิคุณหมอมหอปรีมา รวมถึง พล.ต.ต.น.พ. ชุมศักดิ์ พุกกาพงค์ ผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ผู้บังคับบัญชาคุณหมอมหอปรีมา ที่ขอให้คุณหมอยุติการโต้ตอบได้แล้ว เพราะยังทำให้ชื่อเสียงของสถาบันนิติเวชฯ เสื่อมถอยลง

“เดือนหมอมพรท้อ เวลาถูกค้าย่าเอาศิริราชไปเกลือกกลั้ว ชอบเอาดีใส่ตัว อะไรที่ผิดก็ควรยอมรับ” (ข่าวสด 27 ก.พ. 2548)

ผู้วิจัยพบว่า แม้คุณหมอมหอปรีมาถูกจัดวางในตำแหน่งตัวร้าย แต่ทว่า ในทุกครั้งที่มีการนำเสนอประเด็นความขัดแย้งนี้ เมื่อมีพล.ต.อ.นพดล มาชี้ประเด็น ก็ต้องมีคุณหมอมหอปรีมาออกมาโต้แย้ง นอกจากนี้ หากเป็นบุคคลที่สามที่ออกมาตำหนิคุณหมอมหอปรีมา หนังสือพิมพ์ก็ได้สัมภาษณ์

คุณหมอพรทิพย์เพื่อมาประกอบตามโครงเรื่องที่ได้อ่างไว้แล้ว โดยแบ่งพื้นที่ให้กับคุณหมอน้อยลงไปกว่าช่วงเวลาที่ผ่านมา

“คุณหมอพรทิพย์กล่าวว่า ไม่อยากจะพูดอะไรอีกแล้ว ใครทำอะไรก็รู้อยู่ ขอให้สังคมพิสูจน์ ตนไม่เคยทำอะไรใครเลย และคนพูดต้องรับผิดชอบในสิ่งที่พูด” (ข่าวสด 28 ก.พ. 2548)

ผู้สนับสนุน

หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับผู้สนับสนุนฝ่ายตัวละครเอกอย่างพล.ต.อ.นพดลมากขึ้น โดยให้พื้นที่มากกว่าคุณหมอพรทิพย์เสียอีก เนื่องจากคำพูดของฝ่ายสนับสนุนนี้ ช่วยเสริมภาพการเล่าเรื่องที่เน้นการปะทะกันของทั้งสองฝ่าย โดยโอนเอียงไปด้านตำรวจ

ผู้สนับสนุนที่ออกมาสนับสนุนพล.ต.อ.นพดลมีบุคคลสำคัญสองคน คือ ศ.น.พ. สมชาย ผลเยี่ยมเอก ประธานชมรมแพทย์นิติเวช ซึ่งออกมาตำหนิคุณหมอพรทิพย์อย่างรุนแรงเรื่องที่ไม่ยอมรับความผิดพลาดในการตรวจพิสูจน์ศพ อีกคนหนึ่งที่มืบทบาทสำคัญเช่นกัน คือ พล.ต.ต.น.พ. ชุมศักดิ์ พุกษาพงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์

“ที่สำคัญเวลาถูกตำ คุณหญิงพรทิพย์ก็บอกว่าชั้นสูตรกันหลายหน่วยงาน ศิริราชก็ทำด้วย ดึงศิริราชมาเกลือกกลั้ว ทั้งๆ ที่ศิริราชทำดี” (ข่าวสด 28 ก.พ. 2548)

ผู้วิจัยพบว่า ขณะที่ผู้กล่าวสนับสนุนพล.ต.อ.นพดลมีมากมาย แต่ผู้สนับสนุนคุณหมอพรทิพย์ไม่มีเลย จากที่ก่อนหน้านี้ก็มีกลุ่มอาสาสมัครให้สัมภาษณ์ แต่ช่วงเวลาที่ 3 นี้ ไม่พบผู้สนับสนุนแต่อย่างใด

4. ฉาก

ช่วงเวลาที่ 3 ในประเด็นความขัดแย้งของคุณหมอพรทิพย์และพล.ต.อ.นพดลนี้ พบว่าหนังสือพิมพ์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับฉากในการเล่าเรื่องมากนัก มีเพียงการกล่าวถึงสถานที่ที่จัดแถลงข่าว คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ส่วนฉากสำคัญอย่างวัดยานนาวาไม่ถูกกล่าวถึงแล้ว เพราะคุณหมอพรทิพย์ได้ย้ายกลับมาที่กรุงเทพฯ แล้ว

5. มุมมองในการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องเป็นการผสมผสานมุมมองสองแบบเข้าด้วยกัน คือ เปิดเรื่องด้วยมุมมองแบบรอบด้าน หรือ การเล่าเรื่องเสมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง แต่ในรายละเอียด ใช้วิธีการเล่าผ่านตัวละครสำคัญ โดยเน้นการโต้ตอบกันไปมาของคู่กรณี ซึ่งแก่นเรื่องแบบนี้มีส่วนช่วยเสริมให้แก่นเรื่องที่เน้นความขัดแย้งดูเด่นชัดมากขึ้น จากเดิมที่หนังสือพิมพ์ใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบจำกัด ด้วยการเล่าผ่านตัวละครสำคัญเท่านั้น

การผสมผสานมุมมองแบบรอบด้านเข้าไปในประเด็นการเมือง สะท้อนให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์มีการจัดวางตำแหน่งของตัวละคร ตามแก่นเรื่อง และโครงเรื่องไว้ตั้งแต่ต้นแล้ว โดยมุมมองแบบรอบด้านช่วยชี้นำประเด็นให้คนสนใจการปะทะกันของสองฝ่าย ส่วนมุมมองแบบจำกัด เป็นการเชื่อมร้อยตัวละครสำคัญ ให้เป็นไปตามโครงเรื่องที่ไดวางไว้

บริบททางภาษา

การนำเสนอความจริงประเด็นความขัดแย้งในการพิสูจนศพ มีการใช้ภาษาที่รุนแรงและแสดงการตอบโต้ไปมาของทั้งสองฝ่าย เช่นเดียวกับในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งผู้วิจัยพบว่า มีการใช้คำที่นิยมใช้ในข่าวเชิงความขัดแย้ง คำเหล่านี้แสดงให้เห็นนัยของการปะทะ ต่อสู้ ดังนี้

“เหตุพิพาทศพสีนามิบาน หมอพรทิตยชนของบริจาดคินแล้ว” (ข่าวสด 28 ก.พ. 2548)

“พรทิตยจกกลับไม่ทำงานด้วยปาก” (ข่าวสด 1 มี.ค. 2548)

“ชมรมนิติเวชถกคว่น หมอออกโรงณะพรทิตย” (ไทยโพสต์ 28 ก.พ. 2548)

“ทักษิณจกศึกแยงศพ ย้าทุกคนมีหน้าที่ทำงานให้จบ ต่อไปห้ามสร้างปัญหาเด็ดขาด เชื่อนพดลไม่ขัดแยงกัน” (ข่าวสด 27 ก.พ. 2548)

การใช้คำดังกล่าวแสดงให้เห็นการแบ่งบุคคลออกเป็นกลุ่มเป็นฝ่าย คนแต่ละฝ่ายดูไม่ลงรอยกัน และมีที่ท่าจะต้องทะเลาะกัน ตามคำที่หนังสือพิมพ์ใช้ในการเล่าเรื่อง

ประเด็นอาศาศมัคร

สรุปสถานการณ์

แรงสะท้อนจากคำวิจารณ์อาศาศมัครวัดย่านยาว ของ พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ทำให้ภาพของอาศาศมัครในช่วงเวลาก่อนหน้านี้กระเทือนไปพอสมควร แต่นั่นเป็นเพียงภาพเล็กๆ ที่เกิดขึ้น ท่ามกลางเรื่องเล่าของอาศาศมัครนับพันนับหมื่นชีวิตที่ทยอยลงไปในพื้นที่ประสบภัยอย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นแรงขับเคลื่อนที่ช่วยฟื้นฟูชุมชน 6 จังหวัดที่ประสบภัยอย่างเป็นเครือข่าย ภาพเหล่านี้คือ เรื่องเล่าที่สื่อสะท้อนออกมาในช่วงเวลาที่ 3 หลังเกิดคลื่นยักษ์สึนามิมา 2 เดือน

ไม่มีใครคิดว่า อาศาศมัครจะเกิดขึ้นต่อเนื่องยาวนาน เรียกได้ว่า เป็นระบบ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ 3 กลุ่มคนที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของอาศาศมัครคือ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา เพราะเป็นช่วงที่ปิดเทอม นักศึกษานับพันคนจากหลายสถาบันรวมตัวกันในนามของเครือข่ายนักศึกษาเพื่อผู้ประสบภัย เน้นการฟื้นฟูชุมชนในมิติต่างๆ เช่น สร้างบ้าน สอนหนังสือเด็ก แนะนำอาชีพ เป็นต้น

นอกเหนือจากนักเรียนนักศึกษา ในด้านหนึ่งมีกลุ่มชาวต่างประเทศจำนวนมากที่ทราบการเปิดรับอาศาศมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยหลังไหลมาไม่ขาดสาย พวกเขาถือโอกาสช่วงพักในหน้าร้อนมาท่องเที่ยวในเมืองไทยเช่นกัน ข้อมูลจากศูนย์อาศาศมัครสึนามิ ที่ตั้งอยู่บริเวณเขาหลัก ระบุว่า มีชาวต่างประเทศที่แจ้งความจำนงจะมาเป็นอาศาศมัครราวๆ 1,000 คน รวมกับที่ลงพื้นที่อยู่ก่อนแล้วอีก 2,000 คน

ในช่วงหนึ่งของการลงพื้นที่ของอาศาศมัคร มีข่าวจากบางพื้นที่ว่า อาศาศมัครชาวต่างประเทศได้ไปก่อเรื่องทะเลาะวิวาทกันเอง และเลยเถิดถึงขั้นมีเรื่องกับชาวบ้านในพื้นที่ แต่เป็นเพียงกรณีเดียวที่เกิดขึ้น

ช่วงเวลาที่ 3 ประเด็นอาศาศมัครสึนามิจึงเป็นการย้ำภาพความร่วมมือร่วมใจของอาศาศมัครสึนามิให้กับคนในสังคม

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

ช่วงเวลาที่ 3 ถือว่าหนังสือพิมพ์นำเสนอเรื่องเล่าประเด็นอาสาสมัครสึนามิน้อยลงไปเกือบครึ่งหนึ่ง โดยหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณแทบไม่กล่าวถึงประเด็นนี้เลย มีเพียงหนังสือเชิงคุณภาพที่เกาะติดอยู่พอสมควร (ตามที่แจกแจงไปในตารางที่ 8)

แก่นเรื่องประเด็นอาสาสมัครสึนามิในช่วงเวลาที่ 3 หนังสือพิมพ์ยังยึดแก่นเรื่องหลักแนวทางเดิมจากช่วงที่ผ่านมาคือ เน้นภาพน้ำใจของผู้คนที่หลังโศกนาฏกรรมช่วยฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัยสึนามิ โดยแก่นเรื่องย่อยอีก 2 แนวทางคือ ภารกิจของอาสาสมัครในแต่ละพื้นที่ ต่อด้วยแก่นเรื่องที่เน้นถึงการ

แก่นเรื่องย่อยลำดับแรกคือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับภารกิจของอาสาสมัคร หนังสือพิมพ์ยังคงเจาะไปที่ไปที่ไปของอาสาสมัครแต่ละกลุ่มว่าเป็นมาอย่างไร แก่นเรื่องแบบนี้คล้ายกับที่ได้นำเสนอในช่วงที่ผ่านมา แต่ครั้งนี้กระจายออกไปในพื้นที่ประสบภัยที่ไม่ค่อยถูกนำเสนอตามสื่อ และเจาะลึกลงไป ในภารกิจนั้นว่า ก่อเกิดประโยชน์กับชาวบ้านอย่างไร เช่น บ้านในไร่ อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา บ้านสังกะอู้อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ เกาะมุกด์ จ.ตรัง

หนังสือพิมพ์ยังคงนิยามความหมายของอาสาสมัครกลุ่มต่างๆ ด้วยการประดิษฐ์คำ ซึ่งคำเหล่านั้น มาจากสถานที่ และกิจกรรมที่ทำ เช่น

“บาหลี ความผูกพันทางใจ ในค่ายสึนามิ 9 มหาลัย” (ข่าวสด 6 พ.ค. 2548)

ประโยคดังกล่าว บาหลี หมายถึง สถานที่ประกอบพิธีละหมาดของชาวมุสลิม เมื่ออาสาสมัครกลุ่มนั้นลงไปในพื้นที่ได้ถามความจำเป็นของชาวบ้าน ว่าต้องการให้สร้างอะไรก่อน ในชุมชนแห่งนี้ต้องการให้สร้างบาหลี ไว้เพื่อทำพิธีทางศาสนาของชุมชน เมื่อสร้างเสร็จกลายเป็นสถานที่สำคัญจากใจไปเป็นที่สุด

อีกแก่นเรื่องหนึ่งที่เข้ามาเสริมพลังของอาสาสมัครคือ คู่รักของอาสาสมัคร ซึ่งพบถึงสองคู่ เป็นอย่างน้อย โดยทั้งสองนั้น เป็นคนไทยกับชาวต่างประเทศ แก่นเรื่องความรักนี้ช่วยเสริมภาพ

ความรู้สึกดีๆ ของอาสาสมัครให้เกิดขึ้น สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยที่เชื่อเรื่องพรมลิขิต ที่กล่าวว่า รักไม่มีพรมแดน ไม่มีศาสนา

“มนต์รักสินามิ หญิงไทยชายนิวซีแลนด์คู่ที่สอง” (มติชน 1 มี.ค. 2548)

ผู้วิจัยพบว่า หลังจากหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ได้ลดพื้นที่การนำเสนอประเด็นอาสาสมัครไปเกือบหมดก่อนหน้านี้ ได้กลับมาเล่นประเด็นนี้อีกครั้ง และเล่นติดต่อกัน 3 วัน

2. โครงเรื่อง

การจัดวางโครงเรื่องในช่วงเวลาที่ 3 นับว่าไม่ซับซ้อนมาก มีการจัดวางที่เข้าใจง่ายและตรงไปตรงมาในแต่ละขั้นตอน เพราะเน้นความมีน้ำใจของอาสาสมัครเป็นหลัก

การเปิดเรื่องเป็นการเปิดภาพความยินดีของชุมชนต่างๆ ที่มีอาสาสมัครลงไปช่วยเหลือ หลังจากรอการมาช่วยเหลือของหน่วยงานราชการมานาน การเข้ามาของอาสาสมัครจึงทำให้เกิดความหวังอยู่ในใจของชาวบ้าน

“ชาวบ้านตั้งกะฮู้ดตื้นตื้นไม่ได้ที่มีคนใจดีจากกรุงเทพฯมาช่วยเหลือพวกเขา หลังจากพวกเขาต้องต่อเรือเพียงลำพังมานานนับเดือน” (กรุงเทพธุรกิจ 2 มี.ค. 2548)

การเปิดเรื่องของหนังสือพิมพ์ใช้การบรรยายความรู้สึกของตัวละครด้วยตัวนักข่าวเอง ทำให้เห็นภาพพจน์ที่ชัดเจน โดยเน้นถึงการร่วมแรงร่วมใจของอาสาสมัคร ดังตัวอย่างจากประโยคดังกล่าว โครงเรื่องในช่วงเริ่มต้นนี้จึงทำให้เห็นทิศทางของการเล่าเรื่องอาสาสมัครพอสมควรว่าต้องการยกย่องอาสาสมัคร

จากการเปิดเรื่องมาสู่การเข้าสู่ปัญหา หนังสือพิมพ์ใช้วิธีเล่าที่มาที่ไปของการลงมาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งนักข่าวจะหาแง่มุมที่แปลกประหลาด และคาดไม่ถึงมาเล่าสู่กันฟัง เช่น การเล่าถึงความบังเอิญของนักเรียนช่างกลที่ถูกเพื่อนชวนมาช่วยกิจกรรมสร้างบ้านในหมู่บ้านทับตะวัน อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา หรือการเล่าถึงการขอมพักงานของแพทย์ชาวอังกฤษ เพื่อมาลงแรงเป็นอาสาสมัครที่ศูนย์อาสาสมัครสินามิ จ.พังงา

การเล่าเรื่องในช่วงนี้ หนังสือพิมพ์ให้พื้นที่กับคำบอกเล่าของอาสาสมัครกับภารกิจอย่างเต็มที่ว่า มาทำอะไรบ้าง หนังสือพิมพ์บางฉบับใช้วิธีเล่าสลับกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่น ในสังคมชาวมอแกนที่บ้านทุ่งหว้า ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า พังงา ซึ่งเป็นสิ่งที่อาสาสมัครได้มาเรียนรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากการช่วยฟื้นฟูชุมชน โดยหนังสือพิมพ์ใช้วิธีปะติดปะต่อภาพจากพื้นที่ต่างๆ มารวมกันเป็นภาพใหญ่ ก่อนจะถึงขั้นตอนยุติเรื่อง

“โครงการแปลนสรรค์อาสาสมัครนิสิตนักศึกษาอาสาสมัครเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งสามารถช่วยสร้างเสริมขวัญและกำลังใจให้ชุมชนได้ส่วนหนึ่ง” (ข่าวสด 8 พ.ค. 2548)

“อาสาสมัครล้วนสละสถานภาพพนักงานบริษัท นักศึกษา ผู้หญิง ผู้ชายมาเป็นกรรมกรที่ขันแข็งและทรหดเหมือนกัน” (ข่าวสด 8 พ.ค. 2548)

สำหรับขั้นตอนการปิดท้ายเรื่อง หนังสือพิมพ์ย้ายไปที่แก่นเรื่องอีกครั้งว่า การเข้ามาใช้ชีวิตกับชุมชนที่ประสบภัยนี้ ทำให้เกิดความเข้าใจในฐานะเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะกับสังคมที่มีความแตกต่างกันมากในแง่วิถีชีวิต อย่างเช่น ชาวเล ทำให้เกิดการเรียนรู้จักกันและกันมากขึ้น

3. ตัวละคร

ตัวละครในประเด็นอาสาสมัครสืนามิมีมากมายกระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ โดยหนังสือพิมพ์เลือกใช้ตัวละครที่เป็นคนธรรมดา มาบอกเล่าความเป็นไป รูปแบบการสร้างตัวละครแบบนี้พบเห็นในทุกหนังสือพิมพ์ และเป็นการยืนยันอีกครั้งว่า การเล่าเรื่องอาสาสมัครในช่วงที่ 3 นี้ ไม่นับคนสำคัญ และหนังสือพิมพ์ไม่ได้นำเสนอตัวละครใดโดดเด่นเป็นพิเศษ ในฐานะตัวละครเอกและผู้ร้าย

ผู้สนับสนุน

ผู้วิจัยพบว่า มีตัวละครหนึ่งที่ถูกนำเสนอเสริมภาพใหญ่ของการร่วมแรงร่วมใจนั้น โดดเด่นขึ้น นั่นคือ นายสมบัติ บุญงามอนงค์ ซึ่งเป็นตัวละครที่สื่อให้ความสำคัญพอสมควรในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์อาสาสมัครสืนามิ จ.พังงา สมบัติเป็นคนคอยคุณภาพรวมของงานอาสาสมัคร และจะเป็นผู้กระจายงานอาสาสมัครให้ตรงกับความต้องการของชุมชน เขาจึงเป็นผู้ให้ข้อมูลเรื่องอาสาสมัครคนสำคัญในสายตาสื่อมวลชน

4. ฉาก

ในเมื่อตัวละครสำคัญกระจายตัวไปตามพื้นที่ต่างๆ ฉากที่จะช่วยเสริมการเล่าเรื่องจึงกระจายตามตัวละครนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปว่า ไม่มีฉากใดโดดเด่นเป็นพิเศษ ไม่เหมือนในช่วงเวลาที่ผ่านมาที่มีการเน้นฉากวัดย่านยาวเป็นหลัก นั่นอาจจะเป็นเพราะว่าช่วงเวลานี้ ทีมงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เข้าไปดูแลวัดย่านยาว ก่อนจะย้ายพื้นที่พิสูจน์ศพไปที่หาดไม้ขาว จ.ภูเก็ต

อย่างไรก็ดี พบว่า แม้ไม่มีสถานที่ใดเป็นฉากที่โดดเด่นเป็นพิเศษ แต่เมื่อต้องเล่าถึงประเด็นอาศาศมัคร หนังสือพิมพ์ได้ให้ความสำคัญกับการบรรยายฉากอย่างลึกซึ้ง เช่น

“บ้านไม้หลังนั้นกำลังจะเสร็จเป็นรูปเป็นร่างอีกไม่นาน จากเรี่ยวแรงของนักศึกษานับสิบชีวิตที่ใช้ชีวิตที่หมู่บ้านนี้มาเกือบสองอาทิตย์แล้ว บ้านหลังใหม่อีก 10 หลังจึงเรียงรายอยู่ภายในหมู่บ้าน” (มติชน 8 พ.ค. 2548)

การบรรยายฉากอีกวิธีหนึ่งที่ใช้กันมากคือ การเปรียบเทียบภาพความเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังจากมีอาศาศมัครเข้ามาช่วยเหลือ ว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น แต่การบรรยายแบบนี้มีอยู่ในหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับเท่านั้น

5. มุมมองการเล่าเรื่อง

หนังสือพิมพ์ใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านอย่างชัดเจน เพราะทิศทางของแก่นเรื่องที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นนั้น เป็นการย้ำแก่นเรื่องที่ต่อเนื่องมาจากช่วงเวลาที่ผ่านมา คือ ความเสียหายของผู้คนจากทั่วสารทิศ ที่ลงมาช่วยในพื้นที่ประสบภัย มาถึงช่วงเวลาที่ 3 หนังสือพิมพ์จึงทำเพียงต่อภาพจิกซอว์ที่เหลือของงานอาศาศมัครเข้ามาให้มากขึ้น ด้วยมุมมองแบบเดิม

ภายใต้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้าน พบว่า เป็นการย้ำให้เห็นถึงความงดงามของงานอาศาศมัครที่แพร่ขยายออกไป หากมองในควบคู่ไปกับบริบทของสังคมเวลานั้น พบว่า งานอาศาศมัครถูกสื่อประชาสัมพันธ์ในแง่บวกมาโดยตลอด จึงเป็นการปลุกกระแสคุณค่าของงานอาศาศมัครให้เกิดขึ้น และกระจายออกไปถึงต่างประเทศ แม้กระทั่งในประเด็นย่อยอย่างคู่รักสีนามิ หนังสือพิมพ์ก็มีการผูกโยงความเชื่อของสังคมผ่านความเข้าใจของตนเอง เช่น ความเชื่อเรื่องพรหมลิขิต ที่อยู่กันคนละชั้น โลก แต่ก็มาพบเจอกันเพราะทำงานอาศาศมัครที่เดียวกัน

สรุปมุมมองการเล่าเรื่องในประเด็นอาสาสมัครสื่อนามิตั้งสองช่วงเวลา หนังสือพิมพ์มีพัฒนาการในการใช้มุมมอง จากแบบจำกัดมาเป็นแบบรอบด้านอย่างชัดเจน การเล่าเรื่องแบบรอบด้านทำให้หนังสือพิมพ์บรรลุเป้าหมายตามแก่นเรื่องที่ตั้งไว้ เพราะหนังสือพิมพ์สามารถจัดวางโครงเรื่อง จาก ตัวละคร ได้ตามแก่นเรื่องดังกล่าว

บริบททางภาษา

การใช้ภาษาในประเด็นอาสาสมัครช่วงเวลาที่ 3 หนังสือพิมพ์ใช้คำที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้คนในอาชีพต่างๆ มาเป็นอาสาสมัครเป็นหลัก ซึ่งแน่นอนว่าเป็นไปในแง่มุมที่ดี ภาพของอาสาสมัครจากการใช้ภาษาจึงเป็นภาพของความเสียสละ และร่วมแรงร่วมใจ เช่น

“อาสาสมัครล้วนสละสถานภาพพนักงานบริษัท นักศึกษา ผู้หญิง ผู้ชายมาเป็นกรรมกรที่ขยันแข็งและทรหดเหมือนกัน” (ข่าวสด 8 พ.ค. 2548)

คำว่า ‘กรรมกร’ เมื่อใช้ในประโยคทั่วไป ความหมายเป็นไปในทางลบ หมายถึงผู้ใช้แรงงาน ได้ค่าแรงน้อย เมื่อนำมาใช้ในประโยคนี้ คำว่า กรรมกร ยังคงเป็นความหมายเดิม แต่ถูกใช้เสริมให้คำว่าอาสาสมัครดูโดดเด่นขึ้นมา โดยขยายด้วยคำว่า ‘ขยันแข็งและทรหด’ ซึ่งคำขยายแบบนี้ไม่พบเห็นกับคำว่า กรรมกร ในประโยคทั่วไป

นอกจากนี้ ยังพบเห็นคำที่แสดงภาพพจน์ของอาสาสมัครในทางบวกอย่างตรงไปตรงมา เช่นเดียวกับช่วงเวลาที่ 2 ตัวอย่างเช่น

“บalaย ความผูกพันทางใจ ในค่ายสื่อนามิ 9 มหาลัย” (ข่าวสด 6 พ.ค. 2548)

แสดงให้เห็นว่า การมาเป็นอาสาสมัครเกิดไม่เพียงสร้าง ‘บalaย’ หรือ สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาอิสลามเท่านั้น ยังก่อให้เกิดความรู้สึกดีๆ ทางจิตใจกับอาสาสมัครด้วย ซึ่งคำเหล่านี้ล้วนสร้างโลกความเป็นจริงเรื่องอาสาสมัครว่าเป็นภารกิจที่น่าประทับใจ

3. ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน ประเด็นการจัดสรรที่ดิน

สรุปสถานการณ์

ข้อพิพาทเรื่องที่ดินสีนามิกลายเป็นหนังกายที่ไม่สามารถคลี่คลายลงได้ง่ายๆ เพราะทั้งฝ่ายประชาชนในพื้นที่และนายทุนต่างอ้างสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน โดยมีฝ่ายรัฐยืนอยู่ค้ำขา โดยฝ่ายนายทุนอ้างว่ามีเอกสารสิทธิ์ นส. 3 ที่ซื้อมาจากเจ้าของเดิม ขณะที่ชาวบ้าน ยืนยันว่า อยู่อาศัยบนที่ดินบริเวณนั้นมานานกว่า 40 ปี ไม่เคยเห็นเจ้าของที่ดินมาอ้างสิทธิ์เลย กระทั่งในช่วง 2-3 ปีมานี้ที่นายทุนเริ่มมาอ้างสิทธิ์

ในช่วงเวลาที่ 3 ทั้งช่วงเวลาห่างจากช่วงก่อนหน้านั้นานเกือบหนึ่งเดือน ก่อนจะนำประเด็นนี้มานำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ค่อยๆ เล่าเรื่องด้วยการเปิดเผยแง่มุมที่ซ่อนเร้นในพื้นที่ที่มีปัญหาที่ดิน โดยเฉพาะหาดแหลมป้อม บ้านน้ำเค็ม อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ซึ่งหลังจากชาวบ้านในพื้นที่ออกมาให้ข้อมูลกับนักข่าว ต่างก็ได้รับการข่มขู่ด้วยการยิงปืนขึ้นฟ้า อยู่บ่อยครั้ง อีกทั้ง ชาวบ้านยังไม่ได้รับความเป็นธรรมในการช่วยเหลือหลังเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ เช่น ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา ต้องรวมเงินกันไปซื้อด้วยตัวเอง

พัฒนาการของข่าวในช่วงที่ 3 เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อฝ่ายนายทุนได้ให้สัมภาษณ์และตอบได้ว่าไม่ได้ข่มขู่ชาวบ้าน โดยโยนให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาช่วยแก้ปัญหา แต่ดูเหมือนพ่อเมืองพังงาไม่สามารถคลี่คลายปัญหาได้ ต้องร้องถึงวุฒิสภาส่งคนลงมาตรวจสอบ และได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการชุดหนึ่ง เพื่อดูแลปัญหาที่ดินสีนามิโดยตรง

น่าสังเกตว่า หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ได้ลดพื้นที่ข่าวนี้ลงเกือบหมด มีเพียงหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์และข่าวสด ที่ส่งทีมข่าวเฉพาะกิจไปรายงานข่าวในพื้นที่ ทำให้การเล่าเรื่องปัญหาที่ดินสีนามิดำเนินต่อไป และมีทิศทางที่ชัดเจน โดยนำไปสู่การถกเถียงของคนในระดับรัฐบาล มีการสั่งให้รัฐมนตรีที่รับผิดชอบตั้งกรรมการสอบสวนพิเศษขึ้นมา โดยการนำของรองนายกฯ ชิดชัย วรรณสถิตย์

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องกรณีปัญหาที่คิดในเวลาที่ 3 ก่อนข้างชัดเจนว่าเน้นผลกระทบของประชาชนในพื้นที่จ.พังงา เป็นปัญหาที่คิดในเชิงที่อยู่อาศัย ไม่ใช่ที่คิดเชิงการท่องเที่ยวอย่างที่ได้นำเสนอไปช่วงก่อนหน้านี้ อาจจะเป็นเพราะช่วงเวลานี้มีหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอประเด็นนี้น้อยลงมาก คือ ไทยโพสต์ ข่าวสด และโพสต์ทูเดย์

แก่นเรื่องผลกระทบที่ว่ามี เน้นชาวบ้านในพื้นที่ 4 หมู่บ้านเป็นหลัก คือ หาดแหลมป้อม ในไร่ ตำบลวัน ทูงหว้า ซึ่งทำให้ขอบเขตของเรื่องแคบและลึกมากขึ้น โดยเฉพาะหาดแหลมป้อมได้รับการเล่าเรื่องในหลายแง่มุม ทำให้แก่นเรื่องย่อยเกิดขึ้นจากบ้านแหลมป้อมอีก 3 แก่นเรื่องย่อย

แก่นเรื่องย่อยลำดับแรกคือ การร้องเรียนไปยังกรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าที่คืนสินามิถุนายนทุกระดับประเทศเข้ามาอ้างสิทธิ์ แก่นเรื่องย่อยต่อมาคือ การถูกขู่ฆ่าของชาวบ้านหาดแหลมป้อม กระทั่งถึง แก่นเรื่อง มีชายหนุ่มวัย 18 ปีผูกคอตาย เพราะเครียดจากปัญหาที่คิด แก่นเรื่องเหล่านี้ทำให้ภาพใหญ่เรื่องผลกระทบของชาวบ้านเด่นชัดขึ้น นำไปสู่แก่นเรื่องย่อยสุดท้ายคือการสั่งการแก้ปัญหาของนายฯ ทักษิณ

“ชาวบ้านไร่พังก.สิทธิ” (ข่าวสด 22 เม.ย. 2548)

“เหยื่อสินามิร้องสภาบักส.ทรท.ยึดที่” (ไทยโพสต์ 4 พ.ค. 2548)

“ตั้งขุมมือปืนยึดที่สินามิ ยิงขู่ขึ้นฟ้าทุกคืน - แหลมป้อมขวัญผวา” (โพสต์ทูเดย์ 16 พ.ค. 2548)

“รัฐโคดเดี่ยว ชุมชนหาดแหลมป้อม อ้างที่ดินพิพาท ตัดสิทธิช่วยเหลือ”(โพสต์ทูเดย์ 18 พ.ค. 48)

การตั้งแก่นเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์โน้มเอียงทางชาวบ้านที่ประสบปัญหา เป็นการยืนยันแก่นเรื่องที่ชัดเจนว่าจะเล่าเรื่องไปในทิศทางนั้น คำที่ใช้ในการพาดหัวก็เน้นถึงความเสียหายของชาวบ้านอย่างชัดเจน เช่น ‘ไร่’ ‘ขวัญผวา’ ‘ร้อง’ ‘โคดเดี่ยว’ เป็นต้น คำเหล่านี้แสดงถึงความไม่ยุติธรรมและต้องวิงวอนที่พึ่งพาของชาวบ้าน

2. โครงเรื่อง

ในเมื่อแก่นเรื่องใหญ่วางไว้ชัดเจนว่า สะท้อนผลกระทบของชาวบ้าน โครงเรื่องประเด็นที่คืนสินามิจึงวางไว้สำหรับชาวบ้านโดยเฉพาะ นั่นคือ ให้พื้นที่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในการบอกเล่าปัญหาโดยตรงไปตรงมา เริ่มตั้งแต่การเปิดเรื่องด้วยปัญหาที่ชาวบ้านถูกคุกคามหลังจากไปร้องเรียนปัญหาที่คืน โดยสรุปเหตุการณ์อย่างเห็นภาพ

“พิพาทที่ดินปะทุ อิทธิพลมีคุกคามชาวบ้านชุมชนหาดแหลมป้อม แคนนำเหมือป็นต่างถิ่นชุ่มเจิบเข้าพื้นที่ ก่อควนยิงปืนชูงนขวัญผวา” (โพสต์ทูเคย์ 16 พ.ค. 2548)

การเกริ่นนำเริ่มเรื่องของหนังสือพิมพ์เหมือนกับการตีแผ่ประเด็นที่มีเงื่อนงำแอบแฝงอยู่ชวนให้ติดตาม ก่อนจะเข้าสู่ปมปัญหาทันทีว่า กรณีพิพาทที่ดินใน 6 จังหวัดประสพภัยนั้นบานปลายหนัก การเล่าเรื่องในช่วงเข้าสู่ปมปัญหาเป็นการเล่าผ่านมุมมองของนักข่าวโดยตรง จากการลงพื้นที่ด้วยตัวเอง ผสมกับการสัมภาษณ์ตัวแทนชาวบ้านที่บอกเล่าเรื่องราว

เนื่องจากช่วงเวลานี้ถือเป็นครั้งแรกที่มีการเจาะลึก ทำให้แหล่งข่าวหรือตัวละครที่ได้ยังไม่หลากหลาย มีเพียงแหล่งข่าวจากฝ่ายชาวบ้านเท่านั้น การเปิดด้วยแหล่งข่าวชาวบ้านบวกกับมุมมองจากนักข่าว ทำให้การเล่าเรื่องในช่วงปมปัญหาย้าแก่นเรื่องหลักที่ต้องการสะท้อนผลกระทบของชาวบ้านเป็นหลัก โดยคำที่นักข่าวใช้เป็นการแสดงสำนวนที่ซ่อนปมปัญหาอยู่ในที่ เช่น

“เป็นวิธีที่บริษัทเลือกใช้และกลายเป็นการสาคน้ำมันใส่กองไฟโหมให้ความขัดแย้งบานปลาย” (โพสต์ทูเคย์ 16 พ.ค. 2548)

“ปมขัดแย้งยิ่งเขม็งเกลียวขึ้น เมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติสินามิ” (โพสต์ทูเคย์ 16 พ.ค. 2548)

ผู้วิจัยพบว่า โครงเรื่องของประเด็นที่คืนสินามิในช่วงที่ 3 มีขั้นตอนการพัฒนาปัญหาที่สูงขึ้นกว่าช่วงที่ผ่านมา เพราะได้เจาะลึกลงเรื่องที่ไปที่ดิน และโยงไปถึงนักการเมืองระดับชาติที่มากวั้นซื้อเพื่อประกอบธุรกิจสถานบันเทิง นักการเมืองคนนี้เป็นคนสร้างที่มีปัญหาที่ดินที่จังหวัดหนองคาย โดยมีชื่อย่อ ส. อยู่พรรคการเมืองขนาดใหญ่

นอกจากจะลี้ภัยที่หนีไปของที่ดินแล้ว ยังติดตามการแก้ไขปัญหาจากภาครัฐ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา และหน่วยงานราชการที่เข้ามาบรรเทาปัญหา โดยการเล่าเรื่องของนักข่าวใช้ภาษาที่จืดจางแห้งช้ำ หรือตัวละครที่อยู่ฝ่ายตรงกันข้ามกับชาวบ้าน เช่น ในการประชุมถกปัญหาที่ดินสีนามิโดยมีรัฐมนตรีช่วยมหาดไทยเป็นประธาน นำผู้ว่าฯ พังงา ตัวแทนจากกรมที่ดิน และตัวแทนชาวบ้านเข้าชี้แจงปัญหา เมื่อต้องอ้างคำพูดของผู้ว่าฯ พังงา ซึ่งเคยทะเลาะกับชาวบ้านมาก่อนนั้น นักข่าวได้นำเสนอว่า

..... “ผมสามารถสู้หน้ากับประชาชนได้ทุกคน” ผู้ว่าฯ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกนางราตรีด้อนในรายการถึงลูกถึงคน จนยอมรับว่าชาวบ้านไม่เคยเห็นหน้า เพราะไปตรวจราชการโดยนั่งอยู่บนรถยนต์ยี่สิบยี่สิบหนักแน่น..... (อ้างจากคำสัมภาษณ์นายอนุวัติ เมธีวิบูลย์วุฒิ ผู้ว่าฯ พังงา จากโพสต์ทูเดย์ 16 มิ.ย. 2548)

หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง นักข่าวใช้คำว่า “รัฐบาลตาสว่างขึ้น เตรียมรี้อมาตรการช่วยเหลือผู้ประสบภัยสีนามิใหม่ หลังวิษณุ เครื่องลงไปในพื้นที่ได้ข้อเท็จจริงต่างกันราวฟ้ากับเหว” (โพสต์ทูเดย์ 19 มิ.ย. 2548)

อย่างไรก็ดี เนื่องจากปัญหาที่ดินสีนามินี้ต้องใช้เวลาในการพิสูจน์สิทธิ์และตรวจสอบเอกสารที่นายทุนยึดอำนาจนั้น ซึ่งกระบวนการต้องใช้เวลาานาน ทำให้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถศึกษาถึงขั้นสุดของปัญหาได้ แต่อย่างไรก็ตาม ทิศทางของการเล่าเรื่องภายใต้โครงเรื่องที่กระจายประเด็นย่อยลงไปสามารถทำให้ข่าวนี้อรรถาธิบายตามแก่นเรื่องที่ต้องการสะท้อนผลกระทบของชาวบ้านได้

3. ตัวละคร

ตัวละครเอก

หนังสือพิมพ์จัดวางให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเป็นตัวละครสำคัญที่คอยบอกเล่าปัญหาตัวละครหนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอคือ นางราตรี คงวัดใหม่ แกนนำชาวบ้านแหลมป้อม ซึ่งเสียลูกสาวไปในเหตุการณ์คลื่นยักษ์สีนามิ เธอยืนยันกับหนังสือพิมพ์ว่า อยู่ที่แหลมป้อมมาตั้งแต่เกิดไม่น้อยกว่า 40 ปี การออกมาต่อต้านนายทุนของราตรี ทำให้หญิงธรรมดาคนหนึ่งต้องรับหน้าที่แกนนำไปโดยปริยาย

ภาพของราตรีถูกบอกเล่าผ่านหนังสือพิมพ์ด้วยภาพของผู้หญิงแกร่ง พุดจาตรงไปตรงมา มีเหตุมีผล และพร้อมจะต่อสู้กับปัญหา ดังตัวอย่างเช่น

....“ชาวบ้าน ได้จัดเวรยามมาระวังภัย เพราะเรารู้ว่ามีปืนเป็นของเขา นอกจากนี้ยังมี นายตำรวจของตะกั่วป่าคนหนึ่งที่ได้เข้าออกที่นี่เป็นประจำ เรามีรูปถ่ายยืนยันได้ว่าไม่ใช่เรื่อง โทก” นางราตรีกล่าว (โพสท์ทูเดย์ 16 พ.ค. 2548)

“ทุกวันนี้การต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของพวกพี่เหมือนกับความตายล้อมรอบ ถ้าพลาดเมื่อไหร่ก็แย่ แต่ก็ต้องสู้ มีคนถามว่า แล้วทำไมถึงแกร่งอย่างนี้ จิตใจคุณทำด้วยอะไร พี่เลยตอบเค้าว่า จิตใจพี่มันเสริมด้วยความสูญเสียที่เกิดขึ้นหลังสึนามิ พี่สู้กับเรื่องนี้ตั้งน้ำตา” (คำกล่าวของราตรี จากโพสท์ทูเดย์ 16 พ.ค. 2548)

ตัวร้าย

นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา กลายเป็นตัวร้ายในประเด็นสึนามิช่วงที่ 3 เพราะความที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับชาวบ้านที่มีปัญหาที่ดิน ทั้งนี้ การจัดวางนายอนุวัฒน์เป็นตัวร้ายยังประกอบด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมคือ การไม่ลงมาแก้ปัญหาให้ชาวบ้านอย่างจริงจัง ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจพ่อเมืองพังงาคนนี้อย่างมาก

การบอกเล่าถึงตัวละครตัวนี้ของนักข่าวจึงเป็นไปในทำนองจืดจางการทำงาน และตรวจสอบอย่างถึงที่สุด ซึ่งผู้ว่าฯ ท่านนี้มักจะไม่มีข้อมูลให้ชาวบ้านเลย

.....“ผมสามารถสู้หน้ากับประชาชนได้ทุกคน” ผู้ว่าฯ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกนางราตรีด้อนให้รายการถึงลูกถึงคน จนยอมรับว่าชาวบ้านไม่เคยเห็นหน้า เพราะไปตรวจราชการโดยนั่งอยู่บนรถยนต์ยืนยันหนักแน่น...(โพสท์ทูเดย์ 16 มิ.ย. 2548)

นอกจากนี้ ตัวร้ายตัวอื่นๆ ที่อยู่ตรงกันข้ามกับชาวบ้านล้วนแต่ถูกจัดวางเป็นตัวร้ายที่สำคัญ เช่น บริษัทฟาร์อีส เทคดิง แอนด์ คอนสตรัคชั่น จำกัด โดยหนังสือพิมพ์ได้ขุดคุ้ยความเกี่ยวข้องของคนในบริษัทนี้กับนักการเมืองระดับประเทศ

ผู้ช่วย

ผู้ที่มีบทบาทในการสั่งการให้เจ้าหน้าที่รัฐลงไปดูแลปัญหาที่คืนสืบมาคือ นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งหนังสือพิมพ์ได้จัดวางให้ผู้นำประเทศท่านนี้มีบทบาทเร่งรัดให้ปัญหาถูกสะสางโดยเร็ว เพราะเมื่อนายกฯ มีคำสั่ง จะทำให้ปัญหาได้รับการดูแลทันที ภาพที่สะท้อนผ่านหนังสือพิมพ์จึงดู เหมือนว่านายกฯ เอาจริงกับปัญหานี้

“ผมจะเช็กข้อมูลก่อน คราวที่ลงพื้นที่เคยสั่งผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาไปดู อย่าได้มีการใช้อิทธิพลใดๆ” นายกกกล่าว (โพสต์ทูเดย์ 20 พ.ค. 2548)

4. ฉาก

พื้นที่ที่ประสบปัญหาที่คืนเพื่ออยู่อาศัยนั้นมีหลายชุมชนด้วยกัน แต่ฉากสำคัญที่ได้รับความสนใจที่สุดคือ หาดแหลมป้อม บ้านน้ำเค็ม ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ฉากดังกล่าวมีส่วนสำคัญทำให้ตัวละครสำคัญโดดเด่นขึ้นมา เพราะสภาพของชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างหนัก และกำลังเผชิญกับการถูกกลุ่มอิทธิพลคุกคามอย่างหนัก

การบรรยายฉากหาดแหลมป้อมมีการบรรยายด้วยตัวนักข่าวเอง สลับกับคำบอกเล่าของชาวบ้านอย่างนางราตรี เช่น การบรรยายถึงต้นมะพร้าวที่ปลูกไว้บนที่ของนางราตรี หนังสือพิมพ์บรรยายสภาพของต้นมะพร้าวต้นนั้นว่า ต้นใหญ่ บ่งบอกว่ามีอายุไม่น้อยกว่า 10 ปี ก่อนจะสลับด้วยคำพูดของนางราตรีที่พูดถึงต้นมะพร้าวต้นนั้น

“ต้นมะพร้าวต้นนี้ พ่อพี่เป็นคนปลูก (ชี้ไปที่ต้นมะพร้าว) ปลูกกันมากกว่า 40 ปี พ่ออยู่ที่นี้มาตั้งแต่เกิด” (โพสต์ทูเดย์ 18 พ.ค. 2548)

การบรรยายฉากจึงสอดคล้องกันดีกับแก่นเรื่องและโครงเรื่องที่วางไว้ในโทนสนับสนุนการเรียกร้องของชาวบ้าน ซึ่งในข่าวหลายชิ้นใช้วิธีการบรรยายฉากหาดแหลมป้อมเพียงฉากเดียว

5. มุมมองในการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องปัญหาที่คืนในช่วงเวลาที่ 3 นี้ ถือเป็นการแสดงมุมมองในการเล่าเรื่องที่เด่นชัดของหนังสือพิมพ์ โดยหนังสือพิมพ์เลือกนำเสนอผ่านมุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านอย่างตรงไปตรงมา เห็นได้จากการเล่าเรื่องแบบเข้าใจในสถานการณ์ และคุ้นเคยกับตัวละครเป็นอย่างดี ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการร้อยเรียงประเด็น หรือการอ้างคำพูดของตัวละคร จึงเป็นไปในทิศทางที่สนับสนุนชาวบ้าน เช่น

“ปัญหาการจวยโอกาสสุบที่ดินของชุมชนแหลมป้อมถือเป็นประเด็นร้อนที่สุดในพังงา และยังสะเทือนใจผู้ที่ไดยิน ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้ถูกตัดขาดความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ” (โพสต์ทูเดย์ 16 พ.ค. 2548)

“บึ่กจริงๆ ผู้ครอบครองที่ดินหาดแหลมป้อม ผู้ว่าฯ พังงายอมรับเป็นนักการเมืองระดับชาติ” (โพสต์ทูเดย์ 18 พ.ค. 2548)

การเล่าเรื่องด้วยมุมมองรอบด้านเห็นได้ตั้งแต่แก่นเรื่อง ที่สะท้อนการเอาใจช่วยชุมชนแหลมป้อมอยู่ในที่ เช่น “ทักษิณล้างบางแหลมป้อม เนาะชาวบ้านร้องนายกฯ หวังเช็กบิลมาเฟีย” (โพสต์ทูเดย์ 20 พ.ค. 2548) ส่วนโครงเรื่อง หนังสือพิมพ์จัดลำดับการเรียงประเด็นจากเล็กไปใหญ่ แต่ละประเด็นล้วนใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้าน มีการชี้ชวนให้เห็นทิศทางของปัญหาในแต่ละช่วงอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการจบข่าว ใช้วิธีสรุปด้วยคำพูดตัวเองว่า ภาครัฐควรจะเข้ามาช่วยเหลือ ไม่ควรปล่อยให้ชาวบ้านต้องเผชิญหน้ากับนายทุนเพียงลำพัง

บริบททางภาษา

การใช้ภาษาในประเด็นการจัดสรรที่ดินสีนามิ ผู้วิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์เน้นคำที่แสดงความโน้มเอียงไปทางชาวบ้านที่ประสบปัญหา คำที่ใช้ในการพาดหัวชี้ให้เห็นถึงความเสียหายเปรียบของชาวบ้านอย่างชัดเจน บางคำแสดงความไม่ยุติธรรม และต้องวิงวาทที่พึ่งพา ตัวอย่างเช่น

“ชาวบ้านโร่พึ่งก.สิทธิ” (ข่าวสด 22 เม.ษ. 2548)

“เหยื่อสีนามิร้องสภาบึ่กส.ทรท.ยึดที่” (ไทยโพสต์ 4 พ.ค. 2548)

“รัฐโคดเค็ยว ชุมชนหาดแหลมป้อม อ่างที่ดินพิพาท ตัดสิทธิช่วยเหลือ”(โพสต์ทูเดย์ 18 พ.ค. 48)

“ตั้งช้่มมือป็นยึดที่สีนามิ ยิงชู้จึ้นฟ้าทุกคืน - แหลมป้อมขวัญผวา” (โพสต์ทูเดย์ 16 พ.ค. 2548)

สังเกตได้ว่า การใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ในประเด็นการจัดสรรที่ดิน ช่วงเวลาที่ 3 แตกต่างไปจากช่วงเวลาที 2 คือ มีการใช้ภาษาที่โน้มเอียงไปทางชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับแก่นเรื่องที่หนังสือพิมพ์วางไว้

4. ความจริงเชิงความเชื่อเรื่องผี

สรุปสถานการณ์

เรื่องเล่าเกี่ยวกับผีไม่จบสิ้น และยืนยาวมาถึงช่วงเวลาที 3 โดยมีการรำลือถึงวิญญาณที่โผล่มาให้พบเห็นตามสถานที่สำคัญ โดยเฉพาะบริเวณเขาหลัก ได้ถูกสื่อมวลชนขุดคุ้ยประเด็นมาตีแผ่อย่างต่อเนื่อง แม้แต่เรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับผี แต่เมื่อมีแนวโน้มว่าจะเป็นเรื่องวิญญาณก็ถูกดึงเข้ามาบวกรวมกัน เช่น ภาพถ่ายรูปหนึ่งที่มีคนยืนอยู่บนหน้าผาถ่ายรูปก้มหัวลง แล้วถ่ายรูปออกมามองไปแล้วคล้ายกับคนหัวขาดยืนอยู่บนหน้าผา รูปนี้ถูกส่งไปตามหนังสือพิมพ์และมีการถกเถียงอยู่หลายวัน ก่อนจะได้อธิบายสรุปว่า เป็นการถ่ายรูปคนที่กำลังก้มหัวลง

ประเด็นผีๆ ในพื้นที่ประสบภัยจึงยิ่งร้อนแรงไม่จบสิ้นง่ายๆ แม้ว่าหลายฝ่ายจะออกมาชี้ว่าส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวอย่างมาก เมื่อเป็นกระแสอย่างนี้ เดือดร้อนถึงพระผู้ใหญ่จากมหาเถรสมาคมต้องลงไปโปรดตรวจดูด้วยตัวเอง และขอให้พระตามวัดที่เก็บศพฝังแผ่เมตตาให้กับวิญญาณเหล่านั้น

อย่างไรก็ตาม กระแสผีสีนามิได้ขยายวงกว้างออกไปเมื่อสำนักข่าวต่างประเทศได้นำเสนอประเด็นผีสีนามิในหลายประเทศ รวมถึงไทยด้วย โดยต่างก็หวาดผวาและมีเรื่องเล่าน่าขนลุกขนพองไม่แพ้กัน

วิเคราะห์การเล่าเรื่อง

1. แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องประเด็นผีสีนามิในช่วงเวลาที 3 ยังคงเน้นการปลุกเร้าอารมณ์หวาดผวาเป็นแก่นเรื่องใหญ่ โดยความหวาดผวานั้นไม่เลือกกว่าเป็นคนปกติ หรือพระสงฆ์องค์เจ้า แก่นเรื่องที่เร้าอารมณ์นี้มีคุณค่าข่าวในเชิงกระตุ้นความสนใจของปวงชนทั่วไปได้ดี ชวนให้ติดตามเรื่องราวมาตลอดนับเดือน โดยหนังสือพิมพ์บอกเล่าด้วยการใช้คำที่กระตุ้นความรู้สึก และโน้มนำให้เชื่อว่าเรื่องผีๆ สำคัญไม่น้อย ซึ่งเมื่อบวกรวมกับบริบททางสังคมที่คนไทยส่วนหนึ่งเชื่อเรื่องวิญญาณอยู่แล้ว ข่าวนี้จึงยืนยาวมาไปถึงครบรอบ 100 วันสีนามิ

“ถึงเวลาอาจารย์แล้ว ปราบผีลีนามิ” (โพสต์ทูเดย์ 27 ก.พ. 2548)

“คนกลัวผี พระก็กลัว ฟังปิ่นน้ำมนต์” (โพสต์ทูเดย์ 27 ก.พ. 2548)

พาดหัวดังกล่าวมีการดึงบุคคลสำคัญระดับประเทศมาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องผี การใช้คำว่า ‘อาจารย์’ ช่วยเสริมให้แก่นเรื่องที่เน้นความหวาดกลัวมีน้ำหนัก และคู่มืออารมณ์ขันมากขึ้น นอกจากนี้ คำว่าอาจารย์แสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ผู้ก่อกองแก่นเรื่องเข้ากับความสำเร็จของคนไทยที่ต้องใช้ผู้มีคาถาอาคมมาปราบผี การดึงคนระดับนายกฯ ลงมาเล่นด้วย เท่ากับย้ำว่า ประเด็นนี้ไม่ใช่เรื่องเล่นๆ เท่านั้น

แก่นเรื่องใหญ่ได้ถูกเสริมด้วยแก่นเรื่องย่อยที่เน้นการออกมา ‘แฉ’ เรื่องดีๆ ที่สำแดงอิทธิฤทธิ์ในรูปแบบต่างๆ และนำไปสู่แก่นเรื่องย่อยอีกแก่นหนึ่งคือ การยื่นเตือนให้รัฐบาลต้องมาดูแลเรื่องนี้ เพราะมีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างมาก

“แฉผีไทย เขี่ยนลั่น โลก – หลอกสารพัดแบบ” (ข่าวสด 28 ก.พ. 2548)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า การใช้คำและรูปแบบประโยคของพาดหัวข่าวยังมีการเลียนแบบจากภาพยนตร์ไทยที่เกี่ยวกับผี ซึ่งเคยได้รับความนิยมมาก่อนหน้านี้ จึงเป็นการดึงเอาคลังความรู้ (Stock of Knowledge) ที่มีอยู่ในตัวของผู้อ่านมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น

“คนเห็นผี กลไกทางจิตพาหลุดพ้นเรื่องตัวเอง” (โพสต์ทูเดย์ 27 ก.พ. 2548)

2. โครงเรื่อง

การวางโครงเรื่องประเด็นผีๆ ช่วงเวลาที่ 3 ถือว่าไม่ซับซ้อนมากนักและหือหาวเหมือนกับช่วงเวลาที่ผ่านมา เป็นการเล่าเรื่องแบบตรงไปตรงมา แต่อยู่ภายใต้แก่นเรื่องความหวาดกลัวของผู้คน และการเรียกร้องให้รัฐบาลลงมาดูแลปัญหา

เริ่มต้นเปิดเรื่องด้วยการสรุปภาพความหวาดกลัวของผู้คนในพื้นที่ต่างๆ ที่ยังคงเล่าเรื่องได้ไม่จบสิ้น คำที่ใช้เป็นการแสดงสอใส่ความคิดเห็นและใช้คำที่แสดงความน่าสะพรึงกลัวอย่างมาก คนที่ไม่เคยรู้จักผีไทยมาก่อน จึงอาจจะกลัวไปได้จากช่วงเปิดเรื่องนี้

“ผีไทยกระช่อนโลก เผนนักท่องเที่ยวไม่กล้ามาไทย เพราะกลัวผีสีนามิ โดยเฉพาะที่เป็นผีไทย เพราะรู้จักดีศัพทมานานว่ามีความดุร้าย และหลอกหลอนได้สารพัดรูปแบบ” (ข่าวสด 28 ก.พ. 2548)

เมื่อเข้าสู่ปัญหา หนังสือพิมพ์ใช้วิธีปลุกกระแสผีให้กลับมาอีกครั้งด้วยการนำเสนอภาพถ่ายรูปหนึ่งที่ถ่ายรูปเหมือนคนหัวขาดยืนอยู่บนหน้าผา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นที่อุทยานแห่งชาตินพรัตน์ธารา หมู่เกาะพีพี ทำให้ประเด็นผีสีนามิได้รับการถกเถียงอีกครั้ง โครจเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องการพิสูจน์ความจริง โดยหนังสือพิมพ์จุดประเด็นขึ้นมา

“วิเคราะห์หุ่น ภาพคนไร้หัว” (ข่าวสด 2 มี.ค. 2548)

“หน.อุทยานจัดพิสูจน์รูปหัวขาด” (ข่าวสด 3 มี.ค. 2548)

ในที่สุดผลก็ออกมาว่า เป็นการเข้าใจผิด รูปนั้นเป็นเพียงรูปคนยืนก้มหน้าถ่ายรูปเท่านั้น ผู้วิจัยพบว่า การดำเนินเรื่องประเด็นภาพถ่ายหัวขาดนี้ เป็นการบอกเล่าของคนเพียงคนเดียว คือหัวหน้าอุทยานแห่งชาตินพรัตน์ธารา แล้วนักข่าวได้เล่าตามความเชื่อส่วนตัวเชื่อมโยงไปกับเหตุการณ์สีนามิ ซึ่งเป็นการอาศัยจังหวะเวลาที่กระแสเรื่องผีสีนามิโด่งดังมาได้เกือบหนึ่งเดือนแล้ว

อย่างไรก็ตาม การวางโครงเรื่องของหนังสือพิมพ์ก็ทำให้ประเด็นผีสีนามิมีความซับซ้อนขึ้นมาเล็กน้อย เมื่อแตกประเด็นไปสู่ผลกระทบจากการเล่าเรื่องผีสีนามิ โดยไปสัมภาษณ์บุคคลในวิชาชีพต่างๆ มาให้ความเห็น โดยเฉพาะในประเด็นการท่องเที่ยว ก่อนจะเรียกร้องให้รัฐบาลต้องลงมาจัดการกับปัญหา

ในท้ายที่สุด การยุติเรื่องหนังสือพิมพ์ใช้วิธีจบสองแบบคือ หนึ่ง มองวิญญาณในแง่ความมั่นคงทางจิตใจ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตมาให้คำอธิบายเรื่องนี้ เช่น การเห็นผี เป็นเรื่องปกติของจิตมนุษย์ที่คิด วิดก ไปกับสภาพแวดล้อมในขณะนั้น (อ้างจากไทยโพสต์ 3 มี.ค. 2548)

วิธีที่สอง หนังสือพิมพ์จบด้วยการหาทางออกจากผู้ใหญ่ในรัฐบาล กรมการศาสนาได้มาตั้งแต่นายกฯ ทักษิณ ที่จะจัดงานส่งวิญญาณในวันครบรอบ 100 วันสีนามิ กระทั่งถึงมหาเถรสมาคมต้องลงไปดูแลพื้นที่ประสบภัย และกำชับให้พระที่อ่อนพรรษานั้นเน้นการแผ่เมตตาให้ดวงวิญญาณทั้งหลาย

3. ตัวละคร

ตัวละครเอก

หนังสือพิมพ์จัดวางให้ น.พ.จักรธรรม ธรรมศักดิ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้รับการนำเสนอในฐานะตัวละครสำคัญ เห็นได้จากการออกมาเปิดประเด็นความกลัวเรื่องผีของพระในพื้นที่ประสภภัย จนร้อนถึงตัวแทนมหาเถรสมาคมต้องลงมาดูแล

คำพูดของน.พ.จักรธรรม ช่วยย้ำความหวาดกลัวได้อย่างชัดเจน บวกรวมกับคำพูดที่นักข่าวนำมาร้อยเรียงเป็นคำพูดของตัวเอง ทำให้เรื่องน่าเชื่อถือมากขึ้น

“โดยเฉพาะกับบรรดาพระใหม่ หรือพระที่พรรษาน้อยที่อยู่ในวัด ต่างแย่งกันเล่าให้คณะฟังว่า บรรดาภิกษุในขณะนี้แม้จะมีการย้ายศพออกไปจำนวนมากแล้วก็ตาม แต่กลิ่นก็ยังคลุ้ง เพราะน้ำเหลืองยังนองวัดและแห้งอยู่ที่หน้าดิน แต่กระนั้นความวังเวงก็ยังเป็นบรรยากาศที่ครอบคลุมวัดนี้อยู่ เรียกได้ว่าพระไปไหนมาไหนคนเดียวกลางคืนก็ยังไม่กล้าเดินออกมากันเลย” (โพสต์ทูเดย์ 27 ก.พ. 2548)

สังเกตได้ว่าเพียงย่อหน้าเดียว แต่การใช้คำที่แสดงถึงภาพพจน์ของศพ ปรากฏในเกือบทุกบรรทัด เช่น คลุ้ง น้ำเหลืองนองวัด แห้งอยู่ที่หน้าดิน วังเวง เป็นต้น แสดงให้เห็นการใช้คำเพื่อนำไปสู่แก่นเรื่องที่เน้นความหวาดผวาของผู้คน

ผู้ร้าย

ไม่พบผู้ร้ายในประเด็นนี้

ผู้ช่วย

ผู้ช่วยในเหตุการณ์นี้มีสองคน จากสองประเด็นคือ ผู้ที่สนับสนุนในแก่นเรื่องย่อเรื่องคนหัวขาดในรูปถ่าย โดยหนังสือพิมพ์จัดวางให้นายสมบัติ เศรษฐกุล หัวหน้าอุทยานแห่งชาติอินทร์นารถา หมู่เกาะพีพีเป็นตัวละครที่ช่วยเล่าเรื่องภาพปริศนา การบอกเล่าของนายสมบัติทำให้แก่นเรื่องใหญ่เรื่องความหวาดผวาของผู้คน มีน้ำหนักมากขึ้น

“นายสมบัติกล่าวว่า ยังไม่แน่ใจว่ารูปที่เห็นนี้เป็นรูปคนหรือไม่ เพราะบริเวณนี้ก็มีคนที่ตายจากเหตุการณ์สึนามิหลายศพ อย่างน้อยรูปนี้ก็ไม่ใช่รูปตัดต่อแน่นอน” (โพสต์ทูเดย์ 28 ก.พ. 2548)

อีกคนหนึ่งคือ น.พ.อภิชัย มงคล รงอธิบดีกรมสุขภาพจิต ผู้ที่ถูกจัดวางให้ออกมาหาทางออกให้กับสังคมในเรื่องสภาวะความอ่อนไหวของจิตใจ หลังเกิดเหตุร้าย ซึ่งเป็นการหาจุดจบให้กับประเด็นสึนามิได้อย่างดี ไม่ดูเป็นเรื่องงมงายมากเกินไป จากที่การเล่าเรื่องเน้นย้ำความหวาดกลัวมาโดยตลอด

“น.พ.อภิชัย เล่าว่า เรื่องการตาย ผี วิญญาณ เป็นความเชื่อของคนไทย บางคนอาจจะไม่เห็น บางคนอาจจะเห็นก็ได้ แต่ถ้าคนกลัวอะไรมากๆ เมื่อมีความกลัวมากก็จะทำให้ยุติการค้นหาความจริง ก็สรุปเอาเป็นความจริง เช่น ตอนกลางคืน มองไปนอกหน้าต่างเห็นเงาตะคุ่มๆ ก็สรุปเอาว่าเป็นวิญญาณ” (โพสต์ทูเดย์ 28 ก.พ. 2548)

4. ฉาก

วัดย่านยาว หรือวัดนิกรวราราม ยังคงเป็นฉากที่ถูกกล่าวถึงเป็นหลักในประเด็นนี้ๆ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ เป็นสถานที่ที่รวบรวมศพไว้มากที่สุดในเวลานั้น ผู้คนจึงนำไปรำลือถึงวิญญาณที่โผล่ออกมาให้เห็น หรือเพียงแค่เล่าบรรยากาศในวัดย่านยาว ก็เพียงพอทำให้ขนลุกแล้ว

“บรรยากาศในขณะนี้แม้จะมีการย้ายศพออกไปจำนวนมากแล้วก็ตาม แต่กลิ่นก็ยังคลุ้ง เพราะน้ำเหลืองยังนองวัดและแห้งอยู่ที่หน้าดิน แต่กระนั้นความวังเวงก็ยังเป็นบรรยากาศที่ครอบคลุมวัดนี้อยู่ เรียกได้ว่าพระไปไหนมาไหนคนเดียวกลางคืนก็ยังไม่กล้าเดินออกมาคนเดียว” (โพสต์ทูเดย์ 27 ก.พ. 2548)

แม้วัดย่านยาวถูกบรรยายซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่ทว่าการเล่าเรื่องของตัวละครที่แตกต่างในแต่ละช่วงเวลา ทำให้รายละเอียดของวัดย่านยาวมีเพิ่มมากขึ้น และเป็นรายละเอียดที่ไปในทางเดียวกัน คือเน้นย้ำให้รู้สึกหวาดกลัว

“พระท่านบอกว่า กลางคืนพอตึกน้อยเสียงโหยหวนได้ยินกันทั่วไป เสียงไม่เหมือนเสียงลม เพราะอยู่กันมาก่อนเกิดเหตุเสียงไม่มีเหมือนอย่างนี้ แต่ตอนนี้เสียงโหยหวนมันมี” (โพสต์ทูเดย์ 27 ก.พ. 2548)

5. มุมมองการเล่าเรื่อง

มุมมองการเล่าเรื่องในประเด็นความเชื่อเรื่องวิญญาณในช่วงเวลาที่ 3 ใช้การเล่าเรื่องแบบรอบด้านเช่นเดียวกับช่วงเวลาที่ผ่านมา กล่าวคือ การเล่าเรื่องเน้นการสรุปภาพรวม และให้รายละเอียดด้วยตัวของนักข่าวเอง เริ่มตั้งแต่พาดหัว ซึ่งสะท้อนความเห็นของนักข่าวอย่างชัดเจน “คนกลัวผี พระก็กลัว ฟังปิ่นน้ำมนต์” มาถึงการดำเนินเรื่องมีการเกริ่นของข่าวด้วยคำชี้ชวนให้ทำความรู้จักกับผีไทย มีการให้รายละเอียด สลับกับการสัมภาษณ์ตัวละครที่วางไว้ในโครงเรื่อง

สรุปการเล่าเรื่องประเด็นความเชื่อเรื่องวิญญาณในสองช่วงเวลา หนังสือพิมพ์ใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นจนจบ แม้จะมีการผสมผสานการเล่าเรื่องผ่านตัวละครในบางช่วง แต่เป็นการใช้ตัวละครตามโครงเรื่องที่ได้จัดวางไว้ เพื่อให้เป็นไปตามแก่นเรื่องที่กำหนดมาแล้วตั้งแต่ต้น

บริบททางภาษา

การใช้ภาษาในประเด็นความเชื่อเรื่องวิญญาณในช่วงเวลาที่ 3 หนังสือพิมพ์ดึงคำที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยออกอย่างชัดเจน เช่น คำว่า อาจารย์ที่สะท้อนนัยของการเป็นผู้เชี่ยวชาญในการปราบผี และอาจารย์คนนั้นยังมีอุปกรณ์ประจำตัวในการปราบผีอีกด้วย

“ถึงเวลาอาจารย์แม่ปราบผีสีนามิ” (โพสต์ทูเดย์ 27 ก.พ. 2548)

“คนกลัวผี พระก็กลัว ฟังปิ่นน้ำมนต์” (โพสต์ทูเดย์ 27 ก.พ. 2548)

นอกจากนี้ คำที่ใช้ควบคู่กับประเด็นเรื่องผี ๆ ที่หนังสือพิมพ์นิยมใช้ ก็ถูกนำมาใช้กับประเด็นผีสีนามิเช่นกัน เช่น

“ผีไทยเฮี้ยน นักท่องเที่ยวผวา ไม่กล้าลงภูเก็ต” (ไทยรัฐ 1 มี.ค. 2548)

“แฉผีไทย เฮี้ยนลั่นโลก – หลอกสารพัดแบบ” (ข่าวสด 28 ก.พ. 2548)

ตารางที่ 9 สรุปเปรียบเทียบการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาที่ 3

ความจริง	สรุปสถานการณ์	วิเคราะห์การเล่าเรื่อง				
		แก่นเรื่อง	โครงเรื่อง	ตัวละคร	ฉาก	มุมมอง
1. หายนะ	ภาวะกิจการเก็บกู้ความเสียหายดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีบางจุดที่ได้รับกาฟื้นฟูรวดเร็ว แต่เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวอย่างรุนแรงปลายเดือนมี.ค.	เน้นความตื่นกลัวของประชาชนในการหนีภัย หลังจากเกิดแผ่นดินไหวรอบสอง	เปิดด้วยภาพความตื่นกลัวของประชาชนในแต่ละห้องที่ และค่อยๆ เจาะลึกส่วนการดูทีวีเรื่องนั้นการเตือนภัยล่วงหน้า	ตัวละคร : ประชาชนในพื้นที่, นายสมิทธิ์ ธรรมสโรจ ตัวร้าย : ไม่มี ผู้ช่วย : นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร	หาดป่าตอง , บ้านน้ำเค็ม	เน้นมุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบคอบของนักข่าว ด้วยการเอาตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเรื่อง
2. การพิสูจน์ศพ	พล.ต.อ.นพพล ผูกประเค็มในการวิจารณ์คุณหมอมรพิทธิ์ เช่นเรื่อง ของบริจาค	เน้นความขานปลายของความขัดแย้ง	เน้นการโต้ตอบของสองฝ่าย มีบุคคลที่สามเข้ามาดำเนินหมอมรพิทธิ์มากขึ้น	ตัวละคร : พล.ต.อ.นพพล ตัวร้าย : คุณหมอมรพิทธิ์ ผู้ช่วย : สมชาย ผลเยี่ยมเอก	ไม่เน้น	ผสมผสานมุมมองแบบจำกัด และรอบคอบไปด้วยกัน ผ่านตัวละครสำคัญทั้งสอง
3. การจัดสรรที่ดิน	มีการตรวจสอบการครองครองที่ดิน โดยตัวแทนจากรัฐบาลลงตรวจสอบปัญหาในพื้นที่	เน้นผลกระทบของประชาชนอย่างชัดเจน	ดำเนินเรื่องชัดเจนตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อเน้นช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน	ตัวละคร : ราตรี คงวัดใหม่ ตัวร้าย : ผู้ว่าฯ พังงา ผู้ช่วย : นายกฯ ทักษิณ	หาดแหลมป้อม บ้านน้ำเค็ม	ผสมผสานมุมมองแบบจำกัด และรอบคอบ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามแก่นเรื่องที่วางไว้
4. ความเชื่อเรื่องผี	มีการตั้งคนระดับประเทศมาอภิปรายเรื่องผี กลายเป็นเรื่องใหญ่ที่สื่อต่างประเทศสนใจ	เน้นอารมณ์หวาดกลัวเรื่องวิญญาณ	วางโครงเรื่องเหมือนนิยาย แต่จบด้วยการใช้มุมมองทางจิตวิทยาอธิบาย	ตัวละคร จักรธรรม ธรรมศักดิ์ ตัวร้าย : ไม่มี ผู้ช่วย : สมบัติ เศรษฐกุล	วัดอานขาว	เล่าด้วยมุมมองแบบรอบคอบอย่างชัดเจน ด้วยการใส่อารมณ์ของผู้เล่า
5. อาสาสมัคร	นักศึกษาทยอยลงพื้นที่ประสบภัยช่วยสร้างบ้านเรือน และฟื้นฟูจิตใจ	เน้นความร่วมมือร่วมใจของอาสาสมัคร	อ้างแก่นที่นำไปของอาสาสมัครแต่ละกลุ่ม แต่มีประเด็นย่อยมาแทรกเป็นระยะ	ตัวละคร : อาสาสมัคร ตัวร้าย : ไม่มี ผู้ช่วย : สมบัติ บุญงามอนงค์	ไม่เน้นฉากใดเป็นพิเศษ	ใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบคอบอย่างชัดเจน เพื่ออธิบายภาพอาสาสมัครตามโครงเรื่องที่วางไว้

บทที่ 5

การสร้างความจริงผ่านการเล่าเรื่อง

หลังจากวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ 5 ชุดความจริง ใน 3 ช่วงเวลาแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์ ‘ความเป็นจริงทางสังคม’ ที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการเล่าเรื่อง จากมุมมองของ ‘ตัวละคร’ หรือ ‘แหล่งข่าว’ ที่หนังสือพิมพ์ได้จัดวางพวกเขาเหล่านั้นไว้ในตำแหน่งต่างๆ ทั้งตัวละครเอก ตัวร้าย และผู้สนับสนุน บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ตัวละครนั้นมีความสำคัญต่อการเล่าเรื่องอย่างมาก เพราะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่หนังสือพิมพ์ใช้ดำเนินเรื่องเพื่อบรรลุตามกรอบคิด โดยผลจากการจัดวางตัวละครในตำแหน่งต่างๆ นั้นอาจจะมีทั้งผลดี และผลร้ายตกมาถึงตัวละครแต่ละตัว

ทั้งนี้ ในบทที่ 5 ผู้วิจัยได้แบ่งการรายงานออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. สรุปบริบททางภาษาและบริบททางสังคม วิเคราะห์การเชื่อมโยงความคิด และนำไปสู่การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของหนังสือพิมพ์
2. สรุปการสร้างความจริงจากการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในบทที่ 4 มาเปรียบเทียบกับให้เห็นการจัดวางตัวละครของหนังสือพิมพ์
3. นำเสนอมุมมองของ ตัวละครในแต่ละชุดความจริง จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อดูทิศทางความจริงจากตัวละคร โดยผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ตัวละครที่โดดเด่นของแต่ละชุดความจริง ทั้งนี้ การนำเสนอมุมมองของตัวละคร ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายจะชี้ว่า ความจริงของใครถูกหรือผิด

1. ความจริงเชิงหายหน้าและความสูญเสีย ประเด็นความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพยากร

บริบททางภาษา

จากการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในบทที่ผ่านมา ทำให้เห็นว่า การใช้ภาษาในชุดความจริงเชิงหายหน้าทั้ง 3 ช่วงเวลา เป็นการบอกเล่าถึงภาพความสูญเสียอย่างยิ่งใหญ่ ความสูญเสียที่ว่านั้นหมายรวมถึงตั้งแต่ ชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพยากร โดยหนังสือพิมพ์สะท้อนให้เห็นความหดหู่และหมดอาลัยตายอยากของผู้คน นำไปสู่ความหวาดกลัว และข้อเท็จที่เกิดขึ้นกับคนทั่วไป

โดยสามารถสรุปชุดของภาษาที่หนังสือพิมพ์ใช้กับความจริงเชิงหายหน้าได้ ดังนี้

1. ความโหดร้ายของธรรมชาติ เช่นคำว่า ทะเลคลื่น คลื่นมฤตยู คลื่นนรก ทะเลเดือด ทะเลพิโรธ สีนามิวิปโยค เป็นต้น
2. การทำลายล้างของคลื่นยักษ์ เช่นคำว่า โถมถาก กวาดเรียบ ราบเป็นหน้ากลอง ถล่มคร่าชีวิต ลากลงทะเล เป็นต้น
3. ความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ เช่นคำว่า ตัวเลขผู้สูญเสียพุ่งพรวด ตัวเลขทะยานสู่หลักแสน ศพจำนวนมากนอนเกลยทับถมกัน เป็นต้น
4. การโยนบาปให้คนกลุ่มน้อย เช่น “โจรพม่าลกรเพชร” เป็นการพูดอย่างเหมารวมว่าแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเป็นคนขโมยของไป

บริบททางสังคม

การย้ำภาพความสูญเสียของหนังสือพิมพ์ เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในข่าวลัด และข่าวรอง โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ 1 และ 2 หลังเกิดคลื่นยักษ์ เมื่อบวกกับการนำเสนออย่างตอกย้ำของสื่อแขนงอื่นด้วยแล้ว ทำให้การรับรู้ความจริงเชิงหายหน้าและความสูญเสียจากคลื่นสึนามิ จึงเป็นภาพของความหดหู่ สิ้นหวัง และหวาดกลัว เพราะสภาพสังคมในเวลานั้นต่างพูดถึงภาพความเสียหาย ที่เห็นและได้ฟังผ่านสื่อทุกแขนง

ในช่วงแรกหลังเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ สื่อมวลชนถูกตั้งข้อสังเกตว่า นำเสนอข่าวในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตมากเกินไป ในขณะที่ความเสียหายในจุดอื่นๆ สื่อยังเข้าไปไม่ถึงมากนัก

การเชื่อมโยงความคิด

จากบริบททางภาษาและบริบททางสังคม หนังสือพิมพ์กำลังเล่าด้วยการตอกย้ำภาพความสูญเสียในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอย่างซ้ำไปซ้ำมา จนเกิดเป็นการเข้าใจว่า พื้นที่นั้นเสียหายมาก เช่น หาดป่าตอง จ.ภูเก็ต เกาะพีพี จ.กระบี่ เป็นต้น ซึ่งในความจริงยังมีพื้นที่อื่นๆ เสียหายเช่นเดียวกัน แต่ถูกนำเสนออยู่น้อยมาก ซึ่งรวมถึงหนังสือพิมพ์ กระทั่งเวลาผ่านไปถึงช่วงเวลาที่ 2 หนังสือพิมพ์จึงกล่าวถึงพื้นที่อื่นบ้าง

เมื่อมีการลงไปช่วยเหลือขององค์กรต่างๆ องค์กรเหล่านั้นต่างลงไปตามพื้นที่ที่สื่อมวลชนได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ซึ่งในช่วงเวลาที่ 1 และช่วงต้นของช่วงเวลาที่ 2 สื่อมวลชนนำเสนอเกาะกลุ่มไปในพื้นที่บางแห่งมากเกินไป ทำให้ความช่วยเหลือเกินความต้องการ เช่น หาดป่าตอง ในขณะที่บางชุมชนในระแวกใกล้เคียงไม่ได้รับความช่วยเหลือเลย

การสร้างความจริงทางสังคมในชุดความจริงเชิงหายหน้าและความสูญเสีย จึงเป็นภาพของการตอกย้ำให้เห็นถึงความสูญเสียไม่จบสิ้น ตั้งแต่ช่วงเวลาที่ 1 ถึง 3 และมีการนำเสนอในพื้นที่คล้ายๆ กัน เมื่อรวมกับสื่อในแขนงอื่นๆ ที่นำเสนอในพื้นที่เหมือนๆ กัน ทำให้ความช่วยเหลือเทไปยังชุมชนใดชุมชนหนึ่งมากเกินไป

ในขณะที่มุมมองเรื่องการรู้เท่าทันธรรมชาติ ไม่ถูกกล่าวถึงในฐานะประเด็นหลักมากนัก เป็นเพียงประเด็นเล็กๆ ด้านใน

สรุปตัวละครที่หนังสือพิมพ์นำเสนอใน 3 ช่วงเวลาได้ดังนี้

ช่วงเวลา	ตัวละครเอก	ตัวร้าย	ผู้สนับสนุน
1	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สมิทธ ธรรมสโรช	แรงงานต่างด้าว	คนมีชื่อเสียงที่ประสบเหตุ
2	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เบิร์ด – ธงไชย, ปารีชาติ สถาปิตานนท์	นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ	คนมีชื่อเสียงที่ประสบเหตุ
3	ประชาชนในพื้นที่, สมิทธ ธรรมสโรช	ไม่มี	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

ตารางที่ 10 แสดงการเปรียบเทียบตัวละครในชุดความจริงเชิงหายณะ 3 ช่วงเวลา

ตัวละครที่เลือกสัมภาษณ์ คือ นายสมิทธ ธรรมสโรช

สมิทธ ธรรมสโรช ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ดูแลศูนย์ภัยพิบัติแห่งชาติ โดเด่นตั้งแต่ช่วงเวลาแรกของการศึกษา แม้ในช่วงเวลาที่สองจะหายไปจากหนังสือพิมพ์บ้าง แต่เมื่อถึงสถานการณ์คับขันในช่วงที่ 3 ที่เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวขนาด 8.3 ริคเตอร์ ทำให้อดีดอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยาท่านนี้เข้ามามีส่วนในการให้แนวทางการจัดตั้งศูนย์ภัยพิบัติแห่งชาติอีกครั้ง ภาพของสมิทธผ่านหนังสือพิมพ์ตลอด 3 ช่วงเวลาจึงถือเป็นภาพในแง่บวก เห็นได้จากการยึดตำแหน่งตัวละครเอกถึง 2 ช่วงเวลา

สมิทธ กล่าวถึงหนังสือพิมพ์ว่า มีส่วนทำให้ภาพลักษณ์ของเขาดีขึ้น หลังจากที 8 ปีก่อน เขาเคยพูดเรื่องการเกิดคลื่นยักษ์สึนามิผ่านสื่อมาแล้วครั้งหนึ่ง แต่ไม่ได้รับความสนใจ มีหน้าซ้ำยังถูกตำหนิจากอดีตผู้ว่าฯ จังหวัดภูเก็ตในขณะนั้น

“ที่จัดให้ผมเป็นตัวละครเอกคงเป็นเพราะผมอ้างอิงกับหลักวิชาการ การพูดของผมไม่ได้มุ่งให้ร้ายใครที่สำคัญคือมีประโยชน์ต่อประเทศชาติ ผมจึงคิดว่า ผมทำไปตามความรู้ความสามารถ และหน้าที่ที่ผมเคยทำมาก่อน ตรงนี้คงทำให้สื่อมวลชน รวมถึงหนังสือพิมพ์สนใจในสิ่งที่ผมคิด แต่ไม่ว่าจะจัดผมไว้ตรงไหน ผมก็คงต้องพูดในสิ่งที่มันเป็นประโยชน์อย่างนี้” (15 มี.ค. 2549)

2. ความจริงเชิงกระบวนการช่วยเหลือ มี 2 ประเด็น คือ

2.1 ประเด็นความขัดแย้งเรื่องการพิสูจน์ศพ ระหว่าง พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ กับ พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์

บริบททางภาษา

การใช้ภาษาในประเด็นการพิสูจน์ศพ แสดงให้เห็นความหือหาวและเร้าใจ โดยรูปแบบของคำที่ใช้นำไปสู่การแบ่งแยกคนออกเป็นสองฝ่ายที่ชัดเจน และอาจจะมีฝ่ายที่สามเข้ามาสนับสนุนด้านใดด้านหนึ่ง

ทั้งนี้ สามารถสรุปชุดภาษาของหนังสือพิมพ์ในประเด็นการพิสูจน์ศพได้ดังนี้

1. การประดิษฐ์คำใหม่ คำใหม่นี้ใช้แทนคุณหมอพริทีย์ โรจนสุนันท์ โดยเฉพาะ นั่นคือ คำว่า ‘พรทือ’
2. การใช้คำแสดงการโต้ตอบ เป็นการโต้ตอบอย่างรุนแรงที่สื่อนิยมใช้กับข่าวทั่วไป โดยเฉพาะข่าวการเมืองที่มีความขัดแย้งสูง เช่นคำว่า จวก โต้ ท้า กร้าว ฟัด ละ เลี่ยม เป็นต้น
 - ในกลุ่มคำแสดงการโต้ตอบนี้ หากนับเฉพาะคำที่ใช้สำหรับคุณหมอพริทีย์ ถือว่าหนังสือพิมพ์เลือกใช้คำที่แสดงอารมณ์โกรธอย่างชัดเจน เช่น ถลกผ้าถู ทำควล เป็นต้น

บริบททางสังคม

พ.ญ.คุณหญิงพริทีย์ โรจนสุนันท์ เป็นบุคคลมีชื่อเสียงในหลายสถานะ จึงเป็นที่จับตาของสังคมไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม เมื่อลงมาช่วยเหลือด้านการพิสูจน์ศพสันามิจึงถูกกล่าวถึงอย่างมาก แต่เมื่อมีฝ่ายตำรวจออกมาวิจารณ์การทำงานว่าไม่เป็นไปตามหลักวิชาการนั้น ทำให้สังคมยังให้ความสนใจเป็นพิเศษ

การเชื่อมโยงความคิด

หนังสือพิมพ์ใช้วิธีการเล่าเรื่องด้วยการเชื่อมโยงบริบททางภาษาและบริบททางสังคมเข้าด้วยกัน เมื่อภาพของคุณหมอพริทีย์เป็นที่จับตาของสังคม การนำเสนอเรื่องราวของคุณหมอในอิริยาบถต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว หรือการโต้ตอบข้อกล่าวหาต่างๆ จึงเป็นไปในลักษณะหวิวหาว ชวนให้ติดตาม เห็นได้จากการนำภาพของคุณหมอพริทีย์ที่กำลังโกรธจากคำวิจารณ์มาบอกเล่าด้วยภาษาที่เร้าใจ เห็นภาพพจน์ โดยดึงบุคคลสำคัญด้านอื่นๆ มาเป็นบุคคลที่สามที่คอยให้คำวิจารณ์อีกทางหนึ่ง

การสร้างความเป็นจริงทางสังคมในประเด็นการพิสูจน์ศพ หนังสือพิมพ์เล่าภาพของความขัดแย้งอย่างรุนแรงของสองฝ่าย คือ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม และ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นการตอบโต้กันไปมา โดยไม่สามารถหาข้อยุติได้ กระทั่งในที่สุด นายฯ ทักษิณ ได้ออกมาขอรื้อสื่อมวลชนให้หยุดการเสนอข่าวแบบแบ่งขั้ว เพราะทำให้การโจมตีกันไม่จบสิ้น

สรุปตัวละครที่หนังสือพิมพ์นำเสนอใน 3 ช่วงเวลาได้ดังนี้

ช่วงเวลา	ตัวละครเอก	ตัวร้าย	ผู้สนับสนุน
1	-	-	-
2	พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์	พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ ทรัพย์	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, อาสาสมัครวัดย่านยาว
3	พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ ทรัพย์	พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ศ.น.พ.สมชาย ผลเอี่ยมเอก

ตารางที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบตัวละครในชุดความจริงเชิงการเมือง 3 ช่วงเวลา

ตัวละครที่เลือกสัมภาษณ์คือ พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์

พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ รองผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม โดดเด่นมาตั้งแต่เดินทางลงไปในพื้นที่ที่ประสบภัย โดยไปพบกับความวุ่นวายในการตรวจพิสูจน์ศพ จึงจัดตั้งทีมงานวัดย่านยาวขึ้น เพื่อทำการพิสูจน์ศพ โดยได้อาสาสมัครจากทั่วประเทศเดินทางมาสมทบ กลายเป็นทีมงานอาสาสมัครวัดย่านยาวที่โด่งดัง กระทั่งถูกวิจารณ์จากพล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าการพิสูจน์ศพของคุณหมอมพรทิพย์ไม่เป็นไปตามหลักวิชาการและ ผิดกฎหมายอาญา จึงเกิดเป็นความขัดแย้งกันที่รุนแรงตามมา

ชื่อของคุณหมอมพรทิพย์ปรากฏในหนังสือพิมพ์ทั้งช่วงเวลาที่ 2 และ 3 แต่สลับบทบาทกัน คือ ในช่วงที่ 2 หนังสือพิมพ์จัดให้อยู่ในฐานะตัวละครเอก ส่วนช่วงที่ 3 กลายเป็นตัวร้าย ซึ่งคุณหมอได้กล่าวถึงการจัดวางตำแหน่งของสื่อมวลชนว่า

“การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเหมือนกับละคร คือ จัดให้มีตัวดี ตัวร้าย ให้ตัวดีกับตัวร้ายทะเลาะกัน กลายเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งเกิดมาจากข้อมูลที่นักข่าวรู้อ้างไม่รู้บ้างแล้วนำมาแปลงสารให้เป็นไปตามที่ตนตั้งใจไว้ จากที่มีความจริงน้อยนิด ก็ไปขยายออกให้ใหญ่ขึ้น เป็นเรื่องเป็นราวไม่รู้จบ” (28 มี.ค. 2549)

“หนังสือพิมพ์อาศัยว่า ทางหมอมพรทิพย์กับตำรวจไม่ถูกกันเลยนำไปลงว่า ปัญหาของสองคนนี้มาจากความไม่ชอบหน้ากัน แล้วก็ขยายออกไปเป็นเรื่อง ซึ่งจริงๆ การพิสูจน์ศพของหมอก็มี

ผิดพลาด แต่มีการไปขยายให้เป็นเรื่องราวใหญ่โต กลายเป็นการโต้ตอบผ่านสื่อ แทนที่จะนำพื้นที่ที่ทะเลาะกันไปนำเสนอข่าวอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์มากกว่านี้”

“หมอเคยตั้งข้อสังเกตไปแล้วกับว่า สื่อชอบลงข่าวที่มันสะใจ เน้นการโต้ตอบกัน ซึ่งจริงๆ เป็นเพียงการสัมผัสกันของสื่อแล้วนำไปจัดแบ่งข้างให้แต่ละคนไปอยู่ในตำแหน่งต่างๆ ตรงนี้สื่อต้องระวัง เพราะการตีลงข่าวแต่ละครั้งมีผลกระทบต่อคนในข่าวอย่างมาก เมื่อได้ข่าวจากฝ่ายหนึ่ง มากน้อยก็จัดให้เขาอยู่ในตำแหน่งที่ดี แต่พออีกฝ่ายหนึ่งไม่ให้ข่าวก็จัดเขาเป็นฝ่ายที่ร้าย อย่าเอาแต่ขายข่าวอย่างเดียว เพราะผลกระทบที่ทำมันตกมาถึงคนในข่าว”

2.2 ประเด็นอาสาสมัคร

บริบททางภาษา

ภาษาที่ใช้ในชุดความจริงเรื่องอาสาสมัคร สรุปได้ว่า เป็นไปในทางบวกทั้งสิ้น หนังสือพิมพ์บอกเล่า ด้วยภาษาที่เน้นความร่วมมือร่วมใจ มีการย้ำให้เห็นถึงการลงพื้นที่ของคนจากทั่วทุกสารทิศอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย กระทั่งถึงกับใช้คำว่า การร่วมแรงร่วมใจครั้งนี้ถือเป็น ‘ปรากฏการณ์’ ครั้งสำคัญของเมืองไทย

ทั้งนี้ สามารถสรุปชุดภาษาในความจริงเรื่องอาสาสมัครได้ดังนี้

1. **สมญานาม** หนังสือพิมพ์สร้างคำเฉพาะเพื่อนำมาเรียกอาสาสมัครกลุ่มต่างๆ ด้วยความชื่นชม แสดงให้เห็นการใช้คำในเชิงบวกอย่างชัดเจน เช่น อาสาสมัครสวดยันยาว พลังของคนหนุ่มสาว ,อาสาสมัครเก็บกู้ขยะใต้ทะเล ,ภารกิจเสี่ยงภัยที่ทำทนาย ,อาสาสมัครวัยโจ๋ สร้างสรรค์ถูกที่ทาง เป็นต้น
2. **คำที่แสดงความงามในส่วนลึกของมนุษย์** คำเหล่านี้ถูกกล่าวถึงซ้ำไปซ้ำมา เช่น คำว่า น้ำใจ ความร่วมมือร่วมใจ ความเอื้ออาทร เมล็ดพันธุ์แห่งความดี จิตอาสา เป็นต้น

บริบททางสังคม

ต้องยอมรับว่า ไม่บ่อยนักที่สังคมไทยจะเกิดการรวมกลุ่มของคนจากทั่วสารทิศ เพื่อช่วยเหลือคนอื่นในระดับปรากฏการณ์ แต่เมื่อเกิดเหตุวิกฤตทางธรรมชาติ มนุษย์ได้แสดงให้เห็นว่า

ต่างคนต่างก็มีจิตแห่งความดี ที่พร้อมจะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในยามวิกฤต และครั้งนี้เมื่อมีการประกาศรับสมัคร หลายคนจึงลงไปอย่างไม่ต้องเตรียมตัวมากนัก

การเชื่อมโยงความคิด

หนังสือพิมพ์รวมถึงสื่ออื่นๆ ต่างพาไปรู้จักคำว่าอาสาสมัครอย่างลึกซึ้ง โดยการเล่าเชื่อมโยงระหว่างบริบททางสังคมที่มีคนเข้ามาในพื้นที่ประสบภัย บวกกับการให้ความหมายด้วยภาษาในเชิงบวก ตั้งแต่การเดินทางมา ความตั้งใจ กิจกรรมที่เลือกทำ และความเป็นอยู่ที่แตกต่างไปจากชีวิตจริงอย่างสุดซึ้ง

การสร้างโลกความเป็นจริงเรื่องอาสาสมัครสื่อ รวมถึงหนังสือพิมพ์ จึงเป็นภาพการรวมกลุ่มทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เพื่อมาร่วมกันทำความดี ที่เป็นประโยชน์กับสาธารณะ โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยขอให้ได้มีส่วนร่วมกับเหตุการณ์วิกฤตทางธรรมชาติครั้งนี้ในทางที่เป็นประโยชน์

สรุปตัวละครที่หนังสือพิมพ์นำเสนอใน 3 ช่วงเวลาได้ดังนี้

ช่วงเวลา	ตัวละครเอก	ตัวร้าย	ผู้สนับสนุน
1	-	-	-
2	พ.ญ.พรทิพย์ โรจนสุนันท์	พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์	บิณฑ์ บันลือฤทธิ์
3	อาสาสมัคร	-	สมบัติ บุญงามอนงค์

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบตัวละครในชุดความจริงสังคมศาสตร์ 3 ช่วงเวลา

ตัวละครที่เลือกสัมภาษณ์คือ พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์

พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ เป็นตัวละครที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งในความจริงเรื่องอาสาสมัคร เนื่องจากเป็นบุคคลแรกที่กล่าวถึงอาสาสมัครหลังจากเกิดเหตุการณ์สึนามิ และเป็นคนประกาศรับสมัครไม่จำกัดจำนวน กระทั่งได้รับการตอบรับจากภาคเอกชนในการอำนวยความสะดวกเรื่องการเดินทาง และให้ของบริจาคสำหรับดำรงชีวิต ภาพลักษณ์ของคุณหมอนิติเวชท่านนี้ จึงเป็นภาพเชิงบวก และกลายเป็นสัญลักษณ์ของงานอาสาสมัครไปในที่สุด

คุณหมอปรีทียักษ์กล่าวว่า “ไม่คิดว่าคนจะให้การตอบรับมาเป็นอาสาสมัครมากมายถึงเพียงนี้ จากจำนวนร้อยเพิ่มขึ้นเป็นพันคน แต่ทางวัดไม่สามารถรองรับได้หมด จึงต้องแบ่งกระจายออกไป และไปช่วยกันทำงานในส่วนอื่นๆ บ้าง หมอยังจำภาพความวุ่นวายของอาสาสมัครที่วัดย่านยาวได้ดี แต่ละคนยังทำงานไม่เป็นแต่ใจที่อยากช่วยมันแสดงออกมามาก ทำให้คนที่ทำงานเป็นพยายามสอนกัน งานจึงเดินหน้าไปได้” (28 มี.ค. 2549)

“แม้ว่าจะมีการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของอาสาสมัคร แต่หมอก็ได้กำลังใจที่ดีจากหลายฝ่าย รวมถึงอาสาสมัครหลายคน หมอยังย้ำกับทุกคนว่า ขอขอบคุณที่อุตส่าห์เสียสละกันมา จริงๆ หมออยากบอกว่า ไม่ต้องจัดให้หมอเป็นอะไรมากมาย จะตัวดีหรือตัวร้าย เพราะหมอก็เป็นคนธรรมดาคนหนึ่งที่ยากทำงาน หากใครจะศรัทธาก็ให้เกิดจากการกระทำของหมอเอง ไม่ใช่เกิดจากการวาดภาพโดยสื่อมวลชน”

3. ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน ประเด็นการจัดสรรที่ดิน

บริบททางภาษา

การใช้ภาษาในชุดความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน คล้ายคลึงกับชุดความจริงเรื่องการพิสูจน์ศพ กล่าวคือ มีการแบ่งแยกคนออกเป็นสองกลุ่มที่ชัดเจน และบอกเล่าด้วยภาษาที่แสดงให้เห็นการโต้แย้งของทั้งสองฝ่าย

ทั้งนี้ สามารถสรุปชุดภาษาที่ใช้ในประเด็นการจัดสรรที่ดิน ได้ดังนี้

1. **การโต้ตอบของสองฝ่าย** หนังสือพิมพ์มีการใช้คำที่แสดงความไม่ลงรอยของทั้งสองฝ่ายอย่างตรงไปตรงมา เช่น กร้าว ลุย โวย เป็นต้น
2. **การเลือกข้างชาวบ้าน** หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ มีการใช้คำที่แสดงกิริยาว่าเลือกที่จะช่วยเหลือชาวบ้านในกรณีการจัดสรรที่ดิน เห็นได้จากคำเหล่านี้
 - “ชาวบ้านไร่ฟิ่งกก.สิทธิ”
 - “เหยื่อสีนามีร่องสภาบักส.ทรท.ยึดที่”
 - “รัฐโคดเดียว ชุมชนหาดแหลมป้อม อ่างที่ดินพิพาท ตัดสิทธิช่วยเหลือ”

บริบททางสังคม

ปัญหาที่ดินบนพื้นที่ประสบภัยสึนามิไม่เคยถูกกล่าวถึงจากสื่อส่วนกลางเลย แต่หลังเกิดเหตุการณ์สึนามิ ปัญหานี้ได้รับการตีแผ่ เพียงแต่สื่อบางฉบับนำเสนอในระดับผิวของปัญหา มีเพียงหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ที่เกาะติดสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง

การเชื่อมโยงความคิด

หนังสือพิมพ์ใช้วิธีปะติดปะต่อเรื่องราวของการจัดสรรที่ดินอย่างไม่เป็นรูปร่างชัดเจน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณที่เน้นการโต้ตอบกันระหว่างชาวบ้านกับนายทุน มีเพียงหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ ที่นำเสนอในตอนท้ายด้วยการเชื่อมโยงบริบททางสังคม กับการใช้ภาษาข่าวมานำเสนอปัญหาจากระดับรากหญ้า ไปถึงการติดตามปัญหาอย่างต่อเนื่อง ด้วยจุดยืนที่ชัดเจนว่า ต้องการตีแผ่ปัญหาให้สาธารณะได้รับรู้

สรุปตัวละครที่หนังสือพิมพ์นำเสนอใน 3 ช่วงเวลาได้ดังนี้

ช่วงเวลา	ตัวละครเอก	ตัวร้าย	ผู้สนับสนุน
1	-	-	-
2	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	ประชาชนในพื้นที่	นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ (ผู้ว่าฯ พังงา)
3	ราตรี คงวัดใหม่	นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

ตารางที่ 12 แสดงการเปรียบเทียบตัวละครในชุดความจริงเชิงสังคมศาสตร์ 3 ช่วงเวลา

ตัวละครที่เลือกสัมภาษณ์คือ นางราตรี คงวัดใหม่ และ นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ

ราตรี คงวัดใหม่ แกนนำชาวบ้าน หาดแหลมป้อม บ้านน้ำเค็ม ต.บางม่วง อ.ตะกั่วป่า จ. พังงา ซึ่งเสียลูกสาวไปในเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ เธอยืนยันกับหนังสือพิมพ์ว่า อยู่ที่แหลมป้อมมาตั้งแต่เกิดไม่น้อยกว่า 40 ปี การออกมาต่อต้านนายทุนของราตรี ทำให้หญิงธรรมดาคนหนึ่งต้องรับหน้าที่แกนนำไปโดยปริยาย ภาพของราตรีถูกบอกเล่าผ่านหนังสือพิมพ์ด้วยภาพของผู้หญิงแกร่ง พุดจาตรงไปตรงมา มีเหตุมีผล และพร้อมจะต่อสู้กับปัญหา ซึ่งเป็นภาพเชิงบวก

ราตรี สะท้อนความรู้สึกหลังจากเป็นหนึ่งในตัวละครสำคัญของหนังสือพิมพ์ว่า “ตอนแรก ที่หนังสือพิมพ์จัดให้ชาวบ้านเป็นตัวละครร้าย ก็เสียใจมาก เพราะไปที่ไหนมีแต่คนมองว่า เราเป็นคนไม่รู้จกจบ จริงๆ ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะปัญหาที่พวกเขาพบเจอมันหนักหนาмаก ถูกข่มขู่จากนายทุน หน่วยงานรัฐเองก็ไม่ให้ความช่วยเหลือ พวกเราเลยต้องรวมกลุ่มกันต่อสู้ เรียกร้องไปถึงนายกฯ โขคิดที่ตัวแทนกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ลงมาดู แต่เรื่องก็เงียบไป” (11 ก.พ. 2549)

“ที่ผ่านมามีสื่อไม่น้อยมากที่เข้ามาถามเราจริงๆ ว่าเกิดอะไรขึ้น คงเป็นเพราะเราถูกป้ายสีจากหน่วยงานรัฐว่า เป็นพวกหัวดี๊อ เลยไม่มีใครเชื่อ แต่พวกเราที่ใจที่มีสื่ออย่างโพสต์ทูเดย์ กับข่าวสด ที่ช่วยนำเสนอปัญหานี้ออกไป ถ้าเป็นไปได้ อยากให้สื่อลองลงมาคุยกับพวกเราว่าเรื่องราวเป็นอย่างไร จะได้รายงานให้รอบด้าน”

ส่วน อนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ ผู้ว่าฯ พังงาที่ถูกสื่อจกวางให้อยู่ตรงกันข้ามกับชาวบ้าน แสดงความเห็นว่ “จริงผมพยายามเข้าไปช่วยเหลือหมู่บ้านอย่างถึงที่สุด เพียงแต่ความเสียหายที่กว้างใหญ่อาจจะมีคนบางกลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือน้อยไปบ้าง ปัญหาที่คืนสินามิเป็นเรื่องเก่าที่เกิดมาระยะหนึ่งแล้ว ตรงนี้ต้องมีการพิสูจน์สิทธิ์ให้ได้ก่อนว่าใครมีสิทธิ์ครอบครอง ซึ่งเป็นเรื่องของศาล” (สัมภาษณ์ 18 ก.พ. 2549)

“การที่หนังสือพิมพ์จัดให้ผมเป็นตัวละครไม่ดี มีผลกระทบกับผมแน่นอนเพราะทำให้ภาพลักษณ์ของผมดูแย่ลง ทั้งๆ ที่ได้พยายามแก้ปัญหาในหลายจุด อีกอย่างหนึ่งคือ ทำให้เกิดการแบ่งแยกผมกับชาวบ้านมากเกินไป จนทำให้ชาวบ้านกับผมไม่สามารถหาทางพูดคุยกันได้เลย อันนี้คือความจริงที่สื่อมวลชนส่วนหนึ่งสร้างขึ้นอย่างผิดๆ”

4. ความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณ

บริบททางภาษา

การใช้ภาษาในชุดความจริงเรื่องวิญญาณ ถือว่ามีความหือหาว และตื่นตื่นอย่างมาก เนื่องจากหนังสือพิมพ์มีข้อจกัดเรื่องการเล่าเรื่องด้วยภาพ ดังนั้นจึงใช้การเล่าเรื่องด้วยภาษาที่เห็นภาพจนชัดเจน จนกลายเป็นการผลิตซ้ำความกลัวไปในที่สุด

ทั้งนี้ สามารถสรุปชุดภาษาของความเชื่อเรื่องวิญญาณ ได้ดังนี้

1. คำแสดงภาพพจน์ หมายถึงคำและรูปประโยคที่แสดงให้เห็นทั้งภาพ และกลิ่นของศพ และความสยดสยอง เช่น

“ศพที่เรียงรายอยู่ในวัดจำนวนมาก ส่งกลิ่นเหม็นและพลอยทำให้พระลูกวัดหวาดกลัวไปตามๆ กัน”

“กลิ่นน้ำเหลืองที่โชยมาทำให้ผู้สื่อข่าวต้องนำผ้าเช็ดหน้ามาปิดจมูกไว้อีกชั้นหนึ่ง เพราะผ้าเพียงชั้นเดียวปิดกั้นกลิ่นเหม็นไม่ได้”
2. คำบรรยายอาการหวาดกลัว เช่น ขวัญหนีดีฝ่อ กระเจิง ผวา ออกสั่น เป็นต้น การใช้คำบรรยายเหล่านี้มีส่วนเสริมให้เห็นความกลัว ซึ่งมีอยู่แล้วในใจของแต่ละคน การตอกย้ำด้วยภาษาจึงเป็นการย้ำภาพเหล่านี้ให้ชัดเจนขึ้น

บริบททางสังคม

คนไทยกับความเชื่อเรื่องวิญญาณ เป็นของกลุ่มมานานแล้ว และเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิญญาณส่วนหนึ่งนั้นมาจากสื่อ ที่ทำหน้าที่ส่งผ่านเรื่องนี้ สำหรับสถานการณ์คลื่นยักษ์สึนามิก็เช่นกัน หนังสือพิมพ์ต่างให้พื้นที่กับประเด็นนี้ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณอย่างไทยรัฐ และข่าวสด ซึ่งนำเสนอข่าวทำนองนี้อยู่บ่อยครั้งในช่วงเวลาปกติ

ความเชื่อเรื่องวิญญาณ เกิดขึ้นจากสองจุดสำคัญ คือ วัดย่านยาว จ.พังงา และหาดป่าตอง จ.ภูเก็ต โดยมีเรื่องเล่าคล้ายๆ กันจากสองแหล่งนี้ออกไปสู่คนภายนอก

การเชื่อมโยงความคิด

หนังสือพิมพ์เล่าถึงความน่ากลัวของวิญญาณที่มารวมกันอยู่ในวัดย่านยาว และหาดป่าตอง จากบริบทของสังคมก่อนหน้านั้นที่ทั้งสองแห่งต่างก็เป็นจุดรวมศพนับพัน หนังสือพิมพ์ต่างปะติดปะต่อเรื่องวิญญาณจากปากคำของแต่ละคน ผ่านการเล่าเรื่องด้วยภาษาที่เห็นภาพ และตื่นเต้นนำไปสู่การผลิตซ้ำความกลัว ที่แผ่ขยายออกไปถึงคนต่างประเทศ

การสร้างความจริงในความเชื่อเรื่องวิญญาณ จึงเป็นภาพของการปะติดปะต่อเรื่องราวจากวัฒนธรรมของคนไทย และเชื่อมโยงไปสู่สภาพแวดล้อมในพื้นที่ประสบภัยในเวลานั้น เป็นความกลัวที่ถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำเล่า กระทั่งกลายเป็นตำนานวัดย่านยาว และหาดป่าตองไปในที่สุด

สรุปตัวละครที่หนังสือพิมพ์นำเสนอใน 3 ช่วงเวลาได้ดังนี้

ช่วงเวลา	ตัวละครเอก	ตัวร้าย	ผู้สนับสนุน
1	-	-	-
2	พระวัดย่านยาว	-	บิณฑุ์ บันลือฤทธิ์
3	น.พ.จักรธรรม ธรรมศักดิ์	-	พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร , สมบัติ เศรษฐกุล

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบตัวละครในชุดความจริงสังคมศาสตร์ 3 ช่วงเวลา

ตัวละครที่เลือกสัมภาษณ์คือ น.พ.จักรธรรม ธรรมศักดิ์

น.พ. จักรธรรม ธรรมศักดิ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้รับการนำเสนอในฐานะตัวละครสำคัญในช่วงเวลาที่ 3 เห็นได้จากการออกมาเปิดเผยความกลัวเรื่องผีของพระในพื้นที่ประสบภัย โดยได้เดินทางลงไปในพื้นที่วัดย่านยาว จนร้อนถึงตัวแทนมหาเถรสมาคมต้องลงมาดูแล คำพูดของน.พ.จักรธรรม ช่วยย้ำความหวาดกลัวได้อย่างชัดเจน บวกรวมกับคำพูดที่นักข่าวนำมาร้อยเรียงเป็นคำพูดของตัวเอง ทำให้เรื่องน่าเชื่อถือมากขึ้น

คุณหมอจักรธรรม กล่าวว่า การเดินทางลงไปในพื้นที่ประสบภัยนั้นเกิดขึ้น เนื่องจากกระแสน้ำเรื่องพระเณรกลัวผี จึงต้องเดินทางไปให้กำลังใจ และสำรวจพื้นที่ เมื่อนักข่าวมาสัมภาษณ์จึงบอกเล่าไปตามความจริงที่เห็น ซึ่งเมื่อเป็นข่าวขึ้นมาดูน่ากลัวมาก เพราะนักข่าวนำไปเล่าเหมือนหนังสือ

“ความจริงที่นักข่าวเอาไปลงก็ถูกส่วนหนึ่ง แต่ก็มีอีกส่วนหนึ่งที่ถูกแต่งเติมให้ดูน่ากลัว มีการเล่าภาพบรรยากาศให้เห็นชัดเจนว่ามีศพนอนเรียงกัน มีน้ำเหลืองไหลออกมา อะไรแบบนี้ ซึ่งส่วนหนึ่งนักข่าวต้องกลั่นกรองไม่จำเป็นต้องเล่าให้เห็นภาพมากเกินไป ซึ่งเรื่องนี้อยู่ที่วิจารณญาณของสื่อเอง” (สัมภาษณ์ 30 มี.ค. 2549)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์

เมื่อวิเคราะห์การเล่าเรื่อง และศึกษาการสร้างความเป็นจริงผ่านการเล่าเรื่อง จากข่าวคลื่นยักษ์สึนามิมาแล้ว ในฐานะที่เป็นผู้คัดเลือกและหยิบยกประเด็นข่าวมานำเสนอ หนังสือพิมพ์จึงปฏิเสธการทำหน้าที่เป็นผู้สร้างโลกแห่งความเป็นจริงให้กับสังคมไม่ได้ ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์ จึงมีความจำเป็นไม่น้อย เพราะจะทำให้ทราบถึงกระบวนการผลิตของผู้ส่งสาร และการกลั่นกรอง ก่อนจะนำเสนอสู่มวลชน

โดยการวิเคราะห์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการเลือกข่าวสารของ Pamela J. Shoemaker เกี่ยวกับปัจจัยภายนอกและภายในองค์กรที่มีผลต่อการคัดเลือกข่าวสารของนายประจักษ์ข่าวสาร มาเป็นแนวทางหลักในการวิเคราะห์ พร้อมกับเสริมด้วยแนวคิดเรื่องคุณค่าข่าว และการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงทางธรรมชาติ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็นสองส่วนที่สำคัญคือ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกนักหนังสือพิมพ์ในแง่กระบวนการผลิต เพื่อดูปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการเล่าเรื่องในข่าว
2. ความคิดเห็นของนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์

เหตุผลที่ต้องเล่าเรื่อง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนักข่าว หัวหน้าข่าว และบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปและแจกแจงปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการเล่าเรื่องในข่าวสึนามิ ตามแนวคิดการเลือกข่าวของ Pamela J. Shoemaker ได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอก

หมายถึง สิ่งที่อยู่นอกองค์กรซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกข่าวของนักข่าว และมีส่วนในการชักจูงหรือให้ประเด็นแก่นักข่าว ได้แก่

1.1 แหล่งข่าว

นักข่าวบอกตรงกันว่า ในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ แหล่งข่าวที่สามารถอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหาได้ยากมาก โดยเฉพาะคนที่สามารถพูดความรู้สึกในตอนที่นั้น เพราะทุกคนต่างตกอยู่ในอาการช็อก เสียใจ และต้องเร่งช่วยเหลือคนเจ็บ

นักข่าวหลายคนเห็นตรงกันว่า แหล่งข่าว ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเล่าเรื่อง หากแหล่งข่าวให้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงไปตรงมา การเล่าเรื่องจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามประเด็นที่วางไว้ โดยเฉพาะเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามินั้นถือเป็นครั้งแรกและเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่รุนแรงที่สุดในประเทศไทย ทำให้การหาข้อมูลจากแหล่งข่าวมีความจำเป็นอย่างมาก

ไพศาล รัตนะ นักข่าวภูมิภาคหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ กล่าวว่า “ตอนแรกไม่ได้วางแผนว่าข่าวจะต้องเป็นอย่างไร แต่คิดว่าต้องรายงานสถานการณ์ความสูญเสียที่เกิดขึ้นก่อน เพราะตอนนั้นยังประเมินสถานการณ์ไม่ออกจริงๆ แต่พอไปเห็นพื้นที่แล้วมันวุ่นวายมาก ถนนบางช่วงก็ถูกตัดขาด ก็เลยเก็บรายละเอียดจากสิ่งที่เห็นเป็นหลัก แล้วรายงานว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง โดยเน้นการสัมภาษณ์คนที่สูญเสียไว้ก่อน แล้วก็ให้คนที่เห็นเหตุการณ์เล่าเรื่องให้ฟังว่า เหตุการณ์เป็นยังไง” (สัมภาษณ์ 31 มี.ค. 2549)

เมื่อย้อนกลับไปดูผลการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวสึนามิช่วงเวลาที่ 1 พบว่า ประเด็นข่าวของหนังสือพิมพ์เป็นไปในแนวทางเดียวกันคือ เน้นชุดความจริงเชิงหายนะ ในแง่ความสูญเสียเป็นหลัก ซึ่งไพศาลเห็นว่า เหตุผลที่ต้องเล่าเรื่องในประเด็นนั้นเป็นหลัก เพราะสถานการณ์ยังคงคาบเกี่ยวกับความเป็นความตาย ภาพที่เห็นรอบๆ ตัวเป็นภาพของคนเสียชีวิต บ้านเรือนพังเสียหาย และผู้รอดชีวิตต่างอยู่ในอาการหวาดกลัว ซึ่งเป็นผลมาจากแหล่งข่าวที่พบเห็นในเวลานั้น

“หลายคนกลัวคลื่นรอบสองจะกลับมาอีก บางคนสติแตกทำอะไรไม่ได้ เพราะไม่คิดว่าจะเกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้นกับเขา ข่าวในตอนนั้นเลยเป็นเรื่องของความเสียหาย ความเศร้า และความกลัวที่พบเห็นในพื้นที่ แต่เมื่อเราส่งข่าวไปแล้วทางส่วนกลางจะทำอย่างไรก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะเท่าที่เห็นคือ ส่วนกลางจะนำไปเข้ากับข่าวประเด็นอื่นๆ ทำให้ประเด็นมันกว้างขึ้น” ไพศาลกล่าว

ส่วน **วันชัย พุทธทอง** นักข่าวภูมิภาคหนังสือพิมพ์ข่าวสด กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ในช่วงแรกของการทำข่าวจำเป็นต้องนำเสนอภาพของความสูญเสียเพราะเป็นแหล่งข่าวในเวลานั้น คงไม่มีใครต้องการพูดถึงเรื่องอื่นๆ

“สภาพตอนนั้นทุกคนตกตะลึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แม้แต่ตัวนักข่าวเอง เมื่อเดินทางไปถึงพื้นที่ในวันต่อมา จึงคิดว่าควรนำเสนอภาพความเสียหายไปก่อน เพราะคนอ่านเขาจะได้อ่านว่าเสียหายแค่ไหน พยายามเลือกพื้นที่ที่สื่อไม่ค่อยถูกนำเสนอ เช่น หมู่บ้านเล็กๆ ที่จังหวัดระนอง เพราะตอนนั้นนักข่าวส่วนใหญ่ลงไปถูกกักกันหมด ส่วนระนอง พังงา มีคนไปน้อยมาก” (สัมภาษณ์ 3 เม.ย. 2549)

วันชัย ย้ำว่า แหล่งข่าวในตอนนั้น เน้นคนในพื้นที่เป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน นายอำเภอ หรือหัวหน้าหน่วยงานราชการที่ลงพื้นที่ หลังจากผ่านไปประมาณ 3 วัน แหล่งข่าวองค์กรพัฒนาเอกชน (เอ็นจีโอ) เป็นผู้มึบบทบาทสำคัญที่ชี้ประเด็นให้ เช่น การลงพื้นที่ที่ไม่ถูกกล่าวถึงมากนัก เช่น หมู่บ้านปากเตรียม อ. คุระบุรี จ.พังงา ซึ่งขณะนั้นต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

1.2 ตัวแทนรัฐบาล

การเกาะติดสถานการณ์จากเหตุการณ์ในแต่ละวันถือว่าเป็นหน้าที่หลักของนักข่าวในพื้นที่ เพื่อจะรายงานความคืบหน้าในแต่ละวันให้ทางส่วนกลางทราบ และการเกาะติดนั้น นักข่าวจากข่าวสดและกรุงเทพธุรกิจ บอกตรงกันว่า การเกาะติดต้องเน้นบุคคลสำคัญระดับประเทศที่ได้เดินทางลงมาในพื้นที่ด้วย โดยเฉพาะนายทศ ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเริ่มลงพื้นที่ในวันที่สองที่เกิดเหตุ และอยู่ในพื้นที่ตลอดหนึ่งสัปดาห์ เนื่องจากนายทศ จะเป็นผู้ให้นโยบายเร่งด่วนในการแก้ปัญหา และขณะนั้นคนในรัฐบาลไม่สามารถให้ข้อมูลได้มากพอ จึงต้องตามติดนายทศ ทักษิณ ให้มากที่สุด ทำให้ในช่วงเวลาที่หนึ่งและสองของการศึกษามีเรื่องราวของนายทศ ท่านนี้ ขึ้นเป็นข่าวนำทุกวัน

ส่วน สิรินาถ สิริสุนทร หัวหน้าข่าวสิ่งแวดล้อม-คุณภาพชีวิต หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ กล่าวว่า การเกาะติดภารกิจของบุคคลสำคัญอย่างนายทศ ทักษิณ เป็นหน้าที่ที่ปฏิเสธได้ยาก ความที่เป็นบุคคลสำคัญ รวมถึงเป็นผู้ออกนโยบาย และมาตรการเร่งด่วนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย รวมถึงแนวทางในการฟื้นฟูในอนาคต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามที่ผู้คนในสังคมอยากรู้

“ข่าวหนีไม่พ้นเรื่องของกระแสที่คนในสังคมอยากรู้ คนส่วนใหญ่อยากรู้ว่า คนในพื้นที่เป็นอย่างไร เสียหายแค่ไหน ดังนั้นการรายงานข่าวจึงเป็นเรื่องของความสูญเสียเป็นหลักในช่วงแรก ต่อจากนั้น นักข่าวจะได้เบาะแสข่าวเองว่า แต่ละพื้นที่มีความน่าสนใจอย่างไร แล้วจะรายงานเข้ามา ส่วนทางกรุงเทพจะใช้วิธีเช็กข่าวจากหน่วยงานต่างๆ ทำให้ได้ความเคลื่อนไหวของ

แต่ละภาคส่วน รู้ว่าใครทำอะไร ไม่ทำอะไร เช่น ต้องเช็การเตือนภัยของกรมอุตุนิยมวิทยา ว่าได้เตือนภัยล่วงหน้าหรือไม่ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นคำถามพื้นฐานที่คนอยากรู้” (10 เม.ย. 2549)

1.3 หน่วยงานจากภาครัฐและเอกชน

นอกเหนือจาก แหล่งข่าวในพื้นที่ และนายกรัฐมนตรีนี่ ที่มีส่วนในการชี้ประเด็นให้กับนักหนังสือพิมพ์แล้ว สิรินาถ ยังเห็นว่า ปัจจัยภายนอกอื่นๆ ที่มีผลต่อการเล่าเรื่องในข่าวสึนามิคือ หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนที่พานักข่าวลงพื้นที่ กล่าวคือ หลังจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิผ่านพ้นไป จะมีหน่วยงานต่างๆ ที่ติดต่อมาเพื่อขอให้นักข่าวลงพื้นที่ไปสำรวจสภาพความเสียหาย และติดตามผลการช่วยเหลือในด้านต่างๆ ซึ่งแน่นอนว่า แต่ละองค์กรต้องการให้ภาพของตนออกมาในแง่ที่ได้มีส่วนในการช่วยเหลืออย่างไร

“การเชิญนักข่าวไปทำข่าวก็มีผลทำให้ข่าวออกไปในทิศทางที่องค์กรนั้นต้องการ แต่คงไม่ใช่ทั้งหมดของข่าว เชื่อว่า ยังมีนักข่าวส่วนหนึ่งที่พยายามหลีกเลี่ยงประเด็นด้วยการหามุมมองใหม่ๆ มานำเสนอ อาจจะเป็นการสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่ไม่ถูกกล่าวถึง และนิกไปเล่นประเด็นอื่นๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับทิศทางข่าวของกองบก.ที่จะสั่งการไปกับนักข่าว”

ปัจจัยภายนอกองค์กรจึงถือว่ามีผลต่อการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิพอสมควร เพราะปัจจัยเหล่านี้มีส่วนในการกำหนดประเด็น มุมมอง และแหล่งข่าว ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า กองบก. จะต่อรองกับปัจจัยเหล่านี้อย่างไร และให้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางข่าวมากน้อยเพียงใด

2. ปัจจัยภายใน หมายถึง วัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันจนเคยชินในการทำงาน ซึ่งถูกหล่อหลอมโดยองค์กร ได้แก่

2.1 วัฒนธรรมการรายงานข่าว

วัฒนธรรมการรายงานข่าว หมายถึงตั้งแต่ การพาดหัว การเล่าเรื่อง การไต่คำพูด การใช้ภาษาที่เร้าอารมณ์ การย่ำข่าว ซึ่งนักข่าวจะถูกหล่อหลอมจากองค์กรให้มีลักษณะหรือแบบฉบับคล้ายคลึงกัน

สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยที่นักข่าวต่างเห็นตรงกันว่ามีส่วนในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าวในสภาวะวิกฤตมากที่สุด กล่าวคือ ในหลายองค์กรให้โอกาสนักข่าวในการค้นหาประเด็นด้วยตัวเอง และบางสำนักข่าว ประเด็นถูกกำหนดจากส่วนกลาง วัฒนธรรมในการทำงานที่ต่างกันนี้ นักข่าวเห็นว่า มีผลต่อการนำเสนอข้อเท็จจริงสู่สาธารณะ

วิทยุที สันเยี่ยม นักข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กล่าวในประเด็นนี้ว่า ไม่ว่าจะเป็นข่าวแบบใดจะมีรูปแบบตายตัวอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นข่าวการเมือง กีฬา วิทยาศาสตร์ หรือข่าวภัยพิบัติ กล่าวเฉพาะข่าวภัยพิบัตินั้น รูปแบบที่เคยใช้กันมาคือ การรายงานความสูญเสีย คนตาย บาดเจ็บ ผู้รอดชีวิต สูญหาย รวมถึงความเสียหายที่ประเมินเป็นจำนวนเงิน ซึ่งต้องรายงานจนกว่าเหตุการณ์นั้นจะยุติ โดยเฉพาะข่าวที่อยู่ในความสนใจของประชาชน

“อย่างข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ถือว่ากระทบความรู้สึกของคนทั่วโลก เป็นข่าวใหญ่มาก ครอบคลุมความสูญเสียมหาศาล การรายงานข่าวจึงต้องเน้นความสูญเสียเป็นหลัก เพราะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใครๆ ก็อยากรู้” (8 เม.ย. 2549)

ปฏิเสธไม่ได้ว่า ด้วยรูปแบบการนำเสนอที่เน้นความสูญเสียเช่นนี้ มีผลต่อความรู้สึกของคนทั่วไป รวมถึงคนที่ตกเป็นข่าวในขณะนั้น แต่ทว่า ในกระบวนการทำข่าวที่เร่งรีบ นักข่าวต่างก็ต้องเร่งส่งข่าวให้ทัน ส่วนการร้อยเรียงและเล่าข่าวให้เป็นไปตามประเด็นนั้น เป็นหน้าที่ของหัวหน้าข่าว หรือบรรณาธิการ

“เป็นธรรมดาที่ต้องกระทบความรู้สึกคนอ่าน และคนที่เป็นข่าว แต่เมื่อคนส่วนใหญ่อยากรู้ นักข่าวก็ไม่มีทางเลือก อันนี้คงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของหัวหน้าข่าว เพราะเป็นหน้าที่ของเรา มีหน้าที่ทำข่าว ส่วนเขาจะเอาไปยำหรือเค็มประเด็นไหนก็แล้วแต่จะพิจารณากัน”

2.2 อิสระในการรายงานข่าว

ส่วน **พิเชษฐ์ ใจชื่น** นักข่าวหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ ซึ่งได้ลงพื้นที่และเป็นหนึ่งที่ทีมข่าวเฉพาะกิจเจาะข่าวปัญหาที่ดินสึนามิ มองว่า วัฒนธรรมการทำข่าวของแต่ละองค์กรเป็นตัวกำหนดอิสระในการทำข่าว เพราะนักข่าวส่วนหนึ่งจำเป็นต้องทำตามคำสั่งของกองบรรณาธิการเป็นหลัก ทำให้ไม่สามารถแตกประเด็นไปเล่นประเด็นที่แตกต่างได้

“การนำเสนอข่าวที่ดุดันของโพสต์ทูเดย์เพราะต้องการเจาะปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากคลื่นยักษ์สึนามิ และเป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแลจากหน่วยงานรัฐเลย การนำเสนอของเราจึงเน้นไปที่การช่วยเหลือชุมชนที่ประสบปัญหาเป็นหลัก จนอาจจะดูเหมือนเข้าข้างฝ่ายชาวบ้าน แต่ข้อมูลอีกฝ่ายหนึ่งจากกลุ่มนายทุนและหน่วยงานรัฐ ก็เข้ามาทำให้เกิดความสมดุล” (31 มี.ค. 2549)

ส่วนการใช้รูปแบบการเล่าเรื่องในข่าวกรณีพิบัติภัย พิเศษฐ์ เห็นว่า เป็นรูปแบบหนึ่งในการรายงานข่าว ที่สามารถทำให้ประเด็นข่าวที่น่าสนใจมากขึ้น แทนที่ข่าวจะเป็นการรายงานตรงๆ ซึ่งถือว่าน่าเบื่อไปแล้ว ซึ่งคำสัมภาษณ์ของพิเศษฐ์ทำให้เห็นว่า การเล่าเรื่องเป็นส่วนหนึ่งของการรายงานข่าวไปแล้ว รวมถึงใช้ในการรายงานข่าวในภาวะวิกฤตเช่นกัน

3.การตัดสินใจของนักหนังสือพิมพ์ หมายถึง ต้นทุนด้านความสามารถของนักข่าวที่นำมาใช้ในการทำงาน ได้แก่

3.1 ความรอบรู้

ช่วงเวลาวิกฤตทางธรรมชาติถือเป็นบททดสอบที่ยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งของสำนักข่าวต่างๆ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิด ไม่สามารถประเมินความเสียหายได้ เหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิครั้งนี้จึงพิสูจน์ความรอบรู้ในปัญหาและเหตุการณ์ธรณีพิบัติ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดประเด็นของนักหนังสือพิมพ์

อดิศร มาเกื้อ นักข่าวภูมิภาคจากหนังสือพิมพ์มติชน กล่าวว่า “ในภาวะวิกฤตตอนนั้นถือว่ายากมากสำหรับนักข่าว เพราะต้องทำความเข้าใจกับปัญหาเฉพาะหน้าที่เจอ และการหาแหล่งข่าวในพื้นที่” (สัมภาษณ์ 7 เม.ย. 2549)

ในทำนองเดียวกัน สิรินาถ สิริสุนทร มองว่า การรายงานข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์ต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในทุกด้าน โดยเฉพาะในช่วงแรกหลังจากเกิดเหตุ เพราะทุกคนต่างตกอยู่ในอาการตกใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น แต่หลังจากนั้น นักข่าวสามารถจับประเด็นได้ชัดเจนขึ้น (3 เม.ย. 2549)

3.2 กรอบความคิด

ความรู้ของนักข่าว นำไปสู่การคิดประเด็นภายใต้กรอบความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น หากขาดความรู้แล้ว จะนำไปสู่กรอบคิดที่ผิดพลาดได้ อย่างที่ ภักระกล่าวไว้ว่า “การตัดสินใจในสถานการณ์คับขันเป็นการพิสูจน์ความคิดของนักข่าวและทีมข่าวทั้งหมด เริ่มต้นตั้งแต่การคิดประเด็น ทิศทางข่าว การนำเสนอ ไปจนถึงการติดตามประเด็นนั้น เพราะสถานการณ์ที่คับขันเช่นนี้ ย่อมเสี่ยงต่อความผิดพลาดในการรายงานข่าว ซึ่งหากผิดพลาดตั้งแต่การทำความเข้าใจกับประเด็น สิ่งที่เหลือย่อมผิดพลาดตามไปด้วย นั่นเท่ากับว่า ผู้รับสารย่อมได้ข้อมูลที่บิดเบือนไปเช่นกัน”

3.3 การทำความคุ้นเคยกับพื้นที่

อดิศร กล่าวว่า การกำหนดประเด็นข่าวมีสองแบบคือ กำหนดก่อนแล้วจึงลงพื้นที่ และการลงพื้นที่ก่อนแล้วจึงหาประเด็น ในการลงพื้นที่ที่ประสบภัยต้องพบเจอกับสถานการณ์ที่แตกต่างกับสิ่งแรกที่ต้องทำคือ ทำความเข้าใจกับพื้นที่แต่ละแห่ง และแหล่งข่าวในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากคนในพื้นที่มากที่สุด

เช่นเดียวกับ ไพศาล ที่เห็นว่า “ในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันเป็นพื้นที่ใหม่ในการทำข่าว เพราะนักข่าวไม่ได้ลงไปหาข่าวมากนัก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาแหล่งข่าวใหม่ ต้องไปสร้างความคุ้นเคยกับคนในพื้นที่ ซึ่งถือว่าจำเป็นมาก

ส่วนสิรินาฏ เห็นว่า “การเล่าเรื่องที่ผิดพลาดของนักข่าวบางคนน่าจะเกิดจากการไม่ทำความเข้าใจกับสองอย่างนั้น เพราะบางคนแค่สัมภาษณ์แล้วก็กลับไป ทำให้ได้ข้อมูลแต่ความรู้สึก แต่ไม่มีข้อมูลในเชิงลึก หรือการเจาะข่าว ซึ่งอาจจะไปสร้างข้อมูลที่ผิดๆ ไม่รอบด้าน การตัดสินใจของนักข่าวเลยต้องรอบคอบ”

จากคำสัมภาษณ์ของนักหนังสือพิมพ์ทั้งหมดนี้สามารถสรุปได้ว่า การรายงานข่าวในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ นักหนังสือพิมพ์ในฐานะนายประจักษ์ข่าวจึงมีบทบาทสำคัญในการคัดกรองและนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจ และชี้แนะสังคมไปในทางที่เหมาะสม ทั้งหมดนี้ดำเนินไปภายใต้ปัจจัยภายใน-นอก องค์กร และการตัดสินใจของตัวนักหนังสือพิมพ์ ตามที่ Pamela J. Shoemaker ได้ให้แนวทางไว้ ปัจจัยเหล่านี้ต่างมีผลต่อการเล่าเรื่องหลากหลายรูปแบบท่ามกลางสถานการณ์วิกฤต

ทางธรรมชาติ ซึ่งบางเรื่องนำไปสู่ชีวิตที่ดีมีคุณค่าและความหมาย แต่ขณะเดียวกัน เรื่องเล่าบางชุดนำไปสู่ความเข้าใจผิดของสังคม

มุมมองนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์

เมื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดการเล่าของนักหนังสือพิมพ์แล้ว ในการสรุปภาพรวมและให้มุมมองในเชิงวารสารศาสตร์ที่เป็นแนวทางสำหรับการรายงานข่าวภาวะวิกฤตทางธรรมชาติในอนาคต เป็นหน้าที่ของนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ ที่ได้ลงไปในพื้นที่ที่ประสบภัยครั้งนี้

ในมุมมองของ ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ในฐานะผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน ที่ได้ลงพื้นที่ที่ประสบภัย เพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการวิทยุชุมชน เพื่อให้ใช้ทักษะนี้ในสถานการณ์วิกฤตทางธรรมชาติ อาจารย์ได้ให้ข้อสังเกตถึงการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ว่า

“ในภาพรวมสื่อมวลชนนำเสนอประเด็นในลักษณะกระจุกตัว เห็นได้จากการเน้นจำนวนผู้เสียชีวิตมากเกินไป ในขณะที่การนำเสนอด้านความช่วยเหลือด้านชีวิตความเป็นอยู่พบว่า เทไปทีบบางชุมชนมากเกินไป ไม่มีการเจาะลึกปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อพวกเขาในระยะยาว ยกตัวอย่างเช่น การจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยให้กับชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องไปอยู่ไกลจากทะเล ทำให้พวกเขาไม่สะดวกที่จะประกอบอาชีพประมง” (31 มี.ค. 2549)

อาจารย์เอื้อจิต มองว่า หนังสือพิมพ์ยังคงเล่นประเด็นตามกระแสเป็นหลัก มีเพียงหนังสือพิมพ์ไม่กี่ฉบับที่กล้าฉีกประเด็นออกมา ทำให้เรื่องราวที่คนไม่ค่อยรู้ได้ถูกเผยแพร่สู่สาธารณะ

“ในสถานการณ์วิกฤตทางธรรมชาติ สื่อหนังสือพิมพ์อาจจะมีข้อจำกัดในแง่ความเร็ว แต่สื่อชนิดนี้สามารถเจาะลึกปัญหา และมีพื้นที่ในการเจาะลึกผลกระทบที่เกิดขึ้นมากกว่าสื่ออื่นๆ ตรงนี้หนังสือพิมพ์ต้องไม่ลืมนึกความได้เปรียบของตนเอง”

สำหรับการสร้างความจริงที่บิดเบือนจากการเล่าเรื่องที่ผิดพลาดของหนังสือพิมพ์นั้น นักวิชาการคนเดิม เห็นว่า มาจากสองเหตุผลคือ ความไม่เข้าใจปัญหาของนักข่าว ทำให้นักข่าวตีความประเด็นผิดไป และนำเสนอได้เพียงแค่ระดับผิวของปัญหา

อีกเหตุผลหนึ่งคือ ความเคยชินกับวิธีการทำงานแบบเดิมๆ เช่น การทำข่าวภัยพิบัติที่ผ่านมา
ต้องนำเสนอตัวเลขผู้เสียชีวิตเป็นหลัก แต่สำหรับข่าวคลื่นยักษ์สึนามิเต็มไปด้วยปัญหาที่มี
ผลกระทบต่อผู้คน ซึ่งมีหนังสือพิมพ์ส่วนน้อยที่นำเสนอปัญหานี้อย่างเจาะลึก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง ‘การสร้างความเป็นจริงทางสังคมผ่านการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ’ เน้นการศึกษากระบวนการเล่าเรื่องในข่าวภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ การสร้างความจริงด้วยการเล่าเรื่อง และศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ การวิจัยครั้งนี้พบแบบแผนการเล่าเรื่องที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความเข้าใจ และเตรียมความพร้อมของผู้คนในภาวะวิกฤต รวมทั้ง การเล่าเรื่องที่การสร้าง ความหมายที่มีคุณค่าสำหรับการบรรเทาทุกข์ในภาวะวิกฤต ทั้งหมดนี้ สะท้อนถึงบทบาทที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ ในการสร้างความเป็นจริงทางสังคมที่สามารถนำพาสังคมไปสู่การเตรียมความพร้อมในภาวะวิกฤตในภายภาคหน้าได้

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาในสองส่วนสำคัญคือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หนังสือพิมพ์จำนวน 6 ฉบับคือ ไทยรัฐ มติชน ไทยโพสต์ โพสต์ทูเดย์ ข่าวสด และกรุงเทพธุรกิจ โดยทำการศึกษาใน 5 ชุดความจริง 3 ช่วงเวลา ตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2547 ถึง 30 มิถุนายน 2548 ซึ่งมีจำนวนข่าว 323 ชิ้น

ตลอดจน การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) บุคคลที่ตกเป็นตัวละครสำคัญ เพื่อศึกษาการสร้างความเป็นจริงในมุมมองของตัวละคร สัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ที่มีส่วนในการรายงานข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ

ในบทที่ 6 นี้ แบ่งการนำเสนอออกเป็นสองส่วนสำคัญคือ

1. การสรุปผลการวิจัยจาก 3 ประเด็นที่ได้ทำการศึกษา คือ กระบวนการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ทั้ง 3 ช่วงเวลา การสร้างความเป็นจริงทางสังคมด้วยการเล่าเรื่อง และปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ ซึ่งส่วนนี้ จะเป็นการตอบคำถามวิจัยแต่ละข้อ ไปพร้อมกัน
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

สรุปผลการวิจัยและอภิปราย

1. แบบแผนการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์ พบว่า หนังสือพิมพ์ รายงานข่าวตามแนวคิดการเล่าเรื่องอย่างชัดเจน ทั้งสามช่วงเวลา กล่าวคือ

ช่วงเวลาที่ 1 (วันที่ 27 – 30 ธันวาคม 2547)

หนังสือพิมพ์ให้ความสนใจเล่าเรื่องเพียงประเด็นความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และ ทรัพย์สิน เห็นได้จากการเปิดพื้นที่ให้กับประเด็นนี้อย่างมาก ส่วนความจริงอีก 4 ประเด็น คือ กระบวนการช่วยเหลือ การฟื้นฟูชุมชน และความเชื่อเรื่องวิญญาณ ไม่พบการนำเสนอชุดความจริง เหล่านี้ในช่วงเวลาดังกล่าวเลย

- แก่นเรื่อง

ในชุดความจริงเชิงหายนยะและความสูญเสียช่วงแรก หนังสือพิมพ์มุ่งเน้นไปที่การสะท้อน ภาพความเสียหายอย่างยิ่งใหญ่ ความเศร้าสลด และความระทึกขวัญ โดยสะท้อนผ่านพาดหัวข่าว อย่างชัดเจน ทั้งในข่าวลัดและข่าวหน้าในของหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้มีแก่นเรื่องย่อยที่ตั้งคำถามถึง ความไร้ระบบของการเตือนภัยล่วงหน้ามาเป็นส่วนเสริม

- โครงเรื่อง

มีการจัดวางโครงเรื่องเพื่อลำดับประเด็นไปตามแก่นเรื่องที่วางไว้ โดยส่วนใหญ่เป็นโครง เรื่องแบบประสานเรื่อง คือ มีมากกว่า 1 ประเด็น และตัวละครมีมากมาย ทำให้เรื่องมีความซับซ้อน มากขึ้น แต่ไม่ว่าเรื่องจะซับซ้อนอย่างไร การเล่าเรื่องจะช่วยให้ผู้รับสารสามารถสร้างความหมาย ด้วยการปะติดปะต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ละส่วนเสี้ยวให้รวมเข้ามาเป็นเรื่องเดียวกันจนเข้าใจได้ คล้ายๆ กับการเล่นรูปต่อจิ๊กซอว์ ซึ่งเมื่อต่อชิ้นส่วนทุกชิ้นเข้าด้วยกันจนสมบูรณ์ ก็จะอ่าน ความหมายออกว่าเป็นรูปอะไร

โดยในช่วงเริ่มปัญหาเน้นการสรุปภาพความเสียหาย ก่อนจะเข้าสู่ปัญหาด้วยการให้ตัว ละครสำคัญเป็นคนชี้ถึงความเศร้าเสียใจซ้ำแล้วซ้ำเล่า สลับด้วยตัวละครที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่ ก่อนจะจบลงด้วยการสรุปภาพรวมความเสียหายอีกครั้ง

- ตัวละคร

หนังสือพิมพ์จัดวางตัวละครในชุดความจริงเชิงหายหน้าด้วยการหยิบยกคนสำคัญมารับบทที่โดดเด่น นั่นคือ ตัวละครเอกซึ่งพบว่า นายกฯ ทักษิณ ชินวัตร ได้ถูกกล่าวถึงซ้ำแล้วซ้ำเล่าในช่วงเวลาแรก และการบรรยายภาพของนายกฯ เป็นการสร้างความจริงที่ว่า นายกฯ ขยันขันแข็งและเอาจริงเอาจังกับการแก้ปัญหา ส่วนบุคคลธรรมดาที่ประสบภัยเป็นตัวละครสนับสนุนที่ถูกกล่าวถึงในช่วงกลางและท้าย ซึ่งหนังสือพิมพ์ให้พื้นที่น้อยกว่าบุคคลที่มีชื่อเสียง นอกจากนี้ ยังมีการจัดแรงงานต่างด้าวให้เป็นผู้ร้ายในชุดความจริงนี้ด้วย

การใช้ตัวละครที่เป็นคนระดับประเทศตรงกับแนวคิดการเล่าเรื่องของ McGinnis (อ้างจากสุภาพร โพธิ์แก้ว, 2541) ที่ให้ความเห็นว่า มีโอกาสเป็นไปได้มากที่การหาข่าวเหตุการณ์ประจำวันจะประกอบไปด้วยเหตุการณ์ชุดหนึ่งซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้าก่อนแล้วว่าจะสามารถสร้างความประทับใจของมหาชนให้เกิดขึ้น โดยที่ความประทับใจนั้นย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างแน่นอน และที่สำคัญข่าวประจำวันที่สามารถครอบครองความคิดของประชาชนส่วนใหญ่ได้มากที่สุดก็คือ ข่าวของกลุ่มคนที่มีอำนาจมากที่สุดนั่นเอง

- ฉาก

หนังสือพิมพ์เน้นฉากที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น หาดป่าตอง เกาะพีพี เขาหลัก มีฉากหมู่บ้านน้ำเค็มที่สอดแทรกเข้ามาและได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์พอสมควร การบรรยายฉากเหล่านี้เน้นการเล่าถึงความสูญเสียก่อนและหลังจากคลื่นยักษ์โทมเข้ามา ซึ่งตอกย้ำภาพความระทึกขวัญ เศร้าสลด และโหดร้ายของธรรมชาติ

- มุมมองในการเล่าเรื่อง

ช่วงเวลาที่หนึ่ง หนังสือพิมพ์ใช้มุมมองแบบจำกัดเป็นหลักคือ การเล่าเรื่องโดยผ่านแหล่งข่าวเป็นผู้ชี้ประเด็น แต่การจัดวางแหล่งข่าวนั้นก็เป็นไปตามโครงเรื่องและแก่นเรื่องที่วางไว้ ทำให้การเล่าเรื่องความจริงเชิงหายหน้า ในช่วงเวลาที่ 1 นั้นตัวละครต่างออกมากล่าวถึงความเศร้าสลด และตอกย้ำซ้ำแล้วซ้ำเล่าถึงความสูญเสียไม่รู้จบ

รูปแบบการเขียนข่าวด้วยการเล่าเรื่องในช่วงเวลาที่ 1 ซึ่งยืนยันการศึกษาของ Donahew ที่พบว่า ข่าวสารที่เขียนในรูปของการเล่าเรื่องหรือการบรรยายจะกระตุ้นและตอบสนองอารมณ์ของ

ผู้รับได้คิดว่า การเขียนข่าวตามรูปแบบเก่าๆ คือ ในรูปการรายงานข้อเท็จจริง เพราะการเล่าเรื่องหรือ การบรรยายจะทำให้เนื้อหาข่าวนั้นมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ด้วยสีสันของอารมณ์และความรู้สึก

ช่วงเวลาที่ 2 (วันที่ 31 ธันวาคม 2547 – 26 กุมภาพันธ์ 2548)

ช่วงเวลานี้ หนังสือพิมพ์ให้ความสนใจกับประเด็นอื่นๆ มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เห็นได้จากการลดพื้นที่ประเด็นความสูญเสียลง ไปเกือบครึ่งหนึ่งของช่วงเวลาแรก และแบ่งพื้นที่ให้กับประเด็นอื่นอีก 4 ประเด็นคือ ประเด็นเรื่องการพิสูจนศพ เรื่องอาสาสมัคร เรื่องการจัดสรรที่ดิน และความเชื่อเรื่องวิญญาณ ทำให้มีความหลากหลายของข่าวสารมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายของประเด็นทำให้เห็นการเล่าเรื่องที่แตกต่างกันไปเช่นกัน โดยสามารถสรุปแยกตามชุดความจริงได้ดังนี้

- แก่นเรื่อง สรุปตามชุดความจริงได้ดังนี้

ความจริงเชิงหายนและการสูญเสีย ใช้แก่นเรื่องที่เน้นความสะเทือนใจ ด้วยตัวเลขผู้สูญเสียที่พุ่งไม่หยุด และย้ำความเศร้าด้วยตัวละครที่สูญเสีย

ความจริงเรื่องกระบวนการช่วยเหลือ มี 2 ประเด็นคือ

- **ประเด็นการพิสูจนศพ** ใช้แก่นเรื่องที่สะท้อนความขัดแย้งของพ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ และพล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์
- **ประเด็นอาสาสมัคร** ใช้แก่นเรื่องที่บอกเล่าถึงความร่วมแรงร่วมใจ ของผู้คนที่เสียสละลงมาในพื้นที่ และก่อเกิดเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่

ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน ประเด็นที่ดินสีนามิ ใช้แก่นเรื่องที่สะท้อนการเรียกร้องของชาวบ้านที่ประสบปัญหาที่ดิน และโดนมาเฟียในพื้นที่ข่มขู่

ความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณ ใช้แก่นเรื่องที่เน้นความหวาดกลัวเรื่องวิญญาณในพื้นที่ประสบภัย โดยเฉพาะที่วัดย่านยาว ซึ่งเป็นจุดรวมของศพนับพัน

แม้ว่าการสรุปแก่นเรื่องในชุดความจริงที่แตกต่างกันนี้จะเป็นเรื่องยาก แต่ผู้วิจัยพบจุดร่วมของแก่นเรื่องทั้ง 5 ชุดความจริงคือ หนังสือพิมพ์เน้นแก่นเรื่องในเรื่องอารมณ์ความรู้สึกมาเป็นลำดับแรก จากนั้นตามมาด้วยข้อเท็จจริง ซึ่งการมุ่งเน้นแก่นเรื่องแบบเร้าอารมณ์มากเกินไป ทำให้หนังสือพิมพ์ละเลยการเสนอรากของปัญหาได้

- โครงเรื่อง

ความจริงเชิงหายหน้าและความสูญเสีย เริ่มต้นด้วยตัวเลขคนตายและบาดเจ็บ ก่อนจะเข้าสู่ปมปัญหาด้วยประเด็นความล่าช้าในการค้นหา สุดท้ายจบด้วยการเข้ามาช่วยเหลือของภาคเอกชน

ความจริงเรื่องกระบวนการช่วยเหลือ มี 2 ประเด็นคือ

- *ประเด็นการพิสูจน์ศพ* เล่าถึงการโต้ตอบกันของสองฝ่ายระหว่างคุณหมอมรติพิทย์และ พล.ต.อ.นพดล ก่อนเข้าสู่ปมปัญหาที่ พล.ต.อ.นพดลวิจารณ์เรื่องการพิสูจน์ศพ และปิดเรื่องด้วยนายกฯ ลงมา เครียร์ปัญหา

- *ประเด็นอาสาสมัคร* เน้นการเล่าเรื่องให้เห็นที่มาที่ไปของอาสาสมัครแต่ละพื้นที่ เป็นไปในแง่บวก

ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน ประเด็นที่ดิน พบว่า โครงเรื่องไม่ชัดเจน มีเพียงการเปิดเรื่องว่ามีการเรียกร้องของชาวบ้านที่ประสบภัย ก่อนนำเข้าสู่ปัญหาโดยใช้รายละเอียดในระดับผิวของปัญหาเท่านั้น แต่ไม่มีการยุติเรื่อง

ความจริงเชิงไสยศาสตร์ พบว่า วางโครงเรื่องเหมือนนิยาย มีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากที่น่ากลัว เข้าสู่ปมปัญหาด้วยความกลัวของพระสงฆ์แต่ละรูป และยุติด้วยการปล่อยให้เป็นปริศนา โดยพบว่า ใช้ภาษาที่เน้นอารมณ์ชัดเจน

จากการสรุปโครงเรื่องในแต่ละชุดความจริง พบว่าในช่วงเวลาที่ 2 หนังสือพิมพ์มีการวางโครงเรื่องที่ค่อนข้างชัดเจน ตามแก่นเรื่องที่ได้วางไว้ มีเพียงประเด็นที่ดินสินามิที่โครงเรื่องสะเปะสะปะ ไม่มีการยุติเรื่อง และการลำดับปัญหาวนไปมา ซึ่งทำให้เกิดความสับสนในข้อมูลพื้นฐานของปัญหาในที่สุด

ส่วนการประเด็นที่มีโครงเรื่องชัดเจนนั้น สามารถนำไปสู่ประเด็นที่แก่นเรื่องวางไว้ เพียงแค่อ่านพาดหัวข่าว โปรรายนำ ก็สามารถเข้าใจเนื้อข่าวทั้งหมดได้

- ตัวละคร

พบว่า ในชุดความจริงประเด็นหายหน้าและความสูญเสีย ประเด็นการพิสูจน์ศพ ประเด็นอาสาสมัคร และประเด็นการจัดสรรที่ดิน มีการจัดวางบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงระดับประเทศมาเป็นตัวละครเอก โดยเฉพาะนายกฯ ทักษิณ ชินวัตร เป็นตัวละครเอกในชุดความจริงเชิงหายหน้า และประเด็นที่ดิน ส่วนคุณหมอมรพิทย์ เป็นตัวละครเอกในชุดความจริงเรื่องการพิสูจน์ศพ และความจริงเรื่องอาสาสมัคร มีเพียงความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณที่จัดวางให้บุคคลธรรมดาอย่างพระวัดย่านยาวเป็นตัวละครสำคัญ

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีชื่อเสียงในฐานะตัวละครเอก มากกว่าบุคคลธรรมดา โดยจัดวางบุคคลธรรมดาที่ประสพภัยไว้ในผู้สนับสนุน รวมถึงการเป็นตัวร้าย อย่างที่แรงงานต่างด้าว ถูกจัดวางเป็นตัวร้ายในชุดความจริงเชิงหายหน้า ซึ่งตรงกับแนวคิดการเล่าเรื่องของ Confield และ Bird & Dardenne ที่ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การเล่าเรื่องจะสะท้อนถึงทัศนคติทั้งด้านบวกและลบของผู้เล่าออกมา กรณีแรงงานต่างด้าว สะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงทัศนคติด้านลบที่มีต่อคนเหล่านี้

- ฉาก

หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับฉากเพียงไม่กี่ฉาก จาก 5 ชุดความจริง เห็นได้จากการใช้ฉากวัดย่านยาวซ้ำกันใน 3 ชุดความจริง คือ ความจริงเรื่องการพิสูจน์ศพ ความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณ และความจริงเรื่องอาสาสมัคร ส่วนฉากในชุดความจริงเชิงหายหน้า และประเด็นที่ดินสีนาคินั้น ได้ใช้ฉากซ้ำกันเช่นกัน นั่นคือ หาดป่าตอง

การให้ความสำคัญกับฉากซ้ำกันนี้ ส่งผลให้การบรรยายข่าววนเวียนอยู่เพียงฉากไม่กี่แห่ง เท่ากับเป็นการย้ำภาพเดิมให้เกิดขึ้นกับคนรับสาร ตามแนวคิด การเล่าเรื่องที่ Confield ได้กล่าวไว้

- มุมมองในการเล่าเรื่อง

หนังสือพิมพ์ใช้มุมมองแบบรอบด้านมากขึ้น โดยเฉพาะในชุดความจริงเชิงเรื่องการจัดสรรที่ดิน ใช้มุมมองแบบรอบด้านอย่างชัดเจน ทำให้การเล่าเรื่องคล้ายกับนิยาย มีการใช้ความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปผสมผสาน ส่วนในประเด็นอื่นๆ แม้หนังสือพิมพ์จะพยายามเล่าด้วยมุมมองแบบจำกัด แต่มีการผสมผสานมุมมองแบบรอบด้านเข้าไป โดยเฉพาะในพาดหัวข่าว และโปรยข่าว ซึ่งถือเป็นใจความหลักของข่าว

การใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านนี้ยืนยันแนวคิดการเล่าเรื่องของ Confield ที่ว่าแก่นเรื่องจะไม่ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่จะสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ ของเรื่องด้วยไม่ว่าจะเป็นตัวละคร โครงเรื่อง ฉาก รวมถึงมุมมองในการเล่าเรื่อง

ช่วงเวลาที 3 (วันที่ 27 กุมภาพันธ์ – 30 มิ.ย. 2548)

ในช่วงเวลาที 3 ซึ่งถือเป็นช่วงที่สื่อต่างลดพื้นที่การนำเสนอข่าวคลื่นยักษ์สึนามิในประเด็นต่างๆ ลงไปอย่างมาก แต่มีสื่อจำนวนหนึ่งยังเกาะติดสถานการณ์ หนังสือพิมพ์บางฉบับส่งทีมข่าวลงไปเจาะประเด็น ทำให้การเล่าเรื่องในช่วงที่ 3 ในบางประเด็นมีความลึกและแหลมคมมากขึ้น ดังนี้

- แก่นเรื่อง

ความจริงเชิงหายนะและความสูญเสีย หนังสือพิมพ์เน้นความตื่นกลัวของประชาชนในการหนีตาย หลังจากเกิดแผ่นดินไหวรอบสอง ซึ่งหนังสือพิมพ์ยังคงยึดแก่นเรื่องเหมือนช่วงเวลาที 1

ความจริงเรื่องกระบวนการช่วยเหลือ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ

- *ประเด็นการพิสูจน์ศพ* เน้นความบานปลายของความขัดแย้งระหว่างคุณหมอมรทิพย์ และ พล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์

- *ประเด็นอาสาสมัคร* เน้นความร่วมมือร่วมใจของอาสาสมัครเหมือนช่วงเวลาที่ผ่านมา

ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน ประเด็นที่ดินสึนามิ หนังสือพิมพ์เน้นผลกระทบของประชาชนอย่างชัดเจน โดยเน้นที่ดินในเชิงที่อยู่อาศัยมากกว่าที่ดินในเชิงท่องเที่ยว

ความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณ หนังสือพิมพ์เน้นอารมณ์หวาดกลัวเรื่องวิญญาณที่ไม่จับสั่น และหนักขึ้นทุกที จนพระสงฆ์ต้องย้ายวัด

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า แก่นเรื่องในเวลาที่ 3 ยังเน้นแก่นเรื่องเดียวกับช่วงเวลาที่ผ่านมามีเพียงแก่นเรื่องประเด็นที่ดิสสนามิที่ เปลี่ยนทิศทางการช่วยเหลือชาวบ้านอย่างชัดเจน ความต่างในเรื่องเวลาจึงไม่มีผลต่อการกำหนดแก่นเรื่องในช่วงคลื่นยักษ์สึนามิเลย

- โครงเรื่อง

ความจริงเชิงหายหน้าและความสูญเสีย หนังสือพิมพ์เปิดด้วยภาพความตื่นกลัวของประชาชนในแต่ละท้องที่ และค่อยๆ เจาะลึกพื้นที่ต่างๆ ส่วนการยุติเรื่องเน้นการเตือนภัยล่วงหน้า

ความจริงเรื่องกระบวนการช่วยเหลือ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ

- ประเด็นการพิสูจน์ศพ เน้นการโต้ตอบของสองฝ่ายคือคุณหมอมรทพิพย์ และพล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ โดยมีบุคคลที่สามเข้ามาดำเนินหมอมรทพิพย์มากขึ้น

- ประเด็นอาสาสมัคร ยังคงเน้นที่ไปที่ไปของอาสาสมัครแต่ละกลุ่ม แต่มีประเด็นย่อยมาแทรกเป็นระยะ

ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน ประเด็นที่ดิสสนามิ ดำเนินเรื่องชัดเจนตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อเน้นช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อน

ความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณ วางโครงเรื่องเหมือนนิยาย แต่จบด้วยการใช้มุมมองทางจิตวิทยาอธิบาย

พัฒนาการของโครงเรื่องในเวลาที่ 3 คือ มีการจัดวางโครงเรื่องที่ชัดเจนตามแนวคิดการเล่าเรื่องของ Confield ในทุกประเด็น และที่สำคัญคือ เกือบทุกประเด็นวางโครงเรื่องแบบเดียวกับช่วงเวลาที่ผ่านมามีอย่างชัดเจน จึงสามารถสรุปได้ว่า ความแตกต่างเรื่องเวลาไม่มีผลต่อการกำหนดโครงเรื่อง

- **ตัวละคร**

หนังสือพิมพ์ลดความสำคัญของคนมีชื่อในฐานะตัวละครเอกลงไป มีการให้พื้นที่กับบุคคลใหม่ๆ เข้ามามากขึ้น และในบางประเด็นไม่พบตัวร้ายเลย แต่อย่างไรก็ตาม มีเพียงประเด็นความขัดแย้งเรื่องการพิสูจน์ศพระหว่างคุณหมอปรีทีย์ กับพล.ต.อ.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ที่ต่างก็เป็นตัวละครสำคัญ เพียงแต่สลับตำแหน่งกันเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อแบ่งตัวละครออกเป็นสองฝ่ายที่ชัดเจน หนังสือพิมพ์จะใช้วิธีการเล่าเรื่องให้ตัวละครสองฝ่ายนั้นโต้ตอบกันไปมา ด้วยการใช้อารมณ์ มากกว่าจะมุ่งไปสู่แก่นของปัญหา เช่น ประเด็นที่คืนสินามิ ที่เน้นการโต้ตอบของชาวบ้านและกลุ่มนายทุนเป็นหลัก การแบ่งฝ่ายของตัวละครเช่นนี้ จึงเป็นไปตามแนวคิดของ Confield และ คาร์ดิน ที่เห็นว่า เพื่อให้ง่ายต่อการจัดหมวดหมู่ และดำเนินเรื่อง โดยมีฝ่ายพระเอก และผู้ร้าย ที่ต้องปะทะกัน

- **ฉาก**

พบว่า มีสองแนวทางที่หนังสือพิมพ์บอกเล่าถึงฉากในช่วงเวลาที่ 3 คือ

1. การไม่กล่าวเน้นถึงฉากใดเป็นพิเศษ เนื่องจากมีการกล่าวถึงฉากจำนวนมาก ซึ่งพบว่าประเด็นที่ไม่กล่าวถึงฉากใดเป็นพิเศษนั้น ได้กล่าวย้ำถึงฉากเก่าในช่วงเวลาที่ผ่านมามากแล้ว เห็นได้จากตัวอย่างประเด็นการพิสูจน์ศพ ที่เน้นฉากวัดย่านยาวมาบ่อยครั้งในช่วงเวลาที่ 2

2. การกล่าวถึงฉากเดิม พบในชุดความจริงเชิงไสยศาสตร์ที่ใช้วัดย่านยาวเป็นฉากบ่อยครั้ง และชุดความจริงเชิงหายนะและความสูญเสีย ที่ยังเน้นฉากบ้านน้ำเค็ม การใช้ฉากเดิมของหนังสือพิมพ์สะท้อนถึงการตอกย้ำในฉากนั้นๆ ผู้สวาทธนะ ฉากนั้นอาจจะโด่งดังในแง่ที่ดี และอาจจะกลายเป็นสถานที่น่ากลัวตามที่หนังสือพิมพ์จัดวางไว้ก็ได้

- **มุมมองในการเล่าเรื่อง**

ในช่วงเวลาที่ 3 มุมมองการเล่าเรื่องของทุกประเด็นเน้นมุมมองแบบรอบด้าน ช่วยให้การเล่าเรื่องเป็นไปตามแก่นเรื่องที่จัดวางไว้

ความจริงเชิงหายนะและความสูญเสีย เน้นมุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านของนักข่าว ด้วยการเอาตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเรื่อง ทำให้เกิดความกลัวที่ยิ่งใหญ่หลังจากเกิดแผ่นดินไหวรอบสอง

ความจริงเรื่องกระบวนการช่วยเหลือ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

- *ประเด็นการพิสูจน์ศพ* ผสมผสานมุมมองแบบจำกัดและรอบด้านไปด้วยกัน ผ่านตัวละครสำคัญทั้งสอง
- *ประเด็นอาสาสมัคร* ใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรอบด้านอย่างชัดเจน เพื่ออธิบายภาพอาสาสมัครตามโครงเรื่องที่วางไว้

ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน ผสมผสานมุมมองแบบจำกัดและรอบด้าน โดยมีการสะท้อนปัญหาในเชิงอุดมการณ์ของชาวบ้านที่ประสบปัญหาอย่างชัดเจนมากขึ้น นั่นคือ การสู้ไม่ถอย

ความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณ เล่าด้วยมุมมองแบบรอบด้านอย่างชัดเจน ด้วยการใส่อารมณ์ของผู้เล่า มีการสะท้อนวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีอย่างเด่นชัด ทำให้สนับสนุนความเชื่อของคนไทยส่วนหนึ่งที่คิดว่าผีมีจริง

การใช้มุมมองแบบรอบด้านมากขึ้นในช่วงเวลาที่ 3 สะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะไปสู่เป้าหมายของผู้เล่าอย่างชัดเจน เป็นไปตามแนวคิดของ Confield ที่เห็นว่ามุมมองแบบรอบด้านมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่าน และสามารถชักจูงใจให้ผู้อ่านเชื่อได้มากกว่าไม่เชื่อ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพรสวรรค์ในการนำเสนอของผู้เล่าแต่ละคน

จากการสรุปผลการวิเคราะห์แบบแผนการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ในแต่ละช่วงเวลา สามารถสรุปได้ว่า ความแตกต่างของช่วงเวลา ไม่ได้มีผลต่อการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิของหนังสือพิมพ์มากนัก มีเพียงการเลือกประเด็นในช่วงเวลาแรกที่กระจุกตัวอยู่แต่เพียงความจริงเชิงหายนะ แต่โดยรวมแล้ว หนังสือพิมพ์ใช้การเล่าเรื่องอย่างชัดเจน โดยปรากฏในแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และมุมมองการเล่าเรื่อง ทั้งหมดนี้ทำให้ประเด็นต่างๆ น่าสนใจ และชวนให้ติดตาม

ทั้งนี้ ผลการวิจัยเป็นการยืนยันแนวคิดการเล่าเรื่องของ Confield ที่เคยศึกษาการเล่าเรื่องในข่าวคดีวอเตอร์เกต พบว่า การเล่าเรื่องมีส่วนทำให้ข่าวมีความน่าสนใจมากขึ้น ทั้งนี้เพราะรูปแบบของการเล่าเรื่องมีการนำเสนอตามแนวละคร (dramatic) กล่าวคือ มีส่วนเริ่มเรื่อง (beginning) ตอนกลางของเรื่อง (middle) และตอนจบ (end) หนังสือพิมพ์สามารถเชื่อมั่นในหลักการของการเล่าเรื่องได้ว่า จะสามารถช่วยให้ข้อมูลที่ปรากฏในข่าวสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ ได้

ว่าไปแล้ว แบบแผนการรายงานข่าวด้วยการเล่าเรื่อง เป็นเทคนิคหนึ่งที่ได้รับคามนิยมนำมาใช้ได้รับความนิยมและยอมรับจากบรรณาธิการใหญ่ๆ เป็นไปตามที่ Rich (1994, อ้างจากอดิสา วงศ์ลักษณ์พันธ์, 2542) ได้กล่าวถึงการเล่าเรื่องว่า ไม่ได้จำกัดอยู่ที่การเขียนข่าวในเชิงสารคดีเท่านั้น แต่สิ่งที่พบในปัจจุบันคือ การเล่าเรื่องถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการเขียนข่าวทั้งที่เป็นข่าวประเภทอาชญากรรม ข่าวศาล รวมถึงข่าวหน้าอกอย่างข่าวภัยพิบัติทางธรรมชาติเช่นกัน

2. การสร้างความเป็นจริงผ่านการเล่าเรื่อง

กระบวนการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์สร้างความหมายหลายประการให้กับข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ โดยความหมายนั้นถูกตกแต่งให้เป็นความจริงตามที่หนังสือพิมพ์ต้องการ และมีการผลิตซ้ำแล้วซ้ำเล่าใน 3 ช่วงเวลา เห็นได้จากการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในช่วงที่ผ่านมา และการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เป็นตัวละครสำคัญในแต่ละชุดความจริง โดยสามารถสรุปการสร้างความเป็นจริงทั้ง 5 ชุดความจริงได้ดังนี้

ความจริงเชิงหายนะและความสูญเสีย

หนังสือพิมพ์เน้นย้ำภาพของความสูญเสีย ความตื่นตระหนก เศร้าสลด และการประณามธรรมชาติที่ทำลายชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพยากร โดยเน้นบุคคลที่มีชื่อเสียงไว้ในลำดับต้น ตามด้วยบุคคลธรรมดาในลำดับท้าย การสัมภาษณ์ตัวละครสำคัญของชุดความจริงนี้ ทำให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์กล่าวเน้นความสูญเสียมากเกินไป ไม่นำไปสู่การรู้เท่าทันธรรมชาติ สะท้อนว่าหนังสือพิมพ์ยังคงเคยชินกับวิธีการทำงานแบบเดิมๆ ที่เน้นความหวือหวาของข่าว และการใช้ตัวเลขสถิติเพื่อขยายภาพความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่

กล่าวได้ว่า บรรยายฉากซ้ำๆ ที่เน้นถึงความสูญเสียด้วยคำที่มีนัยยะถึงความตาย เศร้าสลด มีส่วนทำให้ผู้คนจับจอดอยู่กับความตายมากเกินไป เป็นไปตามแนวคิดเรื่อง การสร้างความจริงสังคม ในมุมมองของนักภาษาศาสตร์ (Whorf & Sapir) ที่ว่า บทบาทของภาษากับความเป็นจริงนั้นมีความเกี่ยวพันกัน ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแนวคิด (concept) เกี่ยวกับความเป็นจริง โดยมีสื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการส่งผ่านภาษา

Whorf & Sapir เปรียบเปรยให้เข้าใจง่ายขึ้นว่า คนส่วนใหญ่ที่เหมือนคนอยู่ในถ้ำ เราไม่ได้ออกไปเผชิญกับความเป็นจริงด้วยตัวเอง แต่ได้เห็นความจริงโดยมองคุณภาพเงาที่ปรากฏบนผนังถ้ำ ซึ่งจะปรากฏภาพอย่างไรก็แล้วแต่รูปร่างของผนังถ้ำ ผนังถ้ำนั้นเปรียบเสมือนกับจอโทรทัศน์ หรือสื่ออื่นๆ นั่นเอง ดังนั้น แม้ว่าคนไทยไม่เคยพบเจอกับเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิเลย แต่หนังสือพิมพ์กำลังสร้างโลกการรับรู้เกี่ยวกับคลื่นยักษ์สึนามิว่า เป็นภาพแห่งนรกแล้ว เพราะคร่าผู้คนไปจำนวนมาก และหนังสือพิมพ์ได้ตอกย้ำว่า ต้องเอาชนะคลื่นนี้ให้ได้ด้วยการสร้างกำแพงกันน้ำ หรือ การเตือนภัยล่วงหน้า

ในขณะที่ หนังสือพิมพ์ที่สร้างโลกการรับรู้เกี่ยวกับคลื่นยักษ์ว่าเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ กลับมีน้อยมากและเป็นประเด็นเล็ก โลกแห่งการรู้เท่าทันคลื่นยักษ์สึนามิจึงเกิดขึ้นได้ยาก ในเมื่อสื่อไม่สร้างความจริงชุดนี้ออกมา ยืนยันได้ดีจากข่าว การระเบิดของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์เซอร์โนบีล ของอดีตสหภาพโซเวียต มีการโยกประเด็นข่าวออกไปไกลถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจและการเมือง จนถูกตั้งข้อสังเกตจากนักวารสารศาสตร์ว่า การหักเหแง่มุมของข่าวมาสู่ประเด็นเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ละเลยข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ ส่งผลต่อประชาชนขาดความเข้าใจในความปลอดภัยในชีวิตและความเป็นอยู่ (อ้างอิงจากวิลาสินี พิพิธกุล , 2537)

ความจริงเรื่องกระบวนการช่วยเหลือ

- ประเด็นการพิสูจน์ศพ

หนังสือพิมพ์ เน้นภาพการโต้ตอบของคนสองฝ่ายคือ พ.ญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ รองผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม และ พล.ต.อ.นพพล สมบูรณ์ทรัพย์ ที่ปรึกษาด้านกฎหมายสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเน้นวิวาทะของสองฝ่าย มากกว่าจะเน้นข้อมูลเรื่องการพิสูจน์ศพที่ถูกต้อง ต่อด้วยการขุดคุ้ยความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายมาเสริมภาพใหญ่ จนบานปลายกินเวลากว่า 1 เดือน

การสัมภาษณ์ตัวละครสำคัญทั้งสองคน ทำให้เห็นว่า แท้จริงแล้วเรื่องราวของทั้งสองฝ่ายมาจาก การพยายามปั่นกระแสของสื่อมวลชน เนื่องจากเห็นว่า ทั้งสองฝ่ายเคยมีเรื่องไม่ลงรอยกันมาก่อนในงานพิธีศพ จนเมื่อพล.ต.อ. นพดล ออกมาวิจารณ์การทำงานในตอนแรกจึงถูกนำไปขยายใหญ่ขึ้น กลายเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลทั้งสอง ซึ่งทั้งสองเห็นว่า หนังสือพิมพ์ควรให้ความสำคัญกับข่าวที่เป็นประโยชน์มากกว่าการขายข่าว

ข้อสรุปในประเด็นความขัดแย้งของคุณหมอพรทิพย์และพล.ต.อ. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการเล่าเรื่อง ด้วยอานุภาพของการเล่าเรื่องที่จัดวางตัวละครให้เป็นสองฝ่าย และเน้นการโต้ตอบคนสองฝ่าย เพื่อสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจมากขึ้น การจัดวางในลักษณะนี้ยืนยันการวิจัยของ อติสา วงศ์ลักษณ์พันธ์ (2542) ที่เคยศึกษาเรื่องการเล่าเรื่องในข่าวการเมือง

โดยพบว่า ข่าวการเมืองให้ความสำคัญกับตัวบุคคลในข่าวมากกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถสังเกตได้จากการเขียนความนำของหนังสือพิมพ์ มักเขียนโดยนำตัวบุคคลในข่าวขึ้นมาเสนอเป็นหลัก ซึ่งพบว่า หนังสือพิมพ์พยายามสร้างให้ตัวบุคคลในข่าวมีความโดดเด่นขึ้นมา ประกอบกับการใช้ภาษาทั้งในรูปแบบที่ให้ภาพพจน์ และในรูปแบบของการใช้ถ้อยคำที่หนักแน่นรุนแรง ก็ยังเป็นการทำให้ตัวบุคคลที่หนังสือพิมพ์นำมาเสนอมีจุดเด่นที่จะกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจที่อยากจะรู้เรื่องราวของบุคคลนั้น

- ประเด็นอาสาสมัคร

หนังสือพิมพ์เน้นภาพความร่วมมือแรงร่วมใจของผู้คนจากทั่วสารทิศ ที่เสียสละมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ต่างๆ เป็นภาพเชิงบวกที่เห็นชัดเจน ตัวละครสำคัญของความจริงชุดนี้ เห็นว่าการนำเสนอของสื่อมวลชน รวมถึงหนังสือพิมพ์มีส่วนอย่างมากให้ผู้คนสนใจมาร่วมกันเป็นอาสาสมัคร จนเกิดเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ และเป็นภาพที่สวยงามท่ามกลางความโศกเศร้า

การสร้างความเป็นจริงเรื่องอาสาสมัคร ยืนยันแนวคิด การสร้างความเป็นจริงทางสังคมในแง่ผลกระทบของสื่อมวลชน โดยสื่อมวลชนได้นำเสนอภาพชีวิต (picture of life) และภาพของโลกที่สามารถจะหล่อหลอมความคาดหวัง เป็นผลกระทบในเชิงบวกที่สื่อมวลชนสร้างขึ้น แล้วก่อเกิดพลังที่ยิ่งใหญ่ตามมา ดังตัวอย่าง การเล่าเรื่องกรุงเทพในแ่งเมืองที่เจริญก้าวหน้า ทำให้เด็กๆ จากชนบทต่างคาดหวังจะเข้ามาหางานทำที่สุขสบายกว่าในเมืองกรุง หรือการสร้างแรงบันดาลใจ ดัง

กรณีของสมรภัย คำสิงห์ ชกมวยชนะเลิศเหรียญทองโอลิมปิก ปรารถนาความหวังของเด็กหนุ่มอีสานที่รุ่งโรจน์ขึ้นมาทันที (อ้างอิงจากกาญจนา แก้วเทพ , 2544)

เมื่อเปรียบเทียบกับโลกทางสังคม จากชุดความจริงเชิงไสยศาสตร์ จะเห็นได้ว่า ทั้งสองความจริงต่างก็ใช้วิธีการเล่าเรื่องเช่นกัน แต่ในเมื่อการเล่าเรื่องของความจริงเรื่องอาสาสมัครเป็นไปในแง่มุม เรื่องเล่าชุดนี้จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างยิ่ง

ความจริงเรื่องการฟื้นฟูชุมชน

ประเด็นการจัดสรรที่ดิน ในช่วงแรกหนังสือพิมพ์เน้นภาพที่ดินในเชิงเศรษฐกิจมากเกินไป โดยเฉพาะขาดป่าตอง ทำให้ปัญหาที่ดินในแง่ที่อยู่อาศัยถูกละเลย กระทั่งในช่วงที่สามหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งได้สะท้อนปัญหาที่ชาวบ้านพบเจอ เป็นภาพที่ชาวบ้านถูกกระทำ และปัญหาอื่น ๆ ไร้ออก จากการสัมภาษณ์ตัวละครสำคัญในเรื่อง พบว่า มีหนังสือพิมพ์จำนวนน้อยที่เข้าใจปัญหาที่ดินสินามืออย่างแท้จริง และได้นำเสนอปัญหานี้สู่สาธารณะ เมื่อไม่เข้าใจปัญหาแล้ว การนำเสนอของหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งจึงเน้นเพียงระดับผิวของปัญหา และเน้นเพียงการโต้ตอบของชาวบ้านผู้ประสบปัญหา กับนายทุนเท่านั้น

การเล่าเรื่องในช่วงแรกของการศึกษาพบว่า ไม่ได้นำไปสู่ปัญหาอย่างที่ต้องการ มีเพียงการโต้ตอบของสองฝ่าย คือ ฝ่ายรัฐและประชาชน ซึ่งถูกหนังสือพิมพ์จัดวางให้เป็นขั้วตกข้ามกันมาโดยตลอด ความจริงชุดนี้ตรงกับงานวิจัยของ สิริวันท์ กลิ่นละมุน เมื่อปี 2545 ที่เคยศึกษาการเล่าเรื่องในข่าวโรงไฟฟ้าบ่อนอก พบว่า หนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวที่พลิกไปมาและไม่เข้าใจใครอย่างแท้จริง ซึ่งทั้งหมดนี้มาจากกลวิธีการเล่าเรื่องที่เป็นระบบ

ความจริงเรื่องความเชื่อเรื่องวิญญาณ

หนังสือพิมพ์เน้นภาพความหวาดกลัว ระทึกขวัญ และความลึกลับที่พิสูจน์ไม่ได้ของวิญญาณในพื้นที่ประสบภัย โดยมีตัวละครสำคัญอย่างพระสงฆ์วัดย่านยาวเป็นฮีโร่ของเรื่อง การสัมภาษณ์หนึ่งในตัวละครเอก พบว่า การเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ทำให้เกิดเรื่องเล่าที่คล้ายคลึงกับนิยาย และเกิดความหวาดกลัวตามที่หนังสือพิมพ์วางประเด็นไว้

ภาพรวมของความจริงเรื่องวิญญาณที่ผ่านการเล่าเรื่องนี้ ช่วยย้ำแนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคมในแง่ผลกระทบจากหนังสือพิมพ์ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ เมื่อคนอ่านหนังสือพิมพ์จะ

เกิดการเก็บข้อมูลเข้าสู่คลังความรู้ ไปสร้างเป็นทัศนคติ และค่านิยมต่างๆ หลังจากนั้น ก็เป็นขั้นตอนที่มีปฏิริยาตอบสนอง และเมื่อเวลาค่อยๆ ผ่านไป ข้อมูลข่าวสารที่สะสมกันมากๆ เข้าจะถูกจัดระบบและห่อหุ้มผู้รับสารจนกลายเป็น ‘โลกแห่งความเป็นจริง’

โลกแห่งความจริงของชาวคลื่นยักษ์สึนามิ จากชุดความจริงเรื่องวิญญานจึงสรุปได้ว่า เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยครั้งนี้ มีเรื่องราวของผีเกิดขึ้นมากมาย คนบางคนที่ถูกผีอยู่แล้วอาจจะไม่กล้าเดินไปในจังหวัดที่ประสบภัย รวมถึงนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่หวังจะมาอาบแดดที่ทะเลอันดามันของเมืองไทย จำต้องเปลี่ยนโปรแกรมกันหมด เกิดผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ เพราะโลกแห่งความจริงของนักท่องเที่ยวเหล่านั้นมีภาพของวิญญานที่ถูกบอกเล่าผ่านหนังสือพิมพ์(อ้างอิงจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 29 ม.ค. 2548)

การสร้างความเป็นจริงทางสังคมด้วยการเล่าเรื่อง จึงมีทั้งแง่มุมที่สวงามสร้างคุณค่าให้กับชีวิตผู้คนได้ หากผู้เล่าเลือกเล่าให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคม ขณะเดียวกันการเล่าเรื่องที่ไม่เข้าใจสภาพสังคม อาจนำไปสู่การสร้างชุดความจริงที่ถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่อตอบคำถามคิดที่ต้องการให้เกิดความกลัว ความเศร้า โกรธ และหมดหวังในชีวิต ดังตัวอย่างการสร้างความเป็นจริงในชุดความจริงเชิงหายณะทั้ง 3 ช่วงเวลา ผลกระทบที่ตามมาคือ สังคมคงไม่ได้สร้างกระบวนการรู้เท่าทันธรรมชาติ วันข้างหน้า เมื่อเราเห็นน้ำทะเลลดลงอย่างรวดเร็ว ใครหลายคนอาจจะวิ่งลงไปเพื่อจับปลา โดยหารู้ไม่ว่า นั่นเป็นหนึ่งในสัญญาณเตือนภัยก่อนคลื่นยักษ์จะมาถึง

3. ปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอข่าวด้วยการเล่าเรื่องในข่าวภาวะวิกฤตทางธรรมชาตินั้นมาจากปัจจัยภายในองค์กร ปัจจัยภายนอก และการตัดสินใจของนักหนังสือพิมพ์ ตามแนวคิดของ Pamela J. Shoemaker (1991) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ปัจจัยภายนอก หมายถึง สิ่งที่อยู่นอกองค์กรซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกข่าวของนักข่าว และมีส่วนในการชักจูงหรือให้ประเด็นแก่นักข่าว ได้แก่ แหล่งข่าว หน่วยงานรัฐและเอกชน และ ตัวแทนจากรัฐบาล ปัจจัยภายนอกองค์กรนี้มีผลต่อการวางทิศทางการข่าวในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ เพราะนักข่าวจำเป็นต้องพึ่งพิงกลุ่มคนเหล่านี้

โดยเฉพาะแหล่งข่าวในพื้นที่ เพราะถือว่าเป็นสี้นของข่าว หากไปแล้วแหล่งข่าวไม่ให้ความร่วมมือ นักข่าวก็ต้องตัดสินใจแก้ปัญหา จากการสัมภาษณ์นักข่าวที่ลงไปทำข่าวคลื่นยักษ์สึนามิเห็นตรงกันว่า แหล่งข่าวที่เป็นชาวบ้านหาได้ง่ายกว่า แหล่งข่าวจากหน่วยงานรัฐ เพราะไม่กล้าให้

ข้อมูล และมักจะโยนให้หน่วยงานอื่นแทน แสดงให้เห็นว่า สังคมข่าวสารในประเทศไทยยังเป็นระบบปิด ไม่โปร่งใส รวมถึงการให้ข่าวในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติก็เช่นกัน

3.2 ปัจจัยภายใน หมายถึง วัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันจนเคยชินในการทำงาน ซึ่งถูกหล่อหลอมโดยองค์กร ได้แก่ วัฒนธรรมการรายงานข่าว เช่นการพาดหัว การใช้ภาษาเร้าความสนใจ อิศระในการรายงานข่าว และนโยบายขององค์กร สำหรับข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ นักข่าวต่างให้ความเห็นว่า ปัจจัยภายในมีส่วนในการกำหนดประเด็นข่าวพอสมควร โดยเฉพาะนโยบายขององค์กรและวัฒนธรรมการรายงานข่าว เพราะเป็นส่วนที่หล่อหลอมให้นักข่าวรู้จักโลกการทำงานจริง

ปัจจัยภายในมีส่วนในการร่วมกำหนดทิศทางข่าว อย่างที่ Lippmann เชื่อว่า ปัจจัยภายในองค์กรมีส่วนในการกำหนดความเป็นไปของข่าวอย่างมาก โดยเฉพาะนโยบายขององค์กร ที่เน้นภาพรวมของเนื้อหา (Content) เมื่อองค์กรกำหนดนโยบายไว้แล้ว กองบรรณาธิการและนักข่าวจะเป็นผู้รับมาปฏิบัติ ซึ่งการศึกษาในอเมริกาพบว่า หากให้อิสระในการรายงานข่าวแก่นักข่าวแล้วย่อมมีผลดีมากกว่าผลเสีย เพราะนักข่าวจะเป็นผู้เลือกประเด็นตามที่ตนเองพบเจอ โดยมีกองบรรณาธิการเป็นผู้คอยให้คำปรึกษา

3.3 การตัดสินใจของนักหนังสือพิมพ์ หมายถึง ต้นทุนด้านความสามารถของนักข่าวที่นำมาใช้ในการทำงาน ได้แก่ ความรอบรู้ กรอบความคิด การเดา การตัดสินใจในเหตุการณ์เฉพาะหน้า ซึ่งนักข่าวที่ลงพื้นที่ประสบภัย บอกตรงกัน ว่า เหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิเป็นการพิสูจน์การตัดสินใจของนักข่าว รวมถึงทีมเวิร์คของกองบรรณาธิการ เพราะไม่มีใครคาดเดาเหตุการณ์มาก่อน รวมถึงความเสียหายรุนแรงเกินกว่าที่คาดคิด

ผลการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวยืนยันได้ดีว่า หนังสือพิมพ์ยังละเลยประเด็นที่สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับธรณีพิบัติภัย ในทางกลับกัน มีการเน้นความรุนแรง ความสูญเสีย และความหวาดกลัวมากเกินไป วิลาสินี (2537) เคยตั้งข้อสังเกตกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในภาวะความเสี่ยงและภัยพิบัติว่า ยังมีบางส่วนที่ขาดความถูกต้องสมบูรณ์ เช่น เลือกรับแง่มุมเพียงไม่กี่ประเด็นมานำเสนอ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกันของผู้เชี่ยวชาญ ความสูญเสีย และมักเป็นเรื่องเร้าอารมณ์

ลักษณะปัญหาเช่นนี้ Friedman & Nelkin (1981,1989) ให้เหตุผลว่ามาจากข้อจำกัดหลายประการของสื่อมวลชน เช่น การทำงานที่บีบรัดด้วยเรื่องของเวลา ทำให้ตรวจสอบข้อมูลเป็นไปด้วยความยากลำบาก ความจำกัดของพื้นที่ในการนำเสนอก็มีส่วนทำให้อธิบายข้อมูลที่เป็น

ประโยชน์ได้น้อย ตลอดจนเหตุผลสำคัญที่ว่า สื่อมวลชนขาดความรู้พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ จึงสื่อสารข้อมูลด้านนี้ด้วยความไม่เข้าใจมากนัก ซึ่งปัจจัยสำคัญมาจากตัวนักข่าว

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์นักข่าวและกองบรรณาธิการที่รับผิดชอบข่าวนี้ สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยทั้ง 3 มีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก กล่าวคือ ปัจจัยภายนอกองค์กร เช่น แหล่งข่าวต่างมีผลทำให้หนังสือพิมพ์กำหนดทิศทางข่าว เพราะต้องยอมรับว่า การเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์มักจะใช้แหล่งข่าวเป็นตัวนำ การเลือกแหล่งข่าวนี้นี้สัมพันธ์กับปัจจัยต่อมาคือ ปัจจัยภายในองค์กร เช่น วัฒนธรรมของการทำข่าว ที่ถูกปลูกฝังโดยองค์กร เช่น การผูกติดกับแหล่งข่าวใดแหล่งข่าวหนึ่งของโต๊ะข่าว หรือ การลงไปทำข่าวโดยมีองค์กรเอกชนหรือหน่วยงานรัฐให้การสนับสนุน วัฒนธรรมการทำข่าวนี้นี้ได้เกี่ยวโยงมาถึงการตัดสินใจของตัวนักข่าวเอง เพราะเป็นการพิสูจน์การต่อรอง และการคำนึงถึงความถูกต้องของเนื้อข่าวเป็นหลัก ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ส่วนตัวของนักข่าวเป็นสำคัญ

สรุปภาพรวม

จากการวิเคราะห์การเล่าเรื่อง การสร้างความเป็นจริงผ่านการเล่าเรื่อง และการศึกษาปัจจัยที่มีส่วนให้หนังสือพิมพ์ต้องใช้วิธีการเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ สามารถสรุปได้ว่า การเล่าเรื่องในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิได้สร้างทั้งส่วนที่เป็นความหมาย และ คุณค่าให้กับชีวิต รวมทั้ง การเล่าเรื่องยังมีส่วนสร้างความเข้าใจผิดให้กับคนในสังคม

จากผลการวิจัย พบว่า การสร้างความเข้าใจผิดให้กับสังคมแสดงออกผ่านการใช้คำ และการรวบรัดประเด็นมากเกินไป ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์นักข่าวในพื้นที่ นักข่าวต่างบอกว่า ในฐานะที่ต้องแข่งขันและอาศัยความเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติครั้งรุนแรงนี้ หนังสือพิมพ์ได้สะท้อนภาพความเข้าใจผิดให้กับสังคมอีกครั้ง เป็นการยืนยันการศึกษาวิจัยของวิลาสินี พิพิธกุล ที่เคยศึกษาเรื่อง บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เมื่อปี 2536 ซึ่งพบว่า หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของรายงานเหตุการณ์ที่ลืบทิ้งหน้าไปแต่ละวัน โดยมุ่งชูประเด็นของความขัดแย้งและผลกระทบมากกว่าการนำเสนอประเด็นที่ให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในความจำเป็นของการแก้ไขในระยะยาว มีผลให้สังคมตื่นตัวกับเหตุการณ์ความเสี่ยงเป็นครั้งๆ ไป

นอกจากนี้ พบว่า มีปัจจัยและเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกองค์กรหนังสือพิมพ์ ที่เป็นข้อจำกัดในการสร้างประสิทธิภาพของการรายงานข่าวความเสี่ยงทางธรรมชาติหลายประการ โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของนักข่าว และกองบรรณาธิการ ซึ่งทำให้ข่าวจับจ้องเฉพาะประเด็นความขัดแย้งในเชิงการเมืองเท่านั้น

ในทางตรงกันข้าม การเล่าเรื่องที่มีส่วนในการสร้างความหมายให้กับชีวิตนั้น พบเห็นได้จากการเล่าความจริงเรื่องอาสาศัมคร ได้ก่อให้เกิดพลังของน้ำใจอันมหาศาลของคนไทย และชาวต่างประเทศ หลายคนก็ถูกใจมาแสดงสปิริตแห่งการเป็นอาสาสมัครเพื่อเพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือผู้คนในรูปแบบต่างๆ เช่น การเคลื่อนย้ายศพ ช่วยจัดหาอาหาร ที่พัก เป็นล่าม ตามหาญาติ ตลอดจนการอยู่เป็นเพื่อนให้ได้ผ่อนคลายในยามที่ไม่เหลือใคร อย่างที่ น.พ. ประเวศ วะสี ราษฎรอาวุโส ได้นิยามสิ่งเหล่านี้ว่า เป็น ‘ความงามของความเป็นมนุษย์’

หลังจากคลื่นยักษ์สึนามิผ่านไปได้ระยะหนึ่ง รูปแบบของความงามนี้แผ่ขยายออกไป เช่น การหยิบยกแนวคิดเรื่องจิตอาสาขึ้นมาถกเถียงและพัฒนาต่อไปให้เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการเพาะหมอกกล้าแห่งจิตอาสาให้ยืนยาวต่อไป โดยหน่วยงานหนึ่งที่เป็นแม่ข่ายในการรณรงค์นำหน้าเหนืออาสาศัมครเหล่านี้ คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเคยจัดงานเครือข่ายจิตอาสามาแล้ว หลังจากอาสาศัมครเหล่านี้ได้ลงพื้นที่ไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย และพยายามจะรณรงค์นำพรวนดินให้โครงการนี้เติบโตต่อไป

ตัวอย่างจากการเล่าเรื่องอาสาศัมคร น่าจะเป็นบทเรียนที่ดีที่สื่อมวลชนนำมาถอดบทเรียนอย่างจริงจัง ซึ่งจะทำให้สื่อพบจุดเด่นจุดด้อยจากการรายงานข่าวในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติแน่นอนว่า จุดเด่นของสื่อคือ การสื่อสารเพื่อให้มนุษย์รับรู้ความทุกข์อันท่วมท้นและต้องการความช่วยเหลือ จนเกิดเป็นการช่วยเหลือในรูปแบบ ทั้งเงินทอง สิ่งของ และการลงแรงตั้งตัวอย่างของอาสาศัมคร

ขณะเดียวกัน การศึกษาเรื่องการเล่าเรื่องและการสร้างความจริงในข่าวคลื่นยักษ์สึนามินี้ ยังทำให้เห็นการสร้างความจริงของหนังสือพิมพ์ไทย ในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ ซึ่งไม่ต่างไปจากการทำข่าวในภาวะปกติ เช่น หนังสือพิมพ์ยังเน้นการเล่าเรื่องวิญญูณ การใช้คำหือหาวในความจริงเชิงหยาบและสูญเสีย ซึ่งเป็นการสร้างกระแสของข่าวมากกว่าการนำคนอ่านไปสู่ความเข้าใจปัญหา ส่วนการสร้างความจริงที่มีเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง หนังสือพิมพ์จะใช้วิธีการเล่าเรื่องให้โต้ตอบกันไปมา ซึ่งหากเกิดเหตุการณ์วิกฤตทางธรรมชาติในวันข้างหน้า หนังสือพิมพ์ต้องเผชิญกับคำถามสำคัญที่ว่า จะมีวิธีการเล่าเรื่องอย่างไรเพื่อนำไปสู่ความหมายที่ดีของชีวิต

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบข้อมูลบางประการ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยเรื่องการเล่าเรื่อง และการรายงานข่าวในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ ต่อไปในอนาคต

1. การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้รับสารที่มีต่อการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ น่าจะทำให้เห็นการถอดรหัสของผู้รับสารที่อาจจะแตกต่างไปจากผู้ส่งสาร อาจจะได้คำตอบใหม่ๆ เกี่ยวกับข้อผิดพลาดในการเล่าเรื่อง
2. การศึกษาครั้งนี้เน้นเฉพาะข่าวเท่านั้น หากเป็นไปได้ในอนาคตอาจจะมีการศึกษางานเขียนรูปแบบอื่นๆ เพื่อศึกษาความแตกต่างและการเล่าเรื่องที่ปรากฏในข่าวคลื่นยักษ์สึนามิ ซึ่งน่าจะมีส่วนต่อการรับรู้ความจริงของผู้คน
3. การศึกษาครั้งนี้จำกัดเพียงหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องความเร็ว หากเป็นไปได้ การศึกษาในอนาคตอาจจะทำการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของแต่ละสื่อทั้งโทรทัศน์ วิทยุ ในการเล่าเรื่องในภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ ทำให้เห็นกระบวนการเล่าเรื่องของสื่อแต่ละประเภทว่ามีความแตกต่างอย่างไร และการเล่าเรื่องของสื่อใดได้ผลมากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ . ศาสตร์แห่งสื่อ และวัฒนธรรมศึกษา . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544
- กาญจนา แก้วเทพ . สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2545
- กฤษณ์ ทองเลิศ . สื่อมวลชน การเมือง และวัฒนธรรม . กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ท้องถิ่น , 2539
- โครงการส่งเสริมการให้เพื่อสังคม . พลังน้ำใจ กอบกู้มหันตภัย สีนามิ . สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ กรุงเทพ , 2548
- จิรวรา อุษายกุล . การสร้างภาพความเป็นจริงทางอาชีพสื่อสารมวลชนของนิสิตคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2532-2535 . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2536
- ชนิดา ชินบัณฑิต . การศึกษาข่าวด้วยศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง . สารนิพนธ์วารสารศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2543
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช . เชิงอรรถวัฒนธรรม . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน , 2539
- ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ . จินตทัศน์ทางสังคมในภาษาสื่อมวลชน : ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง ในภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ มีวสิทวิดีโอ ข่าว และโฆษณา . โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541
- บงกช เสวตามร์ . การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของภาพยนตร์ไทย กรณีตัวละครหญิงที่มีลักษณะเบี่ยงเบนปี พ.ศ. 2528-2530 . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2533
- บัญชา ธนบุญสมบัติ . รับมือธรณีพิบัติภัย . ร่วมด้วยช่วยกัน กรุงเทพ , 2548
- พรทิพย์ ไรจนสุนันท์ . รองผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ . สัมภาษณ์ . 28 มีนาคม 2549
- รัตนา ประยูรรัช . การประกอบสร้างความเป็นจริง และการตัดสินผู้ตกเป็นข่าวด้วยการเล่าเรื่องในหนังสือพิมพ์ . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2545
- รวมพร ศรีสุมานันท์ . การวิเคราะห์การเล่าเรื่องทางโทรทัศน์ในรายการสัมภาษณ์ . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541
- ราตรี คงวัดใหม่ . ตัวแทนชาวบ้านแหลมป้อม จ.พังงา . สัมภาษณ์ . 11 ก.พ. 2549

- วิลาสินี พิพิธกุล . บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่อง ความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณี
มลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537
- วันชัย พุทธทอง . ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวสด . สัมภาษณ์ . 3 เมษายน 2549
- สมิทธ ธรรมสโรช . สัมภาษณ์ . 15 มี.ค. 2549
- สิริทิพย์ ชันสุวรรณ . การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพริก .
2539
- สิริวันท์ กลิ่นละมุน . การสะท้อนอุดมการณ์ผ่านการเล่าเรื่องในข่าวกรณีความขัดแย้งโรงไฟฟ้าบ่อ
นอก . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2545
- สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย , สมาคม. วิพากษ์สังคมไทย . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมริ
นทร์พริ้นติ้ง , 2538
- ศิริชัย ศิริกาษา , กาญจนา แก้วเทพ . ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน . คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย , 2531
- อดิสา วงศ์ลักษณะพันธ์ . การเล่าเรื่องในข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย . วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2542
- อนุวัฒน์ เมธีวิบูลย์วุฒิ . ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา . สัมภาษณ์ . 18 ก.พ. 2549
- อมรรัตน์ เรืองสกุล . การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน .
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์ . ประชาสังคมในมุมมองวันออก : อ่านและสอนที่จอห์น ฮอปกินส์ .
กรุงเทพมหานคร : สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม , 2542

ภาษาอังกฤษ

- Beck, Ulrich . Risk Society Toward a New Modernity . London , 1992
- Berkowitz, Dan . Social Meaning of News . California : Sage publication , 1997
- Covello , Vincent T . Risk Communication : An Emerging Area of Health Communication
Research . Communication Yearbook , 1992
- McQuail , Denis , Mass Communication Theory : An Introduction , USA. 1984
- Lindell , Michael , Communicating environmental risk in multiethnic communities , USA., 1990

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Source : ข่าวสด

Date : 27 S.A. 2547

Page : 1, 14, 15

No : 47620071

1561 แฉ-ด.น.ว.ก.น.

ถล่มราบเงาใต้
 614,15
 ดินยักษ์!
 ภาย 300 ไร่ 5 พัน

แฉทะเลอีกถล่ม
 น้บหนักเกาะพิพิ
 รุนแรงสุดในไทย
 แฉอกที่ถล่มเกือบ
 เตือน-ไม่กินเนื้อ

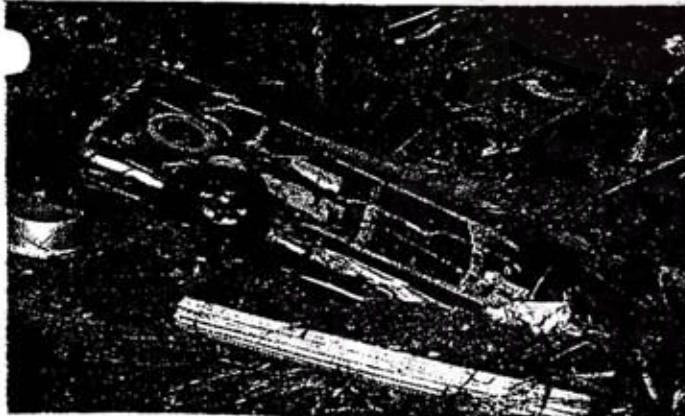
โศกนาฏกรรมหนักจากแผ่นดิน
 ไหว เกิดคลื่นยักษ์ ซึนามิ สูงกว่า 10
 เมตรถล่ม อ่านต่อหน้า 14

July

คลื่น 5 พันศพ คลื่นนรกถล่มรอบท.เอเชีย

ระเนระนาด - เรือเกยตื้นกระจัดกระจายเต็มถนนริมชายหาด ช.ภูเก็ต หลังจากคลื่นยักษ์ถล่มเข้า
โถมซัดหาคืนแรง เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก ทรัพย์สิน อาคารบ้านเรือนเสียหายอย่าง
หนัก ในหลายจังหวัดภาคใต้ของไทย

ธรณีสูบ - รถบัสที่ตกลงไปในรอยแยกที่ อ.พังงา หลังเกิดแผ่นดินไหว 8.9 ริกเตอร์
บริเวณตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย

ทั่วโลกระดมช่วยเหลือ จาง.พัง'อันดามัน'ราบ คนไทย-เทศหายอีกถือ

แผ่นดินไหว-คลื่นยักษ์ กคลื่นชีวิตคนเอเชียแล้วกว่า 5,000 ศพ
ที่ศรีลังกาสูงสุดถึง 2,425 คน เชื่อตัวเลขอาจเพิ่มอีก เพราะมีผู้
สูญหายอีกจำนวนมาก ขณะที่ไทยล่าสุดพบตาย 259 ราย เจ็บ
กว่า 3.3 พันคน หลายจังหวัดแถบชายฝั่งอันดามันราบเป็นหน้า
กลอง ภูเก็ตหนักสุด เกาะพีพีพังราบ เรือล่มหลายลำ นักท่อง
เที่ยวนับร้อยลอยคอกลางทะเล ทุกหน่วยระดมกำลังลงไปช่วย
เหลือ 1,13,14,15

13

ทศบริการ
มหาวิทยาลัย

Source : ไทยรัฐ

๘๖๑

Date : 27 S.ศ. 2547

Page : 1, 12

No : 47620110

คลื่นยักษ์ถล่ม ธันวาคมและ ตามจับนับพัน

ผู้ว่าภูเก็ตประกาศ เร่งค้นหา 'คุณพูน'

ประพิศเหมือนนิทนา แต่วิโยคถึง
ไทย คลื่นยักษ์ "ซุนามิ" ถล่มแหล่ง
ท่องเที่ยวชั้นนำทางใต้ ★ มีต่อหน้า 12

อ่านแล้ว นายสมิทธ ธรรมสโรช อธิการบดีกรมอุทกนิยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เตือนเมื่อปี 2541 ว่า พื้นที่
ชายฝั่งอันดามันมีความเสี่ยงที่จะเจอคลื่นยักษ์ "ซุนามิ" จากแผ่นดินไหวใต้ทะเล แต่ไม่มีใคร
คิดว่ามันเกิดขึ้นจริงแล้ว.

ทยาลัย

MATICHON INFORMATION CENTER

Subject Heading :

Source : ข่าวสด

48004818

Date : - 5 ส.ค. 2548

Page : 1,15

No :

กองเก็บก้นอ่าว สลสาบรรดา! นักกษภพลขึ้นพีพี

ไปภูเก็ต - พล.อ.คอติน เพาเวลล์ รมว.ต่างประเทศอเมริกา เดินทางไปยังจ.ภูเก็ต เพื่อเยี่ยมชมและ
 สังเกตการณ์การช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิและสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางการเตือนภัยในภูมิภาค

ลุยล้าง-พินเกาะ
 เรือรบให้ โจนส์
 เก็บก้นอ่าวใต้ทะเล
 เพาเวลล์หนุนไทย
 หนุนยกถังเตือนภัย
 ไชยยศ แอ่นฝั่งทพ

สะเทินน้ำสะเทินบอลลูก
 พลขึ้นเกาะพีพี นำทหาร
 เรือลุยค้นศพเหยื่อสึนามิจุด
 ที่คนเข้าไม่ถึง ขณะเดียวกัน
 เรือรบออก □ อ่านต่อหน้า 15

Source : ไทยรัฐ

Date : 31 S.A. 2547

Page : 1, 12, 19

No : 47625514

ยอดกตายนับ 2,394 เตือนภัย ระวังถ้า-ภูเขาดล่ม

เผยกระเจิงสื่อคลื่นยักษ์
'ทรง'เจอกินยบถึกแห่ง
พระเอกบิณฑ์แลถึงฉวา
ได้ยินเสียงเรียกให้ช่วย
1, 2 / ชาวบ้านผวาหนักกลัว "สึนามิ" ขึ้นสมอง
ลือสนั่นคลื่นยักษ์รอบสองแตกดินแผ่นดิน
ไกลาหล กรมอุตุนิยมวิทยาประกาศแจ้งอย่าหวั่นวิตก
ขณะที่ศพผู้เคราะห์ร้ายยังถูกกู้ขึ้นมาได้ไม่หยุด
ล่าสุดเจอแล้ว 2,394 ศพ สูญหายอีกกว่า 6
พันราย เฉพาะที่เขาหลักตายเป็นเบือแรงกู่
ดวน ส่วนเรือหลวงจักรีนฤเบศร ★ มีต่อหน้า 12

สถาบัน
จุฬาลงกรณ์

'แหม่ม' คัทลียา หลังน้ำตา สงสารเหยื่อสีน่านี

สนิทชนช.รณท.
ดูแล'เกือบภัย'

รัฐบาลตั้ง "สมิทธ ธรรม-
สโรช" อดีตรองอธิบดีกรมอุตุ-
นิยมนิเทศฯ 16 มิถุนายน 16

'แหม่ม' คัทลียา * ต่อจากหน้า 1
เป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ดูแลวาง
ระบบเตือนภัยสึนามิในอนาคต ร่วมกับนักวิชาการอีก
หลายคน ป้องกันประวัติศาสตร์ซ้ำรอย และทุ่มงบสร้าง
ระบบเตือนภัย พร้อมเตรียมจัดระเบียบสิ่งปลูกสร้าง
บนทะเล ระบุขาดหลักฟังกัมเบิน จากแคนซาวร์คกลาง
บนบก อีกนานกว่าจะฟื้นกลับคืนสู่ปกติ ส่วนปัญหา
ร่วมขัดแย้งในการทำงานด้านค้นหาศพและผู้รอดชีวิต
รวมทั้งผู้บาดเจ็บ "ทักษิณ" สั่ง มท.1 ปรับแผนสั่งการ
เจ้าหน้าที่ ระดมป้อมเต็งตั้งและร่วมกตัญญูดูแลหา
ศพ รวบรวมต่างประเทศอันยังไม่เผาศพผู้เสียชีวิตต่าง
วิถีเพื่อรอญาติมารับให้ชัดเจน "แหม่ม-คัทลียา" ในฐานะ
คณบดีฯ ลงพื้นที่ภูเกิดเห็นรูปศพ สภาพความเสียหาย
และความสูญเสีย ที่พ่อแม่ถูกต้องพลัดพรากจากกันชั่วชีวิต
เพราะคลื่นยักษ์ ถึงกับหลังน้ำตาด้วยความสงสารจับใจ
ประหวังศึกษาให้ทุนเรียนฟรีแก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต

แม้เหตุการณ์ระทึกขวัญครั้งร้ายแรงอีกครั้งของ
ไทย "คลื่นยักษ์สึนามิ" ที่ถล่ม 6 จังหวัดภาคใต้" จะ
ผ่านไปกว่า 4 วันแล้วก็ตาม แต่การช่วยเหลือผู้ประสบภัย
และการฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างยั่งยืน
ยังคงดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อเร่งให้ทุกอย่าง
กลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด ขณะที่หัวใจของพี่น้อง
ร่วมชาติ ที่แสดงความเห็นใจในเหตุการณ์ที่ได้รับความทุกข์
จากโศกนาฏกรรมคลื่นยักษ์ ยังหลั่งไหลไม่ขาดสาย

● ระดมป้อมเต็งตั้ง-ร่วมฯ เก็บศพ
ที่ทำเนียบรัฐบาล เมื่อเวลา 09.30 น. วันที่ 30
ค.ศ. พ.ศ.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์ถึง
การลงตรวจราชการในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์
คลื่นยักษ์สึนามิ ว่า เมื่อวันที่ 29 ค.ศ. ไปตรวจที่ จ.ระนอง
ไปดูชาวบ้านที่หมู่บ้านชาวประมงที่ถูกน้ำซัด ซึ่ง 100
กว่าหลังคาเรือนไม่มีที่อยู่ แต่ตอนนี้มีแล้ว คนตาย
อยู่โรนิงหมดแล้ว บังเอิญที่นั่นไม่มีนักท่องเที่ยวต่าง
ประเทศ จากนั้นก็ไปที่เกาะพิทักษ์ จ.กระบี่ต่อ ที่นั่นมี
ปัญหาเรื่องเครื่องมือหนักไม่พอ และยังมีอยู่ภายใต้ซาก
อีกอีกพอสมควร ที่เอาไปแล้ว 200 กว่าศพ ยังไม่พอ
ยังมีอีก ที่สำคัญวันนี้ศพส่งกลิ่นเหม็นมาก จึงขอมูลนิธิ
ป้อมเต็งตั้ง กับมูลนิธิร่วมกตัญญูที่ชินกับเรื่องพวกนี้มา
ช่วย ขณะนี้เดินทางไปแล้ว 200 กว่าคน และได้กระจาย
ลงพื้นที่แล้ว นอกจากนี้ ยังได้นักโทษชั้นดีอีกประมาณ
100 คนเข้าไปจัดเก็บศพ เพื่อที่จะได้ลดหย่อนโทษ ซึ่ง
เข้าไปเวลา 10.00 น. วันที่ 30 ค.ศ. เพื่อช่วยขนหรือ
ศพที่ต่างๆให้เร็วขึ้น ต้องเห็นใจเจ้าหน้าที่ บางทีก็
ยังไม่ชินกับเรื่องการศพ ทั้งถ้า ซึ่งเครื่องมือหนัก
ในเช้าวันนี้จะเข้าเยอะ

● ทุกวัดทุก รพ.เต็มไปด้วยศพ
นายกฯ กล่าวต่อว่า หลังจากนี้เดินทางไปให้ขาด
ที่ตะกั่วป่า จ.พังงา ซึ่งมีพื้นที่ยาว มีโรงแรมอยู่เต็ม
ให้มีการแบ่งผู้รับผิดชอบออกเป็นส่วนๆ โดยให้โรงแรมที่พัก
ภาคที่ 4 เอาค่าล้างทหารไปคุม ไปช่วย แต่ปัญหาสำคัญ
จุดนั้นคือ วัดหรือโรงพยาบาลที่เก็บศพที่ไม่พอ เลข

สุภาพบุรุษ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MATCHON INFORMATION CENTER

Subject Heading :

Source : ไทยรัฐ

8:31

Date : - 3 ส.ค. 2548

Page : 1, 12, 19

No :

48001658

ซากศพเกลื่อนวัด พระอารามเจิ่ง ฉวาณี-ที่มือศพ

นายกฯ ลงลุยภูเกิด ล้าง 'น้ำเปีย' ป่าตอง ฮือฮา-สุมับแสนรู' ช่วยกู้ภัยคัมภีร์

"นายกฯ ทักษิณ" เคลียร์ปัญหาจัดเก็บ
ข้อมูลเหยื่อคลื่นยักษ์ "สึนามิ" เร่งสรุปยอด
ให้ถูกต้อง ได้โอกาสสั่งจัดระเบียบหาดป่าตอง
ประกาศล้างบางมาเฟียรถล่ำชายนาค ขณะ
ที่นักท่องเที่ยวคลายกังวล ★ มีต่อหน้า 12

ซากศพเกลื่อนวัด ☆ ต่อจากหน้า 1
ออกนอนอาบแดดกันแล้ว ที่ตะกั่วป่าฮือฮา "หมาแสนรู"
ช่วยทีมกู้ภัยค้นหาศพเหยื่อคลื่นยักษ์เจอแล้วกว่า 10 ศพ
สงสัยตามหาเจ้าของที่หายสาบสูญ ช่างหลายจากอยุธยา
เดินทางไปถึงเริ่มลุยงานได้ทันที ขณะที่พระวัดบ้านยาว
ฉวาณี อพยพหนีไปครึ่งวัด "สุวิทย์" จัดเส้น 2 วันหาศพ
ไม่เสร็จ ปิงไอเดียสร้างตุ๊กตาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
ที่เกาะพีพีเจอศพอีกเพียบได้ซากปรักหักพัง ด้านแม่ค้า
อาหารทะเลตรวจถูกการเงิงเพราะคนไม่กล้ากิน ส่วนยอด
คนตายเมืองไทยแตะ 5 พันศพแล้ว ส่วนทั่วโลกคาดถึง
2 แสนศพ

หน่วยกู้ภัยยังคงเดินหน้าเก็บกู้ศพผู้เสียชีวิตจาก
มหันตภัยคลื่นยักษ์ "สึนามิ" ที่จัดตั้ง 6 จังหวัดภาคใต้ชายฝั่ง
ทะเลอันดามันพังพินาศย่อยยับ หลังจากเหตุการณ์เขย่า
ขวัญนำพาความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ผ่านพ้นไป 1 สัปดาห์
พบเหยื่อเคราะห์ร้ายแล้วเกือบ 5 พันศพ และยังไม่พบ
อีกหลายพันศพ โดยเฉพาะที่เขาหลัก อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา
กับเกาะพีพี จ.กระบี่ การค้นหาศพเต็มไปด้วยความยาก
ลำบาก อีกทั้งศพที่มีจำนวนมากจนไม่มีที่เก็บ ท่ามกลาง
กลิ่นเหม็นตลบอบอวลไปทั่วบริเวณ

MATICHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	
Source :	๗๗๖๕๓	๘๕๖	
Date :	- 7 ส.ค. 2548	Page :	1, 14
		No :	48008929

แฉโจรพม่าชกทัพ บุกเงาหลัก จัดโรงแรม-รีสอร์ท

พบกับเหตุการณ์
ทศวรรษแรก
สมัยโครงการ
ของในหลวง
กับเขตพื้นที่อพยพ

โจรพม่าซ้ำเติมเหยื่อคลื่น
ยักษ์ ข้ามแดน □อ่านต่อหน้า 14

สถาบัน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MATCHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :
Source :	ไทยรัฐ	
Date :	๕8 อ.พ. 2548	Page: 1, 12, 19 No: 48010461

หมอพรทิพย์ทำ อียากอออก ทำดี-ยังโงมกำ

**ไปเป็นครู-อยู่กับลูก
นายกฯลุยเกาะคอเขา
จะช่วยรก.ประสภกัย
มอบเงินรายละ3หมื่น**

นายกฯจูงหมาลุยเกาะคอเขาค้นหาศพด้วยตัวเอง ตะลึงเจอศพสองแม่ลูกนอนตายอนาถอยู่ในป่าโกงกาง สั่งเดินหน้าลุยค้นหาต่อไป ด้าน มท.1 เผยจะใช้ไมโครชิพกว่า 5 พันชิ้น ฝังในศพป้องกันความผิดพลาด รัฐบาลเตรียมแยกประเภทข้าราชการประสภกัย มอบเงินช่วยเหลือรายละ 1, ★ มีต่อหน้า 12

MATCHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	201
Source :	โพสต์ทูเดย์	8501	
Date :	7 ส.ย. 2548	Page :	A1
		No :	48287340

'ไล่แม...งให้หมด' ยั่วแ...งแก้สิ้นนามีอีก

■ ผู้ว่าฯ ภูเก็ต จดถกช่วยชาวบ้านอนาถไล่มาแค่ 6 คน

โพสต์ทูเดย์ — บทพิสูจน์การแก้ปัญหาหลังสิ้นนามีภาคีรัฐเลว ขนาดผู้ว่าฯ ภูเก็ตเรียกประชุมติดตามความคืบหน้า ปรากฏมากันแค่ 6 คน โกรธจัดชุดเหล็ก "ไม่มีอะไรมาให้เลย ไล่แมงออกให้หมด"

ความเดือดร้อนของชาวบ้านที่สูญเสียจากคลื่นยักษ์สึนามียิ่งปรากฏข้อมูลมากขึ้นเรื่อยๆ ว่า ความช่วยเหลือจากรัฐที่เคยสัญญาไว้ เอาเข้าจริงกลับไม่ถึงมือประชาชนมากนัก ขนาดบุคคลระดับผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกประชุมก็ยังไม่มียายละเอียดมานำเสนอ

เหตุการณ์ที่น่าอนาถใจนี้เกิดขึ้นเมื่อวานนี้ นายอุดมศักดิ์ อัครวงกูร ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต จัดประชุมติดตามความคืบหน้าการช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ แต่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกลับไม่สนใจ

ทั้งหมดทำให้ นายอุดมศักดิ์ เกรงเครียดและไม่พอใจ พร้อมกับทูปโต๊ะเป็นระยะขณะทำการประชุม เพราะไม่เพียงเจ้าหน้าที่มาประชุมแค่ 6 คน แต่ไม่มีรายงานผลการรวมการช่วยเหลือ รวมถึงไม่มีข้อมูลการร้องขอความช่วยเหลือเข้ามาเลย

นายอุดมศักดิ์ กล่าวว่...แผนการแก้ปัญหาทุกอย่างอยู่ในหัวสมองหมดแล้ว แต่ไม่มีการ

รายงานมาอย่างเป็นทางการ ทั้งเรื่องการฟื้นฟู การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในทุกด้าน การฟื้นฟูชยขาด การรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เรื่องน้ำ และผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม

เรื่องเกี่ยวกับ สึนามิไปไล่แมงให้ ผมว่าจะต้องทำอะไร ศึกษาวิจัยอย่างไร จังหวัดยังได้รับรายงานน้อยมาก บอกมาเพียงว่ากำลังทำแผนอยู่เป็นประจำ เมื่อเร็วๆ นี้ได้ประชุมกับฝ่ายแรงงานและเพิ่งมีข้อมูลไฟล์เกี่ยวกับปัญหาการจ้างงาน การปิดสถานประกอบการ สถานประกอบการเลิกจ้าง ไม่มีเงินส่งประกันสังคม ลูกจ้าง นายจ้างเดือดร้อน นายจ้างประเภทเจ้าของโรงแรมได้รับการช่วยเหลือจากซอฟต์แวร์ไหนทำไร ต้องไปหาข้อมูลมา และมีหนทางช่วยอย่างไร จะจ้างงานอย่างไร มีการร้องขอรับการช่วยเหลือจากทางราชการอย่างไร นายอุดมศักดิ์ประกาศกลางที่ประชุม

ปัญหาอื่นๆ ที่นายอุดมศักดิ์ยกขึ้นมา อาทิ การก่อสร้างตามชายหาด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หาดป่าตองกับหาดกมลาจะมีปัญหาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิพื้นที่แบบที่เขาหลัก อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา หรือ ไม่ รวมถึงโรงเรียนทั้งหมดเสียหายเท่าไร ใครรับ

ไปซ่อม ไปก่อสร้าง

"ผมรู้ด้วยหัวสมองเท่านั้นเอง ผมไปรู้ทั้งหมดได้อย่างไร ไม่มีการรายงานมาอย่างเป็นทางการเลย ให้ผู้ว่าฯ มานั่งแบกอยู่คนเดียว เรื่องอย่างนี้ควรไปไล่แมง แต่ไม่มีอะไรมาชี้แจง หากชี้แจงไม่ได้ก็เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเอาเอกสารมาเสนอผู้ว่าฯ ที่ศาลากลางจังหวัดได้ทุกเมื่อ ถ้าไม่มันั้นจะไปรู้ได้อย่างไร ผมเจอหน้าคุณทีไร แมง...ก็ไม่มีอะไรให้ หน่วยอื่นที่จะต้องรายงานส่งเอกสารไปให้ต้นสังกัด ก็ต้องรายงานผู้ว่าฯ ด้วยไว้"

นายอุดมศักดิ์ กล่าวต่อไปว่า ต้องรอให้ชาวบ้านไว้วางใจความเดือดร้อนก่อนถึงค่อยมาแก้โซปัญหากันหรือ และทำไมถึงปล่อยให้ผ่านมา 4-5 เดือนแล้วโดยไม่มีความคิดเห็น

"จะไล่แมง...ออกให้หมด แล้วจะอยู่ภูเก็ตไม่ได้ ถ้ายังทำงานแบบนี้"

นายอุดมศักดิ์ กล่าวอีกว่า ขอให้ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดภูเก็ตรวบรวมภาพรวมทั้งหมดรายงานตัวที่ สุดไม่เงินแจกกันที่ไรปากเปียกปากแฉะประจำ การที่ต้องขอเอกสารอย่างเป็นทางการเพราะต้องทำข้อมูลทั้งหมดเป็นภาพรวมการช่วยเหลือ การฟื้นฟูผู้ประสบภัยสึนามิ จ.ภูเก็ต เสนอต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ○

MATICHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	202
Source :	โพสต์ทูเดย์	48091764	
Date :	22 ก.พ. 2548	Page :	A1
		No :	

ควงปืนนำมรดก รับมือ 'ผีสีนามิ'

โพสต์ทูเดย์ — ผอ.สำนักพุทธฯ เผยลงพื้นที่
สีนามิพร้อมพระผู้แทน มส. ต่างต้องพกปืน
นำมรดก พระย่านยาวขวัญระลำ เสด็จเสี่ยงร้อง
ไหยทวน

น.พ.จักรธรรม ธรรมศักดิ์ ผู้อำนวยการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) เปิด
เผยภายหลังการประชุมมหาเถรสมาคม (มส.) ว่า
ที่ประชุม มส. ได้รับทราบรายงานการลงพื้นที่ของ
ผู้แทน มส. ในพื้นที่ที่เกิดเหตุสีนามิ โดยที่วัดย่าน
ยาว จ.พังงา ที่ถูกใช้เป็นสถานที่เก็บศพนั้น พบ
ว่า ขณะนี้ทางเจ้าอาวาสและพระในวัดอึดอัดมาก
เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติกิจของสงฆ์ได้เต็มที่
เพราะมีปัญหาเรื่องการใช้พื้นที่และปัญหาการกลั่น
แกล้งที่ยังคลั่งไคล้ทั่ววัดซึ่งในเรื่องนี้ พล.ต.อ.นพดล
สมบูรณ์ทวีพย์ ที่ปรึกษาระดับ 11 สำนักงาน
ตำรวจแห่งชาติ ยืนยันว่าจะสามารถดำเนินการ
เคลียร์พื้นที่ได้ทันก่อนวันมาฆบูชา

ในการลงพื้นที่เมื่อวันที่ 16-18 กุมภาพันธ์
ผ่านมก พระที่อยู่ในพื้นที่อย่างวัดย่านยาว บางที่
ก็ต้องการกำลังใจเพราะท่านก็ยอมรับว่ากลางคืน
เสียงไหยทวนเสียงร้องก็มี แต่ก็ไม่มีปัญหาเพราะ
กำลังใจยังมีซึ่งบางรูปรวมทั้งพระผู้แทนมส. และ
ผมไปไหนก็ต้องพกปืนไปด้วยแต่ไม่ใช่ปืนจริง นี่
เป็นเป็นผิดนำมรดก เพราะอันใจดี ผอ.พศ.กล่าว

ทั้งนี้ ในส่วนของศพนั้นหากเป็นชาว
ต่างประเทศจะไปเก็บที่วัดย่านยาว และหากเป็น
คนไทยจะเก็บไว้ที่วัดบางม่วง จากนั้นทาง
สำนักพุทธฯ จะประสานกับทางผู้ว่าราชการ
จังหวัดและทีมของ พล.ต.อ.นพดล เพื่อนำรถไป
กลับคืนให้ เพื่อทำลายเชื้อโรคและทำลายกลิ่น
ซึ่งจะต้องพลิกดินให้ลึกไปกว่า 60 เซนติเมตร O

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายพิชญ์รักษ์ ปิตาทะสังข์ เกิดวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2521 ที่จังหวัดสุรินทร์ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม จากนั้นเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีที่ภาควิชาสื่อสารมวลชน วิชาเอกหนังสือพิมพ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาพ.ศ. 2542 จากนั้นเข้าศึกษาระดับปริญญาโทที่ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพ.ศ. 2547 ปัจจุบันทำงานในตำแหน่งผู้สื่อข่าวประจำเซกชั่นจุดประกาย หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย